Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет
Факультет фінансів та обліку

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ СИСТЕМИ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(Київ, 16 березня 2020 року)

Київ 2020

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ заборонено

УДК 336.7
Ф 59

Ф 59 **Фінансово**-кредитні системи: проблеми теорії і практики : [Електронне видання] : тези доп. ІІ Всеукр. студ. наук. конф. (Київ, 16 берез. 2020 р.): / відп. ред. Н. П. Шульга. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. – 382 с. – Укр. та англ. мовами.

ISBN 978-966-629-983-6
DOI: http://doi.org/10.31617/k.knute.2020-03-16

У тезах доповідей ІІ Всеукраїнської студентської наукової конференції «Фінансово-кредитні системи: проблеми теорії і практики» (16 березня 2020 р.) розглядаються актуальні питання щодо інтеграції фінансово-кредитної системи України в глобальний фінансовий простір; фінансової стабільності та шляхів її зміцнення; формування ефективної моделі регулювання фінансового сектору; фінансової інклюзії та напрямів її підвищення; фінансових аспектів розвитку бізнесу; особливостей грошово-кредитної та фінансової політики України та зарубіжних країн.

Матеріали подаються в авторській редакції.

УДК 336.7

Редакційна колегія: Н. П. Шульга (відп. ред.), д-р екон. наук, проф.; Н. О. Маслова, канд. екон. наук, доц.; Л. А. Гербич, канд. екон. наук, доц.; О. В. Калита, канд. екон. наук, ст. викл.; Л. О. Нетребчук, ст. викл.

Відповідальна за випуск Н. П. Шульга, д-р екон. наук, проф.

ISBN 978-966-629-983-6

© Київський національний торговельно-економічний університет, 2020

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1
ІНТЕГРАЦІЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНИЙ ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР

ГЕРАСИМЕНКО ЄВГЕНІЯ ВІТАЛІЇВНА
Безконтактні платежі: вітчизняна практика 17

ЄВРЕШ АЛІНА ОЛЕКСАНДРІВНА
Послуги з інтернет-трейдингу на фондових ринках світу 19

ЗУБКО ВІКТОРІЯ ВІТАЛІЇВНА
Кредитний ризик банку 21

КОБЕЦЬ ВАЛЕРІЯ РОМАНІВНА
Трансформація вітчизняного ринку платіжних карток 24

КОНАК ОКСАНА ОЛЕКСАНДРІВНА
Становлення національного ринку ф'ючерсів 27

КОНЦЕДАЙЛО ІРИНА ЮРІЇВНА
Функціонування ринку деривативів: українські реалії 29

МАЛОФЕЙ ОЛЬГА ОЛЕКСАНДРІВНА
Залучення прямих іноземних інвестицій в Україну 32

МЕДВІДЬ БОГДАН ВІТАЛІЙОВИЧ
Модернізація ринку платіжних послуг 34

МЕТЕНКО ЯНА АНАТОЛІЇВНА
Захист прав споживачів фінансових послуг 36

НОВІКОВ ВЛАДИСЛАВ ВОЛОДИМИРОВИЧ
Тренди банківської системи України 39

ПУХЛЯК КАРІНА МИХАЙЛІВНА
Впровадження цифрової економіки в Україні
в умовах євроінтеграції 42

СИМОНЕНКО ДМИТРО ОЛЕКСАНДРОВИЧ
Оцінка ефективності кредитування клієнтів банку 45

СТУПНІЦЬКА АННА АНДРІЇВНА
Демпінг як форма конкурентної боротьби
на міжнародній арені 47

ТАЛЬКО АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ
Інвестиції: економічна сутність та класифікація 49

ТЕЛЬНОВА АЛЛА ЄВГЕНІЇВНА
Коронавірус та його фінансові наслідки
для світової економіки 51

ТКАЧ ДАРІЯ МИХАЙЛІВНА
Банківська система України в контексті євроінтеграції 53

ТРУБЕНОК ДАРИНА ІВАНІВНА
Інноваційні фінансові інструменти
як рушій розвитку фінансового ринку 56

УРБАНОВИЧ ВІКТОРІЯ АНАТОЛІЇВНА
Макроекономічні чинники надходження
прямих іноземних інвестицій в Україну 59

ФЕДОРЕНКО ДМИТРО ОЛЕКСІЙОВИЧ
Етимологія проблемних активів у світовій
та національній практиці 62

ШКУРКО ВІКТОРІЯ ІГОРІВНА
Ризик-менеджмент страхової компанії
в умовах глобалізації 65

СЕКЦІЯ 2
ГРОШОВО-КРЕДИТНА ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА КРАЇНИ

БАБЕНКО АНАСТАСІЯ СЕРГІЇВНА
Соціальний захист населення як елемент фінансової політики 67

БЕЗРУКОВА АНАСТАСІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА
Впровадження електронної гривні 69

БІЛА АННА ЄГОРІВНА
Випуск ОВДП: національний контекст 71

ГОРБАТЮК АНАСТАСІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА
Монетарна політика Європейського Союзу 74

ГРИЦУН ІРИНА СЕРГІЇВНА
Облік капітальних інструментів
з умовами конверсії / списання 76

ДЕГТЯРЕНКО КСЕНІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА
Дефініція «рефінансування»: наукові погляди 79

ДЕРЕВЯНКО ЮЛІЯ ВЯЧЕСЛАВІВНА
Державний борг України: сучасні реалії 81

ДУРИЦЬКА ЮЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА
Формування вітчизняного ринку кредитних послуг 83

ЗИКУНОВА МАРИНА ВІТАЛІЇВНА
Факторинг в Україні 85

КАСЯН ІРИНА ЮРІЇВНА
Кредитування юридичних осіб
в АТ «Райффайзен банк Аваль» 87

КОВТУН КАРИНА ОЛЕГІВНА
Монетарний трансмісійний механізм
Національного банку України 90

КОЙЧЕВА КАТЕРИНА ПЕТРІВНА
Послуги споживчого кредитування:
економічне тлумачення 92

КРАВЧЕНКО СОФІЯ ІВАНІВНА
Банківське кредитування в Україні 94

МАЗУРЕНКО НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА
«Проблемні» кредити банків 98

МАТКОВСЬКА ДІАНА АНАТОЛІЇВНА
Банківська система України: виклики сьогодення 100

МЕДВІДЬ БОГДАН ВІТАЛІЙОВИЧ,
ТАЛЬКО АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ,
СЛІПЧУК АНДРІЙ ВІКТОРОВИЧ
Валютний курс та методи його прогнозування 102

МИРОНЕНКО АННА ОЛЕГІВНА
Валютні послуги в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення 105

ПАЛАЖЕНКО ДАР`Я МАКСИМІВНА
Електронні гроші НБУ 107

ПЕТРЕНКО МАРІЯ ІГОРІВНА
Зміни валютного курсу в Україні..... 109

ПОДГОРНА АНАСТАСІЯ СЕРГІЇВНА,
ЗАТЯЩУК АНАСТАСІЯ СЕРГІЇВНА
Формування доходів державного бюджету України..... 113

СТЕЦЬ ЛІЛІЯ ГРИГОРІВНА
Облікова ставка як основний інструмент
грошово-кредитної політики 115

ШКОЛЬНА АННА СЕРГІЇВНА
Банківське споживче кредитування в умовах нових викликів..... 118

ЯНЧЕВСЬКА КАРІНА ПЕТРІВНА
Монетарна політика НБУ 120

СЕКЦІЯ 3
ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ
РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА

ДОЛГОПОЛОВА ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА
Роль ринку цінних паперів у фінансуванні
інвестиційної діяльності нефінансових корпорацій..... 123

КАБУЗАН АРТЕМ ВОЛОДИМИРОВИЧ
Брокерська діяльність на ринку цінних паперів 125

КАЧАНЮК МАКСИМ АНДРІЙОВИЧ
Ринок страхових послуг України
в контексті запровадження «спліт»..... 127

КЛИМЧУК АНТОНІНА ВІКТОРІВНА
Всеукраїнська асоціація кредитних спілок:
завдання та показники діяльності 130

КОСТЕНКО ТЕТЯНА АНДРІЇВНА
Управління ризиком ліквідності в банках..... 132

КРОХМАЛЬОВА ІРИНА ІГОРІВНА
Брокерська діяльність на фінансовому ринку..... 135

КУЛИБАБА ЯНА СЕРГІЇВНА
Класифікація ризиків страхової компанії..... 137

КУХАР КАТЕРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА
Тінізація вітчизняної економіки: напрями мінімізації 139

МАТВІЄНКО ДМИТРО КОСТЯНТИНОВИЧ,
РОТАЧ ЮЛІЯ ОЛЕКСІЇВНА
Фінансовий моніторинг у банківській системі України 143

МЕДВЕДЕНКО АНДРІЙ ГЕННАДІЙОВИЧ
Регулювання вітчизняного валютного ринку 144

ОСТРЕНСЬКА ДІАНА СЕРГІЇВНА
Антикризові заходи центральних банків у зарубіжних країнах..... 146

ПЕТРЕНКО ЄВГЕНІЙ ВАЛЕРІЙОВИЧ
Еволюція вітчизняного ринку ломбардів 149

ПОБИВАНЕЦЬ ГАЛИНА ВІТАЛІЇВНА
Методичні підходи до стрес-тестування ліквідності банків..... 153

САМЧУК АННА АНДРІЇВНА,
БЕРДНІК ВАЛЕРІЯ ОЛЕГІВНА
Фінансовий моніторинг в Україні:
ризик-орієнтований підхід 155

СЕМЕНОВА ДІАНА МИКОЛАЇВНА
Нефінансова інформація в процесі
управління вартістю банку 157

СИНЕЛЬНИК КАТЕРИНА РУСЛАНІВНА
Вплив операційного ризику на рівень капіталу банків 160

СЛІСАРЕНКО ОЛЕНА ОЛЕКСАНДРІВНА
Бухгалтерський облік як фактор економічного управління
підприємством 163

СТАНІШЕВСЬКИЙ ДМИТРО СВЯТОСЛАВОВИЧ
Інноваційний розвиток фінансового ринку 165

ХОМЕНКО ОРИНА ТАРАСІВНА
Електронні гроші в Україні: умови масштабування 168

ЯКИМЕНКО АНЖЕЛА ВІТАЛІЇВНА
Моделі організаційної побудови наглядових систем 170

ЯСТРЕБ ЯРОСЛАВА МИКОЛАЇВНА
Управління кредитними ризиками
як основа фінансової безпеки 173

ЯСЬКО ВАЛЕРІЯ ВІКТОРІВНА
Регуляторні вимоги до діяльності страхових компаній 176

СЕКЦІЯ 4
ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗМІЦНЕННЯ

БАЛАН ЄВГЕНІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ
Забезпечення фінансової стабільності України
на тлі потенційної світової кризи 179

БІЛЯЄВА АЛІНА ІГОРІВНА
Діагностика фінансового стану підприємства 181

ВОЙЧЕНКО БОГДАНА РУСЛАНІВНА
Хеджування валютних ризиків 183

ГАРБАРЧУК ТЕТЯНА ЮРІЇВНА
Диверсифікація кредитного портфеля банку 186

ГЕРБИЧ ВІКТОРІЯ ІГОРІВНА
Стрес-тестування достатності капіталу банків 189

ГОНЧАРУК ІННА ГРИГОРІВНА
Оцінка ефективності діяльності банку: методичні підходи 191

ЖЕНЖЕРУХА ПЕТРО ОЛЕКСІЙОВИЧ
Систематизація факторів впливу на репутацію банку 193

ЖИЛИЧ ТЕТЯНА АНДРІЇВНА
Аналіз зобов'язань банків у ракурсі
гармонізації стандартів обліку 196

ЗАВОРОТНЮК ІГОР ІГОРОВИЧ
Фінансова безпека України як пріоритетна складова
національної безпеки..... 199

КАРПЕНКО ВАЛЕРІЯ ВАЛЕРІЇВНА
Кредитний ризик банку та методи його мінімізації 201

КОЗІЙЧУК ОЛЬГА ВАСИЛІВНА
Податкові платежі у забезпеченні стабільності
фінансових посередників..... 204

КОНДРАТЕНКО ВІКТОРІЯ СЕРГІЇВНА
Загрози стабільності національному валютному ринку 206

КОСТЕНКО ТЕТЯНА АНДРІЇВНА
Актуальність технічного аналізу в сучасній економіці 209

КУЗЬМИЧ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСАНДРІВНА
Іпотечне кредитування: національний контекст розвитку 211

ЛЕВОНЮК ІРИНА ВОЛОДИМИРІВНА
Етимологія репутації банку та методи її оцінки..... 214

ЛОЗИЦЬКА ЛІЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА
Забезпечення фінансової стабільності вітчизняної
банківської системи..... 217

НЄТЄДА ОЛЕКСАНДРА ВЯЧЕСЛАВІВНА
Методи управління ризиками
в іноземних страхових компаніях 219

НИЧИК КАТЕРИНА СЕРГІЇВНА
Фінансова стабільність банку..... 221

ОЛІЙНИК ВІКТОРІЯ ВІТАЛІЇВНА
Система страхування депозитів:
досвід зарубіжних країн..... 223

ПОБЕРЕЖНА ТЕТЯНА ОЛЕКСАНДРІВНА
Депозитні операції банків:
виклики та інструменти реагування 226

РЕШЕТНИК КАМІЛЛА РУСЛАНІВНА
Фрод-моніторинг у зміцненні
фінансової надійності банку..... 228

РЯБЧУК ВЛАДИСЛАВ СЕРГІЙОВИЧ
Управління капіталом фінансової установи 231

СЕНЧЕНКО СЕРГІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ
Управління оборотними активами
на виробничому підприємстві 233

СІМОНЕНКО ОЛЕГ ІГОРОВИЧ
Рання діагностика неплатоспроможності банків..... 236

СЛІПЧУК АНДРІЙ ВІКТОРОВИЧ
Інструментарій управління неплатоспроможністю банку 239

СЛОБОДЯНИК АНАСТАСІЯ ОЛЕГІВНА
Вплив проблемних кредитів на діяльність банків 241

ТІСЕЛІНА ЕЛІНА ВІТАЛІЇВНА
Соціальна відповідальність бізнесу як шлях
зміцнення фінансової стабільності 244

ТКАЧ АННА ВІКТОРІВНА
Управління ризиком ліквідності у банках 246

ТКАЧЕНКО ПАВЛО ОЛЕКСАНДРОВИЧ
Системний підхід до рейтингового оцінювання
діяльності банків 249

ТУЗ ЮРІЙ СЕРГІЙОВИЧ
Недержавне пенсійне забезпечення в Україні:
механізм реалізації 251

ФЕДОРУК ЛЕСЯ РОМАНІВНА
Фінансова безпека: сутність та місце
в системі національної безпеки 254

ФЕСЮК БОГДАН ЮРІЙОВИЧ
Забезпечення фінансової стійкості вітчизняних банків 256

ХИЖНЯК АНДРІЙ ЮРІЙОВИЧ
Система гарантування вкладів фінансових установ:
еволюція становлення 258

ЯКИМЕНКО МИРОСЛАВА СЕРГІЇВНА
Фінансова стабільність України та основні напрями
її зміцнення 261

СЕКЦІЯ 5
ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

АДРОВА АНАСТАСІЯ ЛЕОНІДІВНА
Побудова ієрархічної структури робіт проєкту дослідження та розробки нового продукту 264

АНДРІЙЧУК АНАСТАСІЯ ЮРІЇВНА, ПОНОМАРЬОВА КСЕНІЯ СЕРГІЇВНА
Дивідендна політика акціонерних товариств: закордонний досвід та сучасні українські реалії 266

БУРУКОВА МАРІЯ ВІТАЛІЇВНА
Підвищення ефективності фінансового планування на підприємствах харчової галузі 268

ВАСИЛЬЧЕНКО АЛЬБЕРТ ІГОРЕВИЧ
Автоматизація нарахування платежів за забруднення атмосферного повітря..... 271

ВОЛКОВСЬКА КРИСТИНА ВОЛОДИМИРІВНА
Переваги складання фінансових звітів за міжнародними стандартами фінансової звітності..... 273

ДЕНКОВА ГАННА МИКОЛАЇВНА
Комісійні операції банків в Україні 275

ІВАНІНА НАТАЛІЯ ВІКТОРІВНА
Фінансове забезпечення діяльності підприємств малого бізнесу..... 278

ІВАНІЦЬКА ТЕТЯНА ГРИГОРІВНА
Дивідендна політика акціонерних товариств в Україні 280

КАРПЕНКО АНАСТАСІЯ ОЛЕГІВНА
Депозитні послуги: економічний зміст та класифікація 283

КОРЖ БОГДАНА ВОЛОДИМИРІВНА
Гнучкі моделі управління проєктами інжинірингових компаній 285

ЛОЗИЦЬКА ЛІЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА
Банківський сервіс космічного рівня:
кейс по АТ «Укрсиббанк» 287

ОВЧАР АЛЛА СЕРГІЇВНА
Формування системи управління
фінансовою безпекою підприємства..... 290

ОНОПРІЄНКО ЮЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА
Розширення фінансового бізнесу: ключові переваги..... 293

ОРЄХОВ ДМИТРО МИКОЛАЙОВИЧ
Інвестиційна діяльність банків України..... 295

ПАСТУШОК СВІТЛАНА ОЛЕГІВНА
Управління грошовими потоками аграрних підприємств 297

ПЕРСТЕНЮК СЕРГІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ
Процес оцінювання кредитоспроможності позичальника..... 300

РАЖИК ІЛОНА ВІКТОРІВНА
Фінансування банками суб'єктів малого
та середнього бізнесу 302

САНІН СЕРГІЙ СЕРГІЙОВИЧ
Банківське кредитування як джерело забезпечення
розвитку бізнесу 305

СЕНЧИЛО НАЗАРІЙ ВІКТОРОВИЧ
Управління каналами збуту банку на роздрібному ринку..... 307

СОБОЛЄВ ДМИТРО РОМАНОВИЧ
Підвищення рентабельності власного капіталу підприємства
на основі факторного аналізу 309

ФАДЄЄВ ЄВГЕН СЕРГІЙОВИЧ
Методи діагностики банкрутства підприємств..... 312

ЧОПИК ВІКТОРІЯ МИКОЛАЇВНА
Лотерейні послуги в Україні: особливості та передумови надання . 314

ФОРТУНА РОСТИСЛАВ ВІКТОРОВИЧ
Вплив інвестиційного клімату
на діяльність вітчизняних підприємств аграрного сектору 317

ОЛЕФІРОВ ДМИТРО ГРИГОРОВИЧ,
ТАЧМУХАММЕДОВ БЕГЕНЧ
Концепції нерухомості для розрахунку справедливої вартості
та оподаткування 319

ШПОТА ОЛЬГА МАКСИМІВНА
Бюджетування в системі фінансового планування
на фармацевтичному підприємстві 322

СЕКЦІЯ 6
ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ТА НАПРЯМИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

БУЗНИК МАРІЯ ВАСИЛІВНА
Використання «біткоін»: переваги та недоліки 325

ВАГАНОВА ОЛЬГА ВОЛОДИМИРІВНА
Фінансова інклюзія як один із чинників зростання економіки 327

КАСЬЯНОВ БОГДАН СЕРГІЙОВИЧ
Перехід України від екстрактивного
до інклюзивного економічного зростання 330

КИРИЧЕНКО АНАСТАСІЯ ВОЛОДИМИРІВНА
Електронні гроші як інструмент забезпечення
фінансової інклюзії 332

КОВАЛЕНКО ОЛЕКСАНДР ІГОРОВИЧ
Концепція Open Banking та її реалізація в Україні..... 334

КОНЮШЕНКО ТЕТЯНА ЮРІЇВНА
Інтернет-банкінг: перспективний напрям розвитку
банківських послуг..... 337

КОРОЛЮК ОКСАНА ОЛЕКСАНДРІВНА
Фінансова інклюзія та її імплементація
у вітчизняну практику..... 339

МЕЩЕРЯКОВА МАРІЯ ВАЛЕНТИНІВНА
Процес легалізації криптовалют в Україні..... 342

МОСТОВЕНКО АНАСТАСІЯ ІВАНІВНА
Інновації у банківській сфері..... 344

ПАВЛОВА КСЕНІЯ ПАВЛІВНА
Перспективи застосування технології блокчейн
у фінансовій сфері 346

ПАХОЛЕНКО МАРИНА АНДРІЇВНА
Шахрайство з платіжними картками: засоби протидії..... 348

ПАЧЕНКО АЛІНА ІГОРІВНА
Діджиталізація фінансово-кредитної системи як вияв інклюзії
економічного простору 351

ТКАЧ ВІКТОРІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА
Криптовалюти: гроші майбутнього 354

ЧЕРКАСОВА АЛІНА АНДРІЇВНА
Формування інклюзивної економіки як основа соціально-
економічного розвитку держави 355

ЯНЧУК НАТАЛІЯ МИКОЛАЇВНА
Інтернет-банкінг на ринку банківських послуг 358

СЕКЦІЯ 7
FINANCIAL AND CREDIT SYSTEM OF UKRAINE:
REALITIES AND FUTURE

HAPONENKO TETIANA
The state and prospects of the Ukrainian insurance market 360

LENCHENKO MAKSYM
Competitive strategies for the development of financial institutions
(except banks)..... 362

LEONTOVYCH OLHA
CAMELSO rating system as a tool for early diagnosis insolvency of the bank 363

MARTYNENKO ANDRII
International experience of interaction in the payment market entities 366

MISHYNA ANHELINA
Features of regulation of the Ukrainian stock market in the context of international requirements 369

RATUSHNYAK DENYS
Administration of non-state pension funds: domestic and foreign experience 371

SHABAT OLEKSANDRA
The main stages of the development of scientific thought regarding the financing of the residential real estate market 373

SHPAK DIANA
Impact of government regulation of private pension funds development in Ukraine 374

SKYDAN DARIA
Foreign capital in banking system in Ukraine 378

TESLYA OLEKSANDR
Investment activity in Ukraine: problems and prospects 380

СЕКЦІЯ 1

ІНТЕГРАЦІЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНИЙ ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР

Герасименко Євгенія Віталіївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

БЕЗКОНТАКТНІ ПЛАТЕЖІ: ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА

В умовах сучасного розвитку економіки постає питання як спростити використання звичних фінансових послуг і одночасно залучити більше людей до користування ними. Найефективніше цю проблему можна вирішити за допомогою електронних систем, а саме із застосуванням мобільних пристроїв.

На сьогоднішній день все більшого значення набуває використання технології NFC, що дає змогу платежу бути безконтактним і зручним для задоволення потреб користувачів [1]. NFC (Near Field Communication) перекладається як «ближній безконтактний зв'язок» і дозволяє пристроям обмінюватися даними на відстані до 10 см. Безконтактний платіж здійснюється за допомогою карток з чіпом, спеціальних додатків у смартфонах, сучасних електронних годинників і дозволяє досягти прозорості переказів, що зі свого боку знижує рівень тіньової економіки в Україні. Така система оплати підтримується у великих мережах магазинів, закладах громадського харчування, метро, заправках.

Нові можливості застосування технології NFC відкрила компанія Google, яка створила Google Wallet, а пізніше запустила свою систему мобільних платежів Google Pay, що дозволяє здійснювати покупки за допомогою мобільних пристроїв з операційною системою Android. В Україні Google Pay запрацювала 1 листопада 2017 року. Спершу система співпрацювала з картками Приватбанку та Ощадбанку. Наразі число банків, які є партнерами Google Pay сягає 31 [2].

Не менш популярною платіжною системою є Apple Pay, яка з'явилась в Україні 17 травня 2018 року і дозволяє оплачувати покупки за допомогою смартфона, розблокувавши його і приклавши до терміналу, який підтримує систему безконтактних платежів. Сьогодні в Україні цей сервіс підтримують 16 банків, серед яких ПриватБанк, Ощадбанк, Райффайзен банк Аваль, УкрСиббанк та інші [3].

Під час оплати мобільний пристрій не передає дані картки терміналу. Він обмінюється одноразовим ключем, згенерованим для кожної оплати [3]. Також Apple Pay та Google Pay не зберігають номери карток, проте надають їм номер облікового запису, який є на захищеному чіпі.

Щодо поширення безконтактної оплати в Україні, то її рівень є досить високим. За даними звіту Мастеркард, за 2019 рік Україна увійшла у топ-10 країн за кількістю платежів за допомогою носимих пристроїв і посіла 10 місце [4]. Це свідчить про те, що попит на безконтактні операції серед українців активно зростає та відбувається популяризація інноваційних фінансових сервісів. В той же час спостерігається недостатній рівень обізнаності стосовно переваг безготівкових розрахунків внаслідок недовіри до їх використання, звичок населення тощо [5]. Тим самим стримується повноцінний розвиток фінансових технологій і сервісів.

Отже, ринок безконтактних фінансових послуг в Україні активно розвивається, незважаючи на певні обмежуючі фактори їх сприйняття населенням. Надалі необхідно збільшувати кількість NFC-терміналів та поширювати інформацію щодо використання мобільних додатків платіжних систем.

Список використаних джерел

1. Іванова Л. Особливості розвитку безконтактних платежів в Україні. *Розвиток банківських послуг та інновацій в цифровій економіці*: матеріали наук.-практ. інтерн. конф. студ. аспір. і молод. вчених, 22 травня 2019 р. Київ: КНЕУ, 2019. С. 97-100.
2. Бесконтактные платежи. Офіційний сайт Google Pay. URL : https://support.google.com/pay/announcements/9232510 (дата звернення: 07.03.2020).
3. Оплата. Офіційний сайт Apple Pay. URL: https://www.apple.com/ru/shop/help/payments (дата звернення: 07.03.2020).
4. Wearable payments are taking off across Europe. Офіційний сайт mastercard.com. URL: https://newsroom.mastercard.com/eu/press-releases/wearable-payments-are-taking-off-across-europe-eightfold-increase-in-transactions-in-just-a-year/ (дата звернення: 07.03.2020).
5. Маршутіна Я. Платіжні системи: проблеми та перспективи розвитку в Україні. The Institutional Repository of KNEU. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30421/Marshutina_Y.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 07.03.2020).

Євреш Аліна Олександрівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ПОСЛУГИ З ІНТЕРНЕТ-ТРЕЙДИНГУ НА ФОНДОВИХ РИНКАХ СВІТУ

Інтернет-трейдинг (Internet trading) – робота на фондовому і валютному ринках через мережу Інтернет. Користувачі мережі Інтернет та споживачі даного виду фінансових послуг на своєму комп'ютері можуть сформувати інвестиційний портфель, а потім керувати його активами, отримуючи без затримки всю необхідну інформацію (котировки, аналіз, прогнози). Інтернет-трейдинг використовується як юридичними особами – підприємствами та організаціями, так і приватними інвесторами. [2]

Клієнт користуючись даним видом послуг отримує наступні переваги:

- можливість спостерігати з будь-якого місця через Інтернет за ходом торгів;
- відсутня необхідність телефонувати до брокера і формулювати йому заявку (клієнт самостійно надає заявки на купівлю або продаж, які оминають брокера і потрапляють безпосередньо в торгову систему (одним натиском «миші»), тим самим клієнт значно скорочує час виконання заявки і не витрачає гроші на телефонні переговори);
- можливість самостійно налагоджувати потік отримуваних даних (дана функція корисна при використанні каналів зв'язку з низькою пропускною здатністю);
- система дозволяє відстежувати власні угоди – це дає можливість в режимі онлайн слідкувати за своєю позицією по цінним паперам та грошима.

Інтернет-послуг має і певні ризики, а саме:

– брокерський ризик – ризик збою, перевантаження або відключення від сервера брокера, що може визвати неможливість ліквідації позицій і призвести до втрат;

– провайдерський ризик – ризик обриву зв'язку з провайдером, тобто звичайні проблеми підключення до Інтернету та його вартості (рішення – резервувати лінії та дублювати провайдерів);

– технологічний ризик – ризик здійснення дій протилежних бажаним. Наприклад, помилка в літері тикер-символу компанії і випадкова угода не з тією акцією (рішення – уважність). [1]

Розвиток Інтернет-трейдингу неможливий без розвитку спеціального програмного забезпечення, для зв`язку з біржею, проведення торгів, оперативного отримання необхідної інформації. В Україні вже використовується декілька сертифікованих програм для доступу на фондові біржі, такі як WEB2L, QUIK, та SmartTrade. Підключення до системи інтернет-трейдингу та забезпечення програмним продуктом здійснюють онлайн-брокери. [5]

Що стосується вдосконалення механізмів Інтернет-трейдингу, важливим напрямом розвитку являється маржинальна торгівля, яку планують запустити українські онлайн-брокери. Маржинальна торгівля – це проведення спекулятивних торговельних операцій з використанням грошей і товарів, що надаються спекулянту в кредит під заставу встановленої суми – маржі. Простий маржинальний кредит відрізняється тим, що отримувана сума грошей (або вартість отримуваного товару) зазвичай у декілька разів перевищує розмір застави (маржі), іншими словами, інвестору-трейдеру надається так зване кредитне плече. Отже, якщо популярність маржинальної торгівлі зростатиме на ринку, то справи в Інтернет-інвесторів лише покращуватимуться. Вже зараз український інвестор може придбати цінні папери, випущені за межами України. Цей напрям може стати дуже перспективним і може використатись учасниками українського фондового ринку. [4]

Інформаційною основою процесу біржового Інтернет-трейдингу є інформація про фінансові ринки, компанії та валюти. Переважно брокерські та дилерські фірми або надають новини такого плану, або мають цілі аналітичні підрозділи, які займаються технічним аналізом певних інструментів чи біржових майданчиків. Для прикладу, Xdirect щодня надає інформацію щодо кількох основних валютних пара щодня. Також можна використовувати rss стрічку новин напряму від Thomson Reuters або Bloomberg. Також популярним аналітичним агентством, яке започаткувало й обслуговує основний біржовий індекс США, є Dow Jones.

Перспективи розвитку Інтернет-трейдингу в Україні дуже великі. Інтернет-трейдинг сприяв розвитку в нашій країні такого сектору бізнесу, як інформаційне та програмне забезпечення фондового ринку. Але в Україні цей ринок не досить розвинений і потребує інновацій та напрацювань з боку іноземних компаній. Необхідне також програмне забезпечення для автоматизація звітності торговців в Інтернет-трейдингу та українські автоматичні торговельні системи, які б могли використовувати інвестори. [3]

На сьогодні почали розвиватись Інтернет-портали, які надають все більше інформації з фондового ринку. З часом таких порталів

буде більше, а їх аналітична інформація з ринку цінних паперів буде якіснішою та доступнішою. Очевидно, що ринок онлайн-торгівлі цінними паперами розвиватиметься разом із Інтернетом. Чим ефективніша буде популяризація сучасних технологій, чим більше буде якісних ліній зв'язку, тим більший інтерес з'явиться до Інтернет-трейдингу, і тим швидше фондовий ринок наповниться новими інвесторами.

Тому, якщо Україна буде раціонально рухатись, переймаючи позитивний досвід провідних іноземних країн, долаючи результати впливу помилкових стереотипів щодо онлайн-торгівлі та здійснюючи роботу щодо усунення актуальних проблем розвитку Інтернет-трейдингу, то перспективи розвитку Інтернет-трейдингу будуть досить значними, і у вітчизняного фондового ринку будуть всі шанси стати одним із провідних розвинених фінансових ринків світу.

Список використаних джерел

1. АТ «Фондова біржа ПФТС». Офіційний сайт. URL: www.pfts.ua/ (дата звернення: 10.03.2020).
2. Экономический словарь / под. ред. Азрилияна. Москва: Институт новой экономики, 2007. 1152 с.
3. Гладун Д. Перспективи інтернет-трейдингу в Україні URL: http://www.epravda.com.ua/ (дата звернення: 10.03.2020).
4. Семчук О.В. Розвиток Інтернет-трейдингу в Україні. 2011. URL: http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2011/Economics/4_79772.doc.htm (дата звернення: 10.03.2020).
5. Українська біржа. Учасники торгів, що надають послуги інтернет-трейдингу. URL: http://www.ux.ua/ru/members.aspx?online=1 (дата звернення: 10.03.2020).

Зубко Вікторія Віталіївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

КРЕДИТНИЙ РИЗИК БАНКУ

Для вітчизняних банків проблема управління кредитними ризиками є однією з найактуальних, оскільки показники непрацюючих кредитів в банківській системі України станом на 1 січня 2020 року зберігаються на рівні 48%. Від якісного управління кредитними ризиками залежить ефективність діяльності кожного банку та стабільність всієї банківської системи країни. Проблема

управління ризиками у кредитній діяльності банків залишається складною та потребує подальшого дослідження у зв'язку з імплементацією в практику МСФЗ 9 «Фінансові інструменти».

У теорії та на практиці існують різні визначення кредитного ризику, спільним для яких є те, що ризик виникає внаслідок неспроможності боржника виконати свої зобов'язання відповідно до умов договору, основна причина якої полягає у високій ймовірності дефолту позичальника банку. [1]

Під непрацюючим кредитом розуміють кредит, за яким прострочення погашення боргу перевищує 90 днів (30 днів для банків-боржників), або за яким контрагент неспроможний забезпечити виконання зобов'язань без стягнення забезпечення. [2]

Розмір кредитного ризику банку первісно залежить від класу боржника, який банк визначає на підставі результатів оцінки його фінансового стану відповідно до наведених характеристик, уключаючи фактор своєчасності сплати боргу. За рівнем кредитного ризику боржники - фізичні особи поділяються на 5 класів, а юридичні особи – на 10 класів. Кредити, надані позичальникам, визнаються непрацюючими, якщо вони віднесені до двох останніх класів за рівнем кредитного ризику.

У бухгалтерському обліку обсяг кредитного ризику вимірюється сумою сформованого резерву на трьох стадіях зменшення корисності кредиту. Банк здійснює оцінку кредитного ризику станом на перше число кожного місяця, наступного за звітним. Банки визначають кредитний ризик у валюті, що відповідає валюті активної банківської операції.

Важливим інструментом протидії кредитному ризику є кредитна політика, яку кожен банк розробляє та періодично (не рідше одного разу на рік) переглядає, встановлює порядок та процедури управління кредитним ризиком з метою забезпечення її ефективності та відповідності рівню ризик-апетиту банку до цього виду ризику.

З метою забезпечення адекватної оцінки кредиту банку необхідно враховувати всі ознаки, які свідчать про високий кредитний ризик боржника. Цьому сприяє регулярне (не рідше одного разу на квартал) здійснення стрес-тестування з метою оцінки ризиків та визначення своєї спроможності протистояти потрясінням та загрозам, на які банк наражається під час своєї діяльності, або які можуть виникнути в майбутньому.

Для більш детального вивчення кредитного ризику нами проведено дослідження трьох банків – АТ «Ощадбанк», ПАТ «ПУМБ» та АТ «Райффайзен Банк Аваль».

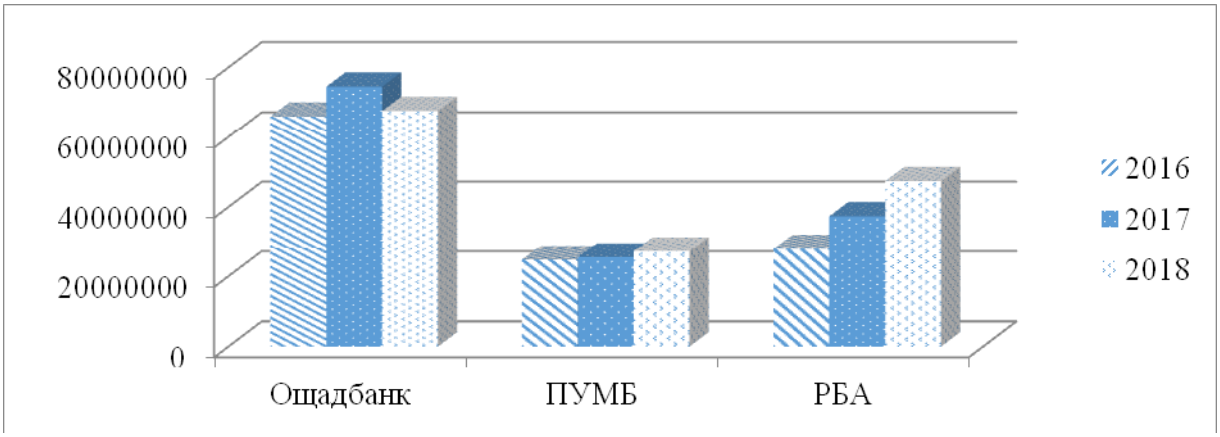

Рис. 1. Кредитний портфель окремих банків України за 2016–2018 роки (станом на 31.12)

Як видно з рис. 1, у Ощадбанку, спостерігається зменшення обсягів кредитного портфеля, тоді як Райффайзен Банк Аваль протягом трьох років має стійку тенденцію до його збільшення.

Таблиця 1

Співвідношення кредитного портфеля та сформованих резервів під кредитні ризики по окремих банках у 2018 р. (станом на 31.12)

Показник	Ощадбанк	ПУМБ	Райффайзен Банк Аваль
Кредити, надані клієнтам, млн. грн.	31184541	27244297	45601262
Резерви під зменшення корисності кредитів та зобов'язань з кредитування, млн. грн.	1 042 298	7 746 544	1682001
Рівень покриття кредитів резервами, %	3,34	28,4	3,6

За обсягом непрацюючих кредитів Ощадбанк займає друге місце в банківській системі. На сьогодні всі непрацюючі кредити визнані банками, рівень покриття їх резервами постійно зростає та становить приблизно 95%. Тому надалі непрацюючі кредити суттєво не впливатимуть на фінансові результати та капітал банків. Проте велика їх частка – тягар для банківського сектору, особливо для державних банків, у яких сконцентровано приблизно 75% NPL сектору (близько 45% припадає на Приватбанк). [2]

Згідно з опитуванням, проведеним НБУ, переважно великі банки очікують, що в першому кварталі 2020 року несуттєво знизяться

кредитний та операційний ризики, а процентний ризик, валютний і ризик ліквідності не зміняться.

Список використаних джерел

1. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: постанова НБУ від 30.06.2016 р. № 351. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16 (дата звернення: 10.03.2020).
2. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: https://bank.gov.ua/

Кобець Валерія Романівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

На сучасному етапі розвитку банківської системи України серед банківських установ спостерігається гостра конкуренція за нові сегменти ринку. Одним із таких сегментів, що характеризується високою популярністю з боку банків, є ринок банківських платіжних карток. Незважаючи на свою коротку історію платіжні картки на сьогодні вже охопили значний сегмент ринку. Ефективність і надійність платежів, швидкість здійснення розрахунків в даний період часу є важливим, турбуючим банки, фінансові установи та їх контрагентів питанням [1].

На основі проведених розрахунків у таблиці 1 можна констатувати, що в останні роки вітчизняний ринок платіжних карток бурхливо розвивається. Так, частка банків, що є учасниками карткових платіжних систем, у загальній кількості діючих в Україні банків зросла з 81,01% у 2015 р. до 94,80% у 2019 р. Кількість активних карток, випущених 1 банком-учасником карткових платіжних систем, зросла у 2,3 рази, а кількість випущених платіжних карток у розрахунку на 1 банк-учасник зросла у 1,7 рази. З 2017 року починає зростати й кількість платіжних карток, що припадає на 1 особу в Україні. Тобто, банки, які залишилися на ринку, більш

активно працюють у напрямі популяризації використання населенням платіжних карток [2].

Така динаміка показників свідчить про зростання довіри населення до безготівкових розрахунків, зростання рівня захищеності безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток, зручність та доступність цього платіжного інструмента.

Таблиця 1

Відносні показники ринку платіжних карток в Україні за 2015–2019 рр.*

Звітна дата	Частка банків, що є учасником карткових платіжних систем у загальній кількості діючих банків, %	К-сть платіжних карток на 1 ос., шт.	К-сть активних карток, випущених 1 учасником карткових платіжних систем, тис. шт.	К-сть платіжних карток, випущених 1 учасником карткових платіжних систем, тис. шт.
01.01.2015	81,01	1,64	258,14	551,18
01.01.2016	89,91	1,39	314,67	605,17
01.01.2017	93,55	1,35	372,29	662,45
01.01.2018	93,90	1,41	452,70	777,49
01.01.2019	94,80	1,43	543,37	873,38

**Примітка: побудовано автором за даними НБУ [2]*

Яскравим прикладом бурхливого розвитку ринку платіжних карток в Україні є темпи зростання обсягів та кількості операцій з використанням платіжних карток (табл. 2).

За аналізований період спостерігається тенденція до збільшення обсягів та кількості операцій з використанням платіжних карток, що пов’язане з розвитком торгівлі та сфери послуг, зокрема зі збільшенням кількості терміналів, можливістю дистанційної оплати за продукцію.

Таблиця 2

Кількість та обсяги операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками*

Роки	Обсяги операцій (млн грн)			Кількість операцій (млн шт.)		
	Безготівкові розрахунки	Отримання готівки	Усього	Безготівкові розрахунки	Отримання готівки	Усього
2015	384795	848001	1232796	1287	678	1965
2016	571275	1038985	1610260	1775	738	2513
2017	834957	1289721	2124678	2311	780	3091
2018	1297429	1579091	2876521	3072	842	3915
2019	1798300	1778400	3576700	4167	890	5057

**Примітка: побудовано автором за даними НБУ [2]*

На нашу думку найбільш перспективними способами розвитку безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток в Україні є: розвиток платіжної інфраструктури; підвищення фінансової грамотності населення; застосування системи стимулів під час безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток; удосконалення нормативно-правової бази [3].

Список використаних джерел

1. Корецька Н. І. Фактори, що впливають на функціонування ринку платіжних карток. *Економічний форум.* 2016. № 2. С. 275-285. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2016_2_43/ (дата звернення: 10.03.2020).

2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: http://www.bank.gov.ua.

3. Дубілет О.М. Перспективи розвитку карткових продуктів. *Вісник Національного банку України*. 2010. № 10. С. 11–13.

Конак Оксана Олександрівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ Ф'ЮЧЕРСІВ

Ф'ючерсний ринок в Україні з'явився відносно недавно – у травні 2010 року і вже за рік обсяг торгів на цьому ринку склав 2,6 млрд грн.

Українські біржі освоюють механізм ф'ючерсної торгівлі і створюють необхідні передумови для майбутнього розвитку ф'ючерсного ринку. На поточний момент на строковому ринку Української біржі торгуються основі чотири ф'ючерси: на індекс українських акцій (UX); на курс долар США – українська гривня (DX); на курс євро – долар США (DE); на ціну однієї тройської унції афінованого золота (GOLDU) [1].

В Україні розробляються ф'ючерсні контракти на продукцію у нафтовій галузі, кольорових металів, зерна, с/г продукції та інших біржових товарів, а також на валюту. Так в серпні 2017 р. на Українській біржі вперше почали продавати ф'ючерси на поставку пшениці, що допомагають аграрним виробникам страхуватися від коливань цін або негативних трендів на ринку аграрної продукції [2]. Так як Україна є одним із лідерів у виробництві та експорту зерна, тому ф'ючерсні контракти с/г продукції для суб'єктів господарювання та ринку відкривають нові перспективи. Ф'ючерсний ринок формує прозоре ринкове середовище, що, у свою чергу, дасть можливість страхувати цінові ризики, а значить і одержувати гарантований прибуток і не залежати від державної підтримки та субсидування й дозволить реалізувати потенціал України на міжнародній арені світового експорту аграрної продукції.

На даний момент в Україні недостатньо розвинена та ґрунтовна законодавча база функціонування ринку похідних фінансових інструментів, але поступове збільшення обсягів торгівлі та кількості учасників торгів говорить про позитивні зрушення в державному фінансовому секторі економіки. Незадовільний стан біржової діяльності ф'ючерсними контрактами зумовлюється:

– політичною нестабільністю в країні;

– низьким рівнем фінансової грамотності населення та відсутністю фахівців і клірингових установ, що спеціалізуються на укладанні ф'ючерсних контрактів;

– низьким рівнем ліквідності;
– високою волатильністю;
– активністю спекулятивної діяльності;
– незначним асортиментом біржових інструментів;
– відсутність посттрейдингового механізму клірингу та розрахунків.

Внаслідок нестачі в Україні власних фінансових ресурсів суттєва їх частка залучається з-за кордону, тому й виникають відповідні зобов'язання у валюті. Через девальвацію національної валюти виконання таких зобов'язань українськими підприємствами призводить до погіршення їх фінансового стану, а невиконання – до репутаційних ризиків і обмеження можливостей для подальшого залучення інвестицій. Тому валютні ф'ючерсні операції можуть забезпечити утримання стабільного курсу і поліпшення стану економіки. Незважаючи на передбачувану небезпеку іноземного інвестування, зменшується ризик втрат від коливань валютних курсів шляхом хеджування їх валютними ф'ючерсами, що передбачає прийняття зобов'язань стосовно одного ризику, щоб компенсувати іншому.

У Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку зазначають, що за п'ять років Україна може створити ф'ючерсний ринок номінальним розміром 40–50 млрд, а основними товарами, які будуть торгуватися за ф'ючерсними контрактами, стануть енергоносії та аграрна продукція.

Українська біржа стала першим майданчиком в світі яка запустила ф'ючерс на Біткоїн, що є дуже гарною перспективою для даного ринку. Такий ф'ючерсний контракт є розрахунковим, тобто після завершення термінових контрактів базовий актив безпосередньо на рахунок трейдеру не надається, а відбувається перерахунок грошей. За допомогою даного ф'ючерсу можна заробляти на динаміці цін на біткоїн у світі [1].

Отже, проаналізувавши стан ф'ючерсного ринку в Україні, можна зробити висновок, що ринок виник відносно недавно, тому є недостатньо розвинутим та не здійснює хеджування ризиків учасників повною мірою через недосконаліть законодавчого регулювання, інфляційні коливання, девальвацію національної валюти та низьку фінансову обізнаність учасників фінансового ринку. Але існують позитивні зрушення, які можуть призвести до розвитку ф'ючерсного ринку, зокрема: ф'ючерси на енергоносії та аграрну продукцію збільшать об'єм торгів та кількість угод на біржі, також з розвитком НТП та виникненням криптовалют в Україні запустили ф'ючерси на біткоїни.

Рівень розвитку ф'ючерсного ринку досить важливий для нашої держави, адже він впливає на інвестиційний клімат у країні, інфраструктуру фондового ринку, страхові можливості для його учасників та розвиток економіки у цілому. Необхідними чинниками для активізації ринку ф'ючерсних контрактів є: стале економічне зростання; заохочення суб'єктів господарювання до використання ф'ючерсів; створення досконалого законодавства у сфері деривативів. Розвиток ф'ючерсної торгівлі має прямий вплив на формування ринкової кон'юнктури, у зв'язку з цим важливість використання ф'ючерсних контрактів у нинішніх умовах підтверджує необхідність подальшого розвитку цього сегменту строкового ринку у нашій країні.

Список використаних джерел

1. Біржовий брокер. URL: https://svitinvest.com.ua/torgivlya-na-birzhi/strokovij-rinok-fyuchersi (дата звернення: 04.03.2020)
2. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Офіційний сайт. URL: https://www.nfp.gov.ua (дата звернення: 04.03.2020)

Концедайло Ірина Юріївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ДЕРИВАТИВІВ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Український ринок похідних цінних паперів є досить молодим, адже операції з ними було розпочато в 1995 році і в значній мірі відрізняється від аналогічних ринків країн, які мають розвинену фінансову систему, і кількісно, і якісно. Український ринок похідних фінансових інструментів сьогодні представлений у біржовій формі. Дана тенденція відрізняється від загальносвітової, де перевагу надають саме небіржовій торгівлі.

Першою суттєвою особливістю українських деривативів є відміна від зарубіжних деривативів за базисним активом. В Україні існують численні обмеження кількості базисних активів. Наше законодавство дозволяє лише три види базових активів: цінні папери, товари або кошти, відповідно виділяється три види деривативів: фондові, товарні та валютні [1, с. 784].

Другою важливою особливістю деривативів, дозволених до випуску в Україні, є обмеження щодо емітентів. Це стосується всіх видів деривативів. Третьою особливістю деривативів в Україні є наявність обмежень щодо місця торгівлі цими цінними паперами. Відомо, що в зарубіжних країнах деривативи можуть бути як виключно позабіржовим товаром (наприклад, форвардні контракти), або торгуватися, як на біржовому, так і на позабіржовому ринках. Незважаючи на те, що біржова торгівля деривативами забезпечує більші гарантії її учасникам, у вартісному вираженні переважають позабіржові деривативи. В Україні торгівля ф'ючерсами та опціонами, як зазначалося вище може вестися тільки на біржах [1, с. 784].

Також особливістю функціонування ринку деривативів є відсутність єдиних норм у законодавстві України щодо регулювання випуску та обігу похідних фінансових інструментів. Проте, деривативи в Україні не затребувані не тому, що відсутнє спеціальне законодавство, яке регулює цей вид фінансових інструментів, а тому що:

1) в країні немає якісних цінних паперів, які могли б бути базовим активом для цікавих ринку похідних інструментів (наприклад, в індексі UX, на який запущено ф'ючерси та опціони, залишилося всього п'ять акцій, але обсяг торгів і за ними складає лише кілька мільйонів гривень на день);

2) державою штучно стримується розвиток вільного ринку гривні щодо основних світових валют;

3) немає запиту на прозоре і справедливе ціноутворення навіть тієї продукції, за виробництвом якої країна посідає ключові місця в світі [2].

Таким чином, проведений аналіз стану ринку деривативів в Україні свідчить про недостатню його розвиненість, що стримується низкою проблем. Ринок деривативів перебуває у фазі становлення та супроводжується такими основними проблемами, як недостатні обсяги торгівлі та досить обмежений спектр похідних цінних паперів, що використовуються як засіб хеджування. Законодавством України недостатньо врегульовані механізми щодо випуску та обігу деривативів. На сучасному етапі діють закони і підзаконні нормативні акти, що регулюють лише окремі сторони цього ринку, які характеризуються непослідовністю і неузгодженістю.

Сьогодні на українському фондовому ринку переважають похідні фінансові інструменти з фондовими і валютними базисними активами, а не процентні фінансові деривативи, які властиві розвинутим ринкам. На відміну від українського ринок деривативів розвинутих країн представлений широким діапазоном використання

похідних фінансових інструментів: ф'ючерсами, опціонами, форвардами, свопами, угодами про форвардні процентні ставки та інших.

Тож нагальні проблеми, що існують на ринку деривативів в Україні, заважають його розвитку. Саме тому перехід ринку деривативів на якісно новий рівень залежить від вирішення проблемних питань та стимулювання подальшого його розвитку. Основними напрямками вдосконалення розвитку ринку деривативів в Україні можна назвати такі:

1) запровадження політики державного регулювання операцій з деривативами;

2) удосконалення системи оподаткування операцій з деривативами;

3) подальший розвиток бірж та інших інфраструктурних установ (рейтингових агентств тощо), як необхідні для здійснення операцій з валютними деривативами;

4) підвищення рівня кваліфікації персоналу банків щодо використання деривативів [3, с. 773].

Підвищення ефективності функціонування ринку деривативів в Україні дасть змогу запровадити міцну основу для довгострокового зростання економіки України та забезпечення стабільності її фінансової системи.

Список використаних джерел

1. Забоєнко В.О. Перспектива розвитку ринку деривативів в Україні. *Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. 2016. №10. С. 783–786.

2. Сухоруков О., Козак Т. Регулювання деривативів: стан в Україні та досвід ЄС. 2017. URL: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017 (дата звернення: 05.03.2020).

3. Хома І. Б. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку похідних цінних паперів в Україні. *Молодий вчений*. 2017. №5. С. 769–774.

Малофей Ольга Олександрівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

Залучення іноземних інвестицій є невід'ємною складовою розвитку економіки України, сприяючи її входженню у глобальне бізнес-середовище, становленню її позитивного іміджу на світовій арені та підвищуючи інвестиційну привабливість. Низький рівень капіталовкладень у вітчизняну економіку та відсутність припливу інвестицій негативно впливає на економічний та інноваційний розвиток України.

Інвестиційний клімат є найважливішим питанням в процесі прийняття рішення іноземним інвестором про інвестування в країну та передбачає оцінку економічних, політичних, правових, адміністративних умов діяльності іноземного інвестора, що існують в конкретній країні, а також заходи щодо залучення іноземного капіталу.

Найбільшими перешкодами для іноземного інвестування на українському ринку стають значні коливання валютних курсів, тісний зв´язок економіки та політики, недостатнє забезпечення правопорядку, корупція органів державної влади.

Найпривабливішими галузями України для інвесторів є галузь переробної промисловості, а також сфера оптової та роздрібної торгівлі – там, де швидко з'являються нові товари, змінюється асортимент, швидко окупаються витрати та невисокі комерційні ризики. Також популярними є галузі, що не потребують довгострокових капіталовкладень і освоєння нових технологій, зокрема фінансовий сектор та сектор нерухомості.

За даними Державної служби статистики України станом на 01.01.20202 р. у галузевому розрізі найбільше іноземних інвестицій надійшло у фінансову та страхову діяльності – 828,6 млн дол. США, добувну та переробну промисловість – відповідно 266,4 млн дол. США і 235,4 млн дол. США, операції з нерухомим майном – 225,8 млн дол. США, професійну, наукову та технічну діяльності – 161,8 млн дол. США, а також в оптову та роздрібну торгівлю – 146,9 млн дол. США [1].

За даними заступника голови Національного банку України Дмитра Сологуба станом на 30 січня 2020 р. приплив прямих іноземних інвестицій в Україну склав 2,5 мільярди доларів США [2].

За рейтингом Doing business – щорічний рейтинг інвестиційної привабливості 190 країн світу, який складається Всесвітнім банком - Україна станом на 01.01.2020 р. до 64-тої позиції [3].

У жовтні 2019 року Кабінетом Міністрів було представлено інвестиційну програму до 2024 року, в якій поставлено за мету залучення прямих іноземних інвестицій на рівні 50 млрд USD, в результаті чого буде досягнуто зростання економіки країни на 40%, а також скорочено державний борг до 40% ВВП з нинішніх 60% [4].

Для того, щоб продемонструвати інвесторам переваги України як потенційного об'єкта фінансування, потрібно створити додаткові інституції, організації та програми, ключовим завданням яких буде підвищення інвестиційної привабливості держави на світовому ринку. При успішній реалізації такого завдання, країна може розраховувати на зазначені 50 млрд дол. США.

Президент України В. Зеленський під час виступу на Всесвітньому економічному форумі у Давосі, 22 січня 2020 р., запропонував ініціативи для інвесторів, які вкладатимуть кошти в Україні. Зокрема, він заявив про можливість надання податкових канікул та підготовку нової програми, яка називатиметься Investment nanny - персонального «опікуна» від уряду України за умови інвестування в Україну понад 100 мільйонів доларів.

Отже, для формування інвестиційного клімату в Україні необхідно запровадити всі можливі заходи для того щоб іноземний інвестор не боявся вкладати кошти в українську економіку, а пріоритети розвитку мають бути чіткими і розрахованими на довгостроковий період. Для цього доцільно забезпечити систему узгодженості законодавчої та нормативної бази, однакові умови конкурентної боротьби для всіх інвесторів, надання урядових гарантій інвесторам і закріплення їх на законодавчому рівні, мінімізацію інвестиційних ризиків.

Список використаних джерел

1. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) з країн ЄС в економіці України станом на 01.07.2019. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 06.03.2020).

2. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Офіційний сайт. URL: http://www.me.gov.ua.

3. Перша інтерактивна платформа податкових знань. URL: https://taxlink.ua/ua/news/ukraina-pidnjalas-u-rejtingu-doing-business-2020.htm (дата звернення: 06.03.2020).

4. Інвестиційний клімат у 2020 – результати опитування представництва австрійських компаній. URL: https://image.ua/investments/investment-climate-in-2020/ (дата звернення: 06.03.2020).

Медвідь Богдан Віталійович,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

МОДЕРНІЗАЦІЯ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ

Ринок платіжних послуг виконує одну із ключових функцій фінансової системи, забезпечуючи здійснення різноманітного роду транзакцій. Платіжна послуга – діяльність щодо забезпечення виконання платіжних операцій з використання спеціального платіжного засобу, яка здійснюється постачальниками платіжних послуг[1].

Середовище платіжних послуг перебуває у стані постійних змін. У всьому світі нові технології та нові учасники ринку оскаржують традиційні банківські парадигми. Наявні провайдери платіжних послуг перебувають під тиском стартапів, а також великих технологічних компаній. Дешевші, розумніші та більш універсальні мобільні пристрої дозволяють нові і зручніші способи переказу грошей. Крім того, діджиталізація веде платників і одержувачів платежів до того, щоб вимагати більш швидких онлайн–платежів будь-де і в будь-який час.

Тим не менш, традиційні способи оплати все ще відіграють важливу роль у більшості країн. Паперові чеки, хоча швидко скорочуються в кількості, все ще є популярним вибором для більших споживчих або корпоративних платежів у ряді країн, серед таких як США і Корея. Аналогічно, готівка все ще користується попитом, і її обіг продовжує зростати у багатьох країнах. Доля готівки коливається від 1% ВВП Швеції до 20% ВВП в Японії. Але все ж таки технологічний прогрес не стоїть на місці, тому на зміну традиційним платіжним послугам приходять альтернативні платіжні послуги(з використанням електронних грошей) [2].

Електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі.

Електронні гроші зберігаються в електронних гаманцях користувачів відповідної платіжної системи. Управляти грошима у своєму гаманці користувач може за допомогою Інтернету або мобільного телефону. Поповнювати електронні гаманці можна готівкою (купуючи пластикові картки або через спеціальні термінали), шляхом переказу грошей з рахунку у банку, з іншого електронного гаманця або за допомогою мобільного телефону. Класти гроші можна як у свій гаманець, так і в чужі гаманці. Електронними грошима можна сплачувати за різні товари та послуги, аналогічно тому, як це робиться з банківського рахунку.

Законом визначено, що:

1) випуск електронних грошей може здійснювати виключно банк;

2) випуск електронних грошей здійснюється шляхом їх надання користувачам або комерційним агентам в обмін на готівкові або безготівкові кошти;

3) банк має право випускати електронні гроші на суму, яка не перевищує суму отриманих ним грошових коштів;

4) банк, що здійснює випуск електронних грошей, зобов'язаний погашати випущені ним електронні гроші на вимогу користувача;

5) порядок здійснення операцій з електронними грошима та максимальна сума електронних грошей на електронному пристрої, що перебуває в розпорядженні користувача, визначаються нормативно-правовими актами Національного банку України [3].

Перевагами використання електронних грошей є: анонімність платежів, при здійсненні платежу електронними грошима, як правило, не потрібно повідомляти ніяку інформацію про себе, потрібен тільки номер електронного гаманця; захист від податкових органів; швидкість і зручність платежів, гроші переводяться майже миттєво, здійснити оплату можна не виходячи з будинку, якщо у вас є комп'ютер та Інтернет.

Обсяг випущених електронних в Україні збільшився на 2,5% в 2019 році, порівняно з попереднім роком і становить 203 млн грн. Обсяг операцій з електронними грошима становить 16 714 млн грн за 2019 рік, це на 2,3% більше ніж в 2018 році. Кількість е-гаманців з електронними грошима збільшилась у 2019 році на 18%, і становить 74 млн. шт. [4].

Існують два види електронних грошей: перші – на базі карток (Visa International, MasterCard); другі – на базі мережі (PayPal, E–Gold та інші).

Отже, ми можемо спостерігати позитивну тенденцію розвитку ринку платіжних послуг за рахунок збільшення операцій банків України з використання електронних грошей. Вона виступають зручним і безпечним методом розрахунку за отримані послуги чи товари. Також ми спостерігає збільшення таких основних показників, як: обсяг випущених електронних грошей, обсяг операцій проведених з електронними грошима та кількість е-гаманців з електронними грошима. Позитивна тенденція розвитку ринку платіжних послуг, може свідчити про розвиток даного сектору і економіки в цілому, збільшення обсягу і кількості електронних грошей в обігу матиме позитивних вплив для економіки країни.

Список використаних джерел

1. Про здійснення операцій з використанням спеціальних платіжних засобів: Постанова НБУ від 30.04. 2010 р. № 223. Дата оновлення: 04.01.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0474-10/ed20110104/sp:max15 (дата звернення: 06.03.2020).
2. Перехід від традиційних до альтернативних платіжних послуг. URL: https://www.bankingcircle.com/what-are-alternative-payment-methods-027964 (дата звернення: 06.03.2020).
3. Електронні гроші та законодавче регулювання. URL https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=125412&cat_id=22918283. (дата звернення: 06.03.2020).
4. Операції банків Україні з електронними грошима. URL https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/PS_e-money_graf_2019.jpg. (дата звернення: 06.03.2020).

Метенко Яна Анатоліївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Розвиток та розширення спектра небанківських фінансових послуг створюють умови для активного залучення до ринків таких послуг споживачів, які зазвичай не мають достатньої інформації та

необхідних знань про особливості та споживчі характеристики фінансових послуг. У процесі вибору послуги вони не завжди можуть оцінити рівень ризиків і можливі наслідки набуття додаткових фінансових зобов'язань та порівняти умови їх надання, що пропонуються небанківськими фінансовими установами.

Упродовж останніх років захистом прав споживачів фінансових послуг в Україні не опікувався жоден із держорганів. Як наслідок, тільки за 2018 рік і лише Національний банк отримав понад 13 тис. скарг від споживачів, обурених якістю фінансових послуг. Водночас через відсутність відповідних повноважень Національний банк України не мав можливості ані попередити зловживання, ані вжити заходів до порушників [1].

Ухвалений Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг», який набрав чинності 19.10.2019, а вступив у дію 19.01.2020, покладає на Національний банк зобов'язання із захисту прав споживачів фінансових послуг та надає йому інструменти регулювання поведінки учасників фінансових ринків щодо клієнтів [2]. Україна стала 120-ю країною, де держава забезпечуватиме захист прав споживачів фінансових послуг. А Національний банк став 98 центральним банком у світі, який реалізуватиме цю функцію [1]. Одна з головних новацій закону – обов'язкове розкриття інформації про реальну вартість фінансових продуктів та послуг.

На Національний банк покладено наступні нові функції:

– проводити перевірки щодо додержання правил надання фінансових послуг та законодавства про захист прав споживачів, а також безоплатно одержувати від банків пояснення та інформацію щодо дотримання законодавства про захист прав споживачів;
– розглядати справи про адміністративні правопорушення щодо прав споживачів фінансових послуг, а також застосовувати відповідні заходи впливу;
– визначати мінімальний обсяг інформації щодо банківської послуги, яка повинна надаватись щодо кожного виду банківської послуги;
– контролювати дотримання законодавства про рекламу банківських послуг [2].

Відтепер перед укладенням договору про надання фінансових послуг фінансова установа зобов'язана розкривати наступну інформацію:

– про особу, яка надає фінансові послуги (банк, кредитна спілка тощо) - згідно переліку, визначеного в ЗУ «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»;

– про фінансову послугу - загальну суму зборів, платежів та витрат, які повинен сплатити клієнт, включно з податками або порядок визначення таких витрат;
– про договір про надання фінансових послуг - право клієнта на відмову від договору; мінімальний строк дії договору; порядок внесення змін; неможливість одностороннього збільшення фіксованої ставки та ін.;
– про механізми захисту прав споживачів фінансових послуг - можливість та порядок позасудового розгляду скарг; наявність гарантійних фондів чи компенсаційних схем [2].

З жовтня 2019 року функція розгляду звернень від споживачів фінансових послуг перейшла новоствореному Управлінню захисту прав споживачів фін послуг. Більшість звернень споживачів, які опрацював новий підрозділ, стосуються відносин споживачів фінансових послуг та банків за кредитними договорами (33%), роботи платіжних систем та розрахунків (25%), обслуговування в банках (10%), відносин із небанківськими установами (7%) [3].

67% звернень містили ознаки порушень прав споживачів. Серед них: оманлива реклама депозитів, різна процентна ставка у договорі та під час фактичного розрахунку, збільшення кредитного ліміту для погашення попереднього боргу, самовільне списання коштів із зарплати чи інших нарахувань у рахунок погашення боргу, продовження депозиту без погодження із споживачем та інші порушення [3].

Окрім вже прийнятих змін, у Національному банку України заявили, що планують ухвалити нові вимоги до банків – до договорів, візуального сприйняття реклами, інформації на сайтах та у рекламі щодо мікрокредитів, розкриття інформації про послуги через електронні канали обслуговування, роботи зі зверненнями громадян, уникнення нечесних практик [4].

Новий закон став початком переходу не лише до налагодженої системи захисту прав споживачів фінансових послуг, а й виступив міцною базою для поступового перетворення вітчизняного ринку фінансових послуг, який стає більш інформативним та безпечним для громадян.

Список використаних джерел

1. Україна стала 120-ю державою у світі, де права споживачів фінансових послуг захищені законом. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/news/all/ukrayina-stala-120-yu-derjavoyu-u-sviti-de-prava-spojivachiv-finansovih-poslug-zahischeni-zakonom (дата звернення: 06.03.2020).

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг: Закон України від 20.09.2019 р. № 122-IX. Дата оновлення: 19.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/122-20. (дата звернення: 06.03.2020).

3. Найчастіше споживачі фінпослуг скаржаться до НБУ щодо відносин за кредитами. Звіт за 2019 рік. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/news/all/naychastishe-spojivachi-finposlug-skarjatsya-do-nbu-schodo-vidnosin-za-kreditami---zvit-za-2019-rik (дата звернення: 06.03.2020).

4. Набув чинності закон про захист прав споживачів фін послуг. *Економічна правда*. 2020. 20 січня. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2020/01/20/656007/ (дата звернення: 06.03.2020).

Новіков Владислав Володимирович,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ТРЕНДИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Банківська система є невід'ємним структурним елементом будь-якої ринкової економіки світу, водночас, успішне функціонування ринкової економіки є неможливим без ефективно розвиненої банківської системи, яка забезпечує існування грошового ринку, впливає на всі соціальні та економічні процеси, що відбуваються в державі, є запорукою успішних інвестиційних процесів. Науковці зазначають, що однією із найважливіших функцій банків є забезпечення безперебійного обігу грошового капіталу [1].

На сьогодні, як ніколи вивчення даної тематики постає дуже гостро. Це пов'язано з тим, що Україна інтегрується в Європейську спільноту. На приклад в більшості європейських країнах середня облікова ставка за кредитами не перевищує 5% річних, так, станом на грудень 2019 р.: Німеччина – 2,1%, Франція – 1,69%, Фінляндія - 0,25%, Естонія – 4,2%, Бельгія – 1,55%, в той час коли в Україні – 14,06%. Отже, навіть якщо українській владі вдасться зменшити інфляцію до середньоєвропейського рівня, то продукція українських виробників все одно не зможе конкурувати з європейською, через велику вартість фінансових ресурсів. Як наслідок, українська економіка зазнає серйозного виклику, бо продукція європейських виробників зможе витіснити вітчизняних виробників з внутрішнього ринку, це призведе до скорочення робочих місць і зменшення

податкових надходжень до державного бюджету. Саме через це стан банківської системи держави є дуже важливим на будь-якій стадії розвитку [2].

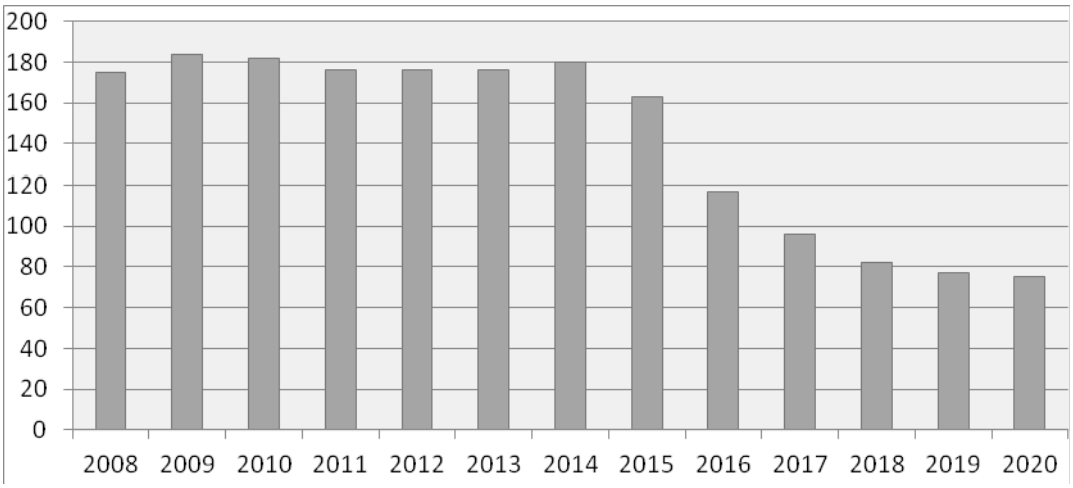

Рис. 1. Зміна кількості банків в Україні з 2008 по 2020 рр. [3]

Враховуючи жорстку політику Національного банку України кількість банків за останні роки стрімко зменшується. Водночас, ми спостерігаємо жорстоку конкуренцію в середині даної галузі, що стимулює стрімкий розвиток кожного з її учасників. Безумовно, у більшості випадках конкуренція є позитивним поштовхом до вдосконалення і стрімкого розвитку в галузі. Ми можемо спостерігати, як банки почали боротися за своїх клієнтів, майже кожен з них пропонує все більше і більше послуг, для того, щоб бути першим у даній галузі.

Також, враховуючи досвід минулого, банківська система нашої держави має певні проблеми: девальвація національної грошової одиниці; негативні тенденції впливу політики; дорогі кредитні ресурси; відсутність нових технологій на підприємствах; низька ліквідність активів, все це призводить до зростання недовіри населення до банків. Відсутність довіри є однією з самих актуальних проблем на сьогодення. Збільшенням недовіри населення до банків призводить до відтоку залучених коштів банку, що в свою чергу ускладнює процес видачі кредитів та розрахунків за своїми зобов'язаннями, дестабілізуючи діяльність банків. З кожним роком банкам все важче залучити нових клієнтів та зберегти депозитний портфель на надійному рівні для повноцінного функціонування. Ще одним негативним явищем є те, що проценти по поточних або депозитних рахунках, ощадних (депозитних) сертифікатах оподатковуються за загальною ставкою 19,5%, що певною мірою відштовхує вкладників.

Разом з тим, розвиток банківської системи в Україні є рушійною силою для національної економіки і в 2019 році це було підтверджено в черговий раз. 8 січня 2020 року Національний банк України звітував, що за підсумками 2019 року міжнародні резерви України зросли на 22%, це означає, що на 01 січня 2020 року вони становлять 25,3 млрд дол США. Такий обсяг резервів сягнув семирічного максимуму – востаннє обсяг резервів більше зазначеного було встановлено у грудні 2012 року. Також, у 2019 році чиста купівля валюти Національним банком перевищила показники за останні 14 років, досягнувши рекордних 7,9 млрд дол. [4].

Сучасний стан банківської системи, це результат комбінації негативного багаторічного впливу як внутрішніх так і зовнішніх факторів. Зменшення впливу того чи іншого фактору трошки покращить ситуацію, але проблему не вирішить. Реформи повинні мати системний характер, щоб нівелювати вирішальний фактор, такий як недовіру клієнтів до банківських установ, який відіграє важливу роль в забезпеченні успішного функціонування, як окремих комерційних банків, так і національної банківської системи у цілому. Отже, вирішення поставленої задачі в найкоротші терміни є пріоритетним як для керівництва кожної окремої банківської установи так і для керівництва Національного банку України. Ми вже маємо програму відшкодування втрачених заощаджень реалізовану Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, але очікується що у майбутньому таких стабілізуючих програм буде ще більше.

Можливо, жорсткі стандарти які запроваджуються Національним банком України в подальшому будуть мати певний позитивний ефект, що призведе до оновлення та стабілізації банківського сектору, але водночас, різке скорочення кількості банків не може не насторожувати. Також, слід зазначити, що більше половини коштів які перебуваються у банківському обігу припадають на державні банки, що теж є стримуючим фактором для повноцінного розвитку даної галузі.

Список використаних джерел

1. Вовчак О.Д., Рущишин Н.М., Андрейків Т.Я. Кредит і банківська справа: підручник. Київ, 2008. 564 с. URL: https://pidruchniki.com/14201126/bankivska_sprava/stanovlennya_rozvitok_bankivskoyi_sistemi_ukrayini (дата звернення: 10.03.2020).

2. Біржовий портал. URL: https://take-profit.org/statistics/bank-lending-rate/france/ (дата звернення: 10.03.2020).

3. Кількість комерційних банків в Україні. Мінфін. URL: https://index.minfin.com.ua/banks/stat/count/ (дата звернення: 10.03.2020).

4. Міжнародні резерви України. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/news/all/u-2019-rotsi-mijnarodni-rezervi-ukrayini-zrosli-do-semirichnogo-maksimumu (дата звернення: 10.03.2020).

Пухляк Каріна Михайлівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В умовах третьої хвилі глобалізації важливу роль в розвитку країн відіграє цифрова економіка, що означає ведення господарської діяльності від виробництва до постачання через комп'ютерні мережі. Основними продуктами цифрової економіки є ті ж самі товари і послуги традиційної економіки, але надаються за допомогою глобальної мережі Інтернет.

Країни Європи приділяють значну увагу розвитку цифрової економіки, впроваджуючи власні «цифрові адженди» або «цифрові стратегії». Україна є єдиною країною в Європі, що лише затвердила проект «Цифрової адженди України – 2020», що допоможе усунути технологічний розрив.

Вважається, що цифрові зміни сприяють отриманню товару чи послуги за більш коротші проміжки часу, зниженню їх вартості за рахунок уникнення посередників, ширшому доступу до постачальника товарів та споживача, посиленню вимог антимонопольного законодавства.

Головний ефект цифровізації – це зміна ланцюжків створення доданої вартості. Технології витіснятимуть людину зі звичних для неї процесів – виробництва, сфери обслуговування, розваг, торгівлі, освіти й навіть медицини [1, с. 14].

Як ми можемо побачити з табл. 1, активний розвиток цифрової економіки в Україні до 2030 року допоможе збільшити інвестиції в цифровізацію виробництв, бізнесу, промисловості до 14 млрд доларів, приріст продуктивності праці до +13%, додатково створений ВВП за рахунок цифровізації до 280 млрд доларів, кількість створених робочих місць до 700 000 осіб, частку цифрової економіки в Україні (в загальному ВВП) до 65%.

Таблиця 1

Ефекти від цифровізації для економіки України й бюджету*

Показник	2021 рік	2025 рік	2030 рік	Усього у 2021–2030 роки
Інвестиції в цифровізацію виробництв, бізнесу	$1,5 млрд	$5 млрд	$14 млрд	$70 млрд
Приріст продуктивності праці	+1,1%	+13%	+13%	-
Додатково створений ВВП за рахунок цифровізації	$17 млрд	$93 млрд	$280 млрд	$1 260 млрд
Кількість створених робочих місць, осіб	150 000	300 000	700 000	-
Частка цифрової економіки в Україні (в загальному ВВП)	3%	15%	65%	-

**Примітка: розроблено автором за даними джерела [2]*

Водночас впровадження цифрових технологій супроводжується і певними викликами, які мусить подолати суспільство і держава для успішного впровадження цифрової економіки в життя:

– короткострокове зниження продуктивності праці від впровадження нових технологій;

– скорочення чисельності працівників, зокрема високооплачуваних та низько кваліфікованих робітників та зростання технологічного безробіття;

– тимчасове зростання нерівномірності в розподілі доходів на період підвищення кваліфікації працівників до потрібного рівня кваліфікації;

– значні зміни в регіональній структурі розміщення продуктивних сил, необхідній освіті і кваліфікаціях персоналу, інфраструктурі;

– трансформація норм і правил (посилення захисту прав інтелектуальної власності, вдосконалення антимонопольного законодавства і т. д.), способу життя.

Для успішного формування цифрової економіки перш за все необхідно створити нормативно-правову базу, що сприятиме розвитку конкуренції та інновацій, забезпечити відповідну фахову підготовку працівникам, бізнесменам, державним службовцям, для використання можливостей цифрових технологій, сприяти доступу до мережі Інтернет усіх верств населення.

На сьогодні в Україні вже починають набирати популярності онлайн-майданчики, кожен з яких дає можливість багатьом компаніям і приватним підприємцям торгувати, розвиватися і еволюціонувати. Так IT-компанія EVO реалізує Інтернет проекти пов'язані з оптовою та роздрібною купівлею-продажем та посередництвом між фізичними та юридичними особами. Найбільш відомі серед них це Prom.ua, Satu.kz, Deal.by, Bigl.ua, Zakupki.prom.ua, Kabanchik.ua, Kabanchik.by, Kabanchik.ru, MegaMaster.kz, Crafta.ua, Vchasno.com.ua.

Отже, тотальна цифровізація в Україні так чи інакше супроводжуватимуться на першому етапі негативними процесами втрати роботи громадянами, проте з часом виникатимуть нові робочі місця або трансформуватимуться наявні, що сприятиме переходу економіки на якісно новий рівень.

Список використаних джерел

1. Карчева Г. Т. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. *Фінансовий простір*. 2017. № 3(27). С. 13–21.

2. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний – 2020) Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. ГС «ХАЙ-ТЕК ОФІС УКРАЇНА». 2016. 90 с. URL: https://ucci.org.ua/ uploads/files/58e78ee 3c3922.pdf (дата звернення: 10.03.2020).

Симоненко Дмитро Олександрович,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТУВАННЯ КЛІЄНТІВ БАНКУ

У сучасних умовах банківський кредит виступає необхідним інструментом стимулювання народного господарства, без якого неможливий розвиток як окремих товаровиробників, так і економіки в цілому. На сьогодні на ринку фінансових послуг спостерігається значна конкуренція. Оскільки кредитування є одним з напрямків, який забезпечує прибутковість, то цей продукт пропонує максимальна кількість учасників ринку. Для забезпечення власних переваг банківські установи прагнуть розробляти та вдосконалювати кредитну політику. Від ефективності впровадженої кредитної політики залежить стан банківської установи та його позиції на ринку фінансових послуг.

Варто наголосити, що найпоширенішим засобом оцінки умов формування та здійснення банківського кредитування є визначення його ефективності. Тобто ефективність банківського кредитування може бути визначена як співвідношення доходу від кредитних операцій та витрат, пов'язаних із реалізацією банківського кредитування (сплати відсотків за залучені банком кредитні ресурси (включаючи всі витрати: трудові, технологічні, інформаційні тощо)) [1].

Показники ефективності кредитування клієнтів банку зводяться до отримання оптимального співвідношення доходності та ліквідності при мінімізації ризиків. Будь-який з напрямків кредитної політики, який обирає банк при провадженні власної діяльності, має бути ефективним та забезпечувати досягнення основної мети – отримання прибутку. Оскільки при формуванні кредитної політики в пріоритеті над прибутковістю від кредитних операцій знаходиться рівень ризику, то ефективність проведеної кредитної політики можливо оцінити шляхом визначення рівня дохідності та ризику кредитного портфеля [2].

Рівень дохідності можливо розрахувати як відношення доходу отриманого від кредитних операцій до обсягу кредитного портфеля банку (формула 1):

$$D = \frac{\text{Процентний дохід}}{\text{Кредитний портфель}} \times 100\% \quad (1)$$

Рівень ризику кредитного портфеля банку визначається відношенням сформованого резерву під нестандартну кредитну заборгованість до обсягу кредитного портфеля банку (формула 2):

$$R = \frac{\text{Резерв}}{\text{Кредитний портфель}} \times 100\% \quad (2)$$

Процентні доходи характеризують якість кредитної політики, відображаючи вартість наданих кредитних коштів. А сформований резерв вказує на якість кредитного портфеля. Оцінка якості кредитного портфеля базується на внутрішніх факторах, таких як якість обслуговування боргу та його забезпеченість, так і на зовнішніх чинниках (стан економіки, фінансова стабільність, розвиток галузі і т.п.).

Проаналізуємо показники дохідності та ризику у розрізі банків України, які мають найбільший обсяг кредитного портфелю станом на 01.01.2020 року. (табл. 1).

Незважаючи на те, що АТ «Ощадбанк» посідає першість за обсягом кредитного портфеля, а саме 65 168 млн. грн., він має найнижчий рівень дохідності від кредитування клієнтів, що складає 277 млн грн, тобто лише 0,43%. На противагу, банком із найбільшим рівнем отриманих доходів від провадження кредитної діяльності є АТ КБ «Приватбанк», який має 53,43% рівня дохідності. Окрім цього, АТ КБ «Приватбанк» є банком із найбільшим рівнем ризику, а саме 387,55%, оскільки резерви під кредитні ризики складають 236 536 млн грн, а обсяг самого кредитного портфеля 61 033 млн грн.

Таблиця 1

Розрахунок показників дохідності та ризику кредитного портфеля*

Банки	Доходи, млн грн	Резерв, млн грн	Обсяг кредитного портфеля, млн грн	Рівень ризику (R), %	Рівень дохідності (D), %
1. Ощадбанк	277	57 480	65 168	88,20	0,43
2. Приватбанк	32 609	236 536	61 033	387,55	53,43
3. Укрексім-банк	1 002	56 121	53 482	104,93	1,87
4. Райффайзен Банк Аваль	4 749	2 818	47 879	5,89	9,92
5. Альфа-Банк	1 591	15 877	39 200	40,50	4,06

** Примітка: складено автором на основі [3]*

Однією з причин високого рівня ризику банків може бути низький рівень кредитоспроможності позичальників, що збільшує ймовірність неповернення кредитів, і саме за рахунок сформованих резервів банк намагається вберегти себе від можливих втрат. Рівень дохідності банків, в свою чергу, має суттєві різниці в обсязі внаслідок відмінностей у відсоткових ставках під які банки видають кредити, а також від виду наданого кредиту.

Таким чином, важко визначити, який з банків переважає своїх конкурентів у ефективності ведення на ринку власної кредитної політики. Тому доцільно продовжувати дослідження в напрямку удосконалення та розробки системи показників, які дозволять оцінити та порівняти ефективність кредитної політики банків.

Список використаних джерел

1. Рогожнікова Н.В. Основні тенденції та особливості кредитної політики комерційних банків *Вісник університету банківської справи Національного банку України*. 2013. № 2(17). С. 45–49.

2. Островська Н.Л. Роль кредитної політики в оцінці ефективності кредитної діяльності банку. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси.* 2017. Вип. 14. С. 78–90.

3. Рейтинг стійкості банків. URL: https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/ (дата звернення: 14.03.2020).

Ступніцька Анна Андріївна,
Торговельно-економічний коледж КНТЕУ, м. Київ

ДЕМПІНГ ЯК ФОРМА КОНКУРЕНТНОЇ БОРОТЬБИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Докорінні зміни в умовах глобалізації світового господарства, централізація та концентрація виробництва й капіталу посилюють роль конкурентної боротьби на світових ринках. Тож одним з найпоширеніших засобів опанування ринків та витіснення конкурентів впродовж останніх років став експорт за демпінговими цінами. Проте, чимало країн світу проводять антидемпінгову політику, яка стає предметом обговорень та суперечок під час міжнародних зустрічей, оскільки демпінг порушує правила справедливої конкуренції. Виходячи з вище зазначеного, дане питання є актуальним, а його дослідження є досить важливим, адже явище демпінгу може серйозно зашкодити економіці країн.

За своєю природою поняття «демпінг» розглядають, як цінову дискримінацію, яка полягає в продажі товару іншій країні (збут продукції на зовнішній ринок) за нижчою ціною, ніж на внутрішньому ринку [1, с. 14], з метою захоплення ринкового сектору іноземної держави, заповнення їх своїми дешевими товарами, які є більш конкурентоспроможними порівняно з продукцією внутрішнього виробництва [2, с. 9]. Основними завданнями демпінгу є знаходження місця на зовнішньому ринку, продаж надлишку товару, розширення промисловості та розвиток нових торговельних зв'язків за кордоном.

Боротися з демпінгом конкурентам складно, основне правило – не вступати у «війну» цін. Вітчизняна практика сучасного періоду нещодавно зіткнулася з такими явищами, як цінові та тендерні війни, які є неминучими супутниками висококонкурентної ринкової економіки. Бажання завоювати велику частку ринку є основною причиною проведення цінових війн, наслідками яких можуть бути: дестабілізація ринку; витіснення та банкрутство слабких конкурентів; зменшення обсягів та погіршення якості наданих послуг та ін.

Таким чином, для уникнення негативного впливу на економіку, країни світу проводять антидемпінгову політику. Так, Світова організація торгівлі, яка забезпечує добросовісну та прозору міжнародну торгівлю, під час торговельних переговорів «Уругвайський раунд» прийняла Антидемпінгову Угоду. Дана угода встановлює норми, які регулюють демпінг та антидемпінгові заходи.

Україна стала офіційним членом СОТ 16 травня 2008 року, що забезпечило нашій державі можливість застосування процедур, закріплених нормами СОТ, під час врегулювання торговельних суперечок та посилило шанси українських товаровиробників на позитивні рішення у антидемпінгових розслідуваннях. Антидемпінгові процедури стали важливим питанням у торговельно-політичних відносинах України з її основними партнерами.

На сьогоднішній день нормативно-правова база застосування інструментів торговельного захисту була створена та постійно вдосконалюється в Україні. Антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні захисні заходи спрямовані на захист національного виробника від недобросовісної конкуренції експортерами та масового ввезення, антидемпінгового імпорту, субсидованого імпорту та застосування спеціальних імпортних заходів до України. Як показує практика, застосування цих заходів є досить ефективним і позитивно впливає на економічну ситуацію вітчизняних виробників. Отже, демпінг є небезпечним явищем для світового ринку, яке слід контролювати кожному учаснику торговельних відносин.

Список використаних джерел

1. Scarlet W. Currency Dumping. New York: *Law & Trade*, 2009. 752 p.
2. Ridgley A. Unfair Competition. Chicago: *Ch. Univ. Pr.*, 2005. 335 p.
3. Демпінг в міжнародній торгівлі. Використання процедур, закріплених нормами СОТ. URL: https://www.asterslaw.com/ru/press_center/publications/dumping_in_foreign_trade_enforcement_of_wto_procedures (дата звернення: 28.02.2020).

Талько Андрій Володимирович,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ІНВЕСТИЦІЇ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

В економічній літературі існує декілька наукових поглядів щодо визначення сутності інвестицій, кожне з яких по-своєму допомагає розкрити зміст даного поняття і його основну мету. Найпоширенішим тлумаченням інвестицій є їх визначення як вкладення капіталу з метою подальшого збільшення його обсягів.

Більш розгорнуте та точне визначення щодо тлумачення інвестиції надає Закон України «Про інвестиційну діяльність». Відповідно до нього Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [1]. Такими цінностями можуть бути:

1. Кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів); рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
2. Майнові права інтелектуальної власності;
3. Сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»);
4. Права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права [1].

Сутність інвестицій як об’єкта управління полягає в тому, що це найактивніша форма залучення нагромадженого капіталу в економічний процес, можливість використання нагромадженого капіталу у всіх можливих його формах, альтернативна можливість вкладення капіталу в будь-які об’єкти господарської діяльності, джерело генерування прибутку від підприємницької діяльності [2].

Серед основних критеріїв, за якими класифікують інвестиції, науковці виділяють наступні:

1. За об’єктами інвестиційної діяльності: реальні та фінансові інвестиції.
2. За характером участі в інвестиційному процесі: прямі та портфельні інвестиції.
3. За способом обліку запасів: валові та чисті інвестиції.
4. За періодом здійснення: короткострокові, середньострокові та довгострокові інвестиції.
5. За сумісництвом здійснення: незалежні, взаємозалежні та взаємовиключні інвестиції.
6. За рівнем дохідності: високодохідні, середньодохідні, низькодохідні та бездохідні інвестиції.
7. За рівнем інвестиційного ризику: безризикові, низько ризикові, середньоризикові, високоризикові інвестиції.
8. За рівнем ліквідності: високоліквідні, середньоліквідні, низьколіквідні, неліквідні інвестиції.
9. За формами власності капіталу, що інвестується: приватні, державні та змішані інвестиції.
10. За характером використання капіталу в інвестиційному процесі: первинні, реінвестиції та дезінвестиції.
11. За регіональними джерелами залучення капіталу: вітчизняні та іноземні інвестиції.
12. За рівнем очікуваних ризиків: помірні, консервативні та агресивні інвестиції [3].

Отже, в сучасних умовах ринкової економіки інвестування – це один з найважливіших процесів для кожної країни. Сутність та наведена класифікація інвестицій демонструє їх систематизований розподіл за найсуттєвішими ознаками з метою оцінки їх значущості в умовах глобальних перетворень.

Список використаних джерел

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 №1560-XII. Дата оновлення: 23.03.2017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12 (дата звернення 06.03.2020).

2. Поняття і економічна сутність інвестицій. URL: http://www.info-library.com.ua/books-text-576.html (дата звернення: 10.03.2020).

3. Сириченко Н. С. Економічна сутність і класифікація інвестицій в умовах глобальних трансформацій. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. URL: https://www.msu.edu.ua/visn/?p=774&lang=uk (дата звернення: 10.03.2020).

Тельнова Алла Євгеніївна,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

КОРОНАВІРУС ТА ЙОГО ФІНАНСОВІ НАСЛІДКИ ДЛЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Наразі світ зіткнувся з негативними проявами глобалізації. Цілком очевидно, що такий фактор (на перший погляд неекономічного характеру), як пандемія грипу може стати причиною світової фінансової кризи.

Пандемія грипу – це глобальна епідемія, викликана новим вірусом грипу, проти якого в людській популяції немає вихідного імунітету або він дуже низький. Виникнення пандемій грипу неможливо прогнозувати. Вони бувають легкими чи характеризуються важкими формами захворювань, аж до смертельного результату. Остання пандемія сталася в 2009 році і була викликана вірусом грипу А (H1N1). У глобальному масштабі ця пандемія стала причиною від 100 000 до 400 000 випадків смерті тільки за перший рік. Пандемії грипу, будь вони легкими, помірними або важкими, впливають на значну частину населення, що надає істотне навантаження на систему охорони здоров'я, і можуть призводити до значних економічних втрат. Оскільки пандемія грипу може тривати кілька місяців або навіть років, сектор охорони здоров'я, а також й інші сектори, що надають основні послуги, такі як енергетика, виробництво продуктів харчування, повинні систематично вживати заходів реагування. З цієї причини країни повинні створювати багатогалузеві плани забезпечення готовності, що описують стратегію, і оперативні плани реагування на пандемію [1].

Світ опинився на порозі глобальної епідемії коронавірусу COVID-19: У Всесвітній організації охорони здоров'я (ВООЗ) визнають, що спроби обмежити поширення вірусу територією КНР провалилися. Різке зростання випадків зараження зафіксовано і в Європі, і в Азії, і на Близькому Сході. ВООЗ запросила $ 675 млн, щоб підготувати країни з нерозвиненими системами охорони здоров'я до епідемій.

Медичні прогнози щодо того, як швидко людству вдасться позбавитися цього захворювання, поки що невтішні. Існує значна невизначеність й щодо того, якими будуть наслідки впливу спалаху коронавірусу на світову економіку. Багато експертів вважають, що поки занадто рано говорити, яким буде загальний ефект, і що спалах захворювання представляє короткостроковий ризик для економіки Китаю й міжнародних торгових потоків. Разом з тим, події понеділка, 24 лютого 2020 року, які відбулися на світових фондових ринках, а саме – падіння цін акцій великих міжнародних компаній, змушують більш зважено поставитися до проблеми. Понеділок став найгіршим днем для європейських ринків з 2016 року. На американських ринках у понеділок індекс Dow Jones впав на 3,56%, Nasdaq – на 3,71%, а Nikkei – на 3,34%. Як зазначає MarketWatch, для Dow Jones Industrial Average падіння стало третім за величиною за всю історію його розрахунків [3]. Всього за шість днів (24.02-29.02.2020) акції компаній по всьому світу знизилися в ціні на 3,6 трильйона доларів. Падіння індексів триває. Інвестори продають ризикові активи, наприклад, нафта і валюти країн, що розвиваються. Такі активи дешевшають завжди при виникненні побоювань щодо ситуації в світовій економіці. Замість них зазвичай інвестори купують захисні активи (золото і казначейські облігації США).

Зниження економічної активності в Китаї і США збільшує невизначеність в бізнесі. Зараз на світових ринках відбувається переоцінка ризиків. Економісти почали переглядати прогнози щодо зростання світової економіки. 28 лютого Bank of America знизив прогноз по зростанню світового ВВП до 2,8% - це найнижчий рівень з 2009 року. Світовий ВВП може скоротитися на 1,1 трлн доларів, якщо почнеться глобальна пандемія коронавірусу, прогнозують в Oxford Economics. У компанії очікують, що це призведе до рецесії в США і Єврозоні. За підрахунками агентства Рейтер, збиток світовій економіці від коронавірусу склав п’ять трильйонів доларів. [4; 5]. Поширення вірусу в світі спровокувало паніку та показало, наскільки людство є непідготовленим до такого роду чинників людського розвитку.

Коронавірус оживив привид світової економічної кризи. Повоєнні рецесії світового масштабу, включаючи останню фінансову кризу, починалися в основному в США. Тепер же приказка про те, що коли Америка чхає, застуджується весь світ, може бути застосована і до Китаю – і не тільки з медичної, а й з економічної точки зору. Спалах SARS (епідемія грипу в 2002–2003 рр., відомого як «атипова пневмонія», почалася в Китаї і поширилася на 25 країн) позбавила

Китай двох процентних пунктів квартального зростання, але вже в наступному кварталі все повернулося на круги своя. Нині економісти очікують уповільнення в середньому в межах одного процентного пункту. Але це відсотки зовсім від іншої суми. І головне: на відміну від КНР 2002 року сучасний Китай настільки тісно вписаний в світову торгівлю, промисловість і фінанси, що перехворіти в ізоляції у нього вже не вийде [6].

Список використаних джерел

1. Пандемия гриппа. URL: http://www.euro.who.int/ru/health-topics/communicable-diseases/influenza/pandemic-influenza (дата звернення: 28.02.2020).
2. Мир готовится к глобальной эпидемии китайской болезни. URL: https://www.kommersant.ru/doc/4267629 (дата звернення: 28.02.2020).
3. Stocks Fall Again as Coronavirus Spreads. URL: https://www.nytimes. com/2020/02/26/business/stock-market-coronavirus.html (дата звернення: 28.02.2020).
4. Коронавирус ударил по фондовым рынкам. URL: https://www.bbc. com/russian/news-51627243 (дата звернення: 28.02.2020).
5. «Спрятаться негде». Коронавирус подкосил рубль, биржи и нефть. URL: https://www.bbc.com/russian/news-51675073 (дата звернення: 28.02.2020).
6. Китайский коронавирус против мировой экономики. Разразится ли глобальный кризис? URL: https://www.bbc.com/russian/features-51330371 (дата звернення: 28.02.2020).

Ткач Дарія Михайлівна,
Київський національний торгово-економічний університет, м. Київ

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Важливою рисою сучасної світової економіки є поглиблення процесів інтеграції, що зумовлює необхідність застосування якісно нових підходів до розвитку економіки.

Україна обрала шлях євроінтеграції, як стратегічну мету своєї зовнішньоекономічної політики. Пріоритет європейського вектору економічної інтеграції України зумовлює потребу визначення напрямів та обґрунтування принципів адаптації до нових умов діяльності усіх секторів національної економіки. З огляду на це особлива увага в процесі вдосконалення інституційного забезпечення євроінтеграційних процесів повинна приділятися фінансово-кредитній системі, зокрема її банківському сектору.

13 березня 2014 р. Верховна Рада України прийняла Постанову, якою підтвердила курс країни на інтеграцію з Європейським Союзом. Відповідно до цього документу основними принципами політики євроінтеграції банківського сектору України є:

- забезпечення економічного суверенітету України в умовах посилення інтеграції з країнами ЄС;
- гармонізація інтересів України та її банківського сектору з інтересами країн ЄС в процесі посилення інтеграційних процесів в економіці та банківському секторі;
- прозорість механізмів проникнення іноземного капіталу в банківський сектор України та його впливу на розвиток вітчизняної економіки та банківської системи;
- безперервність процесів інтеграції України з ЄС та забезпечення умов підвищення ефективності впливу банківської системи на темпи і масштаби вітчизняного товаровиробництва [1].

Для того щоб, українська банківська система адаптувалася до нових європейських стандартів необхідно не лише певний період часу, а й потрібно визначити послідовність і пріоритетність запровадження змін у банківське регулювання. Вирішення цього завдання передбачає вивчення наслідків запровадження в Україні норм і правил діяльності банків в ЄС, в основі яких лежать правила Базельського комітету з питань банківського нагляду. На даний час в ЄС запроваджуються Треті правила цього Комітету (Базель ІІІ). Суть правил Базель ІІІ полягає в акцентуванні уваги на трьох аспектах банківської діяльності. А саме на:

- запровадженні коефіцієнту левериджу на рівні 3% та нових коефіцієнтів ліквідності: коефіцієнту ліквідного покриття та коефіцієнту чистого стабільного фінансування. Впровадження цих коефіцієнтів дозволить досягнути на рівні банку покращання системи ризик-менеджменту і можливостей банку контролювати рівень ліквідності, а на рівні банківської системи – послаблення ризиків ліквідності, посилення конкуренції за надійні джерела фінансування;

• реформуванні механізмів гарантування вкладів населення. Рекомендований мінімум для банків країн ЄС встановлено на рівні 100 тисяч євро (в Україні – 200 тис. грн). Що у свою чергу дозволить досягти на рівні банку – стимулювання припливу депозитів, зниження ризиків їх раптового відпливу у випадку розгортання панічних настроїв; а на рівні банківської системи – посилення конкуренції на депозитному ринку, розширення і покращання якості ресурсної бази;

• посиленні вимог до якості капіталу. Формування «антициклічного буферу» капіталу. Це дозволить досягти на рівні банку – підвищення якості капіталу, що дозволить протидіяти шоковим впливам, ефективніше управляти ринковим, кредитним та операційними ризиками, а на рівні банківської системи – прискорення процесів капіталізації, запобігання занадто швидкому зростанню зовнішніх запозичень банків у фазі економічного піднесення [2].

Таким чином, процес адаптації законодавства в сфері банківського регулювання до норм, прийнятих в ЄС, закладає цілу низку ключових напрямів розвитку фінансової системи в цілому і банківської зокрема на найближчі роки [3].

Спрямованість новацій Базель-ІІІ дає підстави стверджувати, що імплементація цих правил в Україні сприятиме: забезпеченню ефективного та належного захисту інвесторів і поліпшенню інвестиційного клімату, активізації руху інвестиційного капіталу через кордони України; стабільності та надійності банківської системи; вдосконаленню нормативно-правової бази для здійснення нагляду на консолідованій основі за фінансовими групами, до складу яких входять банки; підвищенню якості корпоративного управління, систем ризик-менеджменту та внутрішнього контролю в банках; забезпеченню цілісності фінансової системи, що є умовою ефективної співпраці її суб’єктів [2].

Разом з тим на шляху процесу європейської інтеграції України постає низка проблем і ризиків банківського сектору України. Серед проблем банківської системи варто відзначити: значні непогашені зовнішні зобов’язання і залежність платіжного балансу від показників реструктуризації боргів банків; низька прибутковість та неоптимальну структуру витрат вітчизняних банків; дисбаланси у строковій і валютній структурі активів і пасивів; недосконалий ризик-менеджмент; зависока вартість залучених ресурсів; вузьке коло надійних і кредитоспроможних позичальників [1].

Для того щоб Україна вийшла на якісно новий вищий рівень розвитку необхідно: збільшувати обсяги ринкової капіталізації банків;

привести банківське законодавство у відповідність до міжнародних стандартів; вживати заходи щодо створення філій українських банків за кордоном; стимулювати злиття банків для створення сильних конгломератів, що здатні пропонувати велику кількість послуг; пропонувати нові послуги, які існують у світовому фінансовому просторі; зменшувати вартість банківських послуг шляхом надання комплексних послуг.

Отже, проведення ефективних перетворень в банківській системі України сприятиме прискоренню темпів європейської інтеграції, налагодженню більш тісного міжнародного економічного співробітництва та підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних банків на ринку банківських послуг, дасть можливість збалансувати інтереси банків та клієнтів. Разом це дозволяє сформулювати шлях до інтеграції банківської системи України у європейський фінансовий ринок.

Список використаних джерел

1. Сторонянська І.З., Музика І.С. Перспективи та ризики для банківської системи України в контексті інтеграційних процесів. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 3(28). С. 30–37.

2. Мамедов С. Базель ІІІ як банківська карта євроінтеграції URL: http://www.eurointegration.com.ua/experts/2014/07/8/7024038/ (дата звернення: 03.03.2020).

3. Щодо інтеграції банківської системи України до банківської системи Європейського Союзу. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: http://old2.niss.gov.ua/articles/777/ (дата звернення: 03.03.2020).

Трубенок Дарина Іванівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ІННОВАЦІЙНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК РУШІЙ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Модернізація існуючих та створення нових фінансових інструментів є провідним фактором розвитку глобальних світових фінансових ринків. Сучасні фінансові інструменти та інститути, у свою чергу, ініціюють масштабні перетворення національних фінансових ринків та впливають на розвиток економіки країни в цілому.

Інноваційні інструменти фінансового ринку можуть бути класифіковані:

• За чинником виникнення: 1) зумовлені попитом – до цієї категорії належать інноваційні інструменти, поява яких була ініційована учасниками фінансового ринку; 2) зумовлені пропозицією – інноваційні інструменти фінансового ринку зумовлені пропозицією, з'являються як результат діяльності так званих інноваційних агентів (галузь фінансового інжинірингу).

• За ефектом: 1) корисні – до цієї категорії належать інноваційні інструменти, які збільшують ефективність функціонування фінансового ринку; 2) шкідливі – існує категорія інноваційних інструментів, що разом з корисним ефектом можуть генерувати значні негативні наслідки їх використання, як на рівні окремих суб'єктів, так і нарівні економіки країни в цілому.

• За моментом виникнення: 1) авансові – до авансових належать ті інноваційні інструменти, що з'явилися з визначеним набором характеристик, які дозволяють задовольнити вимоги (потреби) учасників фінансового ринку; 2) ретроспективні – інструменти, що заявляють через модифікацію вже наявних інструментів під впливом вимог учасників фінансового ринку.

• За мотивами виникнення: 1) адаптаційні – інноваційні інструменти, що дозволяють пристосуватися до нових умов функціонування фінансового ринку; 2) агресивні – інноваційні інструменти, що запроваджують фінансові інституції з метою успішної реалізації (продажу) на фінансовому ринку, що в свою чергу забезпечує збільшення ринкової частки та прибутковості фінансових інституцій; 3) оборонні – інноваційні інструменти виникнення яких було спричинено зміною в правовому середовищі, зокрема в системі оподаткування; 4) захисні – інноваційні інструменти, що виконують захисні функції, а саме – створення можливості для мінімізації та трансферту ризиків; 5) гнучкі – інноваційні інструменти, що дозволяють покращувати простір, в якому відбувається розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів, а саме мінімізація часових, транзакційних витрат, нівелювання впливу асиметричних інформаційних потоків тощо[1, с. 103].

До нових фінансових інструментів належать: брокерські рахунки управління готівкою, облігації, забезпечення пулом іпотек, процентні свопи, конвертовані облігації з правом дострокового погашення, звільнені від податку облігації з плаваючою ставкою та ін. Інноваційні фінансові інструменти виконують функцію засобу сек'юритизації, яка передбачає механізм трансформування боргових зобов'язань фінансової установи у ліквідні боргові фінансові інструменти, забезпечених активом або пулом однорідних активів.

До інноваційних фінансових інструментів, які забезпечують сек'юритизацію, ми віднесемо цінні папери забезпечені активами, цінні папери забезпеченні іпотекою та забезпечені боргові зобов'язання [2].

Інноваційні інструменти фінансового ринку проходять такі етапи життєвого циклу: виникнення, становлення, поширення, масовізація. Саме за досягнення останнього етапу фінансовий інструмент перестає характеризуватися як інноваційний через масову приналежність до стабільних та постійно діючих процесів розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів [3].

Особливістю фінансового ринку України протягом багатьох років було те, що фінансові інструменти та банківські продукти, які для вітчизняного споживача виглядали як інноваційні, для розвинутих фінансових ринків були вже давно традиційними, а деякі з них практично вже зникали, оскільки були застарілими. Однак структурні викривлення фінансової системи були лише віддзеркаленням структурних викривлень реального сектора економіки, де переважало сировинне виробництво, що не дозволяло створювати достатній обсяг доданої вартості для впровадження інновацій у різних секторах економіки [4, с. 143].

В Україні порівняно з європейськими країнами достатньо низькі заощадження та інвестиції, а кредитне навантаження високе. Таким чином, запровадження інноваційних інструментів фінансового ринку повинно бути сконцентроване на збільшенні ефективності трансформації заощаджень в інвестиції, тобто забезпечення спрямованості кредитів в інвестиції.

Отже, інноваційний інструмент фінансового ринку – це новоутворений стандартизований засіб розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів з метою підвищення ефективності цього процесу. Виникнення інноваційних інструментів фінансового ринку відбувається під впливом зовнішніх умов. Умови генерують вимоги учасників фінансового ринку стосовно таких елементів процесу розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів як грошовий потік, ризик час і простір, в якому цей процес відбувається. Набір фінансового інструментарію та його інноваційна частина є невід'ємним складником ефективного функціонування фінансового ринку.

Список використаних джерел

1. Алексеєнко Л. М. Інституціональна трансформація інноваційних інструментів фінансового ринку: теорія й емпірика. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2018. Том 25. № 1. С. 101–105.

2. Шелудько В. М. Інновації на ринку фінансових інструментів. URL: http://pidruchniki.ws/1806020339379/finansi/innovatsiyi_rinku_ finansovih _instrumentiv/ (дата звернення: 05.03.2020).

3. Mishra P. K. Financial Innovation and Economic Growth – A Theoretical Approach. Central University of Jharkhand, September 3, 2018. URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1262658 (дата звернення: 05.03.2020).

4. Єрмошкіна О.В. фінансові інновації як основа розвитку фінансового ринку України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. №10. С. 141–146.

Урбанович Вікторія Анатоліївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ НАДХОДЖЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

Надходження прямих іноземних інвестицій в економіку країни є вирішальною передумовою її динамічного розвитку, економічного зростання та підвищення рівня життя населення. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) розширюють можливості модернізації виробництва, освоєння нових технологій, збільшення обсягів та підвищення якості продукції, використання сучасних методів управління тощо.

Проведене дослідження інвестиційних процесів в економіці України дає можливість відзначити, що залучення ПІІ є ключовим завданням для прискорення економічного зростання. Залучення ПІІ в Україну здійснюється у різних формах – відкриття дочірнього або асоційованого підприємства, купівля контрольного пакету акцій вже діючого підприємства, шляхом злиття компаній або створення спільного підприємства на території іншої держави, надання позик та кредитів, придбання прав на користування землею та природними ресурсами. Динаміка ПІІ в Україну є одним із показників, який характеризує інвестиційну привабливість економіки країни та ступінь довіри іноземних інвесторів (рис. 1).

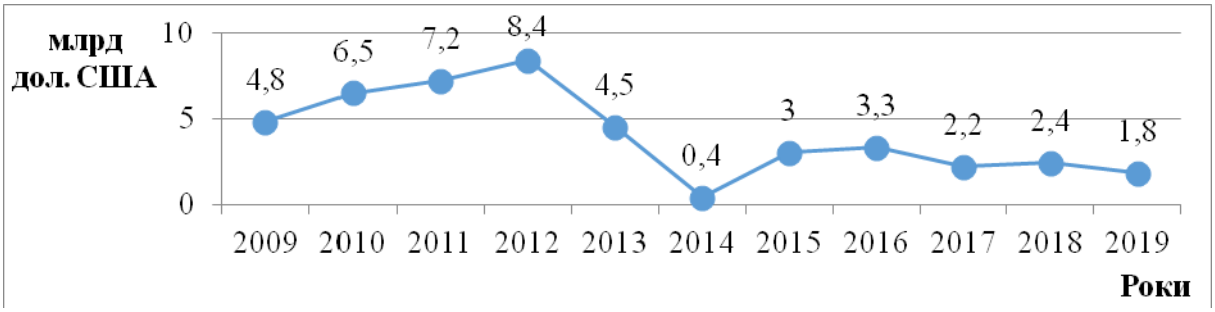

Рис. 1. Надходження ПІІ в Україну за 2009–2019 рр. [1]

Після глобальної економічної кризи 2007–2009 рр. відбувається поступове покращення ситуації, що позначалося й на надходженнях в українську економіку ПІІ. Однак у 2014 р. економічна та політична нестабільність, початок гібридної війни спричинили значне скорочення обсягів ПІІ і вже протягом 2015–2019 рр. спостерігається незначне коливання цього показника.

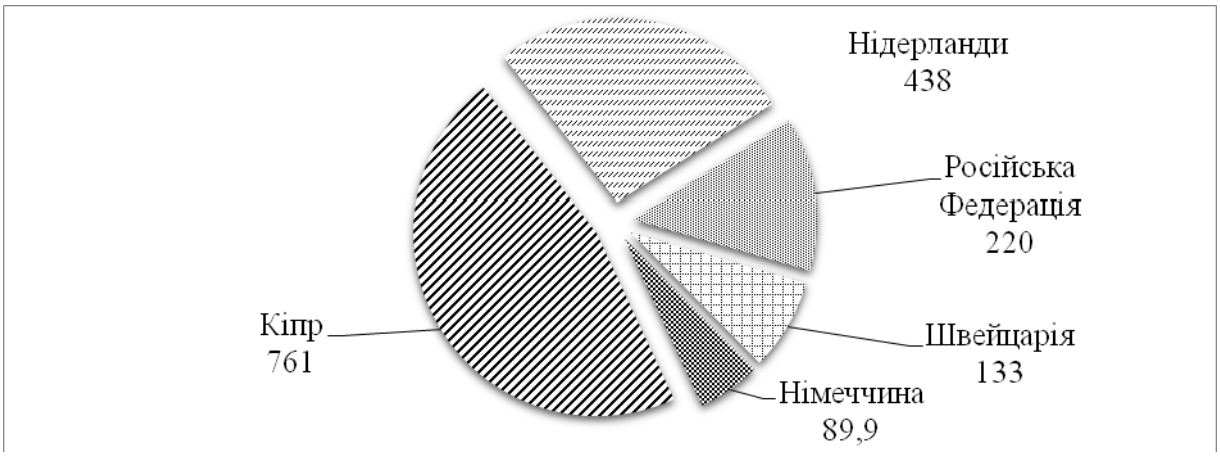

Рис. 2. Надходження ПІІ в економіку України з країн-найбільших інвесторів у 2019 р., млн дол. США [1]

Аналізуючи рис. 2, можна зазначити, що основними країнами-інвесторами в українську економіку є Кіпр – 38,9% від загального об'єму іноземних інвестицій, Нідерланди – 22,2%, Російська Федерація – 11,1%, Швейцарія – 5,5% та Німеччина – 5%. При цьому, найбільша частка припадає на країну з ліберальним режимом оподаткування Кіпр. Як свідчать дослідження Національного банку України, 22% надходжень протягом 2010–2017 років – це повернуті з офшорних рахунків кошти, виведені за кордон резидентами України [4].

Проблема низького рівня капіталовкладень та низька активність у надходженні інвестицій є актуальною для України та потребує

негайного вирішення. Агентство InvestUkraine провело опитування щодо з'ясування проблем, які виникають перед іноземними інвесторами в Україні. На рис. 3 зображено найсуттєвіші чинники, які стають на перешкоді надходженню ПІІ в економіку та перспективам ведення бізнесу іноземними інвесторами [3]. Існує ціла низка факторів, які стримують процес іноземного інвестування. Насамперед, йдеться про відносини з органами оподаткування, нестабільність податкової системи, жорсткі нормативні обмеження та низький рівень аудиторських послуг. Ключовими проблемами, які погіршують інвестиційний клімат в Україні, є також політична та економічна нестабільність, корупція, свавілля правоохоронних органів та судової влади, монополізація ринків тощо.

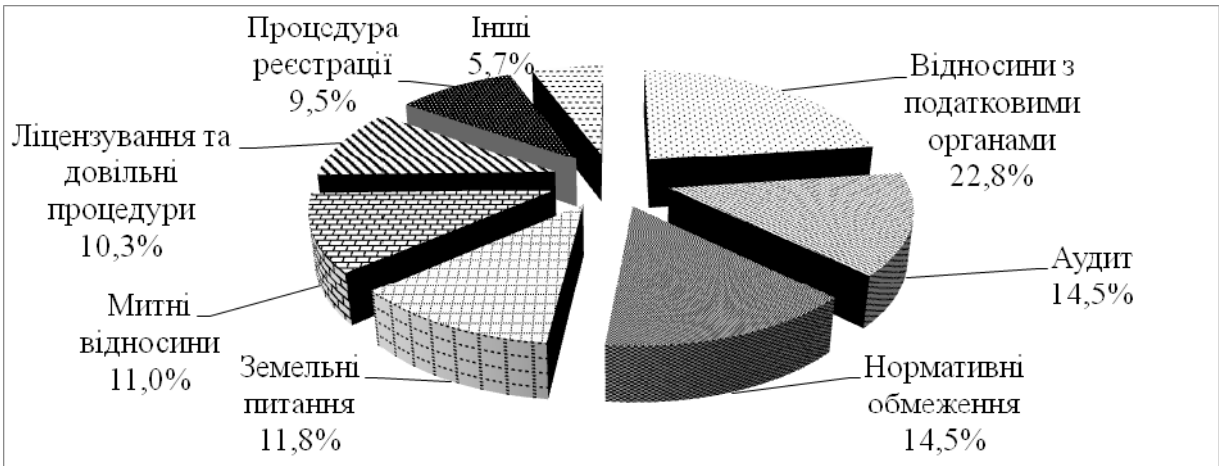

Рис. 3. Основні проблеми іноземних інвесторів в Україні [5]

Європейська Бізнес Асоціація, яка проводить дослідження стану бізнес-клімату, визначила ряд стримуючих факторів, які впливають на процес залучення ПІІ в економіку країни. Найбільшою є проблема захисту прав власності, оскільки саме невпевненість інвестора щодо можливостей збереження своїх активів суттєво гальмує наміри щодо вкладення капіталу і бажання провадити господарську діяльність [5].

Залучення потенційних іноземних інвесторів в українську економіку, розширення їх діяльності на перспективу вимагає від держави вирішення низки проблемних питань в сфері інвестування. Необхідне проведення загальнодержавних правових, адміністративних та економічних заходів, серед яких удосконалення законодавства та забезпечення правової стабільності інвестиційної діяльності; зниження масштабів корупції; стабільність функціонування фінансового ринку; покращення системи податкового адміністрування; форму-

вання сприятливих умов ведення бізнесу; забезпечення державних гарантій щодо захисту прав інвестора.

Невизначеність у вирішенні цих проблем призводить до погіршення інвестиційного клімату в країні, впливає на інвестиційну привабливість національної економіки та спричиняє негативні наслідки для держави загалом. Розглянуті проблеми потребують прийняття відповідних рішень та здійснення реальних заходів органами державної влади та місцевого самоврядування, які мають бути спрямовані на забезпечення конкурентоспроможності країни на глобальному інвестиційному ринку.

Список використаних джерел

1. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіку України/з України: за країнами світу; країнами ЄС; видами економічної діяльності; за регіонами (2010-2018 рр.). URL: http://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 03.03.2020).

2. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi (дата звернення: 03.03.2020).

3. InvestUkraine. URL: https://ukraineinvest.com (дата звернення: 03.03.2020).

4. Національний Банк України. Офіційний сайт. URL: https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=29318281 (дата звернення: 03.03.2020).

5. Європейська Бізнес Асоціація. Офіційний сайт. URL: https:// eba.com.ua/koruptsiya-ta-nedovira-do-sudovoyi-systemy-ocholyuyut-rejtyng-pereshkod-dlya-investoriv-tretij-rik-pospil/ (дата звернення: 03.03.2020).

Федоренко Дмитро Олексійович,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЕТИМОЛОГІЯ ПРОБЛЕМНИХ АКТИВІВ У СВІТОВІЙ ТА НАЦІОНАЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ

Визначення економічної сутності проблемних активів потребує фіксування такої категорії як «активи». Чинне законодавство України у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності встановлює, активи – це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отри-

мання економічних вигод у майбутньому [1]. Відповідно, під економічними вигодами розуміється потенційна можливість отримання підприємством грошових коштів від використання активів. А нормативно-правовим актом НБУ надано визначення проблемним активам – це негативно класифіковані активи, які не відповідають критеріям стандартної заборгованості [2].

Досвід світової фінансової кризи свідчить, що наглядові органи та інвестори можуть неоднозначно розуміти та порівнювати інформацію, яка міститься у фінансовій звітності. Банки використовували різні методології для оцінки та управління ризиками, збільшуючи непрозорість та зменшуючи порівнянність такої інформації для кінцевих користувачів. НБУ, зважаючи на це, здійснює роботу по гармонізації трактування категорії «проблемні активи» з міжнародними стандартами фінансової звітності.

Міжнародний стандарт фінансової звітності (IAS-39) встановлює поняття знецінених активів (impaired asset), які виникають в наслідок однієї чи більше подій, що мають негативний вплив на очікувані грошові потоки та яким може бути надана достовірна оцінка [3].

До переліку таких подій належать:

1) можливість визнання банкрутства або іншої фінансової реорганізації з боку позичальника;

2) надання поступок позичальнику, які за звичайних умов були би неможливими;

3) втрата ринку для фінансового активу через погіршення фінансового стану;

4) порушення умов контракту;

5) інші причини.

Однак не мають впливу на визнання активу знеціненим наступні події:

1) зниження кредитного рейтингу контрагента за відсутності інших подій із наведеного вище переліку;

2) зменшення справедливої вартості фінансового активу;

3) втрата ринку фінансового активу в наслідок скасування публічного розміщення такого фінансового інструменту.

Офіційний журнал Європейського союзу при класифікації ризиків за активами оперує терміном «дефолтний актив» (defaulted asset) [4]. До таких належать активи, що відповідають наступним критеріям:

1) існує низька ймовірність сплати боржником за власними кредитними зобов’язаннями у повному обсязі без реалізації заставного майна з боку кредитора;

2) боржник має прострочені зобов'язання перед кредитором терміном понад 90 (за окремих випадків 180) днів.

Зі свого боку Базельський комітет з питань банківського нагляду визначає, що актив класифікується як непрацюючий за таких випадків [5]:

1) при визнанні його дефолтним;

2) є знеціненими (impaired), тобто таким, що зазнав переоцінки внаслідок погіршення кредитоспроможності;

3) усі інші, які не підпадають під зазначені вище критерії, але мають прострочення платежу понад 90 днів, чи існують ознаки низької ймовірності виконання своїх зобов'язань боржником без реалізації застави – незалежно від кількості прострочених днів за таким контрактом.

Відповідно до підходу НБУ, впроваджується поняття «непрацюючі активи». Позначаються такими активи, класифіковані банком за найвищим класом ризику. Підставами віднесення активів до непрацюючих є виконання щонайменше однієї з наступних подій:

– контрагент банку допустив прострочку більше ніж на 90 днів (30 днів для банків-боржників);

– контрагент не спроможний забезпечити виконання своїх зобов'язань в установлений строк без процедури стягнення застави.

Отже, встановлені дефініції категорії «проблемний актив» із закордонної практики є гармонізованими у своєму тлумаченні та визначенні основних ознак, які є характерними для такої складової загальних активів.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 №996-XIV. Дата оновлення: 27.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#o1. (дата звернення: 07.03.2020).

2. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України : Постанова НБУ від 02.08.2004 №361. Дата оновлення: 21.06.2020. URL: https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04 (дата звернення: 07.03.2020).

3. Financial Instruments: Recognition and Measurement. International accounting standard: Paragraphs 58, 59.

4. Regulation (EU) on prudential requirements for credit institutions and investment firms. No 575/2013 of 26 June 2013. URL: https://bit.ly/2W8CmmS (дата звернення: 07.03.2020).

5. Prudential treatment of problem assets – definitions of non-performing exposures and forbearance: Basel Committee on Banking Supervision. URL: https://bit.ly/2oENBmG (дата звернення: 07.03.2020).

Шкурко Вікторія Ігорівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Страхування – це своєрідний вид діяльності, якому притаманна підвищена ризиковість, порівняно з іншими суб'єктами господарювання, адже на страховиків, окрім «своїх» додатково перекладаються «чужі» ризики. Тому для ефективної діяльності та особливо економічної безпеки страховика ключову роль відіграє ризик-менеджмент.

Система управління ризиками (СУР) – це невід'ємна складова в діяльності страхової компанії, яка має бути обов'язково сформована відповідно до Директиви ЄС Solvency II, що включає стратегії, процеси та процедури звітності, необхідні для виявлення, вимірювання, постійного контролю, управління та звітування про можливі ризики. Згідно цієї Директиви СУР страховика повинна забезпечувати виконання завдань у таких сферах:

1) андеррайтинг та резервування;
2) управління активами та пасивами;
3) інвестиції, зокрема в деривативи та інші фінансові інструменти;
4) управління ризиками ліквідності та концентрації;
5) управління операційними ризиками;
6) перестрахування та інші методи зменшення ризику. [2]

Ключовою вимогою Директиви ЄС Solvency II до СУР є те, що кожна страхова та перестрахова компанії мають здійснювати власну оцінку ризику з обов'язковим розрахунком платоспроможності. Така оцінка повинна враховувати: конкретний ризик-профіль компанії, затверджені допустимі межі ризику та бізнес стратегію діяльності; відповідність капіталу та технічних резервів вимогам та наявність внутрішньої моделі розрахунку ризиків.

Відповідно до законодавства України, кожна страхова компанія має розробити та затвердити Стратегію управління ризиками компанії, одним із важливих пунктів якої є розробка карти ризиків страховика (тобто перелік ризиків із зазначенням ймовірності настання подій, що пов'язані з ризиками, та чутливості страховика до ризиків).[3]

Нині розрахунок нормативного запасу платоспроможності в країнах ЄС здійснюється з урахування майбутніх ризиків, що відповідає методології Solvency II, при цьому розмір статутного капіталу повинен бути не меншим ніж 2,2 млн євро для страхових компаній, які займаються загальним страхуванням і 3,2 млн євро – для страхових компаній, що займаються страхуванням життя. [4]

Але в Україні розрахунок нормативного запасу платоспроможності здійснюється ретроспективно, без урахування майбутніх ризиків, що передбачено методологією Solvency I. Ця методологія проста і зрозуміла, проте має свої недоліки: оцінка активів і зобов'язань не заснована на ринкових засадах; не приймається до уваги диверсифікація ризиків страховика, а також їх можлива майбутня оцінка; ринковий і кредитний ризики не враховуються в розрахунку маржі платоспроможності та ін. [4]

За Solvency II страховик самостійно проводить щорічну оцінку своєї СУР, яка буде перевірятися регулятором. До того ж відповідно до Solvency II передбачається, що кожна страхова компанія має будувати власну модель оцінки управління ризиками та здійснювати моделювання ризикових ситуацій, а також надавати цю інформацію у фінансовій та регуляторній звітності. В Україні поки що страхові компанії не використовують внутрішні моделі оцінки власних ризиків. До того ж не розроблені методичні підходи та способи тестування внутрішніх систем оцінки ризиків страховиків із боку регуляторних органів.

Отже, ризик-менеджмент відіграє ключову роль в діяльності страхової компанії, на яку покладена функція управляти окрім власних ризиків ще й ризиками, що приймаються нею за договорами страхування. З огляду зазначеного, страховики стикаються з великою кількістю ризиків, налагодження ефективного управління якими сприятиме зміцненню їх платоспроможності та забезпеченню стабільного функціонування на ринку.

Список використаних джерел

1. Боярова К. І. Класифікація ризиків у страхуванні і байєсівський підхід до їх аналізу. *Проблеми інформаційних технологій*. 2013. №13. С. 21–32.
2. Directive 2009/138/EC of the Europe an Parliament and of the Council. The official web site of the European Union. 2009. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32009 L0138 (дата звернення: 06.03.2020).
3. Про затвердження Вимог до організації і функціонування системи управління ризиками у страховика: розпорядження Нацкомфінпослуг від 04.02.2014 № 295. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0344-14 (дата звернення: 06.03.2020).
4. Юхименко В. М. SOLVENCY II в Україні: проблеми впровадження вимог до платоспроможності страхових організацій. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Випуск 12. Частина 3. С. 191–195.

СЕКЦІЯ 2

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА КРАЇНИ

Бабенко Анастасія Сергіївна,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

Соціальна політика будь-якої держави не може існувати у відриві від фінансової політики, тим більше коли йдеться про соціальний захист населення. Фінансування соціального захисту є важливим і найбільш складним напрямом фінансової політики [1, с. 53]. Завдяки соціальному захисту держава не тільки задовольняє потреби певних груп і категорій населення, які потерпають від соціальних ризиків, а й регулює макроекономічні процеси розвитку суспільства. Тому вже не одне століття навколо соціального захисту ведеться гостра ідейна боротьба.

На рубіжі XX–XXI ст. відмічається відродження ідей соціал-демократії. Однією з них є соціальний захист населення. Підвищений інтерес до ідей соціал-демократії обумовлений пошуком шляхів подолання слабких сторін окремих теоретичних конструкцій, що стало очевидним в умовах сучасного суспільства [2, с. 23, 24].

Витрати на соціальне забезпечення зазвичай складають більшу частину загальних бюджетів розвинених держав. Країною з найвищим рівнем соціального захисту, за даними Євростату 2017 року, є Фінляндія. Витрати на соціальний захист цієї країни становлять майже чверть валового внутрішнього продукту (ВВП). Приблизно стільки же витрачає Франція. Загальнодержавні видатки в ЄС в 2017 р. становили 45,8% ВВП. Ця частка трохи зменшилась у порівнянні з 2012 р.(48,9%).Серед основних статей загальнодержавних витрат в ЄС «соціальний захист» є найбільш важливим і становить 18,8% ВВП. Далі йдуть «охорона здоров'я» (7,0%), «державні послуги» (5,8%), «освіта» (4,6%) [3]. Найдорожчими елементами в багатьох країнах є охорона здоров'я і пенсійне забезпечення. Обидві сфери вимагали реального збільшення видатків бюджетів протягом багатьох років через старіння населення: більше людей виходять на пенсію, використовують більш дорогі медичні процедури і живуть довше. Виходячи з демографічних перспектив, ця

тенденція збережеться, відповідно й видатки на ці види соціального забезпечення, як і раніше, будуть домінуючими. Під час рецесії інші витрати на соціальне забезпечення, такі як допомога по безробіттю або гарантовані мінімальні ресурси, також циклічно зростають, причому більший стрес в суспільстві позначається на інших бюджетах, наприклад, що покривають інвалідність. У той же час в ЄС і США існує тиск, щоб стримувати і навіть скорочувати витрати, хоча США виграють від економічно більш сприятливого демографічного профілю [4].

Сучасна концепція держави загального добробуту зародилася в Європі, хоча сьогодні в переважній більшості країн світу працює як мінімум одна схема соціального страхування або забезпечення, найчастіше покриваюча охорону здоров'я або пенсії. Підтримка по безробіттю надається рідше. Фінансування та отримання допомог по безробіттю в країнах здійснюються по-різному, що обумовлено багатьма факторами й, насамперед, економічним становищем держав. Безробіттю завжди чинить тиск на психічний стан людей, настрої в суспільстві й зростання злочинності. У зв'язку з цим всі держави постійно працюють над схемами з соціальної допомоги безробітним громадянам. Для підтримки зайнятості в державах-членах ЄС, а також для сприяння економічній і соціальній згуртованості, в межах цього співтовариства створено Європейський соціальний фонд, який нині є основним фінансовим інструментом ЄС. Витрати його складають близько 10% від загального бюджету ЄС [5].

Виплати пенсій, медичних послуг і допомоги в разі втрати годувальника є довгостроковими виплатами, що відображають демографічні тенденції. Їх зростаючі витрати також відображають зростання цін і технічний прогрес в медичній галузі. Компенсація по безробіттю є прикладом витрат, які коливаються залежно від економічного циклу. Державна підтримка бідних і членів суспільства, які перебувають у несприятливих умовах (наприклад, дітей-сиріт, літніх людей та інвалідів) зазвичай здійснюється шляхом надання безкоштовних та / або субсидованих товарів і послуг і фінансується платниками податків.

В умовах фінансової нестабільності уряди багатьох країн тримають курс на суттєве скорочення бюджетних видатків на соціальний захист. Тенденціями останнього часу є зміщення акцентів на підвищення віку виходу на пенсію, посилення адресності надання соціальної допомоги, подовження тривалості трудової діяльності, активна позиція уряду щодо працевлаштування й перепідготовки кадрів в умовах діджиталізації тощо.

Список використаних джерел

1. Баранник Л. Б. Фінансовий механізм системи соціального захисту населення: проблеми становлення та перспективи розвитку. Дніпропетровськ: Дніпропетровська державна фінансова академія. 2012. 496 с.
2. Трофимова И. Н. Современная социал-демократия: изменения в теории и практике. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennaya-sotsial-demokratiya-izmeneniya-v-teorii-i-praktike (дата звернення 28.02.2020).
3. Євростат назвав країну ЄС з найвищим рівнем соціального захисту. URL: https://www.rbc.ua/ukr/news/evrostat-nazval-stranu-es-samym-vysokim-urovnem-1552650283.html (дата звернення 28.02.2020).
4. Social welfare protection: the EU, USA and China. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130407/LDM_BRI(2013)130407_REV2_EN.pdf (дата звернення 28.02.2020).
5. The Europe an Social Fund. URL: https://ec.europa.eu/esf/home.jsp (дата звернення 28.02.2020).

Безрукова Анастасія Олександрівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ГРИВНІ

Останніми роками спостерігається стрімкий розвиток сфери цифрових валют і все більшого їхнього впровадження в світову економіку. Можливість впровадження електронної гривні також розглядається і в Україні. Перші кроки щодо запровадження цифрової гривні було здійснено ще у 2016 році: метою впровадження було вивчення можливостей НБУ зі створення робочого рішення для роботи цифрової валюти.

Електронна гривня або цифрова валюта центрального банку – це електронний еквівалент готівці, який має обмінюватись без обмежень на готівкові або безготівкові гривні у співвідношенні один до одного. Е-гроші повністю відповідають готівковій національній валюті та використовуються для оплати товарів і послуг. ЦВЦБ зберігає властивості готівки: перекази між фізичними особами без посередників, універсальність платежів, безвідсотковість.

У 2018 році Нацбанк реалізував пілотний проект з випуску е-гривні. У його межах регулятор проаналізував міжнародний досвід, дослідив правові аспекти, макроекономічний ефект і розглядав різні варіанти бізнес-моделі обігу е-гривні. Співробітники НБУ тестували використання Е-гривні, що базувалося на технології блокчейн та інфраструктурі платіжної системи «Простір» [1].

Бачення НБУ полягає у тому, що е-гривня буде звичайною (фіатною) валютою в електронному вигляді і може обмінюватися на готівкові та безготівкові гривні. Основна відмінність електронних грошей від безготівкових платежів за допомогою банківських карток – неперсоніфікованість і конфіденційність. Банківську карту завжди випускають з підкріпленням до особистого рахунку клієнта в фінансовій установі на ім'я конкретної особи з повним переліком документів та особистих даних. Списання коштів за допомогою платіжної карти відбувається з особистого рахунку платника, тобто банк знає де, коли, куди і кому були надісланні кошти. Натомість списання електронних грошей відбувається з електронного гаманця, який має номер і не містить інформації про власника.

Впровадження національної електронної валюти має цілий ряд переваг і недоліків. З одного боку, використання е-валюти підвищить прозорість грошових операцій, зменшить кількість махінацій, знизить ризики для здійснення незаконних справ, до того ж випуск електронних грошей не впливає на грошову масу. Важливим плюсом для держави є розширення бази оподаткування, скорочення тіньової економіки та скорочення обсягів витрат на обслуговування грошового обігу. Для бізнесу і торгівлі вигідним є підвищення захисту від шахрайських дій з готівкою (пограбування, підробки банкнот), зменшення операційних видатків та збільшення середнього чеку за кожною операцією: електронні гроші (психологічно) не так шкода витрачати, як готівку. Значною перевагою у використанні електронних грошей стає зручність, зумовлена сучасним технологіям, доступ до додаткових сервісів і можливостей; заощадження на комісії при здійсненні платежів за допомогою цифрових грошей [2].

З іншого боку, запровадження і використання електронних грошей обумовлює певну кількість проблем, зокрема:

1. Потреба у спеціальному обладнанні.
2. Залежність від безперебійного енергопостачання і зв'язку з інтернетом, при зникненні яких втрачається доступ до рахунків та унеможливлюються операції.
3. Вразливість електронних систем до хакерських атак, збоїв у програмному забезпеченні та наслідків помилок.

4. Потреба значних інвестицій, часу на модернізацію платіжної інфраструктури [2].

Впровадження е-гривні можливе за однією з двох альтернативних моделей взаємодії учасників: централізованою або децентралізованою. Централізована модель передбачає, що НБУ є одноосібним емітентом е-гривні, а комерційні учасники ринку виконують сервісні функції. У разі ж децентралізованої моделі банкам і небанківським фінансовим установам надавалося б право випуску е-гривні під контролем Національного банку. Водночас варто зазначити, що е-гривня, випущена комерційними учасниками ринку, вже не буде підпадати під визначення цифрової валюти центробанку, а буде, за своїми властивостями, схожа на електронні гроші.

Отже, введення е-гривні в українську економіку дасть новий поштовх і нові можливості для держави та суспільства. Перехід до використання е-гривні потребує не лише практичного вивчення усіх нюансів, пов'язаних з її емісією та обігом, зберіганням і захистом, а й доопрацювання нормативно-правової бази. Зокрема, потрібно врегулювати питання забезпечення випущеної е-гривні, формування гарантійних депозитів, створення установи-аналога Фонду гарантування вкладів фізичних осіб і так далі. Вказані чинники нині унеможливлюють конкретне датування НБУ використання е-гривні у повсякденному житті.

Список використаних джерел

1. Чи стане е-гривня цифровою валютою. URL: https://minfin.com.ua/ua/2020/02/21/40889676/ (дата звернення 06.03.2020).

2. Національний банк продовжить вивчати можливість випуску власної цифрової валюти – е-гривні. URL: https://bank.gov.ua/news/all/natsionalniy-bank-prodovjit-vivchati-mojlivist-vipusku-vlasnoyi-tsifrovoyi-valyuti--e-grivni (дата звернення 06.03.2020).

Біла Анна Єгорівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ВИПУСК ОВДП: НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

Облігації внутрішніх державних позик України (ОВДП**)** – державні цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій.

Переважна більшість ОВДП мають номінальну вартість 1000 грн, яка також може бути визначена в іноземній валюті. Розміщення ОВДП здійснюється, виходячи з поточних потреб фінансування Державного бюджету України. Державні облігації України можуть бути:

- довгострокові - понад п’ять років;
- середньострокові - від одного до п’яти років;
- короткострокові - до одного року [1].

Умови (відсоткова ставка) розміщення та погашення (термін обігу) випуску внутрішніх та цільових облігацій встановлюються Міністерством фінансів України.

На сьогодні НБУ є депозитарієм для ОВДП, тобто установою, яка веде централізований облік ОВДП в бездокументарній формі. З метою сприяння залучення іноземних інвестицій у ОВДП НБУ встановлює кореспондентські відносини з іноземними депозитаріями. Державні гарантії по всім випускам державних облігацій роблять цей фінансовий інструмент самим надійним в Україні [2].

ОВДП продаються Урядом первинним дилерам та їх клієнтам на первинному ринку для фінансування потреб державного бюджету. Операції з купівлі/продажу ОВДП на вторинному ринку відбуваються між професійними учасниками фондового ринку та їх клієнтами (фізичними та юридичними особами, нерезидентами). На вторинному ринку з початку 2020 року відбувались коливання, але зараз ситуація поступово вирівнюється (див. рис.1).

Рис. 1. Обсяги угод за номінальною вартістю ОВДП у 2020 р. [2]

Загалом за лютий в український бюджет надійшло близько 15 мільярдів гривень. 25 лютого Україна виставила гривневі та доларові облігації внутрішньодержавної позики терміном на 3 місяці, 1, 2 та 7 років і залучила 1,6 мільярдів гривень. Найпопулярнішими серед інвесторів на аукціоні виявилися ОВДП терміном на 2 роки. Їх купили на загальну суму 687 мільйонів гривень. Їхня дохідність найвища і складає 10%. Раніше цього місяця відбулися інші аукціони. Зокрема 4 лютого Україна залучила 2,3 мільярди гривень з продажу ОВДП. 11 лютого Україна продала облігації вартістю понад 9 мільярдів гривень рекордні гроші – 9,2 мільярди гривень. Аукціон 18 лютого приніс в держбюджет 1,53 мільярди гривень. 22 січня розмістили єврооблігації вартістю 1,25 мільярди євро [3].

Річна дохідність державних облігацій змінюється від аукціону до аукціону і визначається Міністерством фінансів як середньозважена дохідність за конкурентними заявками, що надійшли на аукціон з первинного розміщення цих облігацій та підлягають задоволенню за рішенням Міністерства фінансів, з урахуванням встановленого ним граничного рівня дохідності облігацій, конкурентні заявки з перевищенням якого не задовольняються. Зараз вона коливається від 9,40% до 10%.

Станом на 10.03.2020 ОВДП, які знаходяться в обігу за номінально-амортизаційною вартістю дорівнюють 816,54 млрд грн. Близько 40% ОВДП належить банкам і лише 8,75% фізичним особам (рис. 2).

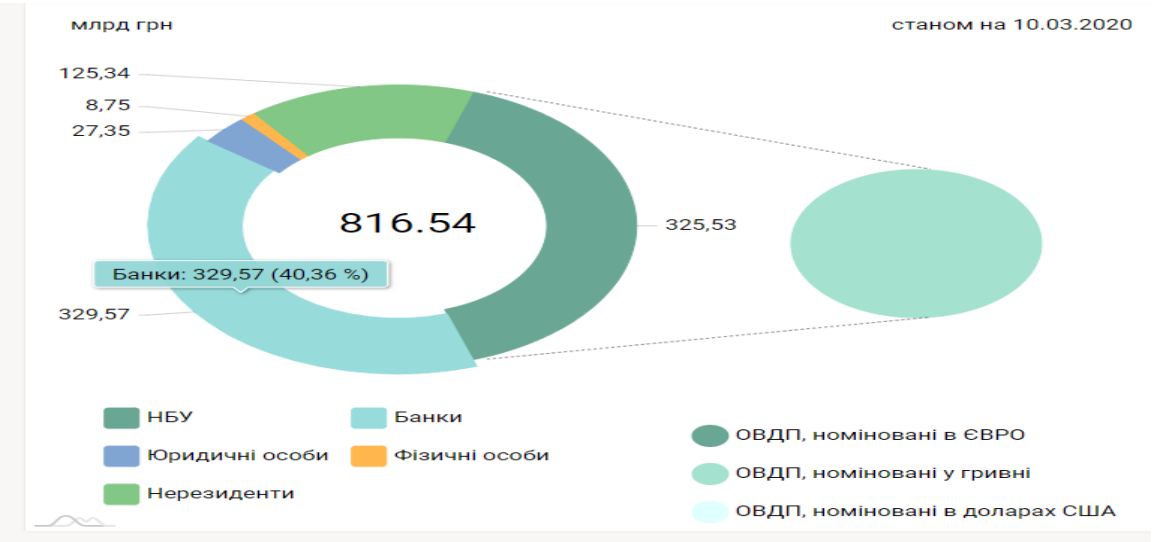

Рис.2. Структура обсягу ОВДП за власниками [2]

Як відомо, минулого року саме надходження від продажу облігацій стали одним з ключових чинників, який сприяв зростанню курсу гривні, через те, що українські облігації розкуповували іноземні інвестори.

Отже, державні облігації, емісію яких здійснюють центральні органи влади, відіграють цілу низку важливих ролей у фінансово-інвестиційній сфері. З одного боку, державні облігації є інструментами залучення державою коштів, а з іншого – державні цінні папери відіграють важливу роль на інвестиційному ринку країни.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: https://mof.gov.ua/uk/ovdp

2. Ринок облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП). Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/markets/ovdp (дата звернення: 05.06.2020).

3. Інвестиції 24. Телеканал 24. URL: https://24tv.ua/investment/ukrayina_prodala_derzhobligatsiyi_z_dohidnistyu_do_10_hto_mozhe_kupiti_n1288446 (дата звернення: 05.06.2020).

Горбатюк Анастасія Олександрівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

На сьогодні одним із найвагоміших стратегічних напрямків світових інтеграційних процесів розвитку фінансової системи країн Європейської зони є монетарна (грошово-кредитна політика), яка охоплює регулювання валютних резервів, відсоткових ставок, грошової маси, банківської ліквідності та знецінення валюти країн Європейського союзу і впливає на фінансову, економічну та соціальну сфери, що є найбільш важливими для функціонування як Європейського Союзу в цілому, так і кожної країни зокрема.

Монетарна (грошово-кредитна) політика Європейського Союзу – це комплекс заходів, що виконуються структурними компонентами Європейського союзу, що спрямовані на підвищення результативності роботи грошово-кредитної сфери Євросоюзу в цілому і його країн-учасниць. [1, с. 5]

Контроль за монетарною політикою в зоні євро здійснює саме Європейський центральний банк, який складається з національних центральних банків усіх держав-учасниць Європейського союзу, незалежно від того, функціонує на їх території євро чи ні. На виконання своєї основної мети Європейський центральний банк використовує дві стратегії: кількісне визначення цінової стабільності та двостулковий підхід до аналізу ризиків для стабільності цін.

Перший елемент стратегії Європейського центрального банку - це кількісне визначення стабільності цін. Рада керуючих Європейського центрального банку визначила стабільність цін як щорічне підвищення гармонізованого індексу споживчих цін для єврозони нижче 2%. Цінову стабільність слід підтримувати в середньостроковій перспективі.

Друга стратегія Європейського центрального банка – двоступовий підхід. Яка полягає в оцінці та перехресної перевірки інформації, що має значення для оцінки ризиків для стабільності цін, базується на двох аналітичних перспективах, які називаються «двома опорами»: економічному аналізі та грошовому аналізі. Вони складають основу для загальної оцінки Ради керуючих ризиками для стабільності цін та прийняття рішень щодо грошово-кредитної політики. [2]

Монетарна політика Європейського Союзу має критерії до відбору потенційних учасниць:

- дефіцит державного бюджету має бути менше ніж 3% ВВП;
- державний борг країни-учасниці маж бути менше за 60% ВВП;
- неприпустимість відхилення валютного курсу євро від паритету купівельної спроможності валюти більше ніж на 15%. [3]

Європейський Центральний Банк реагує м’якою кредитно-грошовою політикою на виклики сучасної економіки. Вона чинить негативний вплив на дохід від заощаджень та збільшує ціни активів. Наразі її побічні результати тільки посилюють свій вплив. Також додатковою проблемою є те, що Європейському центральному банку необхідно використати всі ймовірні інструменти, щоб не допустити відчутного удару кризи, яку спричинив коронавірусу для економіки Європейського Союзу. Тому, враховуючи ці зміни, Європейський центральний банк, змушений розробляти нову стратегію монетарної політики заради ефективного економічного розвитку Євросоюзу.

Список використаних джерел

1. Глущенко С.В. Монетарна політика: теоретико-методологічні аспекти: підруч. Київ: НаУКМА, 2017. 64с.
2. Грошово-кредитна політика. Стратегія розвитку. Офіційний сайт ЄЦБ. URL: https://www.ecb.europa.eu/mopo/strategy/ html/index. en.html (дата звернення: 05.03.2020).
3. Лагард заявила о побочных эффектах политики ЕЦБ, призвала государства наращивать стимулы. Інтерфакс–Україна. Інформаційне агентство. 12.02.2020. URL: https://interfax.com.ua/news/ economic/ 640741.html (дата звернення: 05.03.2020).

Грицун Ірина Сергіївна
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ОБЛІК КАПІТАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ З УМОВАМИ КОНВЕРСІЇ/СПИСАННЯ

Власний капітал банку є індикатором його фінансової стійкості, головним показником його здатності до подальшого розвитку, тому підвищення капіталізації є одним із провідних питань на сучасному етапі розвитку банківської системи. Вимоги до цього показника динамічно змінюються, ураховуючи реалії економічного середовища та зобов'язання України про впровадження європейського законодавства щодо капіталу (пакет CRR/CRD IV), що базується на рекомендаціях «Базелю ІІІ». Найближчим часом у банківській системі України відбуватимуться суттєві нововведення стосовно регулювання капіталу.

Першим кроком у реформуванні вимог до капіталу у 2020 році є впровадження нового капітального інструменту з умовами конверсії/ списання, який було розроблено відповідно до рекомендацій Базельського комітету, а саме третьої частини угоди. Головною метою угоди «Базель ІІІ» є підвищення якості управління ризиками в банківській справі, що, в свою чергу, має зміцнити стабільність фінансової системи в цілому. Інструмент застосовується з метою підвищення рівня капіталу банків, у тому числі як ключовий елемент у планах рекапіталізації банків державою. На практиці це дозволить залучати кошти від кредиторів без необхідності внесення їх в

статутний капітал банку. Опосередковано, це також дасть можливість враховувати залучені кошти повністю, але при дотриманні деяких умов.

Капітальний інструмент з умовами списання/конверсії - це капітальний інструмент зі строком погашення не менше ніж 50 років, який містить умови щодо припинення зобов'язань банку за інструментом шляхом списання або конверсії в разі настання тригерної події. Банк уключає капітальний інструмент з умовами списання/конверсії до додаткового капіталу після отримання дозволу Національного банку. [1]

У зв'язку з появою нового інструменту, відбулися також деякі зміни в Плані рахунків бухгалтерського обліку банків України, а саме в класі 3 «Операції з цінними паперами та інші активи та зобов'язання» було впроваджено нову групу 368 «Капітальний інструмент з умовами списання/конверсії». Для обліку операцій з цим інструментом призначені такі рахунки: 3680 (П) «Капітальний інструмент з умовами списання/конверсії», 3686 (АП) «Неамортизований дисконт/премія за капітальним інструментом з умовами списання/конверсії», 3688 (П) «Нараховані витрати за капітальним інструментом з умовами списання/конверсії», 7142 (А) «Процентні витрати за капітальним інструментом з умовами списання/конверсії».

Новий інструмент має особливі умови залучення, використання та повернення:

- залучається на строк не менш ніж 50 років без права його дострокового погашення. Проте існує можливість заміни інвестора у разі його намірів здійснити відступлення права вимоги за договором новому інвестору за інструментом. ;
- надає широкі можливості банкам щодо підняття рівня капіталу через залучення до роботи нових інвесторів, проте і накладає велику відповідальність щодо контролю за операціями банку.
- зорієнтований на поглинання збитків банку через конверсію або списання зобов'язань за таким інструментом за рахунок коштів інвесторів, а не за рахунок коштів інших кредиторів та держави при настанні тригерної події - зменшення рівня достатності основного капіталу банку (без врахування інструменту) нижче 6,25%. [2]

Для капітального інструменту з умовами конверсії та списання виділяють різні наслідки після настання тригерної події.

Для інструментів з умовами списання (які не можуть передбачати умови конверсії) передбачено зменшення (припинення) зобов'язань перед держателем та збільшення доходів банку. Протягом 3 днів банк повинен проінформувати Національний Банк України про

настання тригерної події та надати розрахунок суми до списання, а також проінформувати держателя про настання тригерної події. Визначену суму банк повинен списати протягом 5 днів.

Для інструменту з умовами конверсії відбувається зменшення зобов'язань перед держателем та спрямування цих коштів на сплату додаткової емісії простих акцій банку. Також протягом 3 днів банк повинен проінформувати Національний Банк України про настання тригерної події, подати розрахунок суми, яка підлягає конверсії, а також проінформувати держателя. Після вживання заходів щодо конверсії банк повинен щомісячно звітувати НБУ.

Підсумовуючи, можна виділити як переваги, так і ризики для інвесторів, за рахунок яких і планується поглинати ризики. Серед переваг виділяють: 1) нижчий ризик ніж за акціонерним капіталом; 2) отримання підвищених ніж за довгостроковими депозитами процентів (з огляду на ризиковість капітального інструменту); 3) можливість продажу.

Суттєвими недоліками є те, що: 1) ризик втрати зобов'язань (списання або конвертація) при настанні тригерної події (тригер капіталу чи PONV), є непередбаченим; 2) ризик втрати процентів у разі прийняття банком рішення про припинення їх сплати; 3) у разі неплатоспроможності або ліквідації банку – повернення боргу в передостанню чергу (перед акціонерами). [3]. На думку експертів, новий капітальний інструмент може бути потенційно цікавий міжнародним корпораціям та інвестиційним фондам, котрі інвестують у купівлю акцій великих українських банків, і материнським структурам банків-нерезидентів, але значної популярності на нашому ринку він не матиме, особливо в середовищі українських фінансових установ за межами Топ-30.

Список використаних джерел

1. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова НБУ від 28.08.2001 № 368. Дата оновлення: 03.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01 (дата звернення: 10.03.2020).

2. НБУ затвердив норми залучення нового капітального інструменту до капіталу банків. Незалежна асоціація банків України. URL: https://nabu.ua/ru/nbu-zatverdiv-normi-zaluchennya-novogo.html (дата звернення: 10.03.2020).

3. Запровадження капітального інструменту з умовами списання/конверсії. Офіційний сайт НБУ. URL: https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=80321365 (дата звернення: 10.03.2020).

Дегтяренко Ксенія Олександрівна,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ДЕФІНІЦІЯ «РЕФІНАНСУВАННЯ»: НАУКОВІ ПОГЛЯДИ

Основою розвитку і стабільного функціонування економіки є наявність гнучкого механізму грошово-кредитного регулювання макроекономічних процесів, яке здійснюється центральним банком із метою ефективного впливу на господарську активність, темпи економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення належного рівня зайнятості.

Слід зауважити, що в економічній літературі ми не знайшли чіткого тлумачення поняття «рефінансування».

У англійських авторів Дж. Бейлі, Р. Александера та У. Шарпа рефінансування визначається як заміна засобів, які були витрачені на певний момент часу, іншими фінансовими ресурсами для продовження надання кредиту, коли всі засоби розподілені або погасити заборгованість, що утворилась [1, с. 988].

У світовій практиці центральні банки використовують різні види рефінансування банківських установ. В Україні рефінансування – операції НБУ з надання банкам кредитів у встановленому порядку, які регламентовані положенням «Про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи», затв. постановою Правління НБУ від 17.09.2015 № 615 [2].

Рефінансування слід розглядати в широкому і вузькому розумінні. У широкому розумінні рефінансування передбачає отримання кредитними установами позичок від різних суб'єктів, у т.ч. на міжбанківському ринку.

У вузькому розумінні рефінансування розглядається як кредитування центральним банком кредитних установ. Так, М. Савлук розглядає рефінансування як «засіб регулювання міжбанківських розрахунків для забезпечення безперебійного функціонування платіжної системи, а також як один із інструментів впливу центрального банку на грошовий обіг» [3], Т. Савченко – як «інструмент грошово-кредитної політики, тісно пов'язаний з процентною політикою, але з певними власними рисами, який впливає на загальну масу грошей в обігу» [4].

Суб'єктом рефінансування є банки та інші фінансові установи, в тому числі спеціалізована іпотечна установа.

Залежно від конкретного завдання, об'єктом рефінансування може бути ліквідність банківської системи, ліквідність та платоспроможність окремого банку та показники соціально-економічного розвитку країни.

Взаємодія об'єкта і суб'єктів рефінансування виражається в тому, що при здійсненні суб'єктами операцій рефінансування відбувається перерозподіл грошових коштів від кредитора до комерційних банків, що призводить до регулювання суб'єктами об'єкта рефінансування.

Для цього Національний банк використовує такі кредити рефінансування:

1) кредитів до наступного робочого дня (кредити овернайт);

2) кредитів рефінансування шляхом проведення тендерів із підтримання ліквідності банків строком до 14 днів та строком до 90 днів (короткострокові кредити рефінансування);

3) кредитів рефінансування шляхом проведення тендерів із підтримання ліквідності банків строком від одного до п'яти років (довгострокові кредити рефінансування) [2].

Отже, рефінансування здійснюється з метою підтримки банківської ліквідності, оскільки проблеми одного банку впливають на всю банківську систему. Рефінансування банків є інструментом грошово-кредитної політики, який використовується центральним банком для підтримки ліквідності банків шляхом надання їм кредитів відповідно до цілей грошово-кредитної політики та принципів ефективного кредитування у формі кредитів «овернайт», операцій прямого РЕПО, стабілізаційних кредитів тощо.

Список використаних джерел

1. Шарп У.Ф, Александер Г.Дж., Бэйли Дж.В. Инвестиции [пер. с англ.]. Москва: Инфра-М, 2011. 1028 с.

2. Про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи: постанова НБУ від 17.09.2015 №615. Дата оновлення: 01.12.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15 (дата звернення: 10.03.2020).

3. Гроші та кредит: підручник./ за ред. М.І. Савлука. Київ: КНЕУ, 2001. 602 с.

4. Савченко Т. Циклічність економічних процесів та вплив Національного банку України на фази економічних циклів. *Вісник Національного банку України*, 2011. № 6. С. 38–44.

Деревянко Юлія Вячеславівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

За останні роки спостерігається поступове зростання загального державного боргу України. І вже на сьогодні економічна ситуація в Україні характеризується загрозливим борговим навантаженням, яке є одним із найсерйозніших чинників гальмування розвитку економіки країни.

Так, станом на 31 січня 2020 року державний борг України становив 1832,51 млрд грн. (88,14% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 73,54 млрд дол. США., в тому числі державний зовнішній борг – 1011,29 млрд грн. або 40,58 млрд дол. США та державний внутрішній борг - 821,22 млрд. грн. або 32,95 млрд дол. США [1].

До основних факторів зростання державного боргу України можна віднести: нарощування зовнішнього державного боргу, зростання дефіциту державного бюджету та платіжного балансу, зростання частки гарантованого боргу, неефективним використанням залучених кредитів та відсутністю належного контролю за цим процесом, поганим інвестиційним кліматом тощо.

Основною причиною зростання державного боргу в номінальному виразі є те, що вже протягом багатьох років бюджет зводиться з дефіцитом, для компенсації розриву між доходами і витратами використовуються в основному запозичення, внутрішні і зовнішні. Крім того, в останні роки уряд змушений був випускати великі обсяги боргових інструментів для реабілітації банківської системи і залучав фінансування від МВФ, частина якого обліковувалася як гарантований державний борг. Водночас згубним є невміння правильно розпоряджатися отриманими коштами (залучення коштів у безперспективні сфери та їхнє витрачання на неефективні проекти і соціальні виплати та ін.).

З огляду на вже високий рівень державного боргу, для України критично важливо вести зважену фіскальну (бюджетну) політику [2].

Розглядаючи події, що відбулися за останні місяці, а саме переговори України та МВФ про нову трирічну програму, варто наголосити на вкрай важливому значенні проведення структурних реформ в Україні – це судова, земельна, зменшення ролі олігархів у країні, і, дуже важливо, боротьба з корупцією. Корупція – значна перепона веденню бізнесу та гальмо розвитку держави. Замість вкладень в перспективні галузі та програми розвитку, формується так звана «чорна діра» з корупціонерів, звідки кошти вже не повертаються.

Велике значення також має боротьба держави з тіньовою економікою. Проте, варто зауважити, що тут є певний підводний камінь: не досить доречно стверджувати, що бюджет втрачає певну суму гривень через неофіційну зайнятість, оскільки певна частина робочих місць могла бути і не створена, через необхідність сплачувати податки.

Вважаємо, що найбільш сприятливим для України в умовах великого обсягу боргу надалі є продовження співпраці з МВФ, що передбачає неухильне виконання вимог та поліпшення показників бюджету. Це забезпечить можливість рефінансування значної суми валютного боргу грошима Світового банку та ЄС. Можливий також протилежний варіант – зупинити співпрацю з МВФ, проте це може обернутися крахом: без підтримки імовірний дефолт на зовнішніми боргами, оскільки залучити достатні обсяги фінансування буде неможливо. В такому випадку навіть не йде мови про розрахунок лише внутрішніми запозиченнями, адже на ринку просто недостатньо вільної гривневої і валютної ліквідності. При цьому друкування нових грошей призведе до інфляції і зростання девальваційного тиску на гривню [2].

Задля зменшення державного боргу доцільно провести такі заходи [3, с.34]: по-перше, необхідно змінити структуру державних видатків, що передбачає збільшення частки видатків на розвиток (принциповим є те, щоб в їх структурі переважали видатки на інноваційність); по-друге, забезпечити підтримку підприємництва, яке стимулюватиме економічний розвиток, а це вимагає стабільних у тривалому періоді умов функціонування підприємств; по третє, забезпечити дисципліну доходів і видатків державних фінансів поряд з одночасним спрощенням системи фіскальних обтяжень, щоб збільшити дієвість їх виконання.

Таким чином, державний борг в Україні продовжує зростати і, як наслідок, чинить тиск на економіку, адже необхідно постійно залучати кошти на його обслуговування та погашення. Наразі боргова політика держави не є ефективною. Через приріст державного боргу потерпає населення: знижується добробут громадян та їх платоспроможність. На рівень боргу впливає велика кількість факторів, зокрема, відсутність розвитку перспективних галузей промисловості, переважання імпорту над експортом, завеликий обсяг видатків бюджету, що переважає надходження до нього, проблема корупції та високого рівня тіньової економіки. Державі необхідно оптимізувати державний борг, шляхом зосередження на внутрішніх кредитних ресурсах. Постійне отримання зовнішніх кредитів для покриття витрат призводить до боргової ями, тому доцільно використовувати їх для розвитку певних програм держави. Важливо також дотримуватися оптимальних рівнів заборгованості щодо ВВП.

Список використаних джерел

1. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державою боргу України. URL: https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg. (дата звернення: 04.03.2020).
2. Драгобот С. Держборг України — проблема на $76 000 000 000 або $1800 на кожного. Що варто знати? Перший аналітичний експлейнер. URL: https://voxukraine.org/cards/debt/index.html. (дата звернення: 04.03.2020).
3. Маршалок Т.Я., Мороз І.В. Вплив державного боргу на економічний розвиток країни. *Світ фінансів.* 2019. № 2(59). С. 23–36.

Дурицька Юлія Олександрівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ

В сучасній ринковій економіці кредити є невід'ємною частиною економічної системи, взаємозв'язків між її суб'єктами та важливою складовою економічних відносин. На сьогодні кредит опосередковує всі стадії виробничого процесу і сприяє ефективному використанню обмежених ресурсів, а також підвищенню рентабельності виробництва.

У механізмі функціонування кредитної системи України велика роль належить банкам, які діють в різних секторах ринку позичкового капіталу і є багатофункціональними організаціями. Банки акумулюють основну частку кредитних ресурсів і надають своїм клієнтам повний комплекс фінансових послуг, включаючи кредитування, прийом депозитів, розрахункове обслуговування, купівлю-продаж і зберігання цінних паперів, іноземної валюти [1, с. 148].

Термін «кредит» походить від латинського слова «creditum» - «позичка», отже, кредит - капітал, що позичається, тобто, надається кредитором у тимчасове користування позичальникові на умовах платності, зворотності і цільового використання [2].

Необхідність кредиту обумовлена тим, що в одних виробників є вільні кошти, а іншим вони потрібні для закупівлі товарів. Тому, спочатку купці, а згодом й комерційні банки, брокерські контори,

страхові та інвестиційні компанії стали накопичувати позичковий капітал і надавати його промисловцям, фермерам, комерційним структурам, установам, організаціям. Кредиторами називають фізичних і юридичних осіб, що надають позичку, а тих, хто її бере, – позичальниками [2].

Кредитна послуга – це організація економічних відносин, у процесі яких банки надають позичальникам грошові засоби з умовою їх повернення та сплати процента за користування. Такі послуги, як правило, забезпечують банкам основну частину їхніх доходів та займають провідне місце серед статей активу балансу [3].

Ринок кредитних послуг – це специфічний вид ринку, на якому купуються і продаються кредитні ресурси та банківські послуги [4].

Кредитний ринок України, або ж ринок кредитних послуг є сектором фінансового ринку де суб'єкти економіки можуть отримати кредитні послуги. В Україні більшу частину кредитного ринку займають банківські установи. Саме тому ряд дослідників ототожнюють його із ринком банківських кредитних послуг. Проте поряд із банками функціонують кредитні спілки, ломбарди, факторингові та лізингові компанії, частка яких на ринку не значна, проте наявна.

Сьогодні в Україні діяльність із надання кредитів, позик, регулюють такі нормативно-правові акти: 1) Конституція України від 28.06.1996 р., 2) Закони України: «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».

Державними регуляторами ринку кредитних послуг є: Національний банк України (ринок банківських послуг); Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг України; Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Список використаних джерел

1. Росолана У.В., Щока Н.І., Ярмолюк М.С. Кредитна політика та аналіз сучасного стану кредитного ринку України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету, 2018. Серія Економіка. Випуск 1(9).* С. 181–187. URL: https://msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2018/06/1-9-1-2018-27.pdf (дата звернення: 03.03.2020).

2. Руда О. Л., Турчик М.М. Організація банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. *Ефективна економіка.* 2018. №10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/61.pdf (дата звернення: 03.03.2020).

3. Юдіна С.В., Гуржий Т.О., Васькова К.О. Аналіз тенденцій кредитних послуг комерційних банків домогосподарствам в Україні. *Інвестиції: практика та досвід.* 2018. № 21. С. 34–38. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/21_2018/8.pdf (дата звернення: 03.03.2020).

4. Блащук-Девя'яткіна Н.З., Петик Л.О., Ковальчук М.П. Тенденції кредитного ринку України. *Молодий вчений.* 2018. №10. С. 717 – 720. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/10/167.pdf (дата звернення: 03.03.2020).

Зикунова Марина Віталіївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ФАКТОРИНГ В УКРАЇНІ

В наш час багато суб'єктів підприємництва України стикаються з такими проблемами, як недостатність капіталу, зростання неплатежів, високі ризики банківського кредитування, велика частка дебіторської заборгованості. В силу цього існує потреба у введені на ринок нових видів фінансових операцій, які були б популярні на світовому ринку і дали б змогу зміцнити позиції підприємництва в Україні. Одним з них є факторинг.

Факторинг – це комплекс послуг, які надає постачальникові спеціалізована компанія – посередник (фактор) за певну плату в обмін на уступку дебіторської заборгованості покупця (боржника).

Важливо знати і розуміти, що факторинг – самостійний напрям економіки, скерований на надання комплексних послуг, що сприяють зростанню обсягу продажу торгівельних і виробничих компаній [1, с. 31]. Він покращує економіку країни, а саме: розширює частку компанії на ринку за рахунок залучення додаткових обігових коштів; формує нові конкурентні переваги за рахунок надання покупцям тривалих відстрочок платежу; сприяє подоланню проблеми касових розривів за рахунок індивідуального графіку проведення операцій по фінансуванню.

Для нашої країни факторингові послуги є новими і, не зважаючи на стрімкий розвиток цього сегмента ринку фінансових послуг останніми роками, вони залишаються не дуже розповсюдженими.

Дослідженню сучасного стану та перспектив розвитку вітчизняного ринку факторингу присвячені наукові праці таких вчених, як: Т. Андрейків, І. Є. Бучко, С. Науменкова, С. Міщенко, О. Пальчук, Г. Шпаргало, О. В. Тригуб, І. В. Фаринович, І. В. Фурман та інші.

В Україні існують наступні проблеми розвитку факторингу, зокрема: домінування банків для яких факторинг займає лише частину портфеля серед інших послуг, тоді як для спеціалізованої факторингової компанії цей вид операцій є профільним; використання банком під час оцінювання потенційного клієнта фактору схеми, ідентичної кредитуванню; здійснення банками лише як фінансування без додаткових послуг, що суперечить світовій практиці та сутності факторингу; якість послуг факторингу не контролюється на законодавчому рівні, не закріплено вимоги щодо стандартів якості факторингових послуг фінансових установ [3].

Станом на 31.12.2018 589 фінансових компаній мають діючі ліцензії, які дають право надавати послуги з факторингу. Протягом 2018 р. фінансові компанії уклали 29 024 договори факторингу на загальну суму 48105,0 млн. грн., виконали 29 551 договір. Діючими на кінець 2018 р. залишалося 25 822 договори факторингу. Динаміка кількості та вартості укладених фінансовими компаніями договорів факторингу наведена на рис. 1. [2]

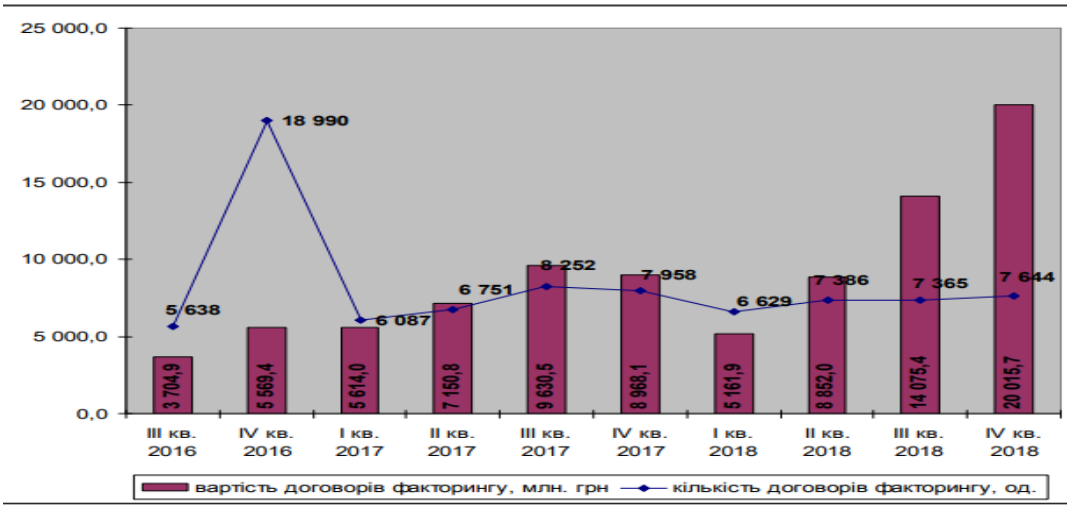

Рис. 1. Динаміка надання фінансовими компаніями послуг факторингу за 2016–2018 рр. [2]

Перспективи розбудови ринку факторингових послуг в Україні є значними, проте цей процес вимагає впровадження заходів для активізації роботи факторингових установ та підвищення попиту з боку підприємств на їхні послуги. В Україні факторинг має значні можливості, проте потреби національної економіки та населення у якісних факторингових послугах не задоволено. Успішний розвиток факторингових послуг, на мою думку, залежатиме від формування фінансово стійких фінансових організацій, від активізації ролі держави і її органів у зміцненні та розвитку небанківського фінансово-кредитного ринку а також від розвитку законодавчої бази.

Список використаних джерел

1. Вовчак О.Д., Рудевська, В. І., Єпіфанова А. Л. Факторинг. Київ: ДВНЗ «Ун-т банк. справи». 2017. 299 с.
2. Інформація про стан і розвиток фінансових компаній та лізингодавців. URL: https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-finansovykh-kompanii-lizynhodavtsiv-ta-lombardivUkrainy.html (дата звернення: 04.03.2020).
3. Момот Л. В. Розвиток факторингу в Україні. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2015. №2. С. 100-107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2015_21_2_15 (дата звернення: 04.03.2020).
4. Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. Дата оновлення 19.01.2020. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14 (дата звернення: 04.03.2020).

Касян Ірина Юріївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»

Кредитування є важливим джерелом діяльності підприємств та надійним інструментом для розвитку бізнесу. Тому питання проведення аналізу особливостей кредитування суб'єктів господарювання завжди є актуальним. Нами було обрано банк з іноземним капіталом АТ «Райффайзен Банк Аваль» як об`єкт дослідження. За рейтингом надійних та стійких банків України в 2020 р. він посідає перше місце, третє місце як надійного банку для юридичних осіб. За обсягами активів з усіх банків України АТ «Райффайзен Банк Аваль» займає частку 4,58% і є п`ятим в рейтингу. Протягом останніх п`яти років банк характеризується прибутковою діяльністю і на сьогодні є другим в Україні за обсягами прибутку [1].

Кредитування є і найбільш прибутковою, та на противагу і ризиковою операцією для банку, яке може призвести до збитку. Кредитний ризик пов`язаний із іншими видами ризику (ризик ліквідності і банкрутства банку, процентний, зменшення вартості застави тощо). Станом на 30.09.2019 р. АТ «Райффайзен Банк Аваль»

всього було сформовано 3,26 млрд резервів під очікувані збитки, з них на стадії 1 великі підприємства займають найбільшу частку 68% обсягом 0,18 млрд грн, на стадії 2 60% займають резерви фізичних осіб, на стадії 3 55% складають резерви великих підприємств.

Одна із пріоритетних цілей банку на 2020 р. є збільшення темпів кредитування. Нами було проведено аналіз кредитного портфелю банку за 2017-2019 рр. станом на 30.09. Результати дослідження показали, що в загальному обсязі активів близько 60% займають надані кредити. У структурі кредитного портфелю переважають кредити, надані юридичним особам, їх частка сягає близько 80%. У 2019 р. частка кредитів наданих юридичних особам збільшилась на 11 п.п. (з 74% до 85%) у порівнянні з минулими роками, що показує і відповідне зниження частки кредитів наданих фізичним особам. Кредити надані юридичним особам мають стійку тенденцію до зростання, проте в структурі кредити надані великим підприємствам спочатку зросли до 73%, а в 2019 р. знизилися на 3 п.п. Незначно збільшилися обсяги кредитування малим та мікропідприємствам. Дослідження підтверджує, що переважними клієнтами для кредитування є саме суб`єкти господарювання, які приносять більше доходу.

Основне джерело кредитного потенціалу банку - це залучені кошти. У структурі залучених коштів банку переважають поточні рахунки (75% від загальної заборгованості перед клієнтами). Протягом останніх років кошти клієнтів постійно зростають. Вклади великих підприємств займають 39% від обсягів залучених коштів, фізичних осіб – 34%.

Згідно Кредитної політики АТ «Райффайзен Банк Аваль» до видів діяльності, заборонених відносяться галузі згідно законодавства України діяльність фінансових організацій (в т.ч. фінансових пірамід), лізингових компаній, релігійних, політичних, громадських та неприбуткових організацій, обмінних пунктів, діяльність ломбардів та клієнтів, що торгують товарами бувшими у вжитку, окрім торгівлі транспортними засобами, багаторівневий маркетинг [2]. Найбільше було надано кредити в такі розділи економічної діяльності як сільське господарство (31% займає в структурі виданих кредитів), виробництво харчових продуктів (частка складає 13%), оптова та роздрібна торгівля (частки 22% та 7% відповідно). Обсяги залишків коштів за непрацюючими кредитами найбільше за галузями сільського господарства, виробництво електричного устаткування, оптова торгівля та операції з нерухомим майном.

Для порівняння було розглянуто відсоткові ставки по таким кредитним продуктам як овердрафт, на поповнення обігових коштів та кредитна картка для підприємців в АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк», та АТ «АльфаБанк». Результати дослідження показали, що ставки в АТ «Райффайзен Банк Аваль» середні за значенням та різняться приблизно на декілька процентних пункти, але слід відмітити, що в АТ «Ощадбанк» немає такого продукту як кредитна картка для підприємців. Аналіз динаміки та структури процентних доходів протягом 2017–2019 рр. станом на 30.09. підтверджує, що надання кредитів юридичним особам приносить більше доходу, аніж фізичним, адже у структурі процентних доходів великі та малі підприємства займають 58%, а мікропідприємства та фізичні особи 25%. Загалом обсяги процентних доходів збільшилися протягом даного періоду на 2 млрд, а процентні доходи від великих та малих підприємств зросли майже у 1,5 разів з 2,91 млрд грн до 4,26 млрд грн.

Отже, кредити суб`єктам господарювання займають більшу частину з усіх активних операцій АТ «Райффайзен Банк Аваль», тобто продукти банку для юридичних осіб є привабливими та задовольняють потреби клієнтів. Банк протягом останніх п`яти років є прибутковим та займає провідні позиції на банківському ринку України. Більшу частину доходу приносять кредити юридичних осіб, забезпечуючи і адекватний кредитний ризик. АТ «Райффайзен Банк Аваль» і надалі удосконалює процеси кредитування бізнес-сегменту та прагне до кращого.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Райффайзен Банку Аваль. URL: https://www.aval.ua

2. Кредитна політика для клієнтів Мікробізнесу АТ «Райффайзен Банк Аваль». Офіційний сайт АТ «Райффайзен банк Аваль». URL: https://www.aval.ua/storage/files/zvit-kerivnictva-zvit-pro-upravlinnya-at-rajffajzen-bank-ava_1556020738.pdf (дата звернення: 05.03.2020)

Ковтун Карина Олегівна,
Торговельно-економічний коледж КНТЕУ, м. Київ

МОНЕТАРНИЙ ТРАНСМІСІЙНИЙ МЕХАНІЗМ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Емісійний центр держави, виконує завдання та реалізує цілі монетарної політики за допомогою її інструментів, що зумовлює досягнення необхідних соціально-економічних показників. Ефективність інструментів монетарної політики у більшій мірі залежний від дієвості трансмісійного механізму.

Монетарний трансмісійний механізм (механізм монетарної трансмісії) – процес передачі зміни (трансмісії) ключової ставки центрального банку через певні канали і зв'язки в економіці з відповідним впливом на інфляцію та інші макроекономічні показники [1].

Трансмісійний механізм – це виражений через причинно-наслідкові зв'язки вплив інструментів грошово-кредитної політики на макроекономічні процеси. Трансмісійний механізм має велику практичну цінність, оскільки відображає взаємозв'язок між діями монетарної влади та реальним сектором економіки.

На практиці процес передачі імпульсів від рішень центрального банку з монетарної політики до суб'єктів ринку відбувається за допомогою каналів трансмісійного механізму. Основними каналами монетарного трансмісійного механізму є: канал обмінного курсу (валютний), процентний (процентних ставок), кредитний та монетарний (грошовий). Загальна реакція економіки на грошово-кредитну політику центрального банку є результатом сумарної дії всіх каналів монетарного трансмісійного механізму [2]. Проте останнім часом до системи каналів також включають канал цін активів і канал очікувань (довіри).

Монетарний (грошовий) канал є першим каналом монетарного трансмісійного механізму. Його дія характеризується впливом пропозиції грошей на стан грошового ринку та рівень цін у економіці.

Основним каналом цього механізму є процентний. Змінюючи ключову процентну ставку, НБУ впливає на рівень короткострокових процентних ставок на міжбанківському ринку. Ті, зі свого боку, через різні канали, головні з яких – кредитний, фондовий та валютний, впливають на сукупний попит та інфляцію, зокрема, через зміну

очікувань населення та бізнесу. Управління цими очікуваннями стає ефективним завдяки підвищенню довіри до дій регулятора, якщо він проводить зрозумілу і послідовну політику інфляційного таргетування. Це, відповідно, підсилює дієвість монетарної трансмісії [1].

Кредитний канал визначає вплив грошово-кредитної політики центрального банку на доступність ресурсів на кредитних ринках. Він базується на припущенні, що центральний банк впливає інструментами грошово-кредитної політики на зміну пропозиції кредитних ресурсів, передусім через зміну обсягів вільних резервів банківської системи [3, с. 210].

Канал валютного курсу відображає вплив грошово-кредитної політики на сукупний попит і сукупну пропозицію через зміну курсу національної валюти та характеризує чутливість внутрішніх цін до курсових різниць [3, с. 209].

Канал цін активів зосереджує увагу на впливі грошово-кредитної політики на реальний сектор економіки через зміну відносних цін фінансових і реальних активів [3, с. 208].

Канал довіри характеризує очікування суб'єктів господарювання щодо майбутніх цін, процентних ставок, вартості запозичень, умов кредитування, валютного курсу, рівня інфляції, цін активів на основі інформації центрального банку про перспективні заходи у сфері грошово-кредитної політики [2].

Для України характерною є наявність низки факторів, які знижують ефективність трансмісійного механізму:

– недостатньо розвинений фінансовий ринок, низький рівень розвитку ринку цінних паперів;

– низький вплив процентних інструментів НБУ на фінансовий ринок;

– висока частка тіньового сектору економіки;

– інфляційні очікування, політична нестабільність, що впливає на монетарні імпульси від органів грошово-кредитного регулювання до суб'єктів реальної економіки.

Зазначені проблеми вимагають їх негайного вирішення, адже, саме монетарна політика, як складова частина економічної політики держави, має вирішальний вплив на перебіг економічних процесів у ринковій економіці. Вирішення зазначених проблем та подальше впровадження НБУ ефективної монетарної політики стане важливою передумовою соціально-економічного розвитку нашої держави.

Список використаних джерел

1. Глосарій Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/glossary/show/142
2. Монетарний трансмісійний механізм в Україні: Науково-аналітичні матеріали. Вип. 9. В. І. Міщенко, О. І. Петрик, А. В. Сомик, Р. С. Лисенко та ін. Київ: Центр наукових досліджень, 2008. 144 с.
3. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін. Київ. УБС НБУ, 2009. 404 с.

Койчева Катерина Петрівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ПОСЛУГИ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ: ЕКОНОМІЧНЕ ТЛУМАЧЕННЯ

На сучасному етапі економічного розвитку важливе місце займає подальше удосконалення форм кредиту, формування ефективної кредитної системи. Значну роль у задоволенні виникаючих потреб населення, підвищенні його життєвого рівня, забезпеченні соціально-економічного розвитку країни відіграє така форма кредиту, як споживче кредитування, що надається населенню для задоволення різноманітних споживчих потреб.

При визначенні сутності споживчого кредитування необхідно дотримуватися трьох основних положень.

По-перше, споживче кредитування є однією з форм кредиту і при його визначенні необхідно включити всі загальні характеристики для форм кредиту, як економічної категорії.

По-друге, у визначенні споживчого кредитування повинна чітко відображатися структура кредитування. Структура є тим, що залишається стійким і незмінним у кредиті і включає його суб'єкти в особах кредитора і позичальника, а також об'єкт передачі – позичену вартість.

По-третє, пізнання сутності споживчого кредитування припускає розкриття його основи, що представляє собою найбільш глибоку частину сутності споживчого кредитування, те, чим вона визначається і чим вона виділяється як форма економічної категорії

«кредит». Основа споживчого кредиту знаходить своє відображення через цільову спрямованість кредиту. Адже сама назва «споживчий» походить від слів «споживання», «споживач», тобто даний кредит спрямований на особисте споживання.

Вченими і практиками зроблено вагомий внесок у розвиток теорії і практики споживчого кредиту, зокрема щодо його сутності і використання.

На думку Яковенко Н.В., споживчий кредит – це кредит, який надається тільки в національній грошовій одиниці й тільки фізичним особам– резидентам на придбання споживчих товарів тривалого користування, вироблених в Україні, який повертається з розстрочкою платежу, якщо інше не передбачено умовами кредитного договору [3].

Григораш Т.Ф. визначає що, споживчий кредит впливає на підвищення рівня життя населення. За допомогою кредиту громадяни одержують можливість задовольнити назрілі споживчі потреби до того моменту, коли будуть зроблені відповідні грошові нагромадження [3].

За Законом України «Про банки і банківську діяльність» споживчий кредит – це кредит, що надається споживачеві на придбання продукції для особистих потреб, які безпосередньо не пов’язані з підприємницькою діяльністю або виконанням обов’язків найманого працівника [1].

Але найбільш повно поняття споживчого кредиту розкривається в Законі України «Про споживче кредитування», згідно якого споживчий кредит (кредит) – грошові кошти, що надаються споживачу (позичальникові) на придбання товарів (робіт, послуг) для задоволення потреб, не пов’язаних з підприємницькою, незалежною професійною діяльністю або виконанням обов’язків найманого працівника [2].

Таким чином, під споживчим кредитом розуміють кошти, що виділені банками, небанківськими фінансовими або споживчі товари, надані торгівельними установами з відстроченням платежу населенню для отримання предметів призначених для особистого вжитку чи оплату витрат особистого характеру. До витрат особистого характеру відносяться кошти, призначені для оплати за навчання, медичне обслуговування, косметичні процедури та інше.

На мою думку, на підставі вищенаведених визначень щодо споживчого кредиту, можна сказати, що послуги споживчого

кредитування – це вид економічної діяльності, в процесі якої банківськими і небанківськими фінансовими установами надається позичкова вартість (у грошовій, товарній і натуральній формі) клієнтам для використання її на споживчі потреби на умовах повернення і з виплатою відсотків.

Сьогодні існує досить широкий спектр банківських продуктів зі споживчого кредитування як на ринку світовому, так і України. Завдяки кредитуванню на споживчі потреби задовольняються потреби населення, підвищується платоспроможний попит фізичних осіб, життєвий рівень загалом, а також певним чином згладжується соціальна нерівновага суспільства. Споживче кредитування є невід'ємною ланкою банківської системи, а тому налагодження справ у цій сфері буде сприяти перезавантаженням банківської системи.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 №2121-III. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14 (дата звернення: 03.03.2020).

2. Про споживче кредитування: Закон України від 15.11.2016 р. №1734-VIII. Дата оновлення: 19.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19 (дата звернення: 03.03.2020).

3. Вудвуд В.В., Попов Е.М. Сучасний стан споживчого кредитування в Україні. *Молодий вчений*. 2018. №10 (68). С. 311–314. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/10/74.pdf (дата звернення: 03.03.2020).

Кравченко Софія Іванівна,
Торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м. Київ

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Розвинута банківська система є необхідною умовою нормального функціонування економіки. Для економіки України дуже важливим є дешеве кредитування. Дешеві кредити можуть стати драйвером нашої економіки. Але дешеве кредитування може бути лише за умови якісної, правильної взаємодії між Урядом і Нацбанком. Банки, зі свого боку, мають побудувати діяльність таким чином, щоб головною її метою став високий рівень ділової та інвестиційної активності.

Банківський кредит – це будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, що надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів із такої суми [1].

Аналізуючи дані табл. 1, слід визначити, що у 2019 р. загальний обсяг кредитів зменшився порівняно з 2018 р. на 101 260 тис. грн, що дорівнює 9,4%. Та порівняно з 2013 р. обсяг кредитів у 2019 р. збільшився на 61 089 тис. грн, що дорівнює 6,7%. У структурі наданих кредитів основна частка припадає на нефінансові корпорації.

Таблиця 1

Кредити, надані резидентам у розрізі секторів економіки, 2013–2019 рр., млн грн [2]

Рік	Усього	Інші фінансові корпорації	Сектор загального державного управління	Нефінансові корпорації	Інші сектори економіки
2013	910 782	19 317	5908	691 903	193 654
2014	1 020 667	25 576	4926	778 841	211 325
2015	981 639	15 564	3364	787 795	174 904
2016	988 682	11 583	1430	822 114	163 555
2017	1 016 657	10 936	1522	829 932	174 268
2018	1 073 131	9 222	2 875	859 740	201 293
2019	971 871	9 577	4 732	744 648	212 914

Розглянувши динаміку наданих кредитів резидентам залежно від терміну погашення у табл. 2 робимо висновок, що серед методів кредитування переважає короткострокове кредитування і зовсім низька частка середньо- і особливо довгострокових кредитів, кредит здебільшого використовується для покриття дефіциту оборотного капіталу, слабким є його вплив на підвищення науково-технологічного рівня виробництва, конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Ситуація, що склалася потребує розробки інноваційних фінансових механізмів щодо інвестиційного забезпечення.

Таблиця 2

**Кредити, надані резидентам,
у розрізі строків погашення, млн грн [2]**

Рік	До 1 року	Від 1 до 5 років	Більше 5 років
2013	426 082	310 739	173 961
2014	413 045	390 343	217 280
2015	437 977	329 593	214 057
2016	350 475	389 798	258 409
2017	405 718	342 147	268 792
2018	491 942	336 898	244 290
2019	473 471	307 629	190 771

Отже, серед проблем банківської системи кредитування найбільш значними є:

– нестабільний політичний та економічний стан в країні;
– нормативно-правова база в банківській сфері є досить недосконалою, неактуальною порівняно з Європейською;
– високий ризик, який пов'язаний з механізмом надання і погашення банківських кредитів. Для банківських установ ризики – «вічна проблема», сьогодні, це, насамперед ті ризики, які пов'язані з неповернення кредитів і шахрайством;
– невисокий рівень довіри українців до кредитування;
– нераціональна територіальна структура – висока концентрація банків, а отже, і наявність відчутної конкуренції у великих торговельно-промислових центрах та практично повний монополізм двох-трьох банків у менш розвинених регіонах;
– незначна участь іноземного капіталу, іноземних банків та їх філіалів, що істотно обмежує притік іноземних інвестицій;
– невигідні умови кредитних угод для позичальників, високі відсотки;
– сама процедура отримання кредиту займає досить багато часу.

Отже, на стан банківської системи впливають численні фактори – зовнішні, внутрішні, економічні, неекономічні, викликаючи велику кількість серйозних проблем.

Проте проблеми, які стоять перед українськими банками, не є неподоланними. Вони потребують лише формалізації і цілеспрямованої роботи як органів державної влади, так і самих банків. Для оздоровлення фінансового сектору, підвищення темпів економічного зростання в Україні необхідно створити ефективний механізм удосконалення політики кредитування банками.

Кабінет міністрів ухвалив постанову, згідно з якою програма «Доступні кредити 5-7-9%» для мікро- та малого бізнесу стартувала 1 лютого 2020 року. Чотири державні банки - ПриватБанк, Ощадбанк, Укрексімбанк і Укргазбанк уклали з Фондом розвитку підприємництва угоду про участь у реалізації програми «Доступні кредити 5–7–9%». За 2 тижні роботи програми, для створення і розширення власного бізнесу банки вже видали кредитів на 27 млн грн [3].

Згідно Програми дій Національного банку у 2020 році ключовими пріоритетами є:

Покращення взаємодії з Урядом у межах виконання Меморандуму між Кабінетом Міністрів України та Національним банком України про взаємодію з метою досягнення стійкого економічного зростання та цінової стабільності.

Запровадження законодавчих змін для спрощення кредитування. Сприяння ухваленню та впровадженню законодавчих змін щодо розвитку вторинного ринку непрацюючих кредитів (NPL).

Удосконалення регулювання та запровадження вимоги до банків та інших фінансових установ щодо розкриття інформації про фінансові послуги та захисту прав споживачів фінансових послуг.

Правління Національного банку ухвалило рішення знизити облікову ставку до 11% річних з 31 січня 2020 року та прогнозує її зниження до 7% на кінець 2020 року завдяки швидкому поліпшенню макроекономічної ситуації в країні. Національний банк продовжує пом'якшення монетарної політики, щоб забезпечити інфляцію на рівні 5% та підтримати стійке економічне зростання.

Професіоналізм і накопичений практичний досвід більшої частини теперішніх працівників банківської сфери дозволяють сподіватися, що з часом в Україні сформується повноцінна банківська система, яка буде здійснювати сприяння активному ринковому розвитку економіки країни.

Список використаних джерел

1. Про банк і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. 13.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14 (дата звернення: 10.03.2020).

2. Статистика фінансового сектору. Статистика. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms (дата звернення: 10.03.2020).

3.В Україні 1 лютого стартує програма кредитів для мікро- та малого бізнесу. UKRINFORM URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2862375-v-ukraini-1-lutogo-startue-programa-kreditiv-dla-mikro-ta-malogo-biznesu.html (дата звернення: 10.03.2020).

Мазуренко Наталія Володимирівна,
Торговельно-економічний коледж КНТЕУ, м. Київ

«ПРОБЛЕМНІ» КРЕДИТИ БАНКІВ

Ключовими фінансовими посередниками переливу позичкового капіталу в економіці є комерційні банки. Поряд з цим, виникає значний обсяг так званої «проблемної» заборгованості, що загострює проблематику даного питання у частині формування кредитного портфелю та розробки дієвого механізму його управління.

Оскільки, кредитні операції є основним джерелом прибутку комерційних банків виникає проблема зростання «проблемної» заборгованості у його кредитному портфелі. Таким чином, постає завдання вчасного виявлення рівня «проблемної» заборгованості для ефективного контролю та подальшого управління кредитною діяльністю банку.

Зростання обсягу «проблемних» кредитів, може свідчити про недієвий механізм управління кредитним портфелем банку, що може призвести до негативних наслідків для його діяльності. Саме неповернення позичальником кредитних ресурсів залишається для банківських установ однією з ключових проблем. Серед основних негативних наслідків проблемних кредитів є:

– зниження рентабельності та ліквідності банку;

– втрата репутації банку;

– відтік клієнтів та втрата кваліфікованих працівників;

– виникнення додаткових витрат, пов’язаних зі стягненням проблемної заборгованості, тощо.

Проблемні кредити не обов’язково асоціюються із збитками, а правильний підхід до управління ними дозволяє мінімізувати втрати, як для банківської установи, так і безпосередньо для позичальника. Важливу роль відіграє професійна робота персоналу банку, створення додаткових стимулів позичальникам для погашення боргів, клопітка робота з кожним клієнтом на партнерських засадах, застосування сучасних і швидких ефективних методів управління проблемними кредитами. Повністю ж уникнути втрат за проблемними кредитами на практиці неможливо, їх значення слід розглядати як своєрідну вартість ризику ведення банківського бізнесу [1].

Управління кредитним портфелем банку має за мету балансування та стримування ризику всього портфеля, контролювати структуру кредитного ризику, що притаманний тим чи іншим ринкам, клієнтам, позичковим інструментам, кредитам та умовам діяльності [2].

Для того щоб мінімізувати ризик, пов’язаний із виникненням проблемної заборгованості, працівники банку мають ідентифікувати можливі потенційні проблеми на всіх етапах кредитного процесу. Тому у банківських установах особлива увага повинна приділятися безперервному контролю за виконанням умов кредитного договору позичальником, за погашенням тіла кредиту та відсотків за його користування у чітко обумовлені строки, за зміною фінансового стану позичальника, за наявністю та зміною вартості та якості забезпечення за кредитом, а також вчасно реагувати на інші зміни [1].

Важливим, при роботі з проблемними кредитами є створення ситуаційних центрів управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями. Завданням такого ситуаційного центру є чітке регламентування процесу підготовки, розгляду варіантів рішень, їх наукове обґрунтування на етапі підготовки, використання наукових підходів до оцінювання альтернативних варіантів, прогнозування ризиків, під час врегулювання проблемної заборгованості.

Таким чином, для збереження стійкості на ринку фінансових послуг та мінімізації ризиків під час здійснення кредитних операцій, комерційним банками необхідно здійснювати дієве управління кредитним портфелем, що забезпечить вчасне виявлення кредитів, які можуть перейти до безнадійної заборгованості банківської установи.

Список використаних джерел

1. Юрків М.Т. Управління проблемними кредитами банків в Україні: сучасні законодавчі аспекти. *Інноваційна економіка.* 2013. № 11. С. 184–188. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=inek_2013_11_29 (дата звернення: 28.02.2020).

2. Сєрик Ю.В. Управління кредитним портфелем банку. *Економіка і управління.* 2012. № 4. С. 70–75.

Матковська Діана Анатоліївна,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Банківська система України є найбільш розвиненим сегментом фінансового ринку, який забезпечує кредитними ресурсами потреби економічних суб'єктів. В останні роки банківська система України зазнала суттєвих змін. Це частково обумовлено змінами в економічній ситуації, а саме зниженням економічного та інфраструктурного потенціалу, девальвацією національної валюти, і як наслідок, значним зниженням платоспроможності юридичних і фізичних осіб.

Аналіз сучасного стану банківської системи України викликає об'єктивну необхідність в конкретизації актуальних проблем і чинників, які стримують розвиток вітчизняного банківського сектора. До найбільш гострих проблем сучасної банківської системи слід віднести наступні:

– Зовнішні: доларизація економіки; фінансові кризи; інфляція;

– Внутрішні: економічні (відсутність кредитного імпульсу економіки); соціальні (недовіра банкам, гроші «на руках»);політичні (велика частка держави у банківському секторі);

На сьогодні доларизація вітчизняної економіки є однією з чи не найбільших проблем держави. Суть доларизації полягає в заміщенні конвертованою іноземною валютою національної грошової одиниці внаслідок неналежного виконання нею функцій грошей (засобу обігу, платежу, заощадження та нагромадження).

На діаграмі, представленій на рисунку 1, можна прослідкувати чітку взаємозалежність між курсом гривня/долар і рівнем доларизації економіки.

Таким чином, в ситуації, що склалася, українським банкам життєво необхідний стабільний курс національної валюти, і державна підтримка в процесі дедоларизації.

Виходячи з вищенаведеної інформації, можна говорити про те, що банки не виконують свою функцію кредитування економіки, тобто економіка працює без так званого ефекту кредитного плеча. А отже відсутній кредитний імпульс зростання ВВП.

Експерти зазначають, що близько 80 млрд дол. США в Україні зберігається поза банками. Значна їх частка перебуває на руках у

населення. Виключивши цю ланку із фінансово-кредитного механізму, економіка країни втрачає потужний ресурс для зростання, а коло учасників банківського ринку звужується. Отже, ринок прагне до олігополії [2].

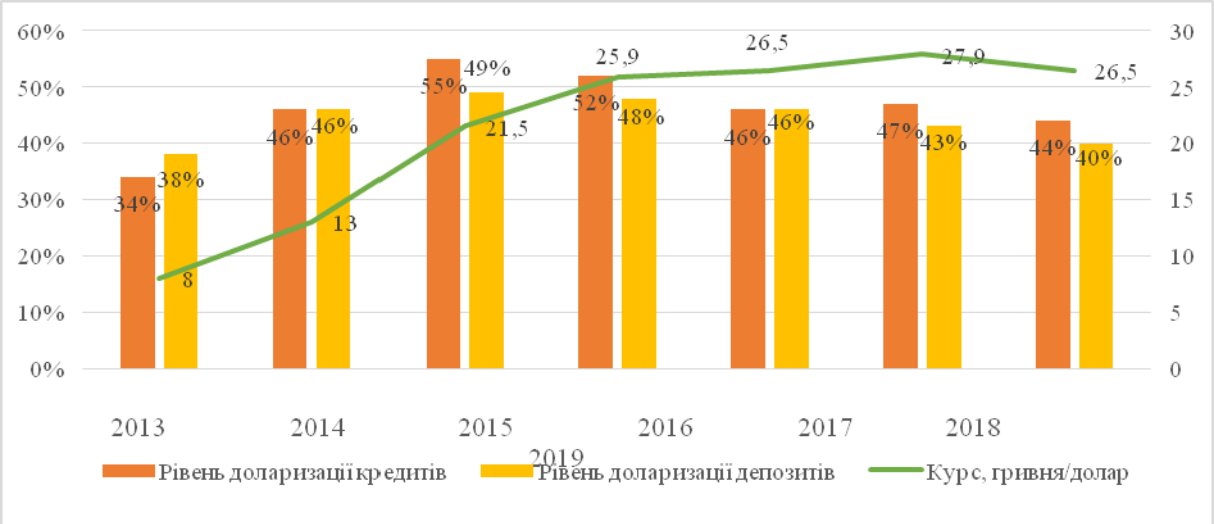

*Рис. 1. Динаміка доларизації банківської системи при зміні курсу гривня/долар США**

**Примітка: узагальнено на основі [1]*

Актуальною проблемою в сучасному економічному середовищі є також проблема зростання недовіри до банків. За результатами дослідження, проведеного соціологічною службою «Центру Разумкова» з 13 по 17 лютого 2020 року рівень недовіри Національному банку України становить 60% [3]. Негативний емоційний фон і скорочення обсягу вільних ресурсів у населення і підприємств призводять до відтоку депозитів, що, в свою чергу, дестабілізує діяльність банків, ускладнюючи процес кредитування і розрахунків за своїми зобов'язаннями. Разом з тим, зростання недовіри інвесторів може призвести до відтоку інвестицій в банківський сектор, результатом чого стане ускладнення процесу відновлення нормальної діяльності вітчизняних банків.

Варто зазначити, що за даними останніх досліджень, частка держави в банківському секторі становить 55%. Для прикладу у 2016 році даний показник становив 32% [1]. У разі розвитку нової світової фінансової кризи, в Україні вона буде реалізовуватись в першу чергу в сегменті державних банків. Щоб уникнути цієї кризи необхідно зменшити питому вагу державних банків у загальній структурі банківської системи.

Банківський бізнес на даний момент є надмірно ризикованим і монополізованим, що перешкоджає появі на банківському ринку нових гравців. Необхідні зміни в правовому полі, як щодо захисту прав кредиторів, так і по здійсненню низки операцій.

Використання досвіду країн Європейського Союзу з оздоровлення банківської системи в цілому передбачає в першу чергу внесення змін до правового регулювання банківських операцій переглядом регулятора валютної політики.

Список використаних джерел

1. Національний банк України Статистика фінансового сектору URL: https://bank.gov.ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms (дата звернення: 10.03.2020).
2. Бублик Є., Шаповал Ю. Відновлення довіри до банків – завдання НБУ. URL: https://dt.ua/finances/vidnovlennya-doviri-do-bankiv-zavdannya-nbu-302948_.html (дата звернення: 10.03.2020).
3. Соціологічна служба «Центр Разумков». URL: http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-instytutiv. (дата звернення: 10.03.2020).

Медвідь Богдан Віталійович,
Талько Андрій Володимирович,
Сліпчук Андрій Вікторович,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ВАЛЮТНИЙ КУРС ТА МЕТОДИ ЙОГО ПРОГНОЗУВАННЯ

На сьогоднішній день питання валютного курсу в Україні стоїть дуже гостро, оскільки воно впливає на економічну стабільність держави. Неправильне прогнозування курсу може спричинити економічні проблеми, а саме невиконання бюджету внаслідок чого утворюються «бюджетні діри», негативний вплив на експортно- та імпортно-орієнтрованих суб’єктів господарювання, та недоотримання доходів до бюджету. Щоб не виникало таких проблем, використовують різні моделі прогнозування валютного курсу.

Валютний курс це ціна грошової одиниці однієї країни, виражена у грошових одиницях інших країн або в міжнародних розрахункових одиницях (СДР, євро).

Головними режимами валютного курсу є:

1. Плаваючий – формується на валютному ринку під впливом попиту та пропозиції, що, в свою чергу, залежить від стану платіжного балансу країни, співвідношення відсоткових ставок і темпів інфляції, очікувань учасників ринку, офіційних валютних інтервенцій.

2. Фіксований – офіційно встановлене співвідношення між національними валютами, засноване на визначеннях в законодавчому порядку валютних паритетах. Він допускає закріплення змісту національних грошових одиниць безпосередньо в золоті або доларах США при строгому обмеженні коливань ринкових курсів валют в межах одного відсотках [1].

В 2015 році в Україні відбувся перехід від фіксованого валютного курсу до плаваючого і це спричинило обвал гривні відносно іноземної валюти, тому ви спостерігали таку картину, що 27 січня НБУ встановив курс: 15,89 грн/долар. Згодом 2 лютого НБУ вирішив відмовитися від використання фіксованого курсу, забезпечивши єдиний ринковий курс гривні на міжбанківському валютному ринку, це призвело не лише до нового стрибка долара відносно гривні на офіційному рівні, але і до здорожчання ряду і без того недешевих продуктів та послуг. Це спричинило зростання валютного курсу і вже за 4 дні 6 лютого НБУ встановлює курс: 23,13 грн/долар.

Можна виділити п’ять основних причин через які гривня обвалилася в період 2014-2015 років:

1. Політика «попередників»: штучне утримання курсу на економічно невиправданому рівні в кінцевому підсумку призвело до значної девальвації.

2. Потрійна криза і війна: Політична, економічна і фінансова кризи. Втеча іноземного капіталу, падіння виручки експортерів та інші проблеми позбавляють країну іноземної валюти. Дисбаланс зовнішнього сектора, коли іноземної валюти з країни йде більше, ніж приходить та загострення військової ситуації.

3. Спекуляції комерційних банків: Найпростіший механізм спекуляції виглядає наступним чином. Банк бере у НБУ гривню в борг, під 11% річних. Це 0,9% в місяць. На всі ці кошти купується валюта, що штовхає курс вгору. Якщо за місяць курс виріс більше, ніж на 0,9% – банк заробляє, продавши валюту за великим курсу і повернувши гривню НБУ.

4. Помилки НБУ і Уряду: Не було повноцінної інформаційної політики. В розгойдуванні курсу значну роль зіграла паніка, що підігрівається негативними повідомленнями в ЗМІ. У знеціненні гривні винний також і уряд, який на тлі відсутності будь-яких значущих реформ і з метою покриття дефіциту держбюджету здійснював емісію ОВДП, викуповувати які зобов'язував НБУ, а це рівнозначно запуску друкарського верстата.

5. Паніка українців: Через відсутність фінансової грамотності в більшості населення України, або дуже низький її показник, українці скуповували валюту і забирали свої вкладення з банків. В період з 2014 по 2015 рік курс валюти на «чорному» ринку міг коливатися до показника більше 40 грн/$.

Отже, проаналізувавши фактори падіння гривні в період 2014–2015 років, можна дійти висновку, що не тільки НБУ винний в обвалі в гривні, а й ще ряд факторів, серед яких головним на нашу думку, виступає необізнаність населення.

Фактори впливу на валютний курс можна поділити на: довгострокові: внутрішня пропозиція національних грошей, золото-валютні резерви, зміна грошової маси, обсяги ВВП, темп інфляції, стан платіжного балансу, обсяг дефіциту(профіциту) бюджету, валютна політика держави та ступінь довіри до валюти; коротко-строкові: прогноз валютних курсів, психологічні чинники, спеку-лятивні потоки капіталу, діяльність центральних банків, кон'юнктура світових ринків; надзвичайні або «форс-мажорні»: фінансово-економічні кризи; політичні події; стихійні лиха; епідемії, техногенні катастрофи та інші надзвичайні події;

Прогнозування – процес формування наших уявлень про майбутній стан об'єкта на основі вивчення тенденцій його розвитку[2].

Ми вибрали модель прогнозування валютного курсу кореляційно-регресивну модель[3]:

$$Y=A0 + A1\ X1 + A2\ X2 + A3\ X3 + A4\ X4 + A5\ X5 + An\ Xn \quad (1)$$

Взяли такі індикатори, які на нашу думку будуть впливати на курс:

X1 – Експорт (товарів і послуг) (млн дол.); X2 – Імпорт (товарів і послуг) (млн дол.); X3 – ПІІ в Україну (млн дол. США) (відповідно до НБУ); X4 – індекс інфляції; X5 – Валовий зовнішній держ борг (млн дол. США); Xn – змінний індикатор; A0, A(n) – параметри моделі; X— змінні.

На разі, модель буде удосконалена другим рівнем в яку будуть входити небазові чинники (параметри), які є більш волатильними, які складніше передбачити (такі як ОВДП, інтервенції НБУ і т.д.), але мають суттєвий вплив на прогнозування валютного курсу. Таким чином це дасть можливість більш точніше спрогнозувати курс, а у разі потреби моделювати різні економічні ситуації.

Список використаних джерел

1. Валютний курс, основні функції та режими URL: http://www.info-library.com.ua/books-text-7868.html (дата звернення: 10.03.2020).
2. Прогнозування та його принципи URL: https://studfile.net/preview/5433065/page:35/ (дата звернення: 10.03.2020).
3. Моделі прогнозування валютного курсу: https://finances.social/kredit-banki-dengi/metodyi-prognozirovaniya-valyutnogo-36055.html (дата звернення: 10.03.2020).

Мироненко Анна Олегівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ВАЛЮТНІ ПОСЛУГИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Надання валютних послуг в Україні є надзвичайно важливою сферою фінансових відносин між внутрішніми та зовнішніми суб'єктами. Ринок на якому реалізуються ці послуги потребує постійного аналізу, моніторингу, контролю та регулювання як зі сторони держави, так і зі сторони незалежних учасників з метою підвищення ефективності його функціонування. Варто зазначити, що надання валютних послуг пов'язано з зовнішньоекономічними відносинами, тому вони є дуже ризикованими та прямо впливають на економічну безпеку держави. Тому на сьогоднішній день питання розгляду проблем і перспектив розвитку валютних послуг в Україні є дуже актуальним.

Валютні операції обумовлені насамперед розвитком міжнародної торгівлі (переміщенням через національні границі товарів і послуг, а також міжнародним рухом капіталу. Вони мають відносну самостійність, що в умовах глобальної економіки має тенденцію до

зростання. Вплив валютних відносин на відтворення стає все більш відчутним. У значній мірі це є результатом подальшої інтернаціоналізації господарського життя, поглиблення інтеграційних тенденцій у різних регіонах, істотного підвищення ролі зовнішніх факторів у національному відтворювальному процесі, збільшення обсягів світової торгівлі валютою, появи і швидкого поширення нових фінансових інструментів.

Новим етапом розвитку валютної політики розпочався з 2018 року з прийняттям Закону України «Про валюту і валютні операції» [1].

Аналіз Закону України «Про валюту і валютні операції», показує, що він не лише за формою, але й за змістом втілює сучасні підходи до державного регулювання економіки загалом та валютно-фінансової сфери зокрема, що проявляється, передусім, у сформульованих у статті 2 принципах валютного регулювання: – свобода здійснення валютних операцій; – ризикоорієнтованість, прозорість, достатність та ефективність валютного регулювання; – самостійність та ринковість валютного регулювання.

Головним досягненням можна вважати нову для українців процедуру валютного обміну (валютний обмін онлайн), а також збільшення можливостей для експортно-імпортних операцій з суб'єктами господарювання та представниками бізнесу країн Європейського союзу. Національний банк України наголошує, що кінцевою ціллю нововведень є зняття всіх поточних обмежень і перехід до вільного руху капіталу [2].

Отже, в ході проведеного дослідження були розглянуті проблеми та перспективи розвитку валютних послуг в Україні. Можемо зробити висновок, що сфера надання валютних операцій фінансовими установами в Україні є перспективною. Але на сьогоднішній день є багато проблемних питань, які необхідно ще вирішити на державному рівні задля ефективного функціонування валютного ринку.

До напрямів удосконалення механізму валютного політики можна віднести наступне: підтримка ліквідності банківського сектору на рівні, необхідному для проведення валютних розрахунків зовнішньоекономічної діяльності; зниження ступеня доларизації за допомогою підтримки стійкості національної валюти; посилення контролю за виводом капіталу в офшори; створення привабливих умов для утримання населенням валюти в банківській системі України.

Список використаних джерел

1. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. Дато оновлення: 13.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19 (дата звернення: 10.03.2020).
2. Лавров Р.В., Садчикова І.В., Середюк І.О. Сучасні тенденції валютного регулювання в Україні. *Науково-практичний журнал «Економіка та держава».* 2019. № 8. С. 4–11. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2019.pdf (дата звернення: 10.03.2020).

Палаженко Дар`я Максимівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ НБУ

В останні роки на фінансовому ринку активно розвиваються і впроваджуються нові цифрові інформаційні технології. Центральні банки розпочали дослідження щодо впровадження власної цифрової валюти.

Міжнародний валютний фонд визначає цифрову валюту як формою існуючих фіатних грошей, що емітується центральним банком і може виступати законним платіжним засобом [2].

Європейський центральний банк розглядає дану валюту, як загальнодоступною формою фіатних грошей, яка випускається державою і має статус законного платіжного засоби [3].

Ми погоджуємось, з визначення запропоноване Менінг Дж., який говорить у своїх дослідженнях що «цифрові валюти центрального банку є зобов'язанням центрального банку, випущеної в національній валюті, що має цифрове уявлення і здатне виступати в якості засобу платежу, міри вартості і збереження [4].

Національний банк також активно розпочав роботу над власною цифровою валютою – Е-гроші. Бачення НБУ полягає в тому, що е-гривня – це звичайна (фіатна) валюта в електронному вигляді, що має обмінюватись на готівкові або безготівкові кошти у співвідношенні 1:1 [5].

У 2018 році був реалізований «пілотний» проєкт, відбулося тестування інноваційного платіжного рішення, створеного командою фахівців Національного банку України та волонтерів із ІТ-сфери, що базувалося на технології розподілених регістрів (блокчейн) та платіжній інфраструктурі НПС «ПРОСТІР».

В обіг було випущено обмежений обсяг Е-гривні – трохи більше 5 тисяч гривень. Вся емісія е-гривні увійшла до грошового агрегату М0, тобто до готівки в обігу поза банками. [5]

Робочі групи тестували різні операції з е-гривнею, наприклад, були доступні такі можливості:

- створення електронного гаманця у веб-браузері;
- встановлення мобільного додатка для Android або iOS;
- поповнення електронного гаманця е-гривнею за допомогою картки НПС «Простір«;
- переказ е-гривні на інший електронний гаманець (P2P);
- поповнення балансу мобільного телефону;
- благодійний внесок е-гривнею;
- погашення е-гривні на безготівкову картку PROSTIR.

За час «пілоту» Національний банк вивчав також різні аспекти запуску та роботи цифрової валюти центробанку:

- тестувалася технологія для випуску й обігу е-гривні, зокрема ефективність роботи розподілених реєстрів як бази для її випуску та обігу ;
- була створена тимчасова методологічна база для е-гривні, яка включала тимчасові правила і тимчасовий регламент;
- розробили тимчасову бухгалтерську модель функціонування цифрової валюти;
- досліджувалися і правові аспекти випуску та обігу е-гривні, і можливий вплив її на макроекономічну стабільність [5].

На наш погляд, впровадження Е-грошей в практику Україну буде мати ряд переваг, а саме: простота використання, швидке отримання статусу користувача; швидкість використання.

Список використаних джерел

1. Central bank digital currencies. Committee on Payments and Market Infrastructures. BIS. 2018. March 2018. URL: https://www.bis.org/cpmi/publ/d174.pdf. (дата звернення: 10.03.2020).

2. Griffoli T.M. Casting Light on Central Bank Digital Currencies. 2018. № 18. URL: https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2018/11/13/Casting-Light-on-Central-Bank-Digital-Currencies-46233/(дата звернення: 10.03.2020).

3. Cryptocurrencies and tokens. ECB FXCG update. 2018. September. URL: https://www.ecb.europa.eu/ (дата звернення: 10.03.2020).

4. Meaning J. Broadening narrow money: monetary policy with a central bank digital currency. Bank of England Working Paper. 2018. № 724. URL: https://papers.ssrn.com/.(дата звернення: 10.03.2020).

5. Е-гривня: переваги, ризики та які моделі обігу цифрової валюти зараз передбачає Нацбанк. Delo.ua. URL: https://delo.ua/econonomyandpoliticsinukraine/mati-svij-rahunok-u-nbu-dlja-ukrajinciv-mozhe-st-365219/ (дата звернення: 10.03.2020).

Петренко Марія Ігорівна,
Одеський фінансово-економічний коледж КНТЕУ

ЗМІНИ ВАЛЮТНОГО КУРСУ В УКРАЇНІ

Валютний курс є вагомим інструментом державної політики, ефективне регулювання якого, як одного з основних складових механізму формування позитивної динаміки макроекономічних показників, є суттєвим фактором створення сприятливих умов для нарощування виробництва та зростання чистого експорту – визначального фактору економічного розвитку країни. Через курс національної валюти центральний банк впливає на стан платіжного балансу країни, а також використовує його як інструментарій монетарної політики.

Обмінний курс залежить насамперед від попиту та пропозиції іноземної валюти на валютному ринку, тобто від ринкових чинників.

Що стосується попиту та пропозиції на іноземну валюту, то в даному контексті доречно розмежовувати готівковий та безготівковий сегменти валютного ринку. Обмінний курс гривні залежить більшою мірою від безготівкового сегменту оскільки:

– обсяг операцій на безготівковому сегменті в рази більший, ніж на готівковому. Зокрема в червні обсяг продажу банками безготівкової іноземної валюти перевищував відповідний показник по готівковій валюті в 6 разів, обсяг купівлі в 4,3 рази;

– упродовж останніх років на готівковому сегменті пропозиція іноземної валюти перевищує попит на неї. Тобто населення продає більше іноземної валюти, ніж купує, що має зумовлювати укріплення гривні. Отже, визначальним у курсоутворенні гривні є кон’юнктура міжбанківського валютного ринку України. Попит та пропозиція іноземної валюти по суті відображають стан економіки країни та її фінансової системи. Так, в України спостерігається дефіцит певних

товарів внутрішнього виробництва, який покривається за рахунок купівлі імпортної продукції. Це зумовлює зростання імпорту та відповідно відплив іноземної валюти з країни, що має покриватися надходженнями від експорту. В іншому випадку дефіцит іноземної валюти має покриватися за рахунок припливу іноземної валюти через фінансові операції. [2]

З моменту, коли Україна почала жити в новій курсовій реальності, з умовним «плаваючим» курсом гривні, бізнес та населення вже звикли до певного сезонного фактору. Ця сезонність полягала в укріпленні національної валюти у весняно-літній період та відповідно у послабленні восени. Утім у 2019 року тренд змінився. Гривня перевершила сподівання багатьох економічних суб'єктів та досягла рекордної за останні три роки позначки 23,25 грн за долар на при кінці року. Динаміка обмінного курсу UAH/USD (грн/$) за 2019 р. за даними НБУ представлена на рис. 1.

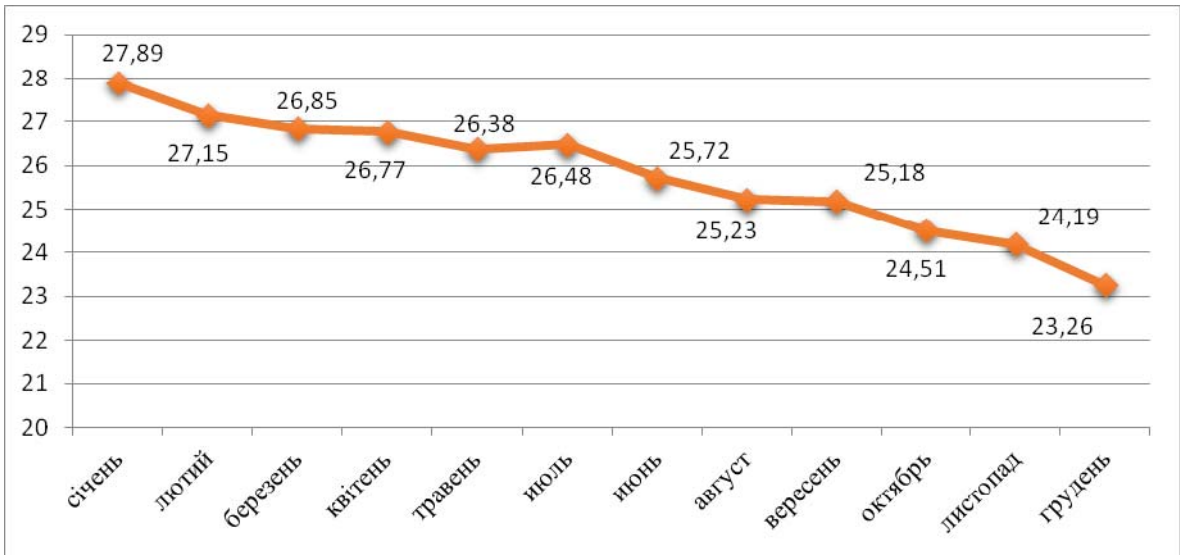

*Рис. 1. Динаміка обмінного курсу UAH/USD (грн/$) за 2019 р. **

**Примітка: складено автором за даними* [3]

На протязі 2019 року українська гривня поступово зміцнила відносно долара. Якщо в січні місяці курс долара до гривні був на позначці 27,89 грн/$1, то вже у грудні курс знизився 17% і складав 23,26 грн/$1. Ці зміни відбулися вперше від початку січня 2016 року.

У Національному банку зростання курсу гривні у 2019 році пов'язують зі сприятливою ситуацією на світових ринках. Зокрема, високими були ціни на товари українського експорту (агропро-

мисловості) при дуже великому врожаї. Водночас ціни на товари українського імпорту були відносно низькими (зокрема, ціни на газ та нафту).

Також у Нацбанку зазначають, що на зміцнення гривні вплинули інвестиції іноземців у державні боргові облігації - близько $4,3 мільярда.

Наприкінці 2019 року гривня істотно зміцнилася ще й через продаж валюти державними компаніями. Зокрема, близько пів мільярда доларів на ринку продав Нафтогаз. Ці кошти компанія отримала від Газпрому за рішенням Стокгольмського арбітражу

Основними причинами зміцнення гривні в Нацбанку називали значний приплив інвестицій в ОВДП з боку нерезидентів, валютні перекази від заробітчан та фінансову стабільність держави. [4]

Однак з початку 2020 року валютний курс почав зростати і на початку лютого 2020 року американська валюта подорожчала до понад 25 грн (рис. 2).

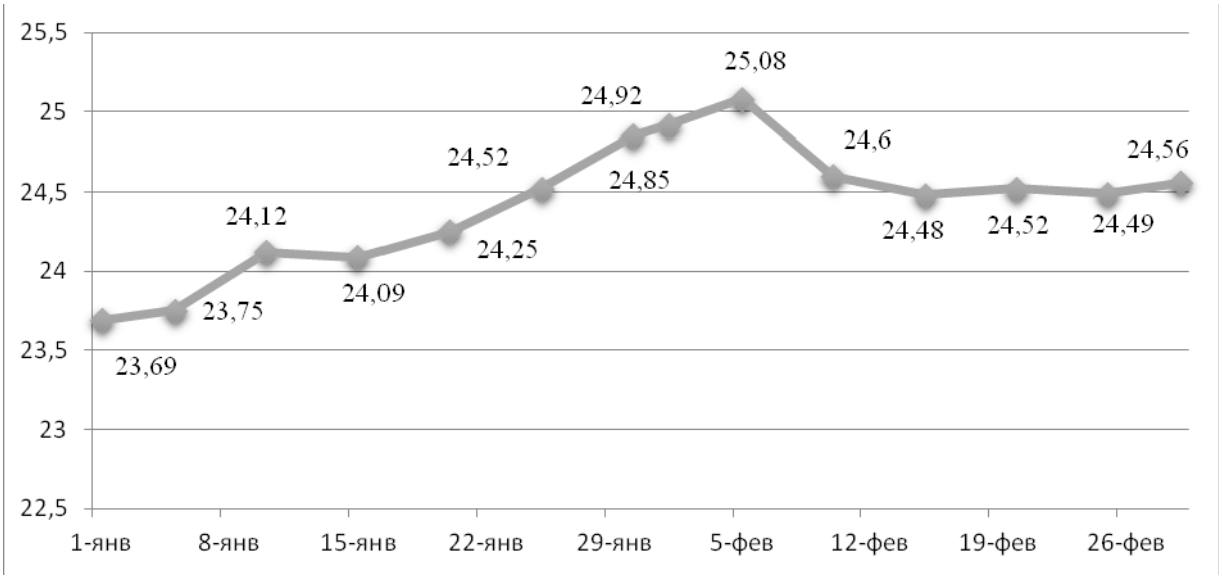

*Рис. 2. Динаміка обмінного курсу UAH/USD (грн./$) за січень та лютий 2020 р. **

**Примітка: складено автором за даними* [5]

Девальвацію гривні спричинили одразу кілька чинників.

По-перше, на початку року збільшилися державні видатки, пов’язані з експортерами – їм відшкодовували податок на додану вартість.

Експорт товарів в Україні, як і в більшості країн світу, не обкладається ПДВ, його накладають лише при імпорті товарів. При

цьому, експортуючи, компанія формує так званий податковий кредит з ПДВ, який згодом має право відшкодувати з бюджету.

Через отримання грошей з бюджету в експортерів не було потреби продавати валюту, тому вони в січні не виходили на валютний ринок. Це зменшило пропозицію валюти, що вплинуло на курс.

По-друге, у січні 2020 року активно працювали імпортери.

Водночас після свят імпортери, особливо споживчих товарів, поповнюють свої товарні запаси і формують дещо більший попит на валюту. Тому можна вважати, що девальвацію гривні викликали винятково ринкові чинники. При цьому, після зміни напрямку руху курсу валют Нацбанк не став змінювати своєї політики. [4]

Як бачимо, валютний курс відображає взаємодію національної та світової економік, регулює діяльність багатьох економічних сфер. Проте зміни валютного курсу не завжди є явищем позитивним і можуть призвести до непередбачуваних наслідків у різних сферах економіки.

Список використаних джерел

1. Асатрян М.М. Тенденції змін валютного курсу гривні в Україні. *Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал.* URL: http://magazine.faaf.org.ua/tendencii-zmin-valyutnogo-kursu-grivni-v-ukraini.html (дата звернення 04.03.2020).
2. Данилишин Богдан. Якою є поточна динаміка обмінного курсу гривні в Україні. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2508176-akou-e-potocna-dinamika-obminnogo-kursu-grivni-v-ukraini.html (дата звернення 04.03.2020).
3. Оптическая локальная сеть NETHOLDING - Архив курса доллара США. URL: Режим доступу: http://net.dn.ua/money/stat.php?valute=12 (дата звернення 04.03.2020).
4. Чому гривня почала дешевшати з початку 2020 року. Офіційний сайт Національного банку України. URL: http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=25630555 (дата звернення 04.03.2020).
5. Архів курсу НБУ долара США за 2020 рік. URL: https://minfin.com.ua/ua/currency/nbu/usd/2020-01-20/ (дата звернення 04.03.2020).

Подгорна Анастасія Сергіївна,
Затящук Анастасія Сергіївна,
Одеський торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Одеса

ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку нашої країни, існує необхідність у покращенні рівня економічної стабільності. Однією із ланок, які можуть забезпечити дане явище є державний бюджет, а саме оптимізація надходжень та видатків з нього, адже вони забезпечують соціальний та економічний розвиток України та її регіонів. Недоліки законодавства, використання застарілих та неефективних підходів до організації бюджетних відносин з одночасним спадом в економіці погіршують наповнення бюджету і, таким чином, забезпечення соціально-економічного розвитку держави.

Дослідження проблем формування доходної частини Державного бюджету України викликає інтерес, насамперед тому, що саме бюджет характеризує рівень економічного розвитку країни, і завдяки правильному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічна і соціальна стабільність та належний життєвий рівень населення. Через державний бюджет органи державної виконавчої влади здійснюють реалізацію державної внутрішньої і зовнішньої політики, державне регулювання і стимулювання економіки, фінансування соціальної політики з врахуванням довгострокових інтересів країни. Збільшення асигнувань з державного бюджету сприяє зростанню сукупного попиту в економіці і, відповідно, збільшенню випуску продукції і зайнятості [1].

Питання наповнення державного бюджету завжди було й буде актуальним для України. Тому на нинішньому етапі розвитку дохідної частини Державного бюджету України актуальним є виявлення проблем формування доходів бюджету, вдосконалення регулювання, виявлення шляхів збільшення й раціонального використання дохідної частини бюджету.

Основними проблемами формування доходів Державного бюджету України є [2, с. 555]:

– збільшення податкових надходжень за рахунок платників податків, тобто за рахунок знаходження нових джерел оподаткування і підвищення ставок податків, що в першу чергу призводить до ухилення сплати податків і ненадходження доходів;

– відтік іноземних інвестицій та нестабільність національної валюти, що призводить до скорочень на підприємствах, зменшення обсягів їх виробництва або взагалі їх закриття;

– зростання інфляції, що перш за все відображається в імпортних товарах, і завдяки цьому відбувається зменшення ввезення товарів;

– ухилення від сплати податків не тільки підприємств, які по різних причинах не мають можливості сплачувати податки, але й поширюється тенденція до несплати податків фінансово здорових підприємств;

– зменшилися надходження рентної плати за транспортування;

– значне зменшення податку на міжнародну діяльність та зовнішні операції, що пов'язане зі зменшенням обсягів зовнішньоторговельних операцій;

– зменшення доходів від власності та підприємницької діяльності до державного бюджету, причиною якого стала відсутність коштів, що перераховуються до бюджету НБУ;

– зменшення надходженням адміністративних зборів і платежів.

Дослідження проблем формування дохідної частини Державного бюджету України та пошуку резервів їх зростання викликає інтерес, в першу чергу тому, що бюджет характеризує економічний рівень розвитку країни, тому завдяки ефективному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічно-соціальна стабільність та достатній життєвий рівень населення. За рахунок податків у дохідній частині державного бюджету України формується більша частина доходів держави, що дає можливість фінансувати програми соціального захисту населення, соціальні та культурні заходи, науку та державні капітальні вкладення у розвиток галузей і структурну перебудову економіки. Отже, податкові та неподаткові надходження є найважливішими категоріями для бюджетної системи в цілому та для дохідної бази державного бюджету, оскільки вони є основними джерелами формування дохідної частини бюджету [3].

Особливості формування доходів бюджету у системі фінансово-економічного регулювання виявляються у їх складі та структурі, ефективність їх прогнозування визначає рівень результативності здійснення органами державної влади та місцевого самоврядування покладених на них функцій. На ефективність формування доходів бюджету здійснює вплив низка складових бюджетно-податкової політики, зокрема рівень податкових ставок, податкова база, податкові пільги, адміністрування податків, структура та обсяг видатків, та певні макроекономічні фактори: економічний стан, що вимірюється обсягом ВВП, структура економіки, що відображається в складових ВВП.

Список використаних джерел

1. Маркуц Ю. Ефективність формування доходів бюджету в умовах економічних перетворень. *Економіка та держава.* 2018. № 8. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2018/9.pdf (дата звернення: 10.03.2020).
2. Слободянюк Н.О. Проблемні питання формування дохідної частини бюджету: сучасні реалії. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 15. С. 554-558.
3. Першко Л. Формування дохідної частини державного бюджету України в сучасних умовах. *Науковий вісник* Миколаївського національного університету *імені* В. О. *Сухомлинського*. *Економічні науки*. 2017. URL: http://nbuv.gov. ua/j-pdf/nvmduce_ 2017_2_24.pdf. (дата звернення: 10.03.2020).

Стець Лілія Григорівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ОБЛІКОВА СТАВКА ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Прозорість грошово-кредитної політики України і її взаємодія з основними елементами загальноекономічної політики країни виступає основою розвитку економічних відносин. Основним інструментом грошово-кредитної політики є облікова ставка.

Під обліковою ставкою розуміють один із монетарних інструментів, за допомогою якого Національний банк України встановлює для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених та розміщених грошових коштів [1]. Ставка впливає на вартість кредитів, які НБУ надає банкам. Чим вона вища, тим дорожчі для банків позики рефінансування та банківські кредити для позичальників, тим менше вони оформляють позик.

Найсильніше вплив облікової ставки проявляється:

– в інфляції, тобто знеціненні грошей, які пересічні споживачі відчувають на собі через зростання цін;

– у доступності кредитів і конкретній відсотковій ставці за ними.

У наш час політика «дорогих грошей» і висока облікова ставка стають гальмом для подальшого розвитку економіку. Висока облікова ставка призводить до зниження кількості банків, які бажають брати кредити у центральних банків, що призводить до зростання процентної ставки за кредитом, зниження кредитування економіки та населення, падіння попиту і, як наслідок, уповільнення економічного зростання. За низької облікової ставки відбувається протилежне, тобто зростає кредитування економіки та населення, внутрішній попит і економічне зростання прискорюється, з неминучим зростанням інфляції.

Як наслідок, облікова ставка в реальному вираженні буде поступово знижуватися у наступні роки до «нейтрального рівня». Як бачимо з рис. 1, облікова ставка НБУ у період з 01.02.2019 р. по сьогодні має спадний характер. На кінець 2020 р., НБУ прогнозує зниження облікової ставки до 7% завдяки швидкому поліпшенню макроекономічної ситуації в країні [2]. Таким чином, зниження облікової ставки миттєво знизить дохідність депозитних сертифікатів та ставки на міжбанківському ринку.

Рис. 1. Динаміка облікової ставки НБУ [3]

Зниження облікової ставки НБУ впливатиме на фінансові ринки та економіку в цілому та буде забезпечувати досягнення операційних цілей грошово-кредитної політики. Грошово-кредитна політика повинна утримувати гривневі короткострокові міжбанківські ставки на рівні, який приближений до облікової ставки НБУ.

Отже, облікова ставка НБУ регулює обсяг грошової маси, сукупного попиту, рівень цін у країні, а також приплив у країну та відтік з неї короткотермінових капіталів. НБУ продовжує пом'якшення монетарної політики, щоб забезпечити інфляцію на рівні цілі у 5% і підтримати стійке економічне зростання. Саме облікова ставка визначає відсоток, під який комерційні банки отримують гроші у центрального банку. А це, звісно, впливає і на відсоток, під який банки дають позики громадянам та бізнесу. Що вища ставка, то дорожчими є гроші в економіці. Що нижчою – то дешевшими. Звідси і вплив цього показника на темпи розвитку економіки. Знижуючи облікову ставку, центробанки прагнуть простимулювати зростання економіки. З іншого боку, підвищення ставки дозволяє приборкати інфляцію. Хоч подальше зниження облікової ставки і не призведе до моментального здешевлення кредитів, але надішле ринку позитивний сигнал: ситуація в економіці стабільна, тож всі можуть більше виробляти, продавати і купувати.

Список використаних джерел

1. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. Дата оновлення: 19.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14/page (дата звернення: 10.03.2020).

2. Медіа-ресурс: Національний банк знизив облікову ставку до 11% URL: https://bank.gov.ua/news/all/rishennya-oblikova-stavka-2020-01-30 (дата звернення: 10.03.2020).

3. Облікова ставка Національного банку URL: https://bank.gov.ua/monetary/stages/archive-rish (дата звернення: 10.03.2020).

Школьна Анна Сергіївна,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

БАНКІВСЬКЕ СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ НОВИХ ВИКЛИКІВ

Споживчий кредит відіграє надзвичайно важливу роль як у швидкому задоволенні постійно зростаючих потреб населення, так і у розвитку економіки загалом. Адже за рахунок нього громадяни мають можливість задовільнити широке коло своїх потреб. Найбільш повно поняття споживчого кредиту розкривається у Законі України «Про споживче кредитування», згідно якого споживчий кредит (кредит) – грошові кошти, що надаються споживачу (позичальникові) на придбання товарів (робіт, послуг) для задоволення потреб, не пов'язаних з підприємницькою, незалежною професійною діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника [1].

За досліджуваний період споживче кредитування зростає надзвичайно високими темпами (близько 30%). На рис. 1 наведено обсяги споживчих кредитів, наданих домашнім господарствам України за 2017–2019 рр.

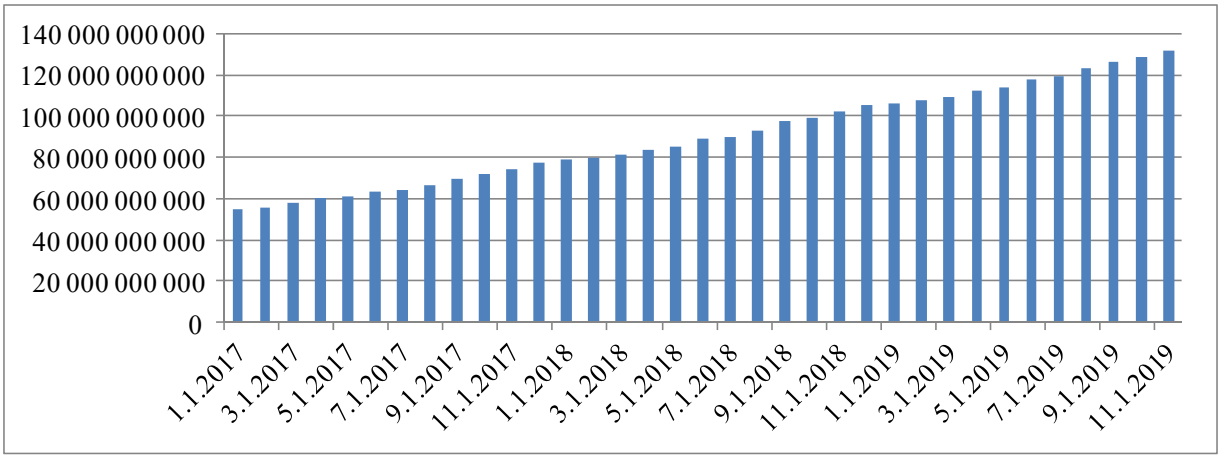

*Рис. 1. Обсяги споживчого кредитування домашніх господарств в Україні протягом 2017–2019 рр.**

**Примітка: сформовано за джерелом [2]*

Протягом 2017–2018 років кредити на поточні потреби зросли майже вдвічі. Це зумовлено насамперед збільшенням у 1,5 рази кількості позичальників, але і середня сума одного кредиту помірно зростала. Обидва чинники – наслідок підвищення доходів населення, зокрема оплата праці найманих працівників, що становлять 2/3 усіх позичальників. Розподіл кредитної заборгованості за рівнем доходів домогосподарств неоднорідний. Банки мають інформацію про дохід 81% позичальників. Серед них найвагоміша група – боржники з доходом до 7 тис. грн. На неї припадає половина клієнтів та майже третина заборгованості. Це група вищого за середній ризик для банків, третину в ній становлять пенсіонери, інші отримувачі допомоги, платоспроможність яких низька й нестабільна. Банківські оцінки втрат від реалізації кредитного ризику в сегменті незабезпеченого споживчого кредитування у кризовий період переважно не є достатньо консервативними. Відповідно при макроекономічних шоках вони, найімовірніше, не робитимуть достатніх завчасних відрахувань у резерви [2].

Розвиток споживчого кредитування створює низку потенційних ризиків. Їх необхідно контролювати, щоб уникнути загроз для фінансової стабільності у майбутньому. Найбільше джерело ризику – заборгованість населення з низькими доходами. Кредитні кошти – один із основних рушіїв зростання споживчого попиту цієї групи.

Водночас витрати на обслуговування кредитів уже становлять значну частку доходу її представників. Інший фактор ризику – боржники, що не заявляють та не підтверджують рівень своїх доходів. Зі зростанням боротьби за клієнта можливе подальше послаблення стандартів видачі кредитів, що підвищуватиме ризики споживчого кредитування. Тож банки повинні звертати особливу увагу на їхнє оцінювання, використовуючи всі наявні джерела даних, у тому числі власну інформаційну базу. Додаткова інформація про боржників доступна у кредитному реєстрі НБУ. Кредитний ризик залишатиметься прийнятним тільки у тому випадку, якщо банки дотримуватимуться консервативного підходу до споживчого кредитування та якісно оцінюватимуть платоспроможність позичальників [3, с. 88].

Отже, щоб не допустити кредитної кризи, НБУ змінив підхід за яким банки розраховуватимуть вартість споживчого кредиту. Відтепер до вартості споживчого кредиту в залежності від його виду та за наявності додаткових та супутніх послуг третіх осіб банки включатимуть вартість страхових та податкових платежів, зборів на обов’язкове державне пенсійне страхування, вартість послуг нотаріусів, платежі за послуги державних реєстраторів, оцінювачів тощо. За очікуваннями НБУ, запропоновані зміни призведуть до того,

що сегмент і надалі залишатиметься привабливим для банків, банки більш зважено здійснюватимуть алокацію капіталу між бізнес-напрямами з огляду на їхні ризики та прибутковість, а також прийматимуть виваженіші кредитні рішення, прискіпливіше аналізуватимуть платоспроможність боржників.

Список використаних джерел

1. Про споживче кредитування: Закон України від 15.11.2016. №1734-VIII. Дата оновлення: 19.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19/ed20200119 (дата звернення: 10.03.2020).
2. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: https://bank.gov.ua
3. Дзюбенко А.Д. Особливості розвитку споживчого кредитування в Україні. *Причорноморські економічні студії.* 2018. № 27–2. С. 87–92.

Янчевська Каріна Петрівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА НБУ

Монетарна політика країни є невід'ємною складовою економічної політики центрального банку, що забезпечує підґрунтя для цінової стабільності та створення умов для забезпечення економічного розвитку.

У вітчизняній літературі зустрічається термін «грошово-кредитна» політика, ми погоджуємось з тими науковцями, які ототожнюють ці поняття і відповідно до Закону України «Про Національний банк» грошово-кредитна політика – комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на забезпечення стабільності грошової одиниці України шляхом використання засобів і методів [1].

Основними економічними засобами та методами монетарної політики є регулювання обсягу грошової маси через:

- визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для банків;

- процентну політику;
- рефінансування комерційних банків;
- управління золотовалютними резервами;
- операції з цінними паперами;
- регулювання імпорту та експорту капіталу;
- емісію власних боргових зобов'язань і операції з ними [1].

В Україні головним суб'єктом монетарної політики є Національний банк, який відповідно до Конституції України та Закону «Про Національний банк України» визначає та реалізує грошово-кредитну політику забезпечуючи цінову стабільність, при цьому використовуючи монетарний режим інфляційного таргетування та плаваючий обмінний курс гривні. Основним інструментом монетарної політики є процентна ставка, за допомогою якої НБУ може непрямо впливати на ВВП та інфляцію.

Інфляційне таргетування – монетарний режим, згідно з яким центральний банк використовує оголошену інфляційну ціль як номінальний якір і зобов'язується спрямовувати монетарну політику на досягнення цього таргету в середньостроковій перспективі. Застосування цього режиму дало змогу багатьом країнам знизити інфляцію до низького рівня та стабілізувати її, сприяючи таким чином стабільності їх національних валют.

Застосовувати режим інфляційного таргетування НБУ почав у 2016 році і передбачалось впровадження в три етапи.

На І етапі (до 2015 року) було створено технічні передумови (започатковано реформування НБУ, побудовані макроекономічні моделі та квартальний прогнозний цикл).

На ІІ етапі (у І половині 2015 року) були створені інституційні передумови (змінено процес прийняття рішень щодо монетарної політики НБУ, запроваджено роботу Комітету з монетарної політики НБУ, впроваджено публікацію Інфляційного звіту НБУ, розроблення стратегії розвитку монетарної політики на довгостроковий період (5 років).

З ІІ половини 2015 року триває третій етап упровадження режиму інфляційного таргетування – впровадження ключових елементів інфляційного таргетування Усі цілі та завдання монетарної політики прописані в Стратегії монетарної політики [2].

Монетарна політика, базуючись на режимі інфляційного таргетування, впроваджуватиметься відповідно до основних принципів: пріоритетності досягнення та підтримка цінової стабільності держави; перспективний характер прийняття рішень з монетарної політики, які мають спрямуватися на приведення інфляції до цільових показників на середньостроковому горизонті політики; застосування ключової (облікової) ставки як основного інструменту монетарної політики; дотримання режиму плаваючого обмінного курсу; прозорість та підзвітність діяльності НБУ за допомогою сталої системи комунікацій із суспільством [3].

Отже, впровадження режиму таргетування інфляції є оперативним засобом регулювання та стабілізації як фінансового ринку, так і економіки України загалом. Такий режим є широковідомий, адже під час його реалізації визначається чіткий орієнтир, що є легким у розумінні та використанні економічними суб'єктами, забезпечується підвищення прозорості політики НБУ, посилюється довіра населення до монетарної влади, забезпечується гнучкість у реагуванні на економічні шоки.

Список використаних джерел

1. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. Дата оновлення: 19.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14 (дата звернення: 06.03.2020).

2. Стратегія монетарної політики на 2016-2020 роки. URL: https://bank.gov.ua/news/all/strategiya-monetarnoyi-politiki-nbu-na-dovgostrokovu-perspektivu-zberigaye-rejim-inflyatsiynogo-targetuvannya (дата звернення: 06.03.2020).

3. Тищенко В.В. Монетарна політика в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Випуск 26. Ч. 2. С. 76–81.

СЕКЦІЯ 3

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

Долгополова Олена Миколаївна,
Харківський торговельно-економічний коледж КНТЕУ

РОЛЬ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ У ФІНАНСУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НЕФІНАНСОВИХ КОРПОРАЦІЙ

Фінансування інвестиційної діяльності в сучасних умовах представляє собою складний процес, який включає використання власного і запозиченого капіталу підприємств. Важливу роль у фінансуванні інвестиційної діяльності підприємств реального сектору економіки займає ринок цінних паперів.

За останні роки ресурси ринку цінних паперів не в повній мірі використовуються для фінансування інвестиційної діяльності. Як відзначав В. Коваленко, вітчизняний ринок цінних паперів формувався у відриві від реального сектору економіки [1, с. 177]. Однією із причин такого стану стало зростання ролі держави та фінансового сектору як позичальників. Так, за даними НКЦПФР, у 2018 р. обсяг первинної емісії організацій фінансового сектору становив 20,2 млрд грн, що становило 90,7 % від загальної емісії акцій. На ринку облігацій домінують ОВДП та облігації місцевих запозичень, питома вага яких становила 80,8 % від загального обсягу первинної емісії облігацій. Як відмічав І. Івахненко, структура емісії цінних паперів не сприяє розвитку інвестування реального сектору економіки [2, с. 63]. Дослідження В. Захарченка засвідчили, що в умовах України емісія акцій частіше використовується для отримання або перерозподілу права власності на промислові об’єкти, ніж на інвестиційні цілі [3, с. 35].

В табл. 1 наведені дані, що характеризують обсяги чистої емісії акцій та облігацій підприємств нефінансового сектору.

Таблиця 1

Чиста емісія акцій і облігацій нефінансовими корпораціями України за 2013–2018 рр.**

Роки	Все фінансування ,млн грн.	Чиста емісія акцій, млн грн.	Чиста емісія облігацій, млн грн.	Емісія акцій до всього фінансування, %	Валові капітальні інвестиції*, млн грн	Відношення емісії цінних паперів до капітальних інвестицій, %
2013	66387,8	31960,0	34427,8	48,1	199551,5	33,3
2014	132154	107945	24209,2	81,7	174220,4	75,9
2015	45220,1	34023,9	11196,2	75,2	207116,2	21,8
2016	10479,5	4964,06	5515,4	47,4	284291,7	3,7
2017	330490	324840	5650,3	98,3	354190,5	93,3
2018	17534,7	2076,21	15458,5	11,8	470229,3	3,7

* Обсяг капітальних інвестицій нефінансових корпорацій визначається як обсяг валових капітальних інвестицій за мінусом капітальних інвестицій організацій фінансової та страхової діяльності, державного управління та оборони, а також інвестицій в житлове будівництво.

** *Примітка: складено автором на основі джерела [4]*

Аналіз залучення фінансових ресурсів нефінансовими корпораціями на ринку цінних паперів дозволяє зробити ряд висновків. Загальний обсяг фінансування діяльності нефінансових корпорацій за рахунок ринку цінних паперів мав негативну тенденцію до скорочення. У фінансуванні капітальних інвестицій нефінансових корпорацій знизилася частка коштів, залучених шляхом продажу цінних паперів. В умовах обмеженості фінансових ресурсів зростання масштабів коштів, залучених не фінансовими корпораціями на ринку цінних паперів, можливе лиже за рахунок обмеження емісії ОВДП та облігацій фінансового сектору.

Список використаних джерел

1. Коваленко В. В. Ринок цінних паперів в умовах структурних дисбалансів розвитку фінансового ринку України. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 1(12). С. 172–178.

2. Івахненко І. Вплив ринку цінних паперів на інвестування в реальний сектор економіки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2015. № 2. С. 60–67.

3. Захарченко В. І. Інвестиційне забезпечення неоіндустріалізації України. *Фінанси України*. 2017. № 11. С. 21–46.

4. Річний звіт НКЦПФР за відповідні роки. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: https://www.nssmc.gov.ua (дата звернення: 07.03.2020).

Кабузан Артем Володимирович,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

БРОКЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Ефективне функціонування ринку цінних паперів будь-якої країни не можливе без діяльності його професійних учасників. Професійна діяльність з торгівлі цінними паперами включає:

- брокерську діяльність;
- дилерську діяльність;
- андеррайтинг;
- діяльність з управління цінними паперами [1].

Брокерська діяльність на ринку цінних паперів – укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів (зокрема на підставі договорів комісії, доручення) щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів від свого імені (від імені іншої особи), за дорученням і за рахунок іншої особи [1].

Діяльність торговця можлива лише за умови членства щонайменше в одному об’єднанні професійних учасників ринку цінних паперів та/або саморегулівній організації, що об’єднує професійних учасників ринку цінних паперів за відповідним видом професійної діяльності та включення ліцензіата (крім банку) до державного реєстру фінансових установ, які надають фінансові послуги на ринку цінних паперів.

Згідно Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» торговець цінними паперами може провадити брокерську діяльність, якщо має сплачений грошовими коштами статутний капітал у розмірі не менш як 1 мільйон гривень [1].

Механізм брокерської діяльності на ринку цінних паперів наведений на рис. 1.

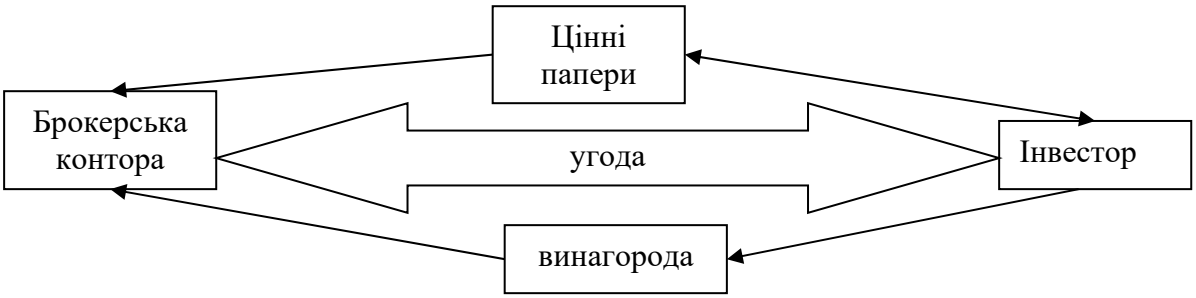

*Рис. 1. Механізм брокерської діяльності на ринку цінних паперів**

**Примітка: складено автором*

Динаміка кількості суб'єктів, які мали ліцензії за окремими видами професійної діяльності на фондовому ринку України протягом 2016-2019 рр. наведена на рис. 2.

Загальна кількість професійних учасників ринку цінних паперів, які мали станом на 01.01.2019 р. ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку − діяльності з торгівлі цінними паперами становила 242 юридичні особи, значна кількість яких одночасно мають ліцензії на декілька видів професійної діяльності. Як видно з рис. 2, кількість суб'єктів, які мали ліцензії за окремими видами професійної діяльності на фондовому ринку України протягом 2016-2019 рр. постійно скорочувалась. Зокрема кількість суб'єктів, що мають ліцензію на здійснення брокерської діяльності скоротилася з 357 шт. станом на 01.01.2016 р. до 234 шт. станом на 01.01.2019 р.

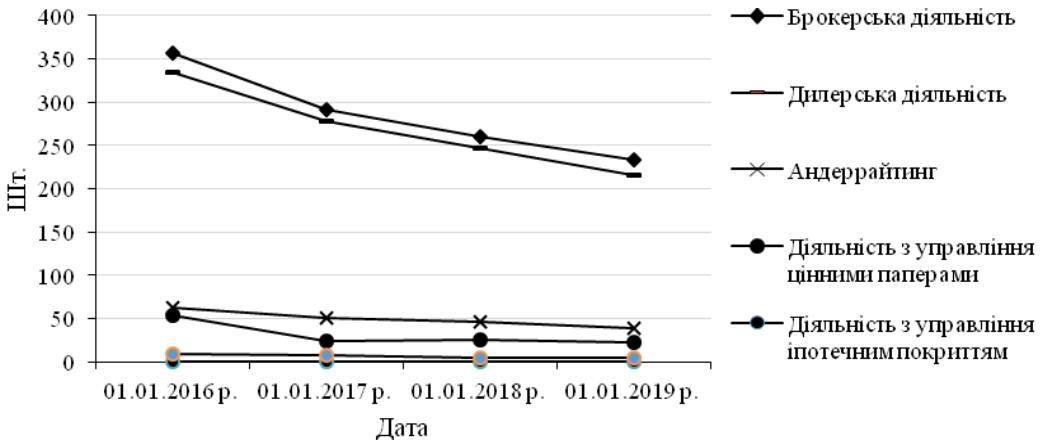

*Рис. 2 Динаміка кількості суб'єктів, які мали ліцензії за окремими видами професійної діяльності на фондовому ринку України протягом 2016–2019 рр. (станом на 01.01)**

** Примітка: складено автором за джерелом [3]*

Основною проблемою діяльності брокерських компаній на ринку цінних паперів є скорочення попиту на їх послуги. Основною причиною цього є зниження активності на фондовому ринку. З метою зростання активності фондових брокерів доречним є, перш за все, удосконалення нормативно-правової бази, зокрема, в напрямку захисту прав учасників ринку та підвищення його прозорості. Також однією з умов ефективного функціонування брокерських компаній на ринку цінних паперів є активізація самого ринку, адже протягом останніх років спостерігається активне обертання на ринку тільки ОВДП та недостатня активність на ринку інших видів цінних паперів.

Список використаних джерел

1. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996 № 448/96-ВР. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 10.03.2020).
2. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15 (дата звернення: 10.03.2020).
3. Річний звіт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2018 рік. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/zvit_2018.pdf (дата звернення: 10.03.2020).

Качанюк Максим Андрійович,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

РИНОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ «СПЛІТ»

Розвиток ринку страхових послуг в Україні є надзвичайно важливою передумовою створення конкурентоспроможної економіки, оскільки страхові компанії можуть продукувати довгострокові інвестиційні ресурси [1]. Тому є актуальним питання аналізу національного ринку страхових послуг, важливою складовою якого є оцінка ефективність діяльності страхових компаній, які відіграють ключову роль у його формуванні.

Страхові послуги – це специфічних сегмент послуг на фінансовому ринку, які надають можливість хеджувати певні види ризиків. В залежності від диверсифікації таких ризиків виділяють наступні групи страхових

послуг: страхування майна, особисте страхування та страхування відповідальності. Водночас, наведені групи можуть поділятися на різні види страхових послуг, які постійно еволюціонують (основними з них є страхування життя та здоров'я, медичне страхування, страхування рухомого та нерухомого майна, та ін.).

Формування сучасного ринку страхових послуг в класичній інтерпретації являє собою процес становлення економічного механізму, який поєднує інтереси страхувальників і страховиків щодо певного спектру страхових послуг [2]. Розвиток ринку страхових послуг в Україні характеризувався тенденцією до скорочення чисельності представлених на ньому страхових компаній у різних цільових сегментах. Так, за даними Нацкомфінпослуг [3] наприкінці 2019-го року в Україні налічувалося 234 страхові компанії, при цьому 23 з них відносилися до сегменту компаній з надання послуг особистого страхування (скорочено – СК «life»), а 211 компаній належали до сегменту страхового бізнесу у сфері страхування майна та відповідальності (скорочено – СК «non-life»). Варто відмітити, що наприкінці 2018-го року чисельність страхових компаній в цілому по ринку України складала 281 од. Тобто, можна зробити висновки про те, що протягом останнього звітного року (2019 р.) кількість страхових компаній у різних сегментах скоротилася в цілому на 77 од. Зокрема, у сегменті особистого страхування кількість компаній зменшилася на 7 од., а у сегменті страхування майна та відповідальності – на 70 од. Формування доходів страхових компаній у 2019 році відбувалося за рахунок страхування здоров'я, життя та майна.

Доповнюючи вищевикладене, також варто відмітити перспективи розвитку ринку, які були реалізовані у результаті прийняття закону «Про спліт». Головна зміна, яку визначено законом «Про спліт» пов'язана з тим, що НБУ, на відміну від Нацкомфінпослуг, має всі інструменти для он-лайн моніторингу грошових коштів, ОВДП і цінних паперів станом на кожен день. Тобто дані про роботу страхових компаній мають бути доступні в максимальному варіанті для регулюючих органів, – подібно до того, як це відбувається нині з банками [4].

Наразі, в контексті прийняття закону «Про спліт» важливо також удосконалювати методичні підходи до управління страховим бізнесом в Україні. Розглядаючи зарубіжну практику функціонування страхових компаній, варто відмітити, що орієнтація України на удосконалення регулювання роботи страхових посередників є однією з перспективних умов подальшого удосконалення інфраструктури надання страхових послуг. Страхове посередництво в світі дає

можливість значно диверсифікувати продуктовий портфель на ринку страхових послуг, імплементувати страхові компанії в інші сектори фінансового ринку. Найбільш показовим для України є досвід розвитку ринку страхових послуг в США, Франції та Японії. Ці країни активно використовують інститут посередників для забезпечення ефективного просування та надання страхових послуг. Сучасні тенденції розвитку цифрових технологій в секторі страхових послуг є важливим критерієм для подальшого удосконалення механізму функціонування страхового ринку [4].

Отже, можна зробити висновок, що страховий ринок України у 2018–2019 рр. демонстрував тенденції до поступового скорочення кількості страхових компаній, переважно за рахунок виходу найменш життєздатних суб'єктів страхового бізнесу та тих, які використовувалися в схемах ухилення від оподаткування. Наразі значні перспективи у розвитку ринку страхових послуг покладаються на зміни у філософії менеджменту страхових організацій та впровадження ними сучасних інформаційних технологій. Подальші перспективи розвитку страхового ринку залежать від формування оптимального механізму управління страховими компаніями, зокрема у сегменті перестрахування.

Список використаних джерел

1. Гринчишин Я.М., Прокопюк А.В. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України. *Молодий вчений*. 2017. № 3 (43). С. 622–626.

2. Андрієнко В.В. Роль державного регулювання у процесі забезпечення економічної безпеки ринку страхових послуг України. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. 2017. № 44. С. 5–13.

3. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України. URL: http: // www.nfp.gov.ua.

4. Як страховики зустріли СПЛІТ? І кому доведеться піти з ринку? *Фінансовий ринок.* 2019. № 2. С. 1–3. URL: https://ua-news.liga.net/economics/opinion/yak-strahoviki-zustrili-split-i-komu-dovedetsya-piti-z-rinku (дата звернення: 10.03.2020).

Климчук Антоніна Вікторівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК: ЗАВДАННЯ ТА ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ

На вітчизняному ринку кредитних спілок з 2003 року функціонує Всеукраїнська асоціація кредитних спілок (ВАКС). ВАКС є однією з двох основних загальнонаціональних асоціацій, яка утворена та діє як професійне об'єднання представницького типу [1]. Це добровільна асоціація кредитних спілок України з всеукраїнським статусом.

Головними завданнями ВАКС є:

- захист та представлення професійних інтересів кредитних спілок;
- робота з нормативно-правовою базою та державними органами;
- методична та інформаційно-просвітницька підтримка своїх членів;
- надання усних і письмових консультацій;
- представлення інтересів кредитних спілок у державних органах і ЗМІ, що допомагає кредитним спілкам мінімізувати фінансові та часові витрати в процесі їхньої діяльності;
- збір та аналіз звітності членів асоціації;
- міжнародна співпраця [3].

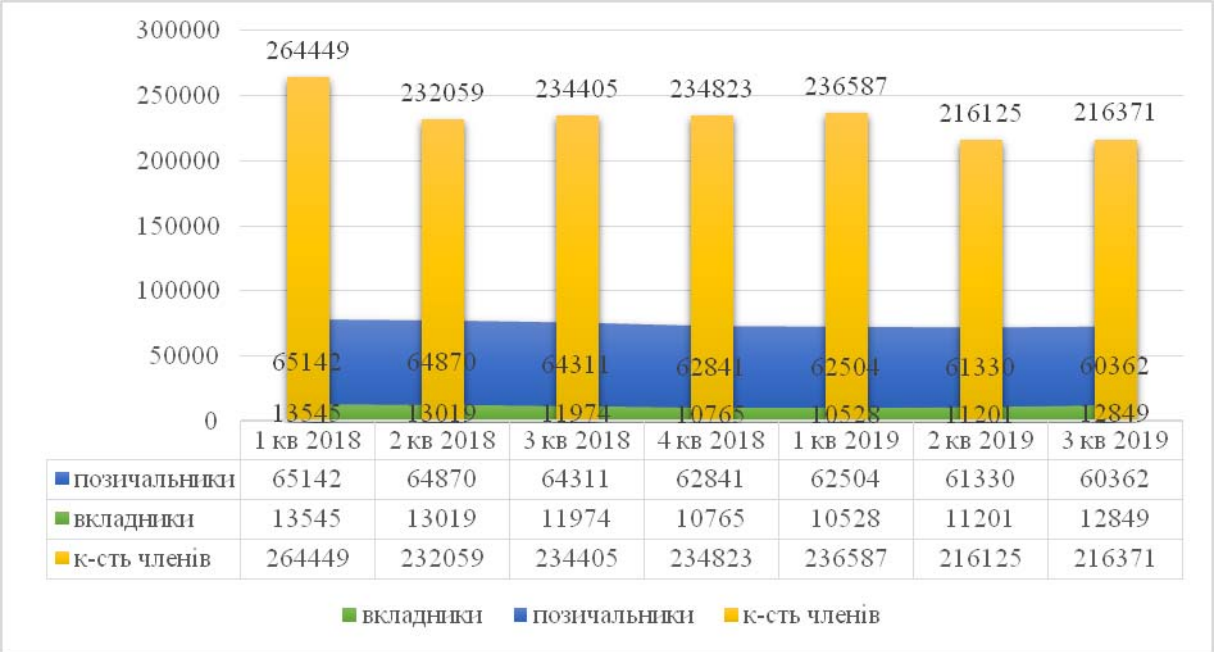
ВАКС також працює над розвитком місцевих асоціацій кредитних спілок і зміцненням їхнього потенціалу. забезпеченням максимальної правової поінформованості своїх учасників; захистом їх професійних інтересі. Консультаційна, методична та професійна допомога учасникам асоціації, вивчення й узагальнення найкращої міжнародної практики, а також обмін досвідом є пріоритетними напрямками в діяльності ВАКС [2].

Члени ВАКС – це класичні кредитні спілки, які працюють на кооперативних засадах і в яких забезпечується верховенство інтересів їхніх членів.

Членами ВАКС станом на 01.10.2019 року є 76 кредитні спілки.

За даними асоціації, станом на 01.10.2019 року, кредитні спілки-члени ВАКС об'єднують близько 216,4 тис. українців, зокрема:

– 60,4 тисячі учасників мають діючі кредитні договори;
– 12,8 тисяч учасників мають внески (вклади) на депозитних рахунках [2].

	1 кв 2018	2 кв 2018	3 кв 2018	4 кв 2018	1 кв 2019	2 кв 2019	3 кв 2019
позичальники	65142	64870	64311	62841	62504	61330	60362
вкладники	13545	13019	11974	10765	10528	11201	12849
к-сть членів	264449	232059	234405	234823	236587	216125	216371

Рис. 1. Динаміка кількості членів-учасників КС – членів ВАКС за 2018 р. та перші 3 кв. 2019 р.

Як ми бачимо з рис. 1 в період з 2018 по 3 кв. 2019 року істотних змін приросту нових членів кредитних спілок майже не спостерігалося. Проте, аналіз ключових показників діяльності ВАКС демонструє, що збільшилася активність діючих членів кредитних спілок і вони почали активніше користуватися депозитними послугами спілки (рис. 2).

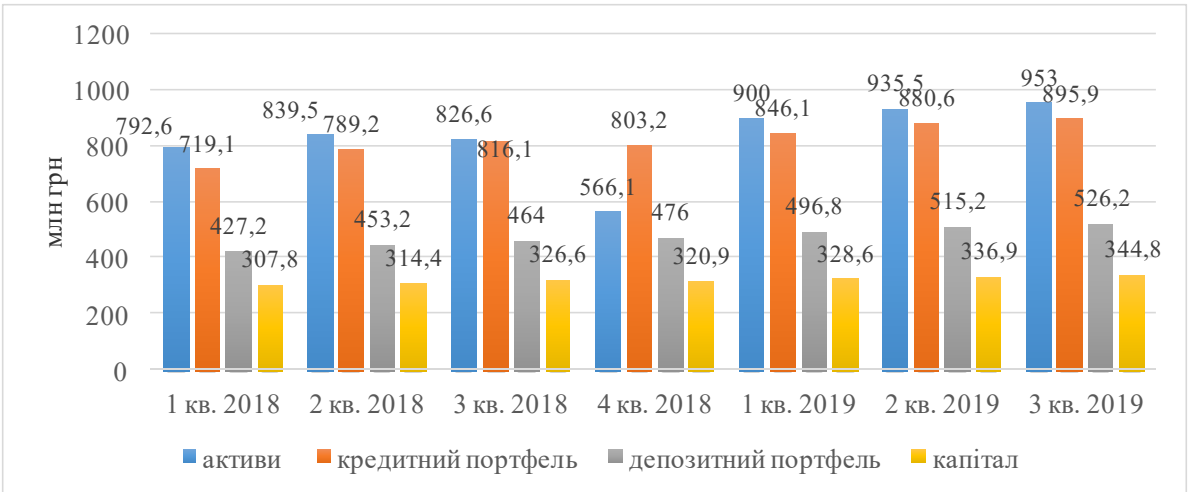

Рис. 2. Основні показники діяльності КС–членів ВАКС за 2018 рік та перші 3 квартали 2019 року

Дослідження основних показників ВАКС за період 2018 – 3 кв. 2019 року демонструє зростання обсягу активів кредитних спілок-членів ВАКС. Станом на 01.10.2019 року розмір активів КС-членів ВАКС становив 953,0 млн грн, що на 53 млн грн більше, ніж на початку 2019 року (рис. 2). Кредитний та депозитний портфелі за аналогічний період мали стійку позитивну тенденцію до зростання [2]. Обсяги капіталу зазнали не великих змін і також зросли з 320 млн грн на початку 2019 року до 344 млн грн на кінець 3 кварталу 2019 року. Таким чином, можемо дійти висновку про позитивні результати діяльності кредитних спілок-членів ВАКС за останні два роки.

Отже, хоча й прослідковується тенденція до зменшення кількісті кредитних спілок та їх членів, проте капітал, внески членів КС та кредити, надані членам КС, мають тенденцію до збільшення. Це свідчить про ефективну діяльність та платоспроможність зареєстрованих кредитних спілок. Розвиток кредитних спілок через державну підтримку може дати змогу забезпечити необхідну стабільність на ринку фінансових послуг України та стати вагомим джерелом фінансового забезпечення домогосподарств.

Список використаних джерел

1. Дані Української світової кооперативної ради. URL: http://www.wcuc.org.ua/25.0.html (дата звернення: 10.03.2020).
2. Дані Всеукраїнської асоціації кредитних спілок України. URL: http://www.vaks.org.ua.
3. Дані Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: http://nfp.gov.ua.

Костенко Тетяна Андріївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ ЛІКВІДНОСТІ В БАНКАХ

Сьогодні ризик є невід’ємною складовою діяльності банків. Одним із ризиків, із яким стикається банк у своїй роботі, це – ризик ліквідності, який тлумачиться як імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок неспроможності банку забезпечувати фінансування зростання активів та/або виконання своїх зобов’язань у належні строки [1].

Банки повинні постійно управляти ліквідністю, підтримуючи її на достатньому рівні для своєчасного виконання всіх прийнятих на себе зобов'язань з урахуванням їх обсягів, строковості й валюти платежів, забезпечувати потрібне співвідношення між власними та залученими коштами, формувати оптимальну структуру активів із збільшенням частки високоякісних активів з прийнятним рівнем кредитного ризику для виконання правомірних вимог вкладників, кредиторів і всіх інших клієнтів [2].

Оцінюючи ризик ліквідності необхідно враховувати такі фактори:

- обсяг активів балансу та їх розподіл за ступенем ліквідності у відношенні до структури зобов'язань;
- обсяг, структуру та рівень диверсифікації пасивів;
- чисті розриви фінансування;
- погіршення репутації банку на ринку, що виявляється через зниження кредитних рейтингів і підвищення процентних ставок під час залучення коштів банком;
- висновки офіційних або неофіційних рейтингових служб і аналітиків про установу, включаючи поточні рейтинги і тенденції рейтингів, публікації в засобах масової інформації;
- наявність адекватного плану на випадок кризових обставин;
- існування своєчасної, точної та інформативної управлінської інформації;
- рівень і кваліфікація керівництва та персоналу;
- наявність відповідних механізмів контролю для моніторингу точності інформації, відповідних облікових підходів і дотримання положень або законів
- довіра населення до банків [3, с. 777].

Отже, управління ризиком ліквідності, що ґрунтується на ефективному плануванні рівня ліквідності, яке полягає у визначенні мінімальних та максимальних потреб в ліквідних коштах, а також розгляді альтернативних шляхів дій для задоволення цих потреб, є надто важливим для підтримання безперебійної роботи установи.

Проблемою сучасної банківської системи є те, що підвищуючи свою ліквідність, комерційні банки залучають на свої рахунки значні обсяги грошових коштів, але цим самим зменшують свій прибуток, що в кінцевому результаті може призвести до неплатоспроможності банківської установи попри її здатність виконати поточні зобов'язання.

Як зазначає В. Міщенко, це призводить до створення так званої фінансової піраміди, яка є ліквідною, але неплатоспроможною. При цьому якщо припиняється надходження грошових коштів, то з часом подібна структура стає і неліквідною. Варто зауважити, що шляхи та методи подібного «збереження ліквідності» є вкрай шкідливими для

національної економіки і для самих банків [4, с. 771]. Адже в основному підвищення ліквідності, котре спостерігається у даний час (у 2019 році загалом банки не мали проблем зі зниженим рівнем ліквідності), досягається значним нагромадженням вільних коштів на банківських рахунках, інвестиціями їх у валютні цінності або високоліквідні цінні папери.

Надлишкова ліквідність провокує підвищення процентних ставок по кредитах. Враховуючи вищевикладене, можемо припустити, що існує зворотний зв'язок між показниками ліквідності та величиною кредитів фізичних та юридичних осіб. Припускається, що чим більша ліквідність банку, тим більші процентні ставки по кредитах та менші обсяги кредитування [4, с. 772].

Управління банківською ліквідністю, отже, ризиками ліквідності є одним із пріоритетних завдань як комерційних так і центральних банків. Це пов'язане з тим негативним впливом, який здійснює як недостатня, так і надлишкова ліквідність як на рівні окремого банку, так і на рівні всієї банківської системи [5, с. 293]. Саме тому підтримання оптимального рівня вільної банківської ліквідності є важливою передумовою розвитку, стійкості окремих банків та всієї банківської системи, стабільності національної грошової одиниці та зниження інфляційних процесів у країні.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова НБУ від 11.06.2018 № 64. Дата оновлення: 07.06.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/v0064500-18 (дата звернення: 10.03.2020).
2. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова НБУ від 28.08.2001 № 368. Дата оновлення: 03.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01 (дата звернення: 10.03.2020).
3. Шептуха О.М. Управління ризиком ліквідності і платоспроможності банку. *Гроші, фінанси, кредит.* 2017. Вип. 17. С. 776–778.
4. Гірняк А.В. Управління ліквідністю банків за умов економічної нестабільності. *Гроші, фінанси, кредит.* Вип. 22, 2018. С. 766–773.
5. Косов А.С. Міжнародний досвід регулювання банківською ліквідністю та можливості його реалізації в Україні. *Гроші, фінанси, кредит*. Вип. 5(16), 2019. С. 286–294.

Крохмальова Ірина Ігорівна,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

БРОКЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

Розвиток фінансового ринку постійно ускладняється і доповнюється новими суб'єктами та об'єктами. На ринку діє безліч посередників, які здійснюють операції з товарами та без них. Посередник – юридична чи фізична особа, яка знаходиться між контрагентами процесу обертання і виконує функції зведення одного з другим для обміну товарами, послугами, інформацією.

Брокерська діяльність відіграє важливу роль у багатьох сферах економіки, що, у свою чергу, підкреслює її значення.

В Україні на законодавчому рівні закріплено такі види брокерської діяльності: 1) страхове брокерство; 2) біржове брокерство; 3) митне брокерство; 4) брокерство у сфері кредитування. Також існують такі види брокерської діяльності, як у сфері венчурної діяльності, судноплавства, іпотечний брокер чи інші різновиди на біржі або фондовому ринку, але вони не врегульовані державою.

Одним із сегментів. Де найширше розвинута брокерська діяльність, є фінансовий ринок., на якому діють фондові, страхові, кредитні та валютні брокери.

Відповідно до Закону «Про цінні папери та фондовий ринок» «брокерська діяльність» – це укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів (зокрема на підставі договорів комісії, доручення) щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів від свого імені (від імені іншої особи), за дорученням і за рахунок іншої особи [1].

Ст. 15 Закону України «Про страхування» встановлює, що страхові брокери – юридичні особи або фізичні особи, які зареєстровані в установленому порядку як суб'єкти підприємницької діяльності та здійснюють за винагороду посередницьку діяльність у страхуванні від свого імені на підставі брокерської угоди з особою, яка має потребу в страхуванні як страхувальник [2].

Страховий брокер є об'єднуючою ланкою між страховою компанією і клієнтом. Як представник свого клієнта страховий брокер має спеціальні знання ринку страхування, тобто знає межі можливостей широкого кола страхових компаній. Діяльність бракера тісно пов'язана з «життєвим циклом» страхового договору та передбачає: консультування та надання експертно-інформаційних послуг; надання

допомоги у розробленні умов договору страхування; ведення переговорів та укладання договорів страхування за дорученням страхувальника; здійснення розрахунків за договорами страхування; підготовку документів для врегулювання питання про збитки у разі настання страхового випадку [2].

Ще однією складною сферою, яка вимагає участі брокера, є товарна біржа й фондовий ринок. Ст. 16 Закону України «Про товарну біржу» закріплює, що брокери є фізичними особами, зареєстрованими на біржі відповідно до її статуту, обов'язки яких полягають у виконанні доручень членів біржі, яких вони представляють, щодо здійснення біржових операцій шляхом підшукування контрактів і подання здійснюваних ними операцій для реєстрації на біржі [3]. Фондовий ринок відіграє значну роль, оскільки саме тут укладаються угоди на куплю та продаж цінних паперів майже щохвилини, що підкреслює величезний грошовий потік у цій системі.

Кредитний брокер – посередник між банками та позичальниками, що потребують залучення фінансових ресурсів. Кредитний брокер знаходить оптимальний, пов'язаний з найменшими витратами спосіб фінансування, а також бере на себе ведення переговорів з кредиторами і оформлення всіх документів. Кредитний брокер взаємодіє з багатьма фінансовими структурами: банками, страховими, оціночними компаніями, агентствами нерухомості, автосалонами та ін. Кредитний брокер отримує прибуток як зі сторони фінансових структур та компаній, так і зі сторони позичальників [4].

Брокери на валютному ринку, на відміну від брокерів на товарному, не відкривають власних позицій, а лише обслуговують банки. Їх роллю є:

- звести покупця з продавцем на ринку;
- оптимізувати ціну, оголошену клієнтам;
- оперативно, точно і чесно здійснити заявку трейдера.

Отже, світ перебуває на етапі активної інтеграції, міжнародного співробітництва, що, у свою чергу, призводить до необхідності появи суб'єктів, які відіграють роль посередників. Одним із таких посередників є брокер. Саме цей суб'єкт знайшов своє місце на страховому ринку, товарній біржі, фондовому ринку, у сфері кредитування, митної справи та інших важливих галузях. Звичайно, для такої діяльності необхідне законодавче закріплення й відповідне регулювання. Але на даний момент чинне законодавство у сфері брокерської діяльності недостатньо розроблено, недосконале й не відповідає сучасним реаліям.

Список використаних джерел

1. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15 (дата звернення: 05.03.2020).
2. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. Дата оновлення: 27.09.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 05.03.2020).
3. Про товарну біржу: Закон України від 10.12.1991 № 1956-XII. Дата оновлення: 06.11.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12. (дата звернення: 05.03.2020).
4. Про споживче кредитування: Закон України від 15.11.2016 № 1734-VIII. Дата оновлення: 19.01.2020. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/. (дата звернення: 05.03.2020).

Кулибаба Яна Сергіївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

КЛАСИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Діяльність страхової компанії пов’язана з численними ризиками, а тому розробка обґрунтованої їх класифікації ризиків має важливе значення, оскільки це є необхідною передумовою для побудови карти ризиків.

Вивчення літературних джерел дозволило з’ясувати відсутність єдиного підходу до класифікації ризиків страхової компанії. На думку Слєпухіної Ю. Е. ризики страхових компаній поділяються на ті, що пов’язані зі страховою діяльністю (ризик андеррайтингу, перестрахування, формування та розміщення страхових резервів та ін.), та ті, що з нею не пов’язані, але, як правило, супроводжують процеси, які є наслідком проведення страхових операцій (фінансові ризики) [1, с. 16].

Класифікація ризиків, запропонована Єрмошенко А. М. містить індивідуальні (ризики, з котрими стикаються страхові компанії як окремі суб’єкти господарювання), систематичні та системні ризики. Системні ризики пов’язані з економікою країни загалом і включають політичні й економічні ризики, а систематичні позначаються на фінансовому стані страховиків за рахунок зовнішніх чинників, що впливають на всю страхову галузь [2, с. 208–211].

У межах підходу до класифікації, наведеної в праці Сороківської М. В., виокремлено ризики страхової компанії за сферою виникнення: внутрішні та зовнішні. Основні зовнішні ризики охоплюють інфляційний, податковий, процентний, депозитний, фондовий, кредитний

ризики, а серед внутрішніх ризиків доцільно виділити ризики, пов'язані з платоспроможністю, ризики, пов'язані з фінансовою стійкістю, ризики, пов'язані з прибутковістю, ризики, пов'язані з діловою активністю та ризик банкрутства [3, с. 262–263].

Дещо специфічний погляд можна зустріти в роботі Бланка І.А., в якій класифікація ризиків запропонована за такими ознаками: видами, об'єктом, сукупністю досліджуваних інструментів, комплексністю дослідження, джерелами виникнення, фінансовими наслідками, характером прояву в часі, рівнем фінансових втрат, можливістю передбачення, можливістю страхування, рівнем ймовірності реалізації. Автор пропонує дещо ширшу систематизацію саме фінансових ризиків за різними ознаками, водночас не акцентуючи увагу на галузевому аспекті [4, с. 22].

Пікус Р. В., аналізуючи різноманітні підходи до класифікації ризиків у страховій діяльності, пропонує власну класифікацію фінансових ризиків страхових компаній – це ризики пов'язані зі страховою діяльністю, ризики пов'язані з перестрахуванням, а також ризики пов'язані з формуванням, розміщенням і управлінням страховими резервами [5, с. 110–112].

Спираючись на розглянуті підходи до класифікації ризиків страхової організації, пропонуємо власний узагальнюючий підхід, який полягає в об'єднанні декількох різних тлумачень (рис. 1).

*Рис. 2. Класифікація ризиків страхової компанії**

**Примітка: доопрацьовано автором на основі [1], [3], [5]*

Отже, проведене дослідження засвідчило відсутність єдиного тлумачення класифікації ризиків страхових компаній та наукових підходів до вирішення цього питання. На нашу думку, створення чіткої системи класифікації ризиків страхової компанії є важливим підґрунтям для ефективної системи ризик-менеджменту в страхових організаціях.

Список використаних джерел

1. Слепухина Ю. Э. Комплексное управление рисками в страховых организациях: автореф. дис. докт. экон. наук. 08.00.08. Москва. 2011. 42 с.
2. Єрмошенко А. М. Ризики діяльності страховиків і шляхи їх зменшення. *Актуальні проблеми економіки.* 2009. № 6 (96). С. 207–215.
3. Сороківська М. В. Класифікація фінансових ризиків страхових компаній. *Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць*. 2009. Вип. 19.2. С. 261–265.
4. Бланк І. О. Управління фінансовими ризиками. 2005. 600 с.
5. Пікус Р. В. Класифікація фінансових ризиків страхових компаній – основа ефективного ризик-менеджменту. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка.* 2006. № 81–82. С. 108–112.

Кухар Катерина Олександрівна,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ,

ТІНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ: НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження даної теми зумовлене тим, що на сьогодні, однією з першочергових проблем економічної сфери України є тіньова економіка. Це великомасштабне явище, основа хабарництва, криміналізації, яке поширено на всій території країни й стримує становлення держави та суспільства на світовому ринку. Тінізація економіки має міцне підґрунтя, тому вимагає від людей докорінного переосмислення пріоритетів та створення реально дієвої стратегії розвитку.

Метою роботи є аналіз сучасного стану тіньової економіки в Україні та визначення перспективних напрямів її подолання. Висвітлення сутності тінізаційних процесів, чинників тінізації та розробка пропозицій задля забезпечення процесу детінізації національної економіки.

Тіньова економіка широко розповсюджена в усіх країнах світу, але головна відмінність полягає у її масштабах, в урегульованості цього явища в державі, у факторах, які спонукають до порушення законодавства, наявності соціально-правового контролю, програм боротьби з такою діяль-

ністю та у показниках рівня життя населення. Вважається, що тінізація у розмірі 5–10% від ВВП не є значною і майже не викликає суттєвих порушень у соціально-економічних процесах суспільства. Коли масштаби тіньового сектору перевищують 30% від ВВП – це свідчить про надмірне функціонування у країні відтворювальної системи неоподатковуваних економічних відносин.

Четверту частину від офіційного ВВП України, 23,8% або 846 млрд гривень, становлять тіньові операції: 19,7% ВВП (702 млрд грн) – готівкова тіньова економіка та 4,1% ВВП (144 млрд грн) – домашнє виробництво товарів для власного кінцевого використання, тобто негрошова тіньова економіка (рис. 1).

Рис. 1. Тіньова економіка в Україні, % [3]

Такі перші результати дослідження стану тіньової економіки в Україні, які провела компанія Ernst & Young за підтримки Mastercard у рамках укладеного Меморандуму про співробітництво з Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Національним банком України та Державною службою статистики України, вказують на розбалансованість окремих сфер економіки, некерованість та масове порушення законодавства [3].

Тіньова економіка обслуговує не так звичайних пересічних громадян, у яких немає стабільного доходу та підприємств, які зацікавлені у збільшенні обсягу свого доходу, як впливові структури, їх політичні та економічні інтереси. Досліджуючи дану проблему в Україні варто зазначити вагомі негативні наслідки, що безпосередньо впливають на становлення сферу господарської діяльності країни. Насамперед, негативними економічними факторами є нерегульований розвиток економіки, зменшення обсягів податків, низька інвестиційна привабливість національної економіки в цілому, недонадходження коштів до бюджетів, в наслідку чого – неможливість в повному обсязі вико-

ристовувати кошти в періоди кризи, непередбачуваних лих та надзвичайного стану. У соціальній сфері наявна проблема у видачі заробітної плати в конвертах, у недовірі громадян до органів державної влади, зменшенні обсягів соціального забезпечення у різних галузях. Щодо політичних факторів, зазначимо складність управління економікою держави та створення негативного іміджу держави.

В Україні надзвичайно великий сектор тіньової економіки. Для ефективної протидії розвитку тінізації, необхідно визнати реальний рівень тіньової економіки й, ґрунтуючись на аналізованій інформації, створювати стратегію подолання цього явища шляхом здійснення розподілу бюджетних коштів та розвитку галузей економіки у яких найбільша концентрація тіньової зайнятості.

Сьогодні Mastercard разом із партнерами активно розвиває фінансову інфраструктуру та інклюзію в Україні, впроваджуючи рішення для безготівкових розрахунків у міських соціальних проектах, рітейлі та МСБ. Електронні платежі є потужним драйвером прозорої економіки. Загалом на зменшення тіньової економіки може впливати запровадження здійснення соціальних виплат виключно у безготівковій формі, податкових пільг, встановлення торговельних POS-терміналів представниками малого та середнього бізнесу, а також додаткове стимулювання торговців та споживачів до проведення безготівкових розрахунків. Попередні дослідження у європейських країнах підтверджують, що збільшення частки безготівкових платежів на 100% сприяє зменшенню рівня тіньової економіки на 0,6–3,7% від ВВП, а державні доходи збільшуються на 0,1–0,8% від ВВП досліджуваних країн [3].

Крім того, вкрай актуальним та результативним буде впровадження заходів щодо децентралізації державної влади, відділення політичної діяльності від бізнесу, а судової влади від виконавчої, реформування економіки із врахуванням інтересів вітчизняних виробників та споживачів. Важливо ліквідувати інституційні та адміністративні перешкоди ведення бізнесу, забезпечити чіткість та однозначність законів, які діють, внесення корективів у регуляторну політику держави, спрощення реєстраційних та наглядових функцій, встановлення обґрунтованих розмірів тарифів за надані послуги. Великим кроком для України буде встановлення прозорих взаємин між владою та бізнесом – прийняття закону про лобізм, що в свою чергу покаже чиї інтереси відстоюють чиновники і зв’язок з певною галуззю економіки. Розвиток усіх форм та інститутів громадського суспільства і посилення впливу на соціально-економічну політику держави є головною умовою легалізації економіки.

Поширення такого соціально-економічного явища в Україні як тіньова економіка є суттєвою перешкодою розвитку національної економіки. Виникає потреба у впровадженні дієвих механізмів виведення з «тіні» капіталу та детінізації усіх сфер діяльності. Державні кошти повинні використовуватись для створення привабливого інвестиційного клімату, залучення довгострокових інвестицій та покращення державою умов для ведення бізнесу, тим самим стимулюючи зацікавленість підприємців в легальному управлінні. Варто оптимізувати податкове навантаження платників податків, полегшити їх адміністрування, посилити боротьбу з корупцією та підвищити ефективність управління державного сектору економіки – контролювати конструктивну співпрацю гілок влади, з чітко визначеними повноваженнями, та чітким розмежуванням відповідальності за результати діяльності.

Список використаних джерел

1. Баранов С. О. Державне регулювання детінізації національної економіки : організаційно-правовий аспект : дис. канд. наук з держ. управ. Київ, 2018. 242 с.
2. Кузнецова М. І. У пошуку шляхів детінізації економіки України. *Інноваційна економіка.* 2017. № 1. С. 46–54.
3. Національний банк України, дослідження тіньової економіки в Україні: майже чверть ВВП – або 846 млрд гривень – перебуває в тіні. URL: https://bit.ly/38Bh7QU (дата звернення: 03.03.2020)
4. Приварникова І. Ю. Тіньова економіка України: причини, обсяги та шляхи їх зменшення. *Держава та регіони.* 2010. № 2. С. 163–167.

Матвієнко Дмитро Костянтинович,
Ротач Юлія Олексіївна,
Торговельно-економічний коледж КНТЕУ, м. Київ

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Здійснюючи фінансовий моніторинг, банки і небанківські фінансові установи перевіряють клієнтів та аналізують їхні фінансові операції. У разі виявлення підозрілих операцій банки інформують Державну службу фінансового моніторингу та правоохоронні органи України [1].

Національний банк України діє відповідно до Міжнародних стандартів з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення FATF [1].

Спеціальним Комітетом експертів Ради Європи з питань взаємної оцінки заходів протидії відмиванню грошей зафіксовано основні національні ризики України:

- корупція;
- незаконна економічна діяльність (фіктивне підприємство, ухилення від сплати податків, шахрайство тощо);
- тіньова економіка;
- зростання організованої злочинності;
- діяльність конвертаційних центрів;
- високий обіг готівки;
- ризик фінансування тероризму;

неприбуткові організації, які можуть використовуватися для передачі коштів терористам та терористичним організаціям [1].

За даними Національного банку та Державної служби фінансового моніторингу України головними акцентами ризик-орієнтованого нагляду є:

фіктивні (транзитні) операції, незаконне зняття готівки, незаконне виведення капіталів, фіктивне формування доходів від продажу цінних паперів для подальшого декларування та легалізації доходів та ін [2].

Існує певний перелік критеріїв для виявлення клієнтів, фінансові операції яких містять ознаки фіктивності:

- період існування клієнта не перевищує податкового звітного періоду;
- офшорний статус засновника/учасника;
- негативна інформація (репутація, відгуки);
- невідповідність ресурсів обсягам здійснюваної діяльності;
- підроблені документи та неправдива інформація;
- «штучне» створення статутного капіталу клієнта;
- керівник належить до соціально вразливих верств населення або є особою, яка зареєстрована на непідконтрольній Україні території;
- значний обсяг операцій з готівкою.

Боротьба з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, стає явищем світового масштабу та глобального значення. Протидія використанню доходів, одержаних злочинним шляхом, є одним із

найефективніших засобів боротьби з торгівлею наркотиками, людьми, зброєю, а також із тероризмом.

Важливим фактором підвищення ефективності фінансового моніторингу є імплементація 4-ї AML-директиви, що дозволить:

– підвищити ефективність AML-системи України;

– збільшити рівень довіри до українських банків;

– запровадити в банках нові інноваційні рішення (аутсорсинг, покладання, BankID тощо), що будуть більш гнучкими і ефективними для банків, а також зручними для клієнтів [1].

Список використаних джерел

1. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ (дата звернення: 05.03.2020).

2. Державна служба фінансового моніторингу України. URL:http://www.sdfm.gov.ua/ (дата звернення: 05.03.2020).

Медведенко Андрій Геннадійович,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

РЕГУЛЮВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ВАЛЮТНОГО РИНКУ

У сучасних умовах Україна переживає мінливість курсу української валюти, що веде до зменшення обсягу інвестицій та експорту, соціально-економічної деградації. Коливання обмінних курсів у кризовій ситуації має багатосторонній та могутній вплив як на національні економіки, так і на світову економіку, тому проблема стабілізації обмінного курсу валют набуває великого значення та є актуальною.

Валютний курс – вагомий інструмент державної політики. Регулювання валютного курсу має сприяти нарощенню виробництва та зростанню чистого експорту, що є визначальним фактором економічного розвитку України.

Валютний ринок України, як і валютні ринки більшості країн світу, значною мірою відображає стан економіки країни. Його коротка (за світовими мірками) історія представлена кількома періодами, коли застосовувалися різні підходи до його регулювання. Формування валютного ринку в Україні безпосередньо пов’язане

з процесами розбудови української держави та реформуванням її економіки [1].

Використання валютних обмежень як форми валютного регулювання в Україні було найбільш широким. В основному, ці обмеження використовувалися за для недопущення відпливу капіталів, та з метою регулювання попиту і пропозиції на внутрішньому валютному ринку. Їх застосування є досить оперативним інструментом, адже вони можуть досить швидко встановлюватися та зніматися в залежності від ситуації на внутрішньому валютному ринку. Зокрема, в умовах стрімкого зростання попиту на іноземну валюту, регулятор може застосувати адміністративні обмеження на операції з нею.

Ураховуючи нестійкість та повільне поліпшення зовнішньої кон'юнктури, стабілізація валютного ринку вимагає її подальшої підтримки як з боку Уряду України, так і Національного банку. Реалізація цього завдання потребує застосування комплексу заходів задля уникнення неконтрольованих валютно-курсових ризиків, які заважають або навіть загрожують виконанню Національним банком його основної функції щодо забезпечення стабільності національної грошової одиниці та макрофінансовій стабільності [2].

Дестабілізація валютного ринку України, що відбулась з початку 2014 року внаслідок сукупності політичних та соціально-економічних чинників, зумовила необхідність розробки та реалізації НБУ низки заходів, спрямованих на його врівноваження. Отже, основними напрямами стабілізації механізму функціонування валютного ринку України можна вважати такі:

По-перше, оптимізацію процедури валютних інтервенцій НБУ – розклад, параметри інтервенцій. Це дозволяє підвищити прозорість і передбачуваність операцій НБУ на валютному ринку, за рахунок відмови від дискримінаційного підходу і забезпечення всім банкам рівного доступу до своїх інтервенцій.

По-друге, комунікативну політику, погіршення якої призводить до непродуманих, негативних коментарів на адресу банків з приводу того, що вони проводять спекулятивну політику на валютному ринку і не дотримуються вимог НБУ щодо кредитування.

По-третє, НБУ потрібно посилити резервні вимоги до банків з метою зниження надмірної ліквідності банківської системи.

Поліпшення функціонування валютного ринку України можливо досягти шляхом:

– зменшення рівня доларизації української економіки через підвищення привабливості гривневих активів;

– вдосконалення структури внутрішнього ринку з урахуванням міжнародної практики та запровадження нових видів міжнародних розрахунків;

– посилення роботи з моніторингу валютних ризиків, удосконалення механізмів контролю та протидії спекуляціям;

– стимулювання експорту та забезпечення рівноваги платіжного балансу.

Список використаних джерел

1. Валютний ризик. Поняття валютного ризику та його види. Навчальні матеріали онлайн. URL: http://pidruchniki.com/1754090659748/finansi/valyutniy_rizik (дата звернення: 03.03.2020).

2. Богацька Н. М., Дуржинська А. Ю. Критерії ефективності діяльності підприємства. 2010. URL: http://www.rusnauka.com/1_KAND_2010/Economics/10_54764.doc.htm (дата звернення: 03.03.2020).

Остренська Діана Сергіївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

АНТИКРИЗОВІ ЗАХОДИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Упродовж багатьох років фінансові проблеми банків вирішувалися, в основному, звичними для приватного сектору методами. Уряди більшості країн з економікою, що розвивається, були схильні допомагати банкам, які зазнали фінансової скрути, методами прямого втручання. Уряди ж економічно розвинутих країн роблять це за допомогою методів пруденційного регулювання, а саме шляхом надання кредитів центробанків, а також викупу проблемних установ приватними компаніями.[1]

У вітчизняній економічній літературі зустрічаються наукові праці, в яких здійснена систематизація комплексу заходів, що приймаються урядами різних країн з метою стабілізації ситуації на фінансовому ринку. Зокрема, Барановський О.І. в своїй статті виділяє такі основні антикризові заходи, які широко застосовуються в сві-

товій практиці: запровадження нових програм кредитування, створення спеціальних фондів для підтримки проблемних компаній, гарантування міжбанківських кредитів, націоналізація компаній, зниження центральним банком облікової ставки, зниження нормативів мінімальних резервних вимог, викуп у інвесторів дефолтних облігацій, зміна механізму ціноутворення на аукціонах РЕПО, компенсація банкам частини збитків, що виникають у них за здійсненими впродовж зазначеного терміну угодами з іншими кредитними організаціями, введення тимчасових адміністрацій та кураторів центробанків у банківських установах. Проте кожна країна сама обирає для себе доцільні заходи регулювання. [1]

Центральні банки багатьох країн, після виходу з кризи, обрали для себе декілька підходів до антикризового регулювання. Наприклад, Європейський центральний банк, запровадив політику розширеної кредитної підтримки. Банк прийняв рішення щодо викупу забезпечених іпотечних облігацій та збільшення строку надання кредитів комерційним банкам на аукціонах із фіксованими ставками до 12 місяців. [2]

Іншим підходом стала рекапіталізація, в процесі якої, зокрема уряд США виділив близько 700 млрд дол. на викуп проблемних активів за допомогою програми TARP (Troubled Assets Relief Program). Великобританія ж виступала за збереження проблемних активів на балансах банків, натомість надавала гарантії за кредитами, а також в країні вводилась обмежувальна політика кредитування. [3]

Значна увага в банківській галузі США приділялася посиленому нагляду з боку регуляторів. У докризовий період, увага регуляторів була зосереджена на тому, щоб кожний банк мав достатній рівень капіталу для покриття непередбачуваних збитків. Застосовувались однакові вимоги до капіталу як для великих, так і малих банків. У післякризовий період, регулятори змушені були підвищити вимоги до достатності капіталу банків. До того ж, банківська діяльність, яка вважалась занадто ризиковою обмежувалась або взагалі заборонялась в країні. Регулятори також запровадили щорічні стрес-тести, в яких банки зобов'язані продемонструвати, що вони зберігатимуть достатній обсяг капіталу навіть за надзвичайно несприятливих гіпотетичних економічних сценаріїв.[4]

Цікавим був досвід Австрії щодо запровадження антикризових заходів, серед яких були надання державних субсидій у разі виник-

нення проблем із ліквідністю банків та державних гарантій захисту приватних заощаджень. В той же час у Греції з метою підвищення рівня капіталізації банків був здійснений обмін їх привілейованих акцій на державну частку в капіталі, а одним із заходів у Ірландії стало надання абсолютних державних гарантій за депозитами усіх банків. [5]

Отже, антикризові заходи проводяться за безпосередньої участі центральних банків в залежності від цілей та мети, яку вони ставлять перед собою, проте важливо щоб ці заходи були системними і сприяли фінансовому оздоровленню не лише конкретних банків, а й в цілому усієї банківської системи.

Список використаних джерел

1. Барановський О.І. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн. *Вісник НБУ*. 2009. № 4. С.8-19. URL: http://dspace.ubs.edu.ua/jspui/handle/123456789/1034 (дата звернення: 10.03.2020).
2. S. O. RadchichInvestigation of the mechanisms of the anti-crisis policy of the federal reserve system of the USA and the European central bank in the period 2007-2009: practical implications for modern Ukraine, 2018. URL: https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/346 (дата звернення: 10.03.2020).
3. John O. S.Wilson, John Goddard, Philip Molyneux The Financial Crisis in Europe: Evolution, Policy Responses and Lessons for the Future, 2009. URL:https://www.researchgate.net/publication/227429695_The_Financial_Crisis_in_Europe_Evolution_Policy_Responses_and_Lessons_for_the_Future (дата звернення: 10.03.2020).
4. Richard K. Kim, BankingRegulation, 2019. URL: https://gettingthedealthrough.com/area/4/jurisdiction/23/banking-regulation-2019-united-states/ (дата звернення: 10.03.2020).
5. Науменкова С. Проблеми підтримки фінансового сектору в умовах кризи. *Вісник НБУ*. 2009. №6. С.12-18. URL: https://old. bank.gov.ua/doccatalog/document?id=60936 (дата звернення: 10.03.2020).

Петренко Євгеній Валерійович,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ЕВОЛЮЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ЛОМБАРДІВ

В Україні ломбарди набувають все більшого значення. Можна говорити про зворотну залежність: чим гірша соціально-економічна ситуація в країні, тим активнішою є діяльність ломбардів. Сьогодні ломбарди – це стабільні фінансові установи для фізичних осіб.

За даними Всеукраїнської асоціації ломбардів, ломбардні послуги кваліфікуються як фінансові послуги, що надаються фізичним особам у формі позичення коштів ломбардною установою під заставу товарів або валютних цінностей. Основним видом діяльності ломбардів як учасників ринку фінансових послуг є надання миттєвих, короткострокових і невеликих за розміром фінансових кредитів на власний ризик під заставу. Надаючи короткострокові готівкові кредити, ломбарди тим самим задовольняють нагальні потреби населення в грошах на певний термін, сприяючи підвищенню платоспроможності позикоодержувачів [1].

Особливістю ломбардів є кредитне посередництво. Тобто залучення позики, з одного боку, та надання позики, з іншого, з метою отримання прибутку, що складається з різниці у розмірі відсотка.

Останнім часом ломбарди часто погоджуються на зниження процентних ставок за позиками, а також на збільшення вартості іпотечного золота, що свідчить про посилення конкуренції між учасниками ринку.

Станом на 30.09.2019 у Державному реєстрі фінансових установ налічувалося 333 ломбарди та 6 187 відокремлених підрозділів ломбардів. За територіальною ознакою найбільша кількість ломбардів зареєстрована в таких областях:

– м. Києві та Київській області – 81 (24,3%);
– Дніпропетровській – 49 (14,7%);
– Донецькій – 39 (11,7%);
– Харківській – 27 (8,1%).[2]

Аналіз діяльності ломбардів проведено на підставі поданих звітних даних за 9 місяців 2019 року. Важливими показниками діяльності ломбардів є значення власного капіталу та активів ломбардів (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Показники фінансового стану ломбардів у 2017–2019 рр. (станом 30.09) [2]

Показники	2017	2018	2019	Темпи приросту 2019/2018	
	млн грн			абсолютний	%
Кількість ломбардів	427	373	333	-40	10,7
Активи	3493,9	4054,1	4101	49,9	1,2
Дебіторська заборгованість, у тому числі:	2763,6	3191,5	3222,8	31,3	1,0
за наданими фінансовими кредитами	1578,1	1849,6	2005,1	155,5	8,4
за нарахованими відсотками за наданими фінансовими кредитами	57,2	96,3	100,8	4,5	4,7
Статутний капітал	1294	1482,7	1476,9	-5,8	-0,4
Резервний капітал	51,9	65,8	53,5	-12,3	-18,7
Нерозподілений прибуток	481	626	711,4	85,4	13,6
Власний капітал	1590,5	1897	1932,2	35,2	1,9
Залучені кошти на платній та безоплатній основі	170	164,9	183,4	18,5	11,2

Як свідчать дані, власний капітал та активи ломбардів мають тенденцію до росту. Частка власного капіталу у активах також збільшується [2].

Станом на 30.09.2019 порівняно з аналогічною датою 2018 року статутний капітал зменшився на 0,4% та становить 1 476,9 млн грн, резервний капітал зменшився на 18,7% та становить 53,5 млн грн. Станом на 30.09.2019 нерозподілений прибуток становить 711,4 млн грн, порівняно зі станом на 30.09.2018 збільшився на 13,6% (85,4 млн грн). Результати діяльності ломбардів та динаміку основних показників наведено в табл. 2 [2].

Таблиця 2

Динаміка основних показників діяльності ломбардів у 2017–2019 рр. (станом на 30.09) [2]

Показники	2017	2018	2019	Приріст, млн грн / %			
				2018/2017		2019/2018	
				абсолютний	відносний	абсолютний	відносний
Сума наданих фінансових кредитів під заставу (млн грн)	12308,2	12353	13711,1	44,8	0,4	1358,1	11
Оціночна вартість майна, прийнятного в заставу, млн грн	28805,5	14908,1	16076,6	-13897,4	-48,2	1168,5	7,8
Кількість наданих фінансових кредитів під заставу, тис. од.	9108,7	8966,3	8926,4	-142,4	-1,6	-39,9	-0,4
Сума погашених фінансових кредитів (млн грн), у тому числі:	12254,4	12069,4	13354,7	-185	-1,5	1285,3	10,6
погашено за рахунок майна, наданого в заставу	1639,4	1192,9	1760,6	-446,5	-27,2	567,7	47,6
Кількість договорів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу (тис од)	1098,6	849,1	1153,3	-249,5	-22,7	304,2	35,8

Основним засобом забезпечення зобов'язань за наданими ломбардом фінансовими кредитами є застава майна. Рівень забезпечення наданих кредитів майном, прийнятим у заставу, має змінний характер і станом на 30.09.2019 становив 117,3%. Порівняно зі станом на 30.09.2018 даний показник зменшився на 3,4 відсоткові пункти. Середньозважена річна процентна ставка за фінансовими кредитами ломбардів станом на 30.09.2019 становить 212,2%, що на 2,1 відсоткові пункти менше ніж станом на 30.09.2018 (рис. 1).

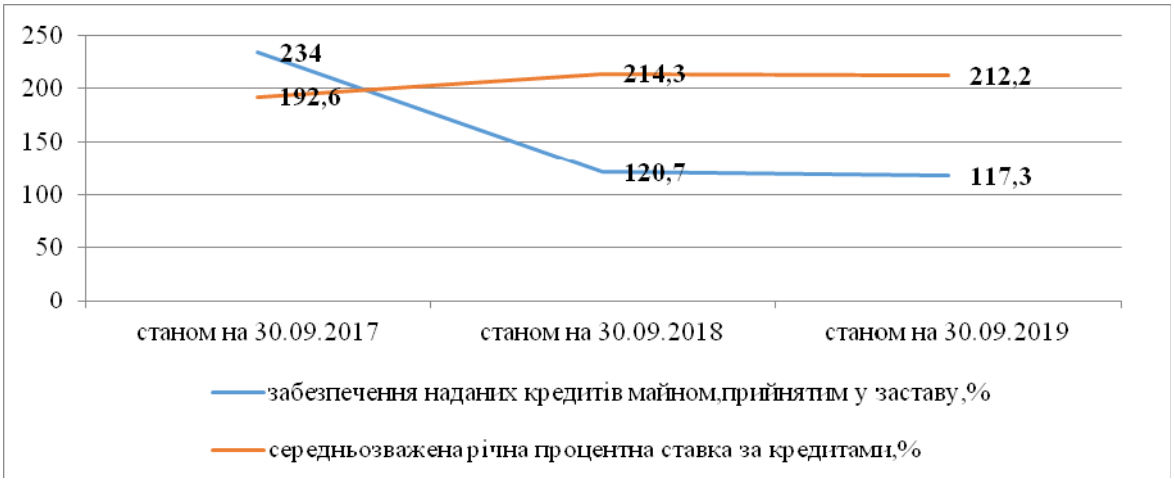

Рис. 1. Динаміка рівня забезпечення майном наданих ломбардами кредитів та середньозваженої річної процентної ставки [2]

Таким чином, на цьому етапі ломбарди динамічно розвиваються. Обсяг випуску ломбардів постійно збільшується, що призводить до збільшення платежів до бюджету. На цьому ринку існує постійна конкуренція, що в цей момент сприятливо впливає на споживачів. Ломбарди не створюють соціальної напруги і практично скрізь органічно вливаються в інфраструктуру міст та селищ, створюючи робочі місця.

Список використаних джерел

1. Підсумки діяльності ломбардів за 9 місяців 2019 року. Всеукраїнська асоціація ломбардів. URL: http://lombard.org.ua/cgibin/myAccount/myAccount.cgi?actio (дата звернення: 12.03.2020).

2. Офіційний сайт національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг). URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/Lomb/lombard_3%20 kv_2019.pdf

Побиванець Галина Віталіївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ

На початку 1990-х рр. методи стрес-тестування стали освоюватися банками, які працюють на міжнародних ринках. Нині стрес-тестування застосовується більшістю потужних фінансових установ [1, с. 42].

Стрес-тестування ліквідності банку проводиться з метою оцінки його вразливості до суттєвих змін у факторах ризику, що мають виключний, але ймовірний характер і можуть призвести до кризових ситуацій, які важко піддаються прогнозуванню і обумовлюють виникнення великих втрат [2, с. 51].

У міжнародній банківській практиці в процесі стрес-тестування ліквідності банку найчастіше застосовуються наступні методи: аналіз чутливості; сценарний аналіз (у тому числі історичні та гіпотетичні сценарії); аналіз максимальних втрат; аналіз екстремальних значень.

Аналіз чутливості проводиться на основі застосування коефіцієнтного методу. Для цього обираються найінформативніші показники ліквідності, які модифікуються з урахуванням кількісної зміни визначеного фактору ризику [3, с. 91]. При аналізі чутливості моделюються наслідки зміни одного фактору ризику або групи тісно взаємопов'язаних факторів. Значення інших факторів не змінюються. Результати аналізу чутливості мають короткостроковий характер [2, с. 52]. Перевагами даного методу є можливість ідентифікувати найсуттєвіші фактори ризику для банку в цілому та його бізнес-ліній, інтуїтивна зрозумілість, легкість сприйняття керівництвом. Поряд з перевагами, даному методу притаманні наступні недоліки: ризик-фактори розглядаються ізольовано один від одного (при одно факторному аналізі) та з одиничною кореляцією (при багатофакторному аналізі); результати аналізу чутливості не дають достовірної оцінки втрат при реалізації найгіршого сценарію; зміни ризик-факторів не завжди обґрунтовані [1, с. 50].

Аналіз максимальних втрат ґрунтується на алгоритмі VaR-методології, що уможливлює розрахунок потенційних втрат, котрі можуть виникнути внаслідок погашення розривів ліквідності. Причому вартість фрондування задається екзогенно відповідно до сценарію динаміки процентних ставок на міжбанківському ринку. Переваги методології: дає змогу оцінити ризик в межах можливих

втрат, співвіднесених з вірогідністю їх виникнення; вимірювати ризики на різних ринках універсальним чином. Основним недоліком цього методу є те, що він не дає інформації про найгірший можливий збиток за межами значення VaR.

Сценарний аналіз проводиться на основі застосування матриці фрондування, що будується в процесі здійснення GAP-аналізу. Ця методологія надає можливість аналізувати грошові потоки й ресурсні розриви за обсягами, строками погашення та валютами [3, с. 94]. Існують історичний та гіпотетичний сценарні аналізи. За історичного сценарного аналізу відбувається моделювання впливу одночасної зміни декількох факторів ризику, що базуються на історичних подіях. Недоліком цієї методології є те, що історичний сценарний аналіз не визначає імовірність потенційних збитків. За гіпотетичного сценарного аналізу оцінюється потенційний одночасний вплив ряду факторів ризику на діяльність банку у випадку настання екстремальної, але ймовірної події. Такий аналіз дозволяє провести оцінку стратегічних перспектив банку з урахуванням стресових подій, які ще не відбувалися минулому [2, с. 53].

Перевагами методу сценарного аналізу є: корисний для розуміння рівня впливу несподіваних змін ринку на фінансовий результат; дозволяє включити у стрес-тест майбутні зміни ринку, виходячи з його стану на момент проведення стрес-тесту; сценарії не повинні бути історично достовірними. При використанні даного методу не можна зневажати деякими проблемами методу, наприклад: кожен сценарій має суб'єктивну природу; досить важко визначити ймовірність реалізації даного сценарію.

Згідно з аналізом екстремальних значень оцінюється вплив стресових подій на ліквідну позицію банку. Імовірність настання стресових подій за даним методом виходить за межі діапазону імовірності, передбачених законом нормального розподілу. Результати стрес-тестування носять в основному короткостроковий характер [1, с. 52–53].

Отже, існує широкий спектр методів стрес-тестування ліквідності банку. Кожен метод має свої переваги і недоліки, з урахуванням яких банки можуть здійснювати комплексний підхід до стрес-тестування ліквідності. При цьому банки можуть обирати декілька методів стрес-тестування, що дозволить їм більш об'єктивно враховувати фактори, що генерують ризик незбалансованої ліквідності. У сучасній банківській практиці переваги надається застосуванню методики сценарного аналізу у побудові моделей стрес-тестування ліквідності банку.

Список використаних джерел

1. Попхадзе О. А. Моделі для прогнозування та стрес-тестування показників ліквідності банку : магістерська дис. Київ, 2018. 102 с. URL: https://ela.kpi.ua/handle/123456789/23589 (дата звернення: 02.03.2020)
2. Бурденко І.М., Дмитрієв Є.Є., Ребрик Ю.С., Серпенінова Ю.С.; за заг. ред. Серпенінової Ю. С. Фінансовий механізм управління ліквідністю банку: монографія. Суми : Університетська книга, 2011. 136 с.
3. Ребрик Ю.С., Ребрик М.А. Методичні аспекти стрес-тестування ліквідності банку з урахуванням стандартів Базеля ІІІ. *Фінанси України* № 4. 2013. С. 89-97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2013_4_9 (дата звернення: 02.03.2020)

Самчук Анна Андріївна,
Берднік Валерія Олегівна,
Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана,
м. Київ

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ В УКРАЇНІ: РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД

На тлі глобалізації ринків і фінансових потоків у поєднанні з їх віртуалізацією, появи та успішного функціонування інтернет-банкінгу, інтернет-трейдінгу спостерігається зростання організованої злочинності, що загострює питання підтвердження законності джерел походження коштів. Саме тому на перший план серед стратегічних завдань для регуляторів фінансових ринків у всьому світі виходить адаптація до інновацій та їх адекватний аналіз для протидії ризикам і, як наслідок, забезпечення фінансової стабільності банків та банківської системи загалом.

Система фінансового моніторингу є динамічною, вона постійно збагачується новими елементами та методами роботи, застосування яких вимагається міжнародними документами в цій сфері, насамперед, Рекомендаціями FATF (Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів). Останнім часом особлива увага приділяється підходу, заснованому на оцінці ризиків, який повинен реалізовуватися на всіх рівнях системи – від держави до суб’єктів первинного фінансового

моніторингу (СПФМ). Активне запровадження ризик-орієнтованого підходу (РОП) у сфері фінансового моніторингу є одним із сучасних напрямів удосконалення системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму і фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (ПВД/ФТ). Оскільки, Директива ЄС 2015/849, що була прийнята у 2015 році, надає рекомендаціям групи FATF, що наголошували на використанні цього підходу, обов'язкового характеру – адаптація внутрішнього законодавства до міжнародних вимог в сфері ПВД/ФТ з приводу запровадження РОП стає досить актуальною проблемою для України [1]. Варто зазначити, що 28 квітня 2020 року набирає чинності новий Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Однією з головних ідей нового Закону про фінансовий моніторинг є перехід до ризик-орієнтованого підходу при здійсненні фінансового моніторингу. Так, згідно із Положенням НБУ «Про здійснення банками фінансового моніторингу», ризик-орієнтований підхід – це визначена банком система з управління ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму та вжиття ним відповідних заходів у спосіб та обсяги, які забезпечують ефективну мінімізацію таких ризиків залежно від їх рівня [2]. Закон про фінансовий моніторинг зобов'язує суб'єкта первинного фінансового моніторингу (СПФМ) у своїй діяльності застосовувати ризик-орієнтований підхід, враховуючи відповідні критерії ризику, зокрема, пов'язані з його клієнтами, географічним розташуванням держави реєстрації клієнта або установи, через яку він здійснює передачу (отримання) активів, видом товарів та послуг, що клієнт отримує від суб'єкта первинного фінансового моніторингу, способом надання (отримання) послуг. Таким чином, ризик-орієнтований підхід замінить тотальний контроль за фінансовими операціями, що допоможе зменшити бюрократичні процедури при ідентифікації та верифікації клієнта. Увага при проведенні фінансового моніторингу буде зосереджена на високоризикових клієнтах (великомасштабні схемні операції, фіктивне підприємництво та публічні діячі), не будуть фокусом уваги звичайні операції громадян і реальний бізнес [3]. Згідно із частиною 5 статті 7 Закону банки будуть зобов'язані встановити високий ризик стосовно чітко визначених категорій клієнтів.

Отже, здійснення ризик-орієнтованого нагляду в системі фінансового моніторингу є вимогою міжнародних документів, відповідає загальним тенденціям трансформації наглядових функцій регуляторів фінансових ринків та євроінтеграційному вектору розвитку України. Він дозволяє зосередити наглядові ресурси, що в нашій

країні об’єктивно є достатньо обмеженими, на контролі за діяльністю СПФМ, які за певними критеріями є більш уразливими для використання з метою відмивання злочинних коштів і фінансування тероризму. Маємо надію, що після впровадження дійсно ризик-орієнтованого підходу на основі конкретизованих понять СПФМ зможуть більш адекватно оцінювати ризик проведення фінансових операцій, а юридичні особи, фізичні особи-підприємці та прості українці не будуть мати проблем з фінансовим моніторингом, якщо їх операції є прозорими.

Список використаних джерел

1. Andriichenko Zh. O. Modern status of the risk-based approach implementation in Ukraine anti-money laundering system. *Proceedings of the training: Innovative educational technology: European experience and Its Application in training in Economics and Management.* Poland: WSBiP, 2017. P. 5-8.

2. Положення про здійснення банками фінансового моніторингу: Постанова НБУ від 26.06.2015 р., № 41. Дата оновлення: 04.04.2019. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0417500-15. (дата звернення: 03.03.2020).

3. Зміни у законодавстві України у сфері запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення. AML – закон № 2179. Що нового? Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/novij_AML-zakon_pr_2019-12-20.pdf?v=4 (дата звернення: 03.03.2020).

Семенова Діана Миколаївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

НЕФІНАНСОВА ІНФОРМАЦІЯ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ БАНКУ

Якість інформаційного забезпечення є одним із визначальних факторів, що впливає на ефективність управління вартістю банку. Окрім фінансової інформації, яка містить різноманітні фінансові показники, важливу роль має і нефінансова інформація, за допомогою якої можна отримати більше достовірних даних щодо діяльності банку.

Під нефінансовою інформацією мають на увазі будь-які дані, отримані з джерел, інакших, ніж фінансова звітність або облікові

системи банку. Такі показники здебільшого виражені в немонетарній формі, можуть бути кількісними та якісними, ідентифікувати певні тренди й кореляції, порівнюватись з іншими фінансовими та нефінансовими показниками, а також впливати й бути залежними від них [5].

До нефінансової інформації відноситься інформація про:

– стратегію банку (місія, стратегія, бачення, корпоративні цілі, напрямки діяльності, корпоративна культура та філософія);

– навколишнє середовище діяльності банку (наприклад економічне, правове, політичне, екологічне середовище);

– споживачів та ринки збуту (задоволеність клієнтів, зміни на ринку збуту продукції, вартість бренду);

– постачальників та ринок закупівель (кількість постачальників, кількість укладених за звітний період нових контрактів з постачальниками, зміна цін на ринку закупівель та ін.);

– працівників та управління (кількість працівників, вікова структура працівників, плинність кадрів, рівень кваліфікації працівників і менеджерів компанії, задоволеність працівників, інвестиції у навчання та підвищення кваліфікації);

– процеси, інновації та інвестиції (величина виробничих потужностей, величина інвестицій у розширення виробничих потужностей, якість продукції, ключові процеси, виробничий цикл, кількість патентів або ліцензій, кількість нових продуктів, величина інвестицій на дослідження та розвиток як фактична, так і планова);

– ризики підприємства (класифікація ризиків, кількісна оцінка та чутливість підприємства до визначених ризиків, заходи управління ризиками) [1].

Багато науковців мають свої погляди щодо трактування поняття «нефінансова звітність».

О. Гриценко вважає, що «нефінансова звітність – це інструмент соціально відповідального бізнесу, який надає інформацію про вплив компанії на суспільство, економіку та навколишнє середовище, описуючи діяльність компанії у відповідному суспільному контексті» [4].

Т. Боцян наводить таке визначення: «нефінансова звітність – це публічний інструмент інформування акціонерів, співробітників, партнерів, клієнтів, суспільства (стейкхолдерів) про те, як і якими темпами підприємство реалізує закладені в його стратегічних планах розвитку цілі щодо економічної стійкості, соціального благополуччя та екологічної стабільності суспільства» [2].

І. Васильчук переконана, що «нефінансову звітність розглядають як важливий елемент системи управління, підвищення інфор-

маційної прозорості та інструмент діалогу зі стейкхолдерами, тому все більше компаній у світі та в Україні долучаються до сучасних трендів і складають нефінансові звіти» [3].

Відповідно до вимог НБУ, починаючи з 2018 року банки оприлюднюють Звіт про управління, у якому розкривають фінансову та нефінансову інформацію, що характеризує фінансовий стан, результати діяльності та перспективи розвитку банку, основні ризики й невизначеності, які можуть ставити під сумнів здатність продовження його діяльності [6].

Важливість нефінансової інформації полягає в наступному:

- По-перше, ця інформація допомагає стейкхолдерам отримати детальну і прозору інформацію про результати діяльності банків.
- По-друге, така інформація допомагає залученню нових інвесторів та клієнтів, які матимуть змогу дізнатись не тільки фінансові показники діяльності банку, а й дізнатись про стратегію, місію, цінності банку, про його екологічну позицію, загальні успіхи банку та ін.
- По-третє, нефінансова інформація має важливе значення в управлінні вартістю банку, оскільки зміцнення бренду та репутації банку допоможе виділитися на фоні конкурентів та підвищити рівень лояльності клієнтів.
- Інформація про інновації, які застосовуються у банку, а також значення інновацій для керівництва банку та його співробітників можуть стати важливим чинником виживання бізнесу в умовах зростаючої конкуренції, а отже і збільшення ринкової вартості банку [7].

Як бачимо, значення нефінансової інформації для управління вартістю банку важко переоцінити, адже надання такої інформації скорочує «інформаційну прірву» між банком та стейкхолдерами, надає можливість здійснити правильну оцінку поточному стану банку, ставити цілі на майбутнє, розробляти правильну стратегію розвитку банку. При цьому, оприлюднюючи нефінансову інформацію, банки матимуть змогу завоювати довіру простого громадянина, для якого фінансові показники не є ключовими при виборі банку, а такі речі, як ставлення банку до екології, благодійність, бренд, репутація, використання інформаційних технологій є найбільш пріоритетними.

Список використаних джерел

1. Schultze, W. Value-Relevant Disclosures (Value Reporting): Conceptual Framework And Evidence From German Listed Companies, 2005. URL: http://ssrn.com/abstract=1130084 (дата звернення: 10.03.2020).
2. Боцян Т. В. Використання стандартів зі складання та оприлюднення нефінансової звітності: досвід українських підприємств. *Економіка. Управління. Інновації.* 2014. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_2_10 (дата звернення: 10.03.2020).
3. Васильчук І. П. Нефінансова звітність як інструмент управління сталим розвитком корпорацій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: Серія: Економіка і менеджмент.* 2015. Вип. 11. С. 212–215.
4. Гриценко О. І. Тенденції та проблеми формування інтегрованої звітності суб'єктами господарювання. *Молодий вчений.* 2014. № 2(05). С. 31–34.
5. Нефінансова інформація: чому бізнесу важливо її використовувати URL: https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-nefinansovaya-informaciya-pochemu-biznesu-vazhno-ee-ispolzovat (дата звернення: 10.03.2020).
6. Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків: Постанова НБУ України від 24.10.2011 № 373. Дата оновлення: 01.01.2019. (дата звернення: 10.03.2020).
7. Управління вартістю банку: монографія / за заг. ред. Н.П. Шульги. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. 392 с.

Синельник Катерина Русланівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ВПЛИВ ОПЕРАЦІЙНОГО РИЗИКУ НА РІВЕНЬ КАПІТАЛУ БАНКІВ

Банківська діяльність являє собою одну із найважливіших сфер економіки, її часто порівнюють з кровоносною системою економіки.

Операційні ризики та їх вплив на діяльність комерційної організації – явище досить нове, тому сьогодні банки активно займаються їх вивченням та аналізом. Значної уваги при цьому потребує підхід до його оцінки під час розрахунку регулятивного

капіталу банку, що рекомендовано Базелем ІІ. Відповідно до визначення, сформульованого Базельським комітетом з банківського нагляду, операційний ризик – це ризик втрат через неадекватність чи порушення (недотримання) внутрішніх процесів, збої у діяльності людей і функціонуванні системи або ризик втрат унаслідок зовнішніх подій [1]. Базель ІІ передбачає три можливі підходи до вимірювання кредитних ризиків, властивих банківським активам, які роблять основний вплив на рівень достатності капіталу, а саме: стандартизований підхід; базовий підхід на основі внутрішніх рейтингів або IRB (Internal rating-based approach); вдосконалений підхід на основі внутрішніх рейтингів.

Стандартизований підхід багато в чому повторює Базель І, при якому вагові коефіцієнти за різними групами активів встановлюються регулятором. Цей підхід має найменшу чутливість до ризикових активів і дає завищені оцінки показника достатності власного капіталу банку, тобто банки змушені мати більш високий рівень капіталу, ніж при розрахунку нормативу його достатності за іншими методиками [2].

Базовий підхід на основі IRB банки використовують при наявності згоди на це регулятора. У цьому випадку банки застосовують свої внутрішні методики з оцінки кредитного ризику за різними категоріями активів в цілях розрахунку достатності власного капіталу. Базовий індикативний підхід дозволяє здійснювати розрахунок капіталу під операційні ризики як певну частку щорічного валового доходу на основі значень за останні три роки.

З 2022 року всі банки мають перейти до єдиного стандартизованого підходу. Новий стандартизований підхід є універсальним, для розрахунку використовуються переважно відкриті дані фінансової звітності. За цим підходом розмір збитків від подій операційного ризику визначається обсягом основних операцій банку, які можна виміряти з використанням звіту про фінансовий результат. Основні операції діляться на три складові: процентна і дивідендів, послуг та фінансова. Сума трьох складових називається бізнес-індикатором та відображає орієнтовний масштаб операцій банку, що несуть операційні ризики. Для оцінки збитків від операційного ризику бізнес-індикатор множиться на коефіцієнт ризику. Зі зростанням розміру бізнес-індикатора граничний коефіцієнт ризику збільшується з 12% до 18%. Так визначається базова вимога до капіталу під покриття операційного ризику [3].

НБУ впроваджуватиме стандартизований підхід із невеликими змінами, що враховують особливості української банківської системи.

При цьому він буде дещо консервативніший, ніж запропонований Базелем. Зокрема, не буде застосовано наявне в Базелі обмеження складової процентних доходів рівнем 2,25% процентних активів.

За прогнозами НБУ, спершу вимога до покриття операційного ризику може потребувати збільшення капіталу окремих банків для дотримання нормативів. Якщо б вимоги до врахування операційного ризику запроваджувались негайно, норматив достатності основного капіталу в середньому по банківській системі знизився би приблизно на 4 в. п. Однак це не призвело б до порушення мінімальних вимог для більшості банків [4].

За результатами стрес-тестування листопада 2019 року встановлено потребу у капіталі для 11-ти банків. Від цих фінансових установ вимагається реструктурувати баланси або збільшити капітал, щоб знизити вразливість до ризиків і створити запас міцності за допомогою буфера капіталу. Необхідний рівень нормативу достатності капіталу розраховується таким чином, щоб забезпечити збереження капіталу банку на мінімально допустимому рівні навіть під час кризи.

Отже, запровадження вимоги до капіталу на покриття операційного ризику створить для банків України додаткове навантаження на регулятивний капітал. Воно буде істотнішим, ніж навантаження, що виникає внаслідок упровадження вимоги до капіталу під ринковий ризик. Водночас з огляду на тенденції розвитку банківської системи України — стале зростання основних показників, у тому числі й рівня прибутковості, можна зробити висновок про наявність потенціалу для постійного збільшення необхідного рівня капіталу на покриття операційного ризику. Зважаючи, що рівень валового доходу банку залежить не лише від дій його керівництва, а й від конкурентної позиції банку, планування необхідної суми капіталу є складним процесом.

Список використаних джерел

1. Документ Базельського комітету з банківського нагляду «Міжнародна конвергенція оцінки капіталу і стандартів капіталу» 1988 р. Електронний ресурс Базельського комітету з банківського нагляду: URL: http://www.bis.org (дата звернення: 10.03.2020).

2. Павлова Е.А., Сизова Т.М. Совершенствование методов управления операционными рисками. Современные проблемы науки и образования. 2015. № 1. URL: https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=18268 (дата звернення: 10.03.2020).

3. Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру операційного ризику: Постанова НБУ № 156 від 24.12.2019 р. URL: https://bank.gov.ua/legislation/Resolution_ 24122019_156 (дата звернення: 10.03.2020).

4. Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні». Постанова НБУ №368 від 28.08.2001р. Дата оновлення: 03.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01 (дата звернення: 10.03.2020).

Слісаренко Олена Олександрівна,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Незважаючи на те, що теорія бухгалтерського обліку розвивається, виходячи з інтересів управління, – на практиці він до сих пір використовується в основному тільки як засіб хронометражу господарських операцій і підготовки офіційної звітності. Для зміни ситуації необхідний, перш за все, аналіз управлінського потенціалу бухгалтерського обліку [1]. Його використання в управлінні підприємством не може обмежуватися суто інформаційними потребами.

Зменшуємо витрати – збільшуємо прибуток. На рівні даних все логічно, але практика показує, що скорочення витрат може призвести і до протилежного результату. Значить, перш ніж прийняти рішення про зменшення витрат, слід з'ясувати, на чому дійсно варто економити. Для цього не досить порівняти підсумкові суми і підставити дані в формули - є потреба у професійному вибір методів обліку і розподілу витрат, методів калькулювання, моделювання та аналізу. Ще приклад. Виходячи з формальних міркувань на основі даних обліку, збільшення в асортименті виробів з найбільшою ставкою покриття дасть оптимальну виробничу програму, оскільки дозволить збільшити прибуток. Але на ділі виробничу програму не слід зводити до випуску одного найбільш дохідного вироби, тому що підвищується ймовірність банкрутства через зміну кон'юнктури ринку. Тобто проста підстановка даних обліку в модель лінійного програмування не дає однозначної відповіді. Щоб вибрати дійсно

кращу виробничу програму, необхідні додаткові модельні побудови і експерименти з моделлю бухгалтерів-аналітиків.

Роль бухгалтерського обліку підвищується в умовах кризи, коли потрібно одночасно і оперативно реагувати і приймати нестандартні, Незапрограмовані рішення. У цих умовах бухгалтер (фінансовий працівник) повинен апробувати різні моделі управлінського і фінансового обліку для порівняння результатів їхньої роботи та надати керівництву не тільки вихідні дані для прийняття правильних рішень, але і самі проекти рішень.

У виданнях для бухгалтерів і менеджерів розглядаються тільки «внутрішні» питання обліку, з яких випливає тільки, що бухгалтерський облік виконує інформаційні забезпечують функції: якими б досконалими не були моделі, без якісних даних бухгалтерського обліку рішення не буде реалістичним. Рішення: з чого почати скорочення витрат; що краще, зробити або купити товар; який з варіантів виробничої програми розцінювати як найбільш вигідний; коли економія витрат недоречна пропонуються поза зв'язком з обчислювальними процедурами і моделюванням господарських процесів [2].

З іншого боку, в виданнях, присвячених економічному моделювання, не приділяється достатньо уваги питанням моделювання на основі методів самого бухгалтерського обліку.

Мета даної роботи полягає в дослідженні бухгалтерського обліку як фактору економічного управління. При цьому бухгалтерський облік розглядається в широкому розумінні, включаючи аналітичний, управлінський і податковий розділи, тобто як accounting і management accounting, а не тільки bookkeeping.

З початком переорієнтації економіки України на підприємництво і ринкове господарювання вітчизняний бухгалтерський облік, аналіз і аудит теж стали поступово змінюватися. Стимулювали зміни загальноєвропейські інтеграційні процеси. Економічно розвинуті країни на той час мали вже значний досвід управлінського обліку, управлінського аналізу, внутрішнього управлінського аудиту і контролінгу. «Контролінг» означає не контроль, а управління і регулювання за кінцевим фінансовим результатом. «Управлінський» – не доповнення, епітет або метафора, а позначення нових напрямків фінансової роботи на підприємстві [3].

Відповідно бухгалтерський облік в його широкому, відмінному від рахівництва, розумінні став джерелом не тільки інформації, а й методів і моделей прийняття управлінських рішень. Моделі, побудовані на основі методів бухгалтерського обліку, здатні охоплювати весь процес обґрунтування рішень, починаючи з підготовки вихідних

даних і закінчуючи розробкою проектів рішень. У той же час фінансове моделювання можна застосувати для всіх видів рішень: оперативні, поточні та стратегічні і не вимагає ніяких додаткових вкладень, оскільки всі необхідні засоби містяться в стандартному табличному процесорі з дружнім інтерфейсом. Єдина умова – щоб аналітику і аудитору була доступна техніка інформатизації та моделювання. В ідеалі менеджер, розробляючи варіант рішення, сам володіє і методами бухгалтерського обліку і програмним забезпеченням настільки, щоб побудувати модель, розібратися з її допомогою в проблемі і знайти вихід.

Список використаних джерел

1. Єгорова Н.О. Бухгалтерський облік як база прийняття рішень. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: збір. наук. праць.* Харків, ХНАДУ, 2012. Вип.2 [2]. С. 99-103.

2. Висоцький О. Роль функцій обліку, що зростає в умовах кризи. *Баланс.* 2008. № 102. С. 5-12.

3. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга. Москва: Финансы и статистика, 1997. 800 с.

Станішевський Дмитро Святославович,
Міжнародний університет фінансів,
м. Київ

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Світовий фінансовий ринок – це сукупність національних і міжнародних ринків, що забезпечують розподіл, акумуляцію і перерозподіл грошових капіталів між суб’єктами ринку за допомогою фінансових установ з метою досягнення нормального співвідношення між пропозицією і попитом на капітал [1, с. 404]. Структуру фінансового ринку складають: ринок цінних паперів, інвестицій, кредитний ринок, страховий ринок та валютний ринок. Для кожного з цих ринків властиві окремі правила функціонування та кожен з них здійснює вагомий вплив на стан фінансового ринка в цілому.

Передумовами інноваційного розвитку світового фінансового ринку виступають фінансова глобалізація, економічна інтеграція, інформаційні технології впливають на фінансову систему країни, її інститути, інфраструктуру і визначають необхідність розвитку

принципово нових підходів до формування механізмів ефективного перерозподілу фінансових ресурсів і ризиків між різними учасниками фінансового ринку [2, с. 1].

Аналіз методологічних підходів до оцінки інноваційного розвитку показав, що вони формуються у трьох напрямках:

1) інновацій з метою їхнього відбору (передінвестиційна стадія);
2) облікова, вартісна оцінка інновацій (в момент залучення інновацій і до кінця періоду їх експлуатації);
3) ефективності інновацій (паралельно з експлуатацією інновацій та на після інвестиційній стадії).

Аналіз тенденцій визначення сучасних фінансових інструментів залучення інституційних та приватних інвесторів до інноваційного розвитку фінансового ринку показав, що вони прямо пропорційно пов'язані з розвитком сучасних інформаційних технологій. Трансформація ринку цінних паперів пришвидшилась останніми роками: збільшилась не лише швидкість доступу до капіталу, але й швидкість обороту капіталу. Ринок цінних паперів став більш мобільним, структурованим та більш ліквідним. Революційною інновацією вважають саме створення електронних торговельних систем, які повністю замінили традиційні методи торгівлі цінними паперами.

Одним з найрозповсюдженим сучасним фінансовим інструментом є блокчейн та криптовалюта. Біткоін був розроблений як децентралізована фінансова система, проте, в окремих випадках, це може виявитись загрозою для користувачів. Біткоін не пропонує захисту: транзакції незворотні, тому покупець повинен довіряти продавцю. Багато користувачів біткоін кажуть, що це цінність, а не слабкість, оскільки покупець сам повинен бути обачним, перш ніж відправляти продавцеві свої гроші. Крім того, незворотні транзакції захищають продавців від шахрайських платежів. А також, зберігаючи свої кошти на біржі, або інших біткоін-сервісах, користувач може їх втратити, у випадку зламу хакерами, або арештом фінансів самої біржі, як наприклад це сталося із користувачами біржі BTC-e.

Попри вище перелічені проблеми, біткоін має досить складний механізм функціонування, що спричиняє багатьом користувачам незручності у користуванні. А беручи до уваги те, що часто вносяться нові пропозиції з приводу покращення роботи мережі, пересічні люди можуть загубитися у такому вирі суперечливої та не зрозумілої інформації.

На сучасному етапі в Україні створено фінансовий ринок з достатньо високим рівнем державного регулювання, яке побудоване

за функціональним принципом на основі змішаного регулювання діяльності його учасників, що в цілому відповідає рівню розвитку фінансового ринку та стану фінансової системи країни. Водночас аргументовано, що для ефективного функціонування фінансового ринку необхідно гармонійно поєднувати два напрями регулювання – державне та ринкове.

Сучасна ситуація в Україні склалася так, що існуючі види фінансових інструментів не задовольняють повною мірою потреб інвесторів. Як свідчать численні дослідження, потенційні інвестиційні можливості населення країни, страхових компаній, пенсійних та інвестиційних фондів використовуються не оптимально, оскільки кожна з перелічених груп інвесторів має певні особливості функціонування, які визначають різні цілі інвестування.

Створюючи нові види цінних паперів, доцільно виходити саме з цілей кожної категорії потенційних інвесторів. Отже, формування і розвиток національного ринку фінансових інновацій повинні відбуватися за всіма напрямами – правовим, інституційним та технологічним. Упровадження фінансових інновацій підвищить ефективність розподілу грошових ресурсів, що сприятиме стабільному довгостроковому зростанню економіки, зменшенню коливань ділової активності, підвищенню гнучкості суб'єктів фінансової інфраструктури.

Реформування регулювання та нагляду на фінансовому ринку України повинне здійснюватися за чотирма основними напрямами:

– по-перше, шляхом уніфікації норм і правил державного регулювання на фінансовому ринку з поступовою концентрацією регуляторних функцій в одному державному органі;

– по-друге, відокремлення наглядових функцій від регуляторних та впровадженням системи пруденційного нагляду в усіх основних сегментах фінансового ринку;

– по-третє, підвищенням ролі саморегульованих організацій професійних учасників і встановленням їх більш тісного зв'язку регуляторними органами;

– по-четверте, суттєвим поліпшенням фінансування державних регуляторів, у тому числі з ринкових джерел [3, с. 178].

Список використаних джерел

1. Інновації у фінансовій сфері: монографія В.М. Опарін, Т.В. Паєнтко, В.М. Федосов та ін.; за заг. ред. В.М. Опаріна. Київ: КНЕУ, 2013. 444 с.

2. Сьомченков О.А., Кузьменко А.В. Необхідність та шляхи реформування механізму державного регулювання фінансового ринку URL: http://intkonf.org/ken-somchenkov-oa-kuzmenko-av-neobhidnist-ta-shlyahi-reformuvannya-mehanizmu-derzhavnogo-regulyuvannya-finansovogo-rinku/ (дата звернення: 10.03.2020).

3. Гапонюк М.А., Парандій О.В. Управління ризиками біржового ринку похідних фінансових інструментів: монографія Київ : КНЕУ, 2015. 238 с.

Хоменко Орина Тарасівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ В УКРАЇНІ: УМОВИ МАСШТАБУВАННЯ

Роль електронних грошей у світовому масштабі зростає швидкими темпами. Крім того, з ростом популярності електронної торгівлі, електронні платіжні системи отримали розвиток, головним елементом яких є електронні гроші.

Проблемам електронних грошей присвячено наукові праці вчених, зокрема, таких як: Бочаров А.Г, Ільницька Н., Комарцева Н., Мельничук В.Г., Радченко М.А. та багато інших. Питанням, які пов’язані з обігом електронних грошей, присвячені праці В. Міщенка, М. Савлука, М. Александрової, Н. Дмитрика, А. Лебедєва, С. Маслової, І. Свиридук.

Для початку проведемо дослідження сутності електронних грошей.

За визначенням Національного банку України, електронні гроші – це одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими, ніж емітент, особами і є грошовим зобов’язанням емітента [1].

На думку Т. І. Батракової, електронні гроші – це такий вид платіжних засобів, обіг яких відбувається в електронному вигляді та гарантує повну анонімність. Усі платіжні системи засновані на використанні кредитних платіжних карток або ж так званого електронного гаманця.

Шишкова Н. Л. трактує поняття електронних грошей так. Електронні гроші – унікальний економічний і правовий феномен. За економічною сутністю вони є своєрідною третьою формою грошей, оскільки значно відрізняються як від готівкових, так і безготівкових коштів.

М. І. Савлук вважає, що електронні гроші – це різновид депозитних грошей, які існують у пам'яті комп'ютерів і здійснюють свій рух автоматично з допомогою комп'ютерних систем за безпосередніми розпорядженнями власників поточних рахунків. [2, с. 3]

За результатами проведеного нами дослідження, можна зробити висновок, що в Україні спостерігається стабільний позитивний тренд використання електронних грошей. Так, у першому півріччі 2019 року порівняно з минулим роком відбулося суттєве збільшення обсягів випущених електронних грошей – до 85,4 млн грн, обсягів операцій з електронними грошима – до 4,9 млрд грн, кількості електронних гаманців –до 67,9 млн шт. [3] За 2019-й рік ринок електронних грошей в Україні зріс більше ніж у два рази. У НБУ це пов'язують із зростанням інтересу учасників ринку до цього платіжного інструменту. Так, у 2019 році в порівнянні з 2018-м роком відбулося суттєве зростання обсягів:

- випущених електронних грошей – майже у 2,5 рази до 203 млн грн;
- операцій з електронними грошима – більше у 2,3 рази до 16,7 млрд грн.

Щодо стану електронних грошей в Україні, то Національний банк готовий випустити електронні гроші – е-гривні. Однак спершу там прагнуть впевнитися, що це не порушить тенденції до повільного зростання цін в Україні. Про це заявив голова НБУ. У 2018 році Національний банк вже проводив пілотний проект та тестував використання електронних грошей серед своїх співробітників. Тестування базувалося на технології блокчейн та інфраструктурі платіжної системи «Простір». В обіг було випущено більше 5 тисяч е-гривень. Робочі групи тестували різні операції з е-гривнею, наприклад: створення електронного гаманця у веб-браузері та встановлення мобільного додатка; поповнення електронного гаманця е-гривнею за допомогою картки НПС «Простір»; переказ е-гривні на інший електронний гаманець (P2P); поповнення балансу мобільного телефону; погашення е-гривні на безготівкову картку PROSTIR.

Зараз через недостатнє поширення і відносну новизну електронні гроші у повному обсязі не виконують всі функції грошей. Це пояснюється і нюансами законодавства і недостатньою популярністю серед населення. Наше дослідження показало, що навіть серед науковці немає єдиного визначення поняття електронні гроші. Проте, є підстави вважати, що з плином часу е-гроші будуть мати набагато більшу значимість для економіки, ніж зараз. Цьому підтвердженням є те, що вже зараз в Україні спостерігається

стабільний позитивний тренд використання електронних грошей. На основі проведеного нами дослідження можна стверджувати, що електронні гроші з кожним роком збільшують свою вагу в платіжній системі України. У світі вже активно працюють над цифровою валютою та перейшли від досліджень до практичних експериментів. Національний банк України теж планує повернутися до реалізації своєї ідеї. Незважаючи на теоретичний статус ідеї, НБУ дуже оптимістично дивиться на її перспективи: вже через 5-7 років близько 20% всіх гривень в обігу будуть повністю цифровими. Всі нерозкриті питання з'ясуємо у подальших дослідженнях з даної теми.

Список використаних джерел

1. Електронні гроші. Офіційний сайт НБУ. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=125412&cat_id=22918283 (дата звернення: 10.03.2020).
2. Мокієнко Т.В., Прийдак Т.Б., Ліпський Р.В. Електронні гроші: сутність, класифікація та облікове відображення. *Ефективна економіка.* 2019. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7107 (дата звернення: 10.03.2020).
3. За рік ринок електронних грошей в Україні зріс удвічі. *Економічна правда.* 2020. 28 лютого. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2020/02/28/657576/ (дата звернення: 10.03.2020).

Якименко Анжела Віталіївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ПОБУДОВИ НАГЛЯДОВИХ СИСТЕМ

Світова практика наглядової роботи за банківською діяльністю нараховує більше ніж сто років. За цей час було відпрацьовано декілька моделей організації банківського регулювання й нагляду. З інституційної точки зору можна виділити три групи країн, відмінних у способах організації побудови наглядових систем, місцем і роллю центрального банку в цих системах:

– країни, в яких наглядова діяльність здійснюється лише центральним банком: Україна, Австралія, Великобританія, Ісландія, Іспанія, Ірландія, Італія, Нова Зеландія, Португалія;

– країни, в яких наглядова діяльність здійснюється центральним банком спільно з іншими органами: США – Федеральна резервна система спільно з міністерством фінансів, незалежним агентством і Федеральною корпорацією страхування депозитів;

– країни, в яких наглядова діяльність здійснюється не центральним банком, а іншими органами: Данія, Канада, Люксембург, Швеція, Австрія, Фінляндія, Норвегія [1, с. 157].

Класичним прикладом є групування національних систем фінансового регулювання та нагляду за ознакою «секторального охоплення», тобто з фокусуванням на об'єктах регулювання. Відповідно до цього виділяють три основні моделі організації банківського регулювання та нагляду: «єдиного фінансового органу управління», модель «двох вершин» та «секторна» модель, які відображені на рис. 1.

Рис. 1. Моделі наглядових систем [3, с. 188]

Перша модель – модель «єдиного фінансового органу управління». Згідно з цією моделлю регулювання і нагляд за всіма секторами національної фінансової системи, зокрема банківським, сектором страхування та цінних паперів, здійснюється єдиним наглядовим органом. Єдиний орган регулювання несе відповідальність за стійкість фінансової системи країни і забезпечує застосування уніфікованих підходів і механізмів банківського нагляду. Дана модель набула свого розвитку, зокрема, в Австрії, Японії, Швеції і Великій Британії [2, с. 87].

Друга – модель «двох вершин». Відповідно до цієї моделі об'єктом регулювання та нагляду одного й того самого органу є два сектори фінансового посередництва. Модель передбачає розподіл обов'язків між двома різними органами влади у такий спосіб, що один із них забезпечує пруденційний нагляд, а другий – займається питаннями прозорості ведення бізнесу. Дана модель є повністю прийнятою в Нідерландах, яка визначається спробою регулятора досягти, з одного боку, макро і мікропруденційної стабільності, а з другого – захистити права інвесторів незалежно від виду їх діяльності.

Третя модель нагляду – «секторна», коли за здійснення нагляду в кожному конкретному фінансовому секторі відповідає спеціальний орган. На даному етапі розвитку більшість країн (38 країн) віддають перевагу «секторній» моделі нагляду. У 29 країнах використовується модель «двох вершин». В останнє десятиліття спостерігається перехід від секторної моделі до моделей «єдиного фінансового органу управління» та «двох вершин». Даний перехід характерний для таких країн як Греція, Португалія, Литва, Фінляндія, Франція. Важливою причиною цього є постійно зростаюча потреба в координації зусиль наглядових органів, що функціонують у різних фінансових секторах країни [4, с. 134].

Виділяють ще наднаціональну модель, яка характеризується повним делегуванням функцій регулювання єдиному органу регулювання фінансового ринку – мегарегулятору. В країнах з такою моделлю функції нагляду відокремлені від центрального банку і передані мегарегулятору. Необхідно зазначити, що у світовій практиці не існує шаблону мегарегулятора – немає ні певних норм регулювання, ні стандартів побудови інституційної структури. Характер взаємодії між єдиним наглядовим органом і центральним банком також не має однозначного трактування й оцінки. У всіх країнах підходи до вирішення взаємодії цих органів управління мають свою специфіку [5, с.217].

Проведене дослідження показало, що в різних країнах склалися свої підходи до організації процесу регулювання банківської діяльності та здійснення нагляду, які залежать від структури національної фінансової системи й визначаються сукупністю чинників, котрі відображають національну специфіку. У жодній країні світу немає моделі нагляду, яку можна було б з упевненістю назвати панацеєю від усіх фінансових криз. Жодна із існуючих моделей не може розглядатися як краща чи оптимальна та не гарантує максимальну ефективність регулятора [3, с. 190].

Отже, існує кілька альтернативних систем організації нагляду за фінансовою системою. Виділяють три основні моделі організації регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ на національному рівні: «єдиного фінансового органу управління», модель «двох вершин» та «секторна» модель. Вибір моделі залежить від структури національної фінансової системи і визначається сукупністю чинників, різноманітність яких додає кожному з них неповторну національну специфіку.

Список використаних джерел

1. Коваленко В. В. Банківський нагляд: навч. посіб. Суми: УАБС НБУ, 2007. 262 с

2. Устинова І. П. Міжнародні практики організації банківської системи як моделі для реформування банківського нагляду в Україні. *Юридичний вісник.* 2017. №1 (42). С. 86–91.

3. Гойванюк М. П. Моделі побудови систем банківського регулювання та нагляду. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2014. №7. С.186–190.

4. Лещенко В. В. Організація системи банківського нагляду: структура, моделі, проблеми регулювання. *Інвестиції: практика та досвід.* 2016. № 6. С. 132–136.

5. Міщенко В. І. Банківський нагляд: підруч. Київ: Центр наук. досліджень НБУ: ун-т банк. справи НБУ, 2011. 498 с.

Ястреб Ярослава Миколаївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Питання сутності кредитного ризику та методів управління ним вивчали такі вітчизняні та зарубіжні вчені як Бандурка А., Владичин У., Глущенко В., Демчик І., Криклій О. Лаврушин О., Маслак Н., Петрук О., Шелудько В. та інші.

Існують різні думки щодо визначення категорії «кредитний ризик». Зокрема, А. М. Бандурка та В. В. Глущенко характеризують кредитний ризик як ймовірність збитків у зв'язку з несвоєчасним поверненням позичальником основного боргу і відсотків за ним [1, с. 240]. О. М. Петрук визначає кредитний ризик як можливість того, що в певний момент часу вартість кредитної частини банківського портфеля активів зменшиться у зв'язку з неповерненням, неповним або несвоєчасним поверненням кредитів, наданих банком [2, с. 282]. На думку О.А. Криклія кредитним ризиком є ризик виникнення у комерційного банку збитків внаслідок невиконання, невчасного або

неповного виконання боржником фінансових зобов'язань перед банком відповідно до умов договору [3, с. 18].

Як бачимо, існують різноманітні підходи щодо визначення поняття «кредитний ризик»: одні автори включають в поняття «кредитний ризик» загрозу несплати позичальником основного боргу і процентів, інші – пов'язують ризик із прибутком, який отримує банк (наприклад, кредитний ризик – це можливе падіння прибутку банку і навіть втрата частини акціонерного капіталу в результаті неспроможності позичальника гасити і обслуговувати борг [4, с. 11–12].

Управління та ризик – взаємопов'язані компоненти економічної системи. Перший може виступати джерелом другого. Управління ризиком – це процес виявлення рівня невизначеності, прийняття та реалізації управлінських рішень, що дозволяють запобігти або зменшити негативний вплив на процес і результати відтворення випадкових факторів, одночасно забезпечуючи високий рівень підприємницького доходу. Мета процесу управління кредитними ризиками полягає в їх обмеженні або мінімізації, оскільки повністю уникнути ризиків неможливо. Оцінку кредитного ризику й управління ризиком банківських установ необхідно здійснювати на двох рівнях: перший – ризик окремої позики; другий – ризик кредитного й інвестиційного портфеля фінансової установи [1, с. 27].

Управління кредитними ризиками фінансових установ можна здійснювати за такою послідовністю: перший крок полягає у кількісному оцінюванні ризиків. Для цього використовуються такі методи: імовірнісний; непрямий; аналітичний; статистичний; кредитний скоринг; експертний; комбінований; другий крок полягає у визначені методів попередження виникнення кредитних ризиків. Використовується оцінка кредитоспроможності позичальника і проведення кредитного моніторингу; третій крок полягає у виборі методів зменшення кредитних ризиків. Перша група методів зменшення кредитних ризиків – це активні методи, до яких віднесені: диверсифікація портфеля кредитів і ризиків окремих позик; встановлення лімітів кредитування; контроль за якістю кредитного портфеля; управління проблемними кредитами; використання кредитних деривативів (хеджування кредитного ризику за допомогою використання похідних інструментів – банківських свопів). Друга група об'єднує пасивні методи, до яких віднесені: формування резерву під можливі втрати за позиками; додержання нормативів кредитного ризику;

забезпечення кредитів; страхування (перенесення ризику на страхову компанію, страхується застава і ризик громадянської відповідальності) [5, с. 63].

Також виділяють внутрішні та зовнішні методи мінімізації кредитного ризику. До внутрішніх належать: види і режими здійснення кредитних операцій, аналіз кредитоспроможності позичальника, лімітування, формування резервів, диверсифікація форм і термінів надання кредитів, моніторинг повернення кредитів, вимога гарантій та застави. До зовнішніх відносять: лімітування згідно із нормативними актами НБУ, створення резервів згідно із нормативними актами НБУ, гарантія, порука, застава, страхування, розподіл ризиків [6].

Отже, аналіз досліджень з даної теми дозволяє зробити висновки, що в науковій літературі ще недостатньо висвітлені питання щодо кредитного ризику банку, зменшення якого досягається за допомогою двох груп методів управління. До першої групи відносяться: диверсифікація портфеля кредитів і ризиків окремих позик; встановлення лімітів кредитування; контроль за якістю кредитного портфеля; управління проблемними кредитами; використання кредитних деривативів, а другої – формування резерву під можливі втрати за позиками; додержання нормативів кредитного ризику; забезпечення кредитів; страхування. Завдяки цим методам управління кредитним ризиком досягається кредитна безпека банку.

Список використаних джерел

1. Квасницька Р. С. Управління ризиками як елемент забезпечення фінансової стійкості комерційного банку. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* 2010. № 3. Т.3. С. 146-149. URL: http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/ 123456789/ 2967 (дата звернення: 10.03.2020).

2. Бандурка А. М. Деньги и кредит : учеб. пособ. / А. М. Бандурка, В.В. Глущенко. Харьков : Изд-во Ун-та внутр. дел, 2004. 480 с.

3. Криклій О. А. Управління кредитним ризиком банку: монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 86 с.

4. Здражевский В. О. Минимизация рисков: основные принципы построения эффективной системы управления финансовой мощности в банке. *Аналитический банковский журнал.* 2002. № 4 (83). С. 11–21.

5. Шклярук С. Г. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. 494 с.

6. Гулько Л. Г. Основні шляхи мінімізації кредитних ризиків в діяльності комерційних банків. 2014. URL: http://www.confcontact.com/20111222/2_gulko.php 2014 (дата звернення: 10.03.2020).

Яcько Валерія Вікторівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

РЕГУЛЯТОРНІ ВИМОГИ ДО ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Страхування має великі можливості сприяти економічному та соціальному розвитку країни, задовольняти інтереси по захисту майна і доходів юридичних та фізичних осіб, а тому йому відведено одну з провідних ролей у формуванні системи економічної безпеки країни. [1]

До основних нормативних актів, якими врегульовано сферу діяльності страхових компаній, створення ринку, посилення страхового захисту майнових інтересів, належать Закони України «Про страхування» та «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [2, 3]. Останній регулює відносини, що виникають між учасниками ринків фінансових послуг, в тому числі під час надання страхових послуг.

Законом «Про страхування» встановлено регуляторні вимоги, яким повинні відповідати фінансові установи для провадження страхової діяльності на території України: а) вони повинні мати форму акціонерного товариства, повного, командитного товариств або товариства з додатковою відповідальністю, з не менш, ніж трьома учасниками; б) бути внесеними до реєстру Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (далі – Нацкомфінпослуг), й отримати ліцензію на здійснення конкретного виду страхування (і займатися тільки зазначеними видами страхування); в) мінімальний розмір статутного капіталу

повинен становити суму, еквівалентну 1 млн євро (для страхової компанії, яка займатиметься страхуванням життя, – 10 млн євро) і бути сформованим лише грошовими коштами. Діють і спеціальні вимоги до показників діяльності страхових компаній, визначені «Положенням про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика».

У положенні [4] йде мова про розрахунки нормативів та поступове збільшення застосування величин К та НЗП (де К – величина, що дорівнює: 30 млн грн – для страховика, який здійснює або планує здійснювати види страхування інші, ніж страхування життя; 45 млн грн – для страховика, який здійснює або планує здійснювати страхування життя; НЗП – нормативний запас платоспроможності, який розраховується відповідно до законодавства) з 30% до застосування в повному обсязі в період з 31 грудня 2018 року до 30 червня 2020 року.

Дотримання регуляторних вимог страховими компаніями донедавна контролювала Нацкомфінпослуг. Але 12 вересня 2019 року було прийнято закон про «спліт» [5], в якому йде мова про те, що з 1 липня 2020 року регулятором страхового ринку стане НБУ. Основні вимоги до страховиків включатимуть наявність і достатність власного капіталу, прозору структуру власності та дотримання законодавства про фінансовий моніторинг.

Думки учасників ринку щодо такої зміни регуляторів дещо різнились. Більшість учасників та експертів (в т.ч. і Нацкомфінпослуг) схвально сприйняла таке рішення, проте частина фахівців має сумніви щодо ефективності такої регуляції. Так, на думку Плонки М., Тринчука В., Зеленіці І., «на сьогодні НБУ фахово неспроможний забезпечити сучасний підхід до нагляду за учасниками страхового ринку України, до того ж галузева модель управління дозволяє якісно контролювати діяльність страховиків в більшості країнах ЄС» [6, с.60].

На нашу думку, від запровадження спліту втрати відчують недобросовісні учасники ринку. У перші два роки регулятор виведе з ринку всіх, хто:

а) не розкриє прозору реальну структуру власності;

б) не доведе походження капіталу;

в) буде систематично порушувати законодавство у сфері фінансового моніторингу.

Можна сподіватись, що нові зміни зміцнять довіру до небанківського фінансового сектору і привернуть увагу іноземних інвесторів.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що регулювання страхових компаній є досить складним комплексним процесом, який потребує від суб'єктів страхового ринку чіткого дотримання спеціальних нормативних та регуляторних вимог у сфері здійснення страхової діяльності.

Список використаних джерел

1. Бондар В. Особливості діяльності страхових компаній: від створення до перевірок регуляторами. URL: http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA013105. (дата звернення: 10.03.2020).
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 10.03.2020).
3. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. Дата оновлення: 19.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14 (дата звернення: 10.03.2020).
4. Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика: Розпорядження Нацкомфінпослуг від 07.06.2018 № 850. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18#n134. (дата звернення: 10.03.2020).
5. Закон о «сплите»: НБУ назвал базовые требования к страховщикам. URL: https://finance.liga.net/insurance/novosti/zakon-o-splite-nbu-nazval-bazovye-trebovaniya-k-strahovschikam. (дата звернення: 10.03.2020).
6. Плонка Марія, Тринчук В. В., Зелениця І. М. Державний страховий нагляд країн ЄС: досвід для України. *Фінансово-кредитні системи в умовах зміни ділових циклів:* Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. (Київ, 15 травня 2019 р.): тези доп. / відп. ред. Н.П. Шульга. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 161 с.

СЕКЦІЯ 4

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗМІЦНЕННЯ

Балан Євгеній Володимирович,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ НА ТЛІ ПОТЕНЦІЙНОЇ СВІТОВОЇ КРИЗИ

Україна це країна, що розвивається, але вже достатньо інтегрована у глобальну економіку, тому будь які кризи світового рівня несуть потенційний ризик для фінансової стабільності держави. Актуальними проблемами на сьогодні безперечно є поширення нового виду коронавірусу, військова загроз, вплив рецесії на міжнародних фінансових ринках та інші. Необхідно розробити стратегію і загальну концепцію превентивних та протекціоністських заходів щодо відповідних загроз.

По-перше, аби розробити механізми забезпечення фінансової безпеки необхідно зрозуміти структуру певних загроз, які можна розділити на зовнішні (глобальні) та внутрішні. До зовнішніх можна віднести: поширення нового виду коронавірусу, нестабільність світових фінансових ринків, торговельні війни, цінова нестабільність, екологічна криза. До внутрішніх можна віднести: у бюджетній, податковій, валютній, борговій, грошово-кредитній системах, банківській та небанківській сфера [1].

По-друге, система забезпечення фінансової безпеки має включати заходи економічного, наукового, організаційно-управлінського, політико-правового, соціально-психологічного характеру [1].

Вищезгадані ризики потрібно розглядати в комплексі взаємопов’язаних подій і відповідно приймати рішення. Панічні настрої на світових фінансових ринках спричинені поширенням коронавірусу і неймовірного падіння ціни на нафту за останні 30 років ($34 за барель), провокує падіння цін на метали та зернові, що є основою нашої експортної бази і служить джерелом валютних надходжень [2]. Падіння загального товарообороту, пасажирообороту між країнами призводить до збитковості логістичних, туристичних, авіаційних компаній і загалом бізнесу, що прямо впливає на дохідну частину нашого бюджету. Хоча дешева нафта дозволить покращити сальдо платіжного балансу за рахунок скорочення імпорту палива і зміцнить

національну валюту через меншу необхідність в іноземній валюті для закупівель.

Така турбулентність у світі безперечно впливає на нашу валюту і загалом на валютний ринок, а також на ринок ОВДП. Будь яка невизначеність веде до відтоку капіталу з країни. Великий інтерес іноземних інвесторів «спекулянтів» був до наших ОВДП, за рахунок достатньо великої за мірками європейських країн дохідності по ним (10%), але політична нестабільність, заміна Кабінету Міністрів України підвищили ризикованість наших цінних паперів і відповідно перепродаж їх на вторинному ринку, що напряму спричиняє тиск на нашу національну валюту [2]. НБУ вжив заходів аби стримати різке падіння курсу гривні вливши $250 млн на ринок аби збити шалений попит на іноземну валюту [3]. Потужним сигналом для заспокоювання іноземних інвесторів було б підписання нового меморандуму, щодо співпраці з МВФ, через що досі ведуться переговори. Кошти МВФ дали б змогу стабільніше вистояти в кризовий період і підтримати економіку.

На сьогодні банківська система України оздоровлена і достатньо потужна, адже гривнева ліквідність наразі становить близько 230 млрд грн, валютна ліквідність – понад $8 млрд [2]. Банки мають достатньо ресурсів для ефективної діяльності навіть в умовах панічних настроїв населення та бізнесу під впливом негативних новин зі світових ринків. Хоча все ж таки варто вжити заходів, таких як: посилення капіталізації банків, щодо запобігання відтоку депозитів фізичних та юридичних осіб, скоротити ставки за кредитами, наближаючи їх до європейських та інші [1].

Подолати будь які кризи допоможуть структурні реформи, які має провести держава в усіх сферах економіки та соціального життя населення. На бюджетному та податковому напряму – це впровадження оптимальної податкової політики, для зростання доходів та збалансованості бюджету, рівномірне поєднання внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування дефіциту бюджету, стимулювання населення та бізнесу інвестувати свої заощадження в економіку країни. Щодо валютного та монетарного напряму: продовження політики НБУ щодо «плаваючого» валютного курсу та валютних інтервенцій задля згладжування коливань на ринку, спрямованість кредитних ресурсів МВФ не на «штучну» підтримку гривні, а на структурні інвестиційні зрушення та реформування економіки, суворий контроль над доцільністю використання таких коштів, стримування інфляційних процесів та інші [1].

Не менш важлива є боргова безпека, яка безпосередньо впливає на фінансову стабільність країни. Необхідно вжити заходів щодо скорочення негативного сальдо торговельного балансу, підвищення рівня золотовалютних резервів, бажано в золоті, адже це більш безпечний актив, який на даний момент зростає в ціні, загалом уникати подорожчання державного боргу, оптимального його збалансування [1].

Отже тільки компромісні, узгоджені дії уряду та НБУ, реалізація структурних реформ, заміна іноземних спекулянтів внутрішнім інвестором, психологічна стійкість та співпраця з міжнародними організаціями створить потужне підґрунтя для фінансової безпеки нашої держави в кризовий період.

Список використаних джерел

1. Максименко Ю.В. Фінансова безпека держави та шляхи її зміцнення. URL: http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/72133 (дата звернення 09.03.2020)
2. Сайт Мінфін. URL: https://minfin.com.ua/ua/.
3. Сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/.

Біляєва Аліна Ігорівна,
Міжнародний університет фінансів, м. Київ

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасна економічна література пропонує ряд синонімічних понять, близьких за змістом до «діагностики фінансового стану», зокрема цей процес також називають аналізом фінансового стану. Вивчення літератури з цього питання показує, що під поняттям «фінансовий стан підприємства» найбільш часто розуміють здатність господарюючого суб'єкта фінансувати свою діяльність, розміщувати та використовувати фінансові ресурси, а також сукупність факторів, які дозволяють оцінити фінансові можливості [1, 2]. Під фінансовим станом розуміємо результат взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства [3, с. 127]. Розмежування дефініцій діагностика, моніторинг, оцінка та аналіз необхідно, оскільки останній процес є тільки інструментарієм здійснення першого. Діагностика – це більш широке поняття, припускає набір цілого ряду процедур, що включають і аналіз, і оцінку, і прогнозування, сукуп-

ність яких допомагає визначити причини коливань розмірів того чи іншого показника і запропонувати способи елімінування несприятливих з них.

Діагностика дозволяє знайти «больові точки» в діяльності підприємства [4, с. 99]. Її перевагою є агрегування розрізненої інформації в набір індикаторів, показників.

Існує безліч методичних підходів до аналізу фінансового стану підприємства (горизонтальний, вертикальний, трендовий, факторний, порівняльний, коефіцієнтний аналізи), які за змістом доповнюють і узагальнюють один одного. В якості основного методу фінансового аналізу підприємства можна визначити коефіцієнтний. Різниця складу і структури фінансових коефіцієнтів, які використовуються в тій чи іншій методиці, пояснюється тим, що й досі не сформувався єдиний набір відносних показників, які застосовуються для аналізу. Дослідження наукових джерел показав, що практично у всіх методиках аналізу фінансового стану використовуються показники ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності.

Зазначені методики є об'єктивним підходом до діагностики і передбачає використання фактичних даних фінансової звітності підприємства, в той час як існує і суб'єктивний підхід, що ґрунтується на вивченні окремих неформалізованих характеристик, експертний аналіз яких дозволяє зробити висновок про наявність ймовірності втрати фінансової стійкості підприємства.

У разі, якщо підприємство вважається фінансово стійким, тобто немає ознак наближення банкрутства, рекомендуємо використання наступної методики, що складається з трьох основних етапів.

1. Діагностика фінансового стану підприємства – реалізація системного повномасштабного аналізу результатів його господарської діяльності. Діяльність визнається ефективною тільки в разі наявності трьох обов'язкових умов: раціональне використання наявних активів підприємства, своєчасного погашення всіх прийнятих зобов'язань і наявності позитивної рентабельності.

2. Прогнозування банкрутства. Дана процедура базується на розробці економіко-статистичних моделей з урахуванням усіх зовнішніх і внутрішніх економічних чинників; виявлення факторів, які в перспективі можуть негативно позначитися на фінансовому стані підприємства.

3. Формування антикризових стратегій за результатами фінансового аналізу діяльності підприємства, проведеного на основі системного підходу, бути виваженою і ефективно розпланованою.

Таким чином, фінансова діагностика підприємства передбачає всебічну оцінку його діяльності з використанням різноманітного інструментарію. Використання різноманітних джерел інформації і чіткого алгоритму дій дозволить діагностувати фінансові результати діяльності підприємства в динаміці; стане базою виявлення проблем в діяльності підприємства і визначення засобів ефективного використання та розміщення фінансових ресурсів; допоможе визначити можливі резерви поліпшення фінансового стану підприємства і підвищення рівня його платоспроможності.

Список використаних джерел

1. Поддєрьогін А., Буряк Л., Нам Г., Павліковський А. та ін. Фінанси підприємств: підручник (наук.ред.). 7-ме вид., перероб. та доп. Київ: КНЕУ, 2008. 552 с.
2. Коробов М. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ: Т-во «Знання», КОО, 2006. 378 с.
3. Косова Т. Фінансовий аналіз : навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури. 2013. 440 с.
4. Завідна Л.Д. Діагностика фінансового стану підприємства готельного господарства. *Економіка та держава.* 2018. № 4. С. 99–103. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2018/23.pdf (дата звернення: 05.03.2020)

Войченко Богдана Русланівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ХЕДЖУВАННЯ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ

У зв’язку зі значним коливанням курсу гривні відносно основних іноземних валют у період фінансової кризи Україна двічі зіткнулась з найсильнішими фінансово-економічними потрясіннями. Нормальний хід економічного розвитку завжди супроводжується ризиковими ситуаціями, які дають змогу кожному суб’єкту посісти визначені позиції в зоні господарювання. Підприємства здійснюють як короткострокове, так і довгострокове управління валютними ризиками, використовуючи фінансові та нефінансові стратегії хеджування. При цьому головним завданням є, не тільки, зниження

рівня ризиків від несприятливих змін обмінних курсів, а й отримання вигоди від сприятливого об'єднання на ринку [1].

Будь-який бізнес непов'язаний з мінливістю курсу валют та кожен має бажання застрахуватися від ризику втрати грошей, а один з найпоширеніших способів – це хеджування. НБУ визначає, що хеджування – це застосування одного чи кількох інструментів хеджування з метою повної/часткової компенсації змін справедливої вартості об'єкта хеджування або пов'язаного з ним грошового потоку [2].

Тобто, можна визначити, що хеджування валютних ризиків – це дії, спрямовані на зменшення небезпеки, пов'язаної з нестійкістю валютних курсів. Також під валютним хеджуванням зазвичай розуміється маніпуляція з інвестиційними інструментами, які спрямовані на зниження фінансових ризиків, що можуть виникнути через несприятливі фактори на валютному ринку.

Фінансові інструменти хеджування валютних ризиків поділяються на біржові та позабіржові.

До похідних фінансових інструментів в біржовому обігу відносяться:

1) Валютний ф'ючерс – стандартизована угода, що засвідчує зобов'язання особи обміняти одну валюту на іншу у визначений угодою час та на визначених умовах у майбутньому. Характеризується значною стандартизацією, вищою ліквідністю та нижчими трансакційними витратами, у порівнянні з позабіржовими інструментами. Розрахунки проводяться взаємозаліком вимог через клірингові установи.

2) Валютний опціон – угода, яка надає власнику опціону право (але не зобов'язує) купити/продати іноземну валюту за наперед визначеним курсом в наперед визначений день. Власник опціону обов'язково сплачує емітенту опціонну премію.

У позабіржовому обігу використовують такі похідні інструменти:

1) Валютний опціон, як і в біржовому обігу.

2) Валютний форвард – угода, що засвідчує зобов'язання особи обміняти одну валюту на іншу у визначений час та на визначених умовах у майбутньому. Супроводжується фізичним обміном валюти, умови контракту можуть бути підлаштовані під особливі потреби клієнта.

3) Валютний своп – угода про обмін валюти за наперед встановленим курсом з одночасним зобов'язанням провести зворотний обмін тих самих валют в майбутньому за визначеним курсом, який відрізняється від валютного курсу по першій операції. Своп в іноземній валюті може бути комбінацією двох форвардів або комбінацією спот та форвардної позиції.

4) Валютно-процентний своп – угода ринку капіталу, відповідно до якої здійснюється виплата процентних платежів за позиками, вираженими в іноземній валюті, у визначені дати протягом терміну дії угоди [3].

Дані фінансові деривативи можна застосувати як окремо, так і разом в різних комбінаціях і випадках. Таких комбінацій може бути багато. Найбільш поширеним і простим способом хеджування є фіксація курсу за допомогою форварду. Його можливість полягає у фіксуванні майбутньої ціни (курсу) купівлі або продажу. Головна перевага форварду – це те, що можна планувати свою діяльність, виходячи із наперед зафіксованого курсу.

Існують різні стратегії хеджування для досягнення вигідних умов та результатів, найбільш поширених з яких є:

1) Хеджування ф'ючерсів. Продаж ф'ючерсів на ринку термінових контрактів в тій кількості, яка буде дорівнювати обсягу партій товару, що хеджуються.

2) Купівля «пут»-опціонна. Купуючи такий опціон, з'являється цілком реальна можливість продати ф'ючерсні контракти в будь-який зручний час і за зручною ціною. Купуючи опціон «пут», ми виробляємо фіксацію мінімальної ціни. Надалі є шанс використовувати зростання ціни.

3) Продаж «колл»-опціонна. Продавець такого опціону залишиться трохи в більшому плюсі, ніж покупець. Останній візьме премію з продажу кожної одиниці «колла». Продавець може реалізувати ф'ючерси за цінами виконання.

Обираючи ту чи іншу стратегію, необхідно враховувати поточну ситуацію в економіці, можливі перспективи в обраній галузі і не забувати про аналіз. В Україні поширена практика управління ризиками засобами хеджування валютних ризиків, але цей сегмент ринку залишається недостатньо розвинутим і врегульованим, що наражає фінансові установи та підприємців на значні ризики.

Отже, хеджування ризику зміни валютного курсу має вагомі переваги, а саме дозволяє не витягувати з обороту компанії значні кошти та дає можливість «заморозити» рівень валютного курсу, що дозволить при несприятливій кон'юнктурі ринку зберегти свої кошти [4].

Доречно застосовувати для мінімізації ризику зміни валютного курсу стратегію хеджування, але для середньострокового і довгострокового періодів краще використовувати нефінансові методи хеджування, які дозволять пом'якшити чи усунути негативний вплив змін валютного курсу і будуть сприяти розвитку підприємства в нових економічних умовах.

Список використаних джерел

1. Калевська М. Р. Хеджування валютних ризиків. *Стратегічні орієнтири.* 2017. URL: http://libfor.com/index.php?newsid=3012 (дата звернення: 10.03.2020).
2. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з похідними фінансовими інструментами в банках України: постанова НБУ від 26. 12. 2018р. № 153 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0153500-18 (дата звернення: 10.03.2020).
3. Пахненко О. М., Глубока Н.А., Черненко Є. О. Валютні деривативи як інструменти хеджування валютних ризиків в Україні. *Гроші, фінанси і кредит.* 2017. №10. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/10_2017_ukr/13.pdf (дата звернення: 10.03.2020).
4. Олешко Т. І., Гнилицька А. Ю. Хеджування валютного ризику на прикладі діяльності учасників зовнішньоекономічної діяльності. *Гроші, фінанси і кредит.* 2016. №1. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/1_55_2016_ukr/16.pdf (дата звернення: 10.03.2020).
5.

Гарбарчук Тетяна Юріївна
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ

У сучасних умовах кредитування одним з основних способів захисту від кредитного ризику вважається диверсифікація кредитного портфеля банку, тому дослідження її сутності відображено в роботах науковців.

Розглядаючи саме поняття «диверсифікація» можна сказати, що це «обмеження впливу фактору ризику за рахунок уникнення надмірної концентрації за одним портфелем шляхом пошуку та поєднання портфелів, які за однакових умов приводять до різних не обов'язково прямо протилежних результатів» [1]. Що ж стосується царини саме кредитного портфеля, то під поняттям «диверсифікації кредитного портфеля банку» необхідно розуміти розподіл кредитного портфеля серед широкого кола позичальників, які відрізняються один від одного як за характеристиками (розмір капіталу, форма власності), так і за умовами діяльності (галузь економіки, географічний регіон)

[2, с. 47]. Гринько О. [3, с. 41], Бондаренко А. Ф., Гуленок К. М., Стадник О. В. [4, с. 65] вважають, що диверсифікацію кредитного портфеля банку можна визначити як процес модифікації складу та структури за допомогою кредитів, що відрізняються один від одного за основними параметрами і характеристиками.

Як правило виділяють три види диверсифікації: галузеву, географічну та портфельну. Галузева диверсифікація виявляється у розподілі кредитів між клієнтами, які здійснюють свою діяльність в різних галузях економіки. Географічна диверсифікація охоплює кредитні ресурси, які необхідно розподілити між позичальниками, котрі перебувають у різних регіонах, географічних територіях, країнах із різними економічними умовами. Портфельна диверсифікація зосереджена на кредитах, які надаються різними категоріями позичальників – великими і середніми компаніями, підприємствами малого бізнесу, фізичними особами, урядовими та громадськими організаціями, тощо [5, с. 17].

Якщо розглядати тільки окремо портфельну диверсифікацію кредитів за окремими позичальниками, то такий напрямок не приведе до зниження ризику. У такому випадку необхідно суворо дотримуватись галузевої диверсифікації, яка спрямована на те, що кредит не може надаватись кільком підприємствам однієї галузі, оскільки є певний відсоток погіршення становища у конкретній сфері, що може привезти до банкрутства у цілому.

На нашу думку, наведені види диверсифікації, слід доповнити наступними методами, які слід застосовувати в рамках зазначених видів:

1. Диверсифікація за термінами – короткострокові кредити (надані терміном до 1 року), та довгострокові (розміщені на термін більше 1 року). З точки зору кредитних ризиків, велика ймовірність їх появи з’являється у довгострокових кредитів через не прогнозованість ситуації.

2. Диверсифікація за величиною кредиту. Передбачає відсутність або наявність «великих» кредитних ризиків та їх концентрацію (нормативне значення – 10% від розміру регулятивного капіталу, однак на практиці банк може сам встановити критичний розмір кредиту).

3. Диверсифікація кредитного портфелю за видами валюти. Найбільш оптимальною є структура кредитного портфеля за умови, що у гривневому еквіваленті сформовано не менше, ніж 60% його обсягу.

4. Диверсифікація шляхом раціонування кредитів, що регламентує встановлення лімітів за окремими позичальниками / групами позичальників, пов'язаних із їх кредитоспроможністю, термінами, розмірами, видами відсоткових ставок. А також пряме затвердження лімітів для всіх позичальників виділеної групи в абсолютному обсязі та у вигляді частки. Встановлення лімітів на кредити з урахуванням видів забезпечення, проте, це відноситься до кредитів, які мають різні форми забезпечення в обсягах, що дорівнюють розміру кредиту та відсотків за ним.

Отже, досліджуваний метод слід застосовувати зважено й обережно, спираючись на статистичний аналіз і прогнозування, враховуючи можливості банку й насамперед рівень підготовки кадрів. Основною перевагою методу є зниження рівня ризику за кожним окремим напрямом кредитної діяльності банку. Однак для подальшого його розвитку виникає потреба у професійному управлінні та глибоких знаннях ринку, що виявляється у достатній кількості висококваліфікованих фахівців зі знаннями багатьох галузей економіки, оскільки надмірна диверсифікація призводить не до зменшення, а до зростання кредитного ризику.

Список використаних джерел

1. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: постанова НБУ від 11.06.2018 №64. Дата оновлення: 07.06.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18 (дата звернення: 10.03.2020).

2. Гринько О., Хохлов В., Корягіна Г. Управління кредитним ризиком банку на основі методу диверсифікації. *Світ фінансів.* 2010. № 3 (16). С. 99–105.

3. Гринько О. Теоретичні аспекти сутності та визначення диверсифікації кредитного портфеля банку. *Вісник НБУ.* 2011. № 4(182). С. 38–45.

4. Бондаренко А. Ф., Гуленок К. М., Стадник О. В. Вплив диверсифікації кредитного портфеля на фінансові результати банку. *Збірник наукових праць «Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України»,* 2014. Випуск 38. С.64-74.

5. Криклій О.А., Маслак Н.Г. Управління кредитним ризиком банку: монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 86 с.

Гербич Вікторія Ігорівна,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ БАНКІВ

Достатність регулятивного капіталу банку є показником, який по своїй суті відображає здатність банку виконувати покладені на нього функції, не зважаючи на понесення збитків у разі реалізації певних видів ризиків.

Достатність капіталу банку, як показник потребує постійної адаптації до змін у веденні банківського бізнесу. Але для оцінки рівня стійкості банківської системи цього показника не достатньо, оскільки він надає інформацію про достатність капіталу банку на певні дати постфактум, не враховуючи подальших перспектив розвитку банку та волатильність його зовнішнього середовища у майбутньому. Інструментом, який дає можливість змоделювати та зробити прогноз достатності капіталу банку під дією різних чинників на перспективу є стрес-тестування.

Проведене дослідження тлумачень стрес-тестування міжнародних фінансових організацій та національних регуляторних органів, показало відсутність єдиного підходу до цього поняття. Спільним у розглянутих визначеннях, є те, що стрес-тестування дозволяє оцінити втрати кредитних установ внаслідок змін макроекономічних показників, закладених у його сценарії. При цьому, НБУ розглядає стрес-тестування як метод оцінки ризиків. Банк міжнародних розрахунків та МВФ відносять стрес-тестування до методів оцінки вразливості портфеля кредитних установ до суттєвих змін макроекономічних показників або до виключних, але можливих подій.

Стрес-тестування банку слід розглядати через 4 призми: макропруденційний підхід (макроекономічне стрес-тестування); мікропруденційний підхід (мікроекономічне стрес-тестування); антикризове управління; внутрішня система управління ризиками. Дані підходи відрізняються масштабами досліджуваних систем, які підлягають стрес-тестуванню. Наприклад, макропруденційний підхід являє собою громіздку за своїми масштабами систему розрахунків, метою якої є виявлення установ, які при погіршенні стану зовнішнього середовища можуть мати проблеми у виконанні своїх функцій. Стрес-

тестування на основі макропруденційного підходу по своїй суті є інструментом, за допомогою якого регуляторні органи виявляють слабкі місця у системі для того, щоб максимізувати стійкість до кризових явищ. Також існують стрес-тести, які застосовують для того, щоб знайти вихід для тих установ, які є на грані життєздатності і припинення діяльності яких може вплинути на стан економіки.

Порівняльний аналіз підходів до стрес-тестування в США, ЄС, Росії та України [1, 2] демонструє те, що стрес-тестування – це, насамперед, механізм, який не може бути для всіх країн однаковим. Він є індивідуальним для кожної банківської системи. Тому що кожна банківська система має різний рівень розвитку, різний рівень впливу факторів на функціональні можливості банківських установ. Тому стрес-тестування в різних країнах відрізняється за підходами, за кількістю стресових сценаріїв та за комплексами показників на основі яких будуються стресові сценарії.

За результатами останнього опублікованого звіту EBA про результати стрес-тестування проведеного у 2018 році [3] 87 банків, які безпосередньо контролюються ЄЦБ, стали більш стійкими до фінансових потрясінь за останні два роки. Незважаючи на більш серйозний несприятливий сценарій, ніж у стрес-тесті 2016 року, середній коефіцієнт загального капіталу першого рівня (CET1) серед усіх 87 банків після трирічного стресового періоду становитиме 10,1%, порівняно з 8,8% два роки тому [3].

На даному етапі, стрес-тестування достатності капіталу, яке проводиться НБУ має ряд недоліків. Одним із недоліків є неврахування у розрахунку достатності капіталу операційного ризику. Існує декілька варіантів розрахунку розміру операційного ризику, апробація яких на даних трьох провідних державних банків України виявила додаткову потребу в капіталі на покриття їх операційного ризику на додачу до вже існуючих потреб, виявлених за результатами стрес-тестування НБУ.

Стрес-тестування по своїй суті є доволі багатогранним інструментом. Воно дає можливість сконструювати систему виміру рівня стійкості банківської установи, яка функціонує в будь-яких умовах з урахуванням особливостей тієї чи іншої банківської установи. Зарубіжний досвід впровадження стрес-тестування достатності капіталу банку є доказом того, що поступове підвищення жорсткості стресових сценаріїв стимулює підвищення рівня стійкості банківської системи.

Список використаних джерел

1. Опис моделі стрес-тестування банків у 2019 році. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/news/all/natsionalniy-bank-oprilyudniv-pidhid-do-stres-testuvannya-bankiv-u-2019-rotsi (дата звернення: 05.03.2020).
2. Сучкова Е. О., Мастеровенко К. В. Методология и практика реализации макропруденциального стресс-тестирования банковской системы. *Вестник Московского университета.* Серия 6. Экономика. 2017. № 1. С. 123–146.
3. EBA publishes 2018 EU-wide stress test results (2018). URL: https://eba.europa.eu/eba-publishes-2018-eu-wide-stress-test-results (дата звернення: 05.03.2020).

Гончарук Інна Григорівна,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ

На сьогодні проблема ефективності займає ключове місце не лише на практиці, а й в теоретичній економічній науці. Не дивлячись на те, що проблемі ефективності присвячено багато праць, єдиного концептуального підходу не сформовано. Плюралізм наукових поглядів і нечіткість визначення підходів до оцінки ефективності діяльності банку часто призводить до невизначеності у об'єктивній оцінці і необхідності уточнення [1, С. 116].

Ефективність діяльності банку надзвичайно важливий показник, адже це не лише результат діяльності, а й показник доцільності ведення бізнесу, можливість скласти конкуренцію на ринку фінансових послуг і продуктів, визначник для подальшого ведення справ, його корегування та необхідність вдосконалення [2, С. 133]. Проте існуюча система підходів до оцінки ефективності діяльності банку потребує суттєвих змін. На разі неможливо досконало провести аналіз результативності та «корисності» бізнесу через зосередженість банків на одному або навіть кількох (але відсторонених один від

одного) підходах до оцінки ефективності. Тому ми детальніше розглянемо цю проблему та запропонуємо свій варіант її вирішення.

Рівень ефективності банківської діяльності є визначним показником для широкого кола споживачів інформації та значної множини шляхів її використання. В свою чергу, це призводить до множинності підходів оцінки ефективності банківської діяльності. Загалом підходи, що використовуються для оцінки банківської ефективності можна поділити на три групи [3, С. 338]:

– підхід, що спрямований на аналіз окремих показників діяльності банку, таких як фінансові коефіцієнти та техніко-економічні показники(метод фінансових коефіцієнтів та техніко-економічних показників, метод декомпозиційного аналізу прибутковості власного капіталу (модель Дюпона));

– параметричні методи, передбачають підходи, що засновані на економетричному аналізі й потребують визначення функціональної форми виробничої функції банку або функцій витрат, прибутків, доходів (метод найменших квадратів, корегованих найменших квадратів, стохастичної границі, без специфікації розподілу, щільної границі);

– непараметричні методи, базуються на математичному програмуванні і не потребують визначення функціональної форми виробничих залежностей (аналіз поверхні обгортання, метод вільного розташування оболонки, індекси продуктивності). [4, С. 101]

Оскільки оцінка ефективності діяльності банку має відношення абсолютно до всіх без виключення напрямів і сфер діяльності банку, на нього впливають безліч внутрішніх та зовнішніх чинників[5]. Я вважаю, що оптимальним вирішенням даної проблеми буде залучення банку до кожного з вказаних вище підходів оцінки ефективності, присвоєння їм відповідних балів впливу на загальний рівень ефективності банку та проведення всіх розрахунків з відповідним корегуванням до зовнішнього середовища існування бізнесу та можливих внутрішніх ситуацій.

Отже, оцінка ефективності банківської діяльності – це багатофакторний показник, що є основним виміром правильності прийнятих управлінських рішень. Недосконалість підходів до його оцінки перешкоджає об’єктивному баченню діяльності бізнесу, може призводити до надмірних витрат або недоотримання прибутку при

наявних ресурсах. Використання кількох підходів оцінки з їхнім подальшим ранжуванням на фоні зовнішнього середовища дозволить максимально нівелювати можливі помилки при оцінці ефективності банківської діяльності.

Список використаних джерел

1. Хайлук С. О. Оцінка ефективності діяльності банків: порівняльний аналіз методів та моделей. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2010. № 1(8). С. 112–118.
2. Буряк А.В. Методичні засади оцінювання ефективності діяльності банків. *Економічний аналіз*. 2010. Вип. 7. С. 133–136.
3. Ковч Т.Б. Методичні підходи до оцінювання ефективності фінансового моніторингу в комерційних банках. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2011. № 21. С. 334–343.
4. Огородник В.В. Методи оцінки соціально-економічної ефективності банку з державною участю. *Науковий погляд: економіка та управління.* 2018. № 3 (61). С. 97–103.
5. Основні показники ефективності діяльності банку. Українські підручники онлайн URL: http://pidruchniki.ws/12090316/bankivska_sprava/osnovni_pokazniki_efektivnosti_diyalnosti_banku (дата звернення: 10.03.2020).

Женжеруха Петро Олексійович,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА РЕПУТАЦІЮ БАНКУ

На сьогоднішній день увага до феномену ризику репутації зростає. Першочергово це пов’язано із діяльністю Базельського комітету з питань банківського нагляду. Саме ця інституція звертає увагу на роль ризику репутації, а також наголошує, що саме недостатня увага до ризику репутації була одним із ключових факторів виникнення останньої світової фінансової кризи. Значна увага Базельського комітету призвела до того, що науковці у всьому світі

почали більш глибинно досліджувати природу ризику репутації банків та формувати теоретичні засади щодо організації його управління, контролю та моніторингу.

Одним із основних аспектів менеджменту ризику репутації банків є визначення факторів впливу, які можна поділити на дві групи: внутрішні та зовнішні. До внутрішніх факторів впливу на репутацію банку доречно віднести всі взаємодії, що відбуваються всередині банку між клієнтами, робітниками, власниками та іншими стейкхолдерами. Різноманітність подібних дій є дуже великою і спрогнозувати їх неможливо. Прикладом дії внутрішніх факторів можуть бути внутрішнє шахрайство з боку співробітників банку; розголошення комерційної таємниці або будь-якої іншої конфіденційної інформації; неефективна робота топ-менеджменту; неякісна робота персоналу із клієнтами, нестабільність фінансового стану банку, незадовільний рівень фінансової стійкості та ділової активності банку тощо [1]. В свою чергу, до зовнішніх факторів можна віднести зниження рейтингів банку рейтинговими агентствами, негативна оцінка аудиторами та контролюючими органами діяльності банку, конфлікт інтересів із партнерами, ЗМІ тощо, негативна макроекономічна ситуація в країні тощо [2].

Однак, в межах внутрішніх та зовнішніх факторів вчені виділяють різні підгрупи. Одностайності в думках не існує, що породжує певну різниця у їх трактуванні. Узагальнена систематизація ризик-факторів по ризику репутації банку представлена на рис.1.

Дані рис. 1 свідчать, що класифікувати фактори впливу на репутацію банку можна за такими характерними особливостями, як походження, спектр дії, масштаби впливу тощо. Слід також зауважити, що внутрішні чинники набагато простіше піддаються процесу контролю та моніторингу, адже перебувають в безпосередній увазі співробітників банку. Натомість зовнішні чинники мають більш випадковий та неочікуваний характер.

Разом з тим слід розуміти, що ряд факторів можуть діяти на окремий конкретний банк, а деякі можуть впливати на всю банківську систему країни. Прикладом більш вузької дії на банк може бути публікація негативної інформації про банк або будь-яка надзвичайна подія всередині банку, що порушує його діяльність. Натомість до прикладів впливу факторів на всю банківську систему можна віднести

занепад економіки, зниження валового внутрішнього продукту (ВВП), негативне сальдо платіжного балансу, зростання інфляції/дефляції, дефіцит державного бюджету тощо [1].

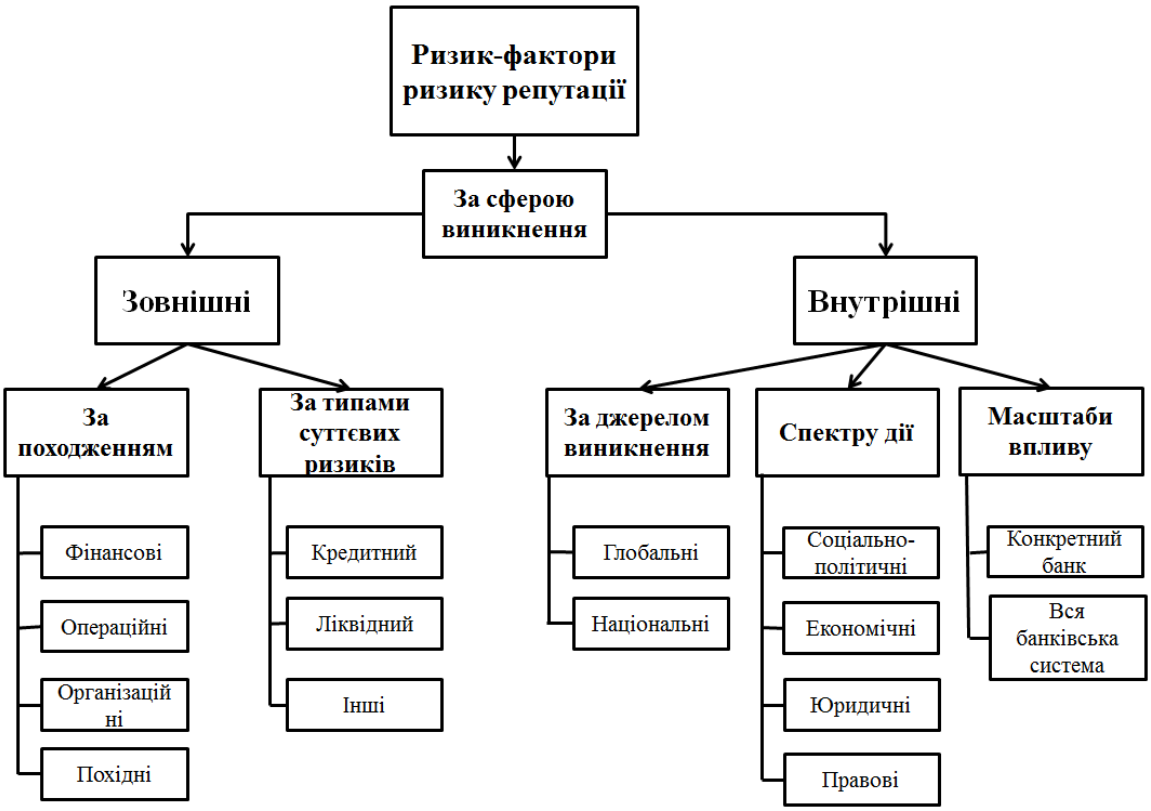

*Рис. 1. Систематизація ризик-факторів ризику репутації**

**Примітка: побудовано автором на основі власних напрацювань*

Слід також зауважити, що зарубіжні вчені виділяють наступні драйвери репутації (reputational risk drivers) банку: задоволеність клієнта, фінансові показники, вимоги соціуму, якість внутрішніх процесів, кризові явища в інших банках, регуляторні та законодавчі вимоги, медіа [3].

Отже, фактори ризику репутації можна класифікувати за різними ознаками, розуміння яких є критично важливим для банків, оскільки вони прагнуть розширювати власну клієнтську базу та бути успішними на ринку банківських послуг. Саме велика кількість факторів, що впливають на ризик репутації зумовлює подальше дослідження цієї проблематики, а також формування ефективних пропозицій щодо управління та контролю ризику репутації у банках.

Список використаних джерел

1. Буряк А.В., Римар А.О. Репутаційні ризики банківського сектору: інституційні прояви суспільної довіри до фінансового сектору країни. *Економіка. Фінанси. Право.* 2017. №12/3. С. 10–14.
2. Христін А.І. Сутність та чинники виникнення репутаційного ризику банків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016.* Випуск 8, частина 2, С. 108–111.
3. Zaby S. The Management of Reputational Risks in Banks: Findings From Germany and Switzerland. 2019. URL: https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2158244019861479# (дата звернення: 10.03.2020).

Жилич Тетяна Андріївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

АНАЛІЗ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ БАНКІВ У РАКУРСІ ГАРМОНІЗАЦІЇ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ

Стабільність фінансового сектору напряму залежить від стійкості та ефективності банківської сфери. Тому дуже важливо, щоб банки уміло залучали ресурси та, відповідно, ефективно їх використовували.

Наразі банківський сектор переживає зміну підходів та трактувань окремих операцій і статей балансу, пов'язані з гармонізацією національного і світового стандартів обліку та звітності, тому статті зобов'язань банків дещо змінились. Це, в свою чергу, призводить до певних труднощів у проведенні порівняльного аналізу за тривалий період часу.

На сьогоднішній день основними статтями зобов'язань банків є: заборгованість перед НБУ; заборгованість перед кредитними установами (іншими банками), що включає кореспондентські рахунки та депозити «овернайт» інших банків (рідше отримані кредити); заборгованість перед клієнтами (або «кошти клієнтів»), тобто поточні рахунки та строкові кошти фізичних і юридичних осіб; похідні

фінансові зобов'язання; інші кошти, наприклад, зобов'язання з фінансового лізингу (оренди); зобов'язання щодо поточного податку на прибуток; резерви за зобов'язаннями; субординований борг; інші фінансові та нефінансові зобов'язання. У банків, які здійснюють випуск цінних паперів (окрім акцій), зобов'язання містять статтю «боргові цінні папери, випущені банком», з'явилась і стаття «торгові зобов'язання», що включає зобов'язання банку, які утримуються з метою торгівлі або хеджування ризиків інших статей торгової книги.

Кошти клієнтів у більшості банків залишаються основною частиною зобов'язань та основоположним аспектом у підтриманні надійності банку. Проте слід зауважити те, що велика кількість залишків на рахунках клієнтів знижує стабільність ресурсної бази банку, збільшує потребу у високоліквідних активах, чим загострює проблему ліквідності. І навпаки, чим вища частка довгострокових зобов'язань перед клієнтами банку, тим вища стабільна частина ресурсів банку, що позитивно впливає на його ліквідність і зменшує його залежність від міжбанківських позик [1].

Проаналізувавши зобов'язання банку та визначивши певні співвідношення, можна зрозуміти яким чином банк формує базу ресурсів та як ефективно її використовує. Якщо банк із зобов'язань не достатньо виділяє на надання кредитів чи купівлю цінних паперів, тоді скоріш за все, це буде неефективне використання ресурсів і така політика є неприбутковою. Також важливим показником є співвідношення власного капіталу банку та строкових коштів, адже депозити клієнтів повинні бути достатньо забезпеченими.

В умовах конкуренції першочерговим для управлінської діяльності банків є аналіз обсягів зобов'язань та їх структури. Обсяги зобов'язань повинні бути співставні з розміром капіталу, як гарантійної «подушки» у випадку несприятливої ситуації, тому важливо співставляти не тільки обсяги, але й темпи їх приросту. Особливо в період суттєвого нарощення депозитів за короткий відрізок часу. Показником якості зобов'язань є їх стабільність та відсутність залежності від одного джерела. Не так давно у звітності з'явилась примітка, що розшифровує галузеву структуру коштів, це вкрай інформативно щодо визначення залежності банку від можливої рецесії у тій галузі, де здійснюють діяльність основні клієнти.

Проаналізувавши зобов'язання (перш за все кошти клієнтів та банків) можна здійснити прогноз потреби в ліквідних коштах для

того, щоб банк зміг погасити свої зобов'язання за депозитами, отриманими кредитами тощо. З метою залучення більшої кількості клієнтів для розміщення вільних коштів у формі банківських депозитів, необхідно запропонувати найбільш вигідні та оптимальні умови, ніж є на даний момент, тобто, розробити для клієнтів цілий комплекс варіантів депозитів з різними умовами, що допоможе кожному клієнту підібрати для себе найвигідніші варіанти.

Щодо стану з формування зобов'язань банківським сектором України слід зазначити наступне. Протягом 2019 року зобов'язання банків зменшились на 0,3% і на кінець періоду становили 1,19 трлн грн., проте без урахування фактору зміни курсу вони зросли на 3,7%. Загалом частка населення та бізнесу у зобов'язаннях підвищилась до 81,8% від усіх зобов'язань. Це чергове оновлення історичних максимумів. Загальна кількість відкритих клієнтами рахунків станом на 01.01.2020 становила 94,3 млн. шт., 80,7% яких були поточними рахунками [2]. Отже, бачимо, що вагому частину в зобов'язаннях банків складають залучені кошти, що свідчить про лояльність та довіру клієнтів, проте значний обсяг цих залучених коштів припадає на поточні рахунки, які в свою чергу є короткостроковими зобов'язаннями і негативно впливають на фінансову стійкість та ліквідність банків. У такому випадку варто зосередити увагу на розробленні привабливої депозитної політики задля залучення довгострокових ресурсів. Аналіз зобов'язань банків є необхідним задля визначення його надійності та стійкості, адже він дає змогу конкретизувати шляхи підвищення ліквідності та прибутковості роботи банку.

Список використаних джерел

1. Парасій-Вергуненко І.М. Банківська система: аналіз банківської діяльності URL: https://textbook.com.ua/bankivska-sistema/1563561332/s-1?page=1 (дата звернення: 04.03.2020).

2. Огляд банківського сектору. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2019-11.pdf?v=4 (дата звернення: 04.03.2020).

Заворотнюк Ігор Ігорович,
Одеський торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Одеса

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ЯК ПРІОРИТЕТНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Питання забезпечення економічної безпеки України стала предметом досліджень лише наприкінці 1990-х років. Однак успішна політика в фінансово-економічній сфері безпосередньо впливає на економічну, політичну та соціальну стабільність України. Тому забезпечення фінансово-економічної безпеки держави є однією з найактуальніших питань.

Розглядаючи ті, чи інші сторони національної безпеки, особливу увагу варто звернути саме на її економічні аспекти. Адже будь-яка реалізація інтересів держави можлива лише у випадку розвитку економіки країни. Саме така точка зору на вказану проблему повинна визначити повсякденну діяльність державних органів.

Однією із найважливіших складових економічної безпеки є фінансова безпека. Нехтуванням фінансовою безпекою держави може призвести до негативних(катастрофічних) наслідків: занепаду галузей, банкрутства підприємств і, зрештою, підриву державного строю з подальшою втратою її суверенітету.

Відповідно до наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277 було визначено, що «фінансова безпека» – це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни [1].

Наразі зараз виділяють такі складові фінансової безпеки України, а саме: банківську, боргову, бюджетну, валютну, грошово-кредитну безпеку та безпеку небанківського фінансового сектору у табл. 1.

Однією із найважливіших складових національної безпеки є її фінансова безпека, без належного забезпечення якої практично неможливо вирішити жодне із завдань, що стоять перед державою. Фінансова безпека є досить широким і неоднозначним поняттям, сутність якого трактується по-різному.

Наприклад заслуговує на увагу термін М. М. Єрмошенка, який зазначив, що фінансова безпека – це стан фінансової сфери держави, що характеризується збалансованістю і якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх

і зовнішніх загроз, здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарства та населення [2].

Таблиця 1

Складові фінансової безпеки України*

Складові фінансової безпеки України	
Банківська безпека	Рівень фінансової стійкості банківських установ, що сприяє забезпеченню ефективного функціонування банківської системи країни та захисту від зовнішніх і внутрішніх дестабілізаційних чинників незалежно від умов її функціонування.
Боргова безпека	Рівень державної заборгованості, достатній для вирішення загальних соціально-економічних потреб, який дозволяє зберегти стійкість фінансової системи країни до внутрішніх і зовнішніх загроз.
Безпека небанківського фінансового сектору	Рівень розвитку фондового та страхового ринків, що дає змогу повною мірою задовольняти потреби суспільства в зазначених фінансових інструментах і послугах.
Бюджетна безпека	Стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів
Валютна безпека	Ступінь забезпеченості держави валютними коштами, достатніми для додержання позитивного сальдо платіжного балансу, виконання міжнародних зобов'язань, накопичення необхідного обсягу валютних резервів, підтримання стабільності національної грошової одиниці
Грошово-кредитна система	Стан грошово-кредитної системи, який характеризується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та таким рівнем інфляції, що забезпечує економічне зростання та підвищення реальних доходів населення

**Примітка: складено автором за даними [1]*

Індикатори стану фінансової безпеки країни – це взаємопов'язані показники стану фінансової системи, які в кількісному вираженні висвітлюють рівень загроз, мають високу чутливість і велику сигнальну здатність попереджати дослідників, державу та суб'єктів ринку про можливі загрози у зв'язку зі зміною макроекономічної ситуації, прийняттям управлінських рішень у сфері фінансової політики.

Проаналізувавши сутність фінансової безпеки України, удосконалено теоретичний підхід до трактування категорії «фінансова безпека країни», що, на відміну від існуючих, розглядається як стан ефективності функціонування фінансової системи країни, що кількісно оцінюється за допомогою узагальнення індикаторів стану грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, боргової безпеки та безпеки небанківського фінансового сектору, забезпечує належний рівень стійкості фінансової системи до зовнішніх і внутрішніх загроз та формує необхідні умови для досягнення її цілісності та ефективності функціонування.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ від 29.10.2013 р. № 1277 URL : https://ips.ligazakon.net/document/view/ME131588?An=57 (дата звернення: 03.03.2020)

2. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави. Київ : 2001. 350 с.;

3. Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія. Харків: ВД «Інжек». 2006. 240 с.

Карпенко Валерія Валеріївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

КРЕДИТНИЙ РИЗИК БАНКУ ТА МЕТОДИ ЙОГО МІНІМІЗАЦІЇ

Як ми всі знаємо, саме надані банком кредити приносять йому чи не найбільший дохід. Як найдохідніша стаття балансу банків, кредити складають вагому частку його активів. В процесі своєї діяль-

ності банки співпрацюють з різними клієнтами, серед яких є й такі, що не підпадають під визначення «надійний». Але задля отримання більшого прибутку банки співпрацюють з такими клієнтами, а отже йдуть на ризик.

Кредитні ризики є основними ризиками, що виникають під час основної діяльності банків. Їх поява може бути спричинена помилками при оцінці платоспроможності клієнта, несвоєчасним виявленням проблемних кредитів та недосконалим кредитним контролем.

Існує багато тлумачень визначення «кредитний ризик», але більшість розглядає його як можливість (ймовірність) несвоєчасної сплати або несплати відсотків за кредитом та/або суми кредиту, в результаті чого банк втрачає можливі економічні вигоди від своєї основної діяльності.

Для забезпечення повної та своєчасної оцінки банками величини кредитного ризику Національний банк України затвердив « Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями».[У цьому документі для розрахунку розміру кредитного ризику передбачено застосування рекомендованої Базельським комітетом з банківського нагляду формули, що використовує три компоненти: ймовірність дефолту боржника (PD – probability of default), рівень втрат у разі дефолту (LGD – loss given default) і експозицію під ризиком (EAD – exposure at default). З урахуванням нормативних вимог НБУ щодо визначення кредитного ризику, банки розробляють внутрішні положення за кожним видом фінансових активів, групою фінансових активів, дебіторською заборгованістю за господарською діяльністю банку та наданими фінансовими зобов'язаннями [2].

Доволі специфічним є явище, коли клієнти банку внаслідок зовнішніх та внутрішніх чинників неналежно або зовсім не виконують свої зобов'язання перед банком. Якщо мова йде про зовнішні чинники, то банк ніяк не може на це впливати. Під впливом економічного середовища платоспроможність клієнтів може падати і тут банк не в змозі нічого змінити. Але може бути інша ситуація, пов'язана саме із внутрішніми чинниками. Мова йде про клієнтську базу банку. Усвідомлюючи або ж в результаті помилок при оцінці платоспроможності, банки самі поповнюють свою клієнтську базу «ненадійними» клієнтами, тим самим впливаючи на свою фінансову стійкість.

Отже, як ми можемо бачити, кредитні ризики для банків досить буденна справа. Нестійке економічне середовище, що негативно впливає на фінансові ринки та ринки банківських послуг, зниження

платоспроможності клієнтів, помилки у правових аспектах діяльності банків та неправильно сформовані стратегії управління ризиками являють собою постійну загрозу нормальному функціонуванню банків, що зумовлює поступову втрату ними своєї фінансової стійкості.

НБУ як регулятор та наглядач за діяльністю банків обмежує їх кредитні ризики за допомогою трьох економічних нормативів – Н7, Н8, Н9. Ці нормативи встановлюють максимальний розмір кредитного ризику на 1 контрагента в обсязі, що не перевищує 25%; максимальний розмір великих кредитів, який не може перевищувати 8-кратного розміру регулятивного капіталу банку; норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами, значення якого не більше 25%.

Мінімізація кредитного ризику дає змогу не лише запобігти можливим втратам банку від кредитної діяльності, а й не допустити виникнення серйозних проблем із ліквідністю, платоспроможністю та попередити ймовірність банкрутства. Для зниження кредитного ризику банки використовують різноманітні прийоми та заходи захисту від нього, а саме:

– диверсифікація (полягає у розподілі кредитного портфеля серед широкого кола клієнтів);

– лімітування (полягає у встановленні максимально допустимих розмірів наданих кредитів, тим самим обмежуючи можливість ризику);

– страхування (ефективна система щодо зменшення впливу кредитних ризиків)

– порука, гарантія, неустойка (штраф, пеня) та застава (акумуляція частини коштів, які надалі використовуються для компенсації неповернених кредитів)

Варто зазначити, що одним із найефективніших методів протидії можливому впливу кредитних ризиків є саме страхування. Резерви, створені під втрати від кредитів служать захистом вкладників, кредиторів та акціонерів банку, а з іншого – резерви підвищують надійність і стабільність банківської системи у цілому. Проте це спосіб самокомпесації ризиків і він підвищує витратність діяльності банку.

Також досить дієвим заходом захисту від кредитного ризику є аналіз платоспроможності клієнтів, який дає змогу вчасно реагувати на зміни його фінансового стану та приймати рішення щодо доцільності надання кредиту такому клієнту. Кредитний скоринг – це технологія, що використовується кредитно-фінансовими установами,

для визначення та оцінки платоспроможності клієнтів. Серед переваг скорингових систем відзначається, насамперед, зниження рівня неповернення кредиту.

Кредитні ризики несуть у собі найбільшу небезпеку для банків щодо забезпечення і збереження їх фінансової стійкості. [1] Тому попередження таких ризиків має стати пріоритетним питанням для банків. Дослідження сутності кредитного ризику, причин його виникнення, факторів впливу та класифікації сприятиме досконалішому розумінню його економічного змісту, що в подальшому дозволить розвивати методику управління кредитним ризиком банку.

Отже, для отримання прибутку банківським установам потрібно не уникати кредитного ризику, а якісно управляти ним, адже від цього залежить ефективність банківської діяльності й фінансова безпека. Оскільки, основну складову прибутковості банків становлять саме кредитні операції, ефективність системи управління кредитним ризиком має важливе значення. Вибір правильного методу управління кредитним ризиком дозволить підвищити стабільність, надійність та конкурентоспроможність банківської системи, що позитивно буде впливати на загальний економічний стан країни.

Список використаних джерел

1. Про фінансову стабільність. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/stability

2. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціям: постанова НБУ від 30.06.2016р. № 351. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16 (дата звернення: 10.02.2020).

Козійчук Ольга Василівна,
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Вінниця

ПОДАТКОВІ ПЛАТЕЖІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ

Необхідною умовою для розвитку економіки України є стабільна фінансово-кредитна система та присутність довіри до неї з боку громадян та представників бізнесу.

Фінансово-кредитна система являє собою сукупність фінансових, інвестиційних та кредитних інститутів держави, яких по-іншому називають фінансові посередники. Для України характерний поділ фінансово-кредитної системи на банківську та небанківську системи. До першої належать комерційні банки та Національний банк України, а небанківську систему зазвичай класифікують на:

1) страхові компанії та недержавні пенсійні фонди;

2) інші фінансові посередники (кредитні спілки, лізингові компанії, інвестиційні фонди, ломбарди тощо) [1].

Фінансовою стабільністю фінансово-кредитного посередника є його спроможність протистояти зовнішнім і внутрішнім впливам, зберігаючи здатність виконувати властиві для нього функції, а також у разі впливу зовнішніх та внутрішніх чинників повертатися до стану рівноваги. Тому за для забезпечення стабільності фінансово-кредитної системи потрібно уникати появи податкових ризиків. Тобто ризиків, які можуть спричинити надходження податкових платежів до бюджету в неповному обсязі або несвоєчасно, що може призвести втрат бюджету.

Податкові надходження до бюджету від суб'єктів фінансово-кредитної системи є значними. Зокрема, вони сплачують податок на прибуток, який займає вагому роль в наповненні бюджету.

Оподаткування банків та небанківських фінансових посередників впливає на їх кінцевий фінансовий результат діяльності, а також має вагомий вплив на стабільність фінансово-кредитної системи. Мета діяльності фінансово-кредитних установ – одержання прибутку, податки та інші обов'язкові платежі відносяться до категорії витрат, і тому впливають на його розмір. Але це не завжди означає, що чим менші податки сплачують фінансові установи, тим більший буде їх прибуток. Оскільки зменшення сплати одного податку, може призвести до збільшення розміру іншого чи до застосування фінансових санкцій стосовно платника [2].

З іншої сторони провідні суб'єкти фінансово-кредитної системи, банки, виступають посередниками між платниками податків і державою. Їх діяльність впливає на своєчасність і повноту наповнення бюджету, оскільки вони здійснюють перекази податкових платежів. Крім того, банки надають інформацію щодо відкриття рахунків та здійснення фінансово-господарських операцій клієнтами, щодо своєчасності перерахування податкових платежів платниками податків тощо. Ці функції банків зменшують ймовірність настання податкових ризиків і тим самим підвищують стабільність всієї фінансово-кредитної системи. Також вони є основними інвесторами економіки,

чим здійснюють збільшення кількості платників податків і тим самим підвищують дохідність бюджету [3].

Податкові платежі, які сплачуються суб'єктами фінансово-кредитної системи, мають вплив на її ефективність та фінансову стабільність. Оскільки всі фінансові посередники взаємопов'язані, то погіршення фінансового стану, неспроможність сплати податків одного суб'єкта повпливає на ситуацію всього ринку фінансових послуг в цілому.

Список використаних джерел

1. Швець В. Я., Єфремова Н. Ф., Чічкань О. І. Гроші та кредит : навч. посіб. Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2015. 301 с.

2. Сербина О. Г. Вплив оподаткування на дохідність і напрями розвитку банківської діяльності. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2010. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/vpliv-opodatkuvannya-na-dohidnist-i-napryami-rozvitku-bankivskoyi-diyalnosti/viewer (дата звернення: 10.02.2020).

3. Клюско Л. А. Підсосонна Я. Г. Оподаткування банківської діяльності в Україні та основні напрями його вдосконалення. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики.* 2012. № 1. URL: http://fkd.org.ua/article%20/viewFile/28913/25917 (дата звернення: 10.02.2020).

Кондратенко Вікторія Сергіївна,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ЗАГРОЗИ СТАБІЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОМУ ВАЛЮТНОМУ РИНКУ

Валютні відносини є однією з найбільш складних сфер ринкового господарства, оскільки в них зосереджені проблеми національної та світової економіки. В умовах глобалізації постійно збільшуються міжнародні потоки товарів, послуг і особливо капіталів і кредитів.

Питання розвитку валютного ринку в сучасних умовах є дуже важливим і для України. Без ефективного валютного ринку економіка просто не зможе функціонувати. Держава повинна сприяти розвитку

валютного ринку та контролювати його. Основними проблемам валютного ринку є:

– низький соціально-економічний рівень життя;

– загальна політична нестабільності та постійні зміни умов господарювання [2];

– інфляція. Для фінансування бюджетного дефіциту уряд найчастіше вдається до збільшення грошової маси в обігу. Виникає так званий ефект інфляційного податку, що призводить до «втечі капіталу» і «доларизації» економіки. Врешті це призводить до збільшення бюджетного дефіциту, а отже, й до загострення інфляції;

– відплив капіталів з країни збільшує тягар зовнішнього боргу. Постійно звертаючись до зовнішніх запозичень, уряд фактично стимулює «втечу капіталу». Коли зовнішнє джерело зникає, обслуговування зовнішнього боргу цілком перекладається на державний бюджет. Тоді, на порядку денному постає питання про підвищення податків. Уряд опиняється перед альтернативою: або посилення податкового пресу на виробників – найманих працівників, або скорочення витратної частини бюджету за рахунок згортання інвестиційних програм, у тому числі й соціальних;

– зниження курсу національної валюти, викликане інфляцією, неминуче призводить до подорожчання зовнішнього боргу, а це спричиняє збільшення дефіциту державного бюджету;

– повернення валютної виручки за зовнішньоекономічними договорами внаслідок незадовільних макроекономічних показників і недостатньо розвинених ринкових інститутів;

– відсутність достатніх гарантій захищеності підприємницької діяльності в Україні;

– девальвація національної валюти стосовно іноземних валют, що спричинено недовірою до національної одиниці;

– диспропорції фінансово-податкової політики.

В Україні слід вжити такі заходи щодо вдосконалення валютного ринку:

– максимально важлива лібералізація системи валютного регулювання та валютного кредитування;

– сприяння розвитку ринку інструментів хеджування ризику шляхом поступового скасування заборони та контролю над проведенням строкових валютних операцій [3, с. 104–105];

– поступове скасування правил, що обмежують ринкову діяльність, таких як податки і додаткові збори з валютних операцій, обмеження на міжбанківські угоди;

– уніфікація та спрощення системи валютного законодавства, недопущення частих або спеціальних змін. Чітко встановлені, прості та зрозумілі закони і норма валютного регулювання дозволять підвищити прозорість цього ринку та зменшити операційні витрати;

– збільшення обсягу ринкової інформації про джерела іноземної валюти та її використання, про тенденції зміни платіжного балансу країни аби учасники ринку могли сформувати власну обґрунтовану думку про валютний курс і майбутню грошово-кредитну політику та ефективно оцінювати валютні курси.

Ситуація, що існує на сучасному валютному ринку України є невтішна, однак поступово економіка стає на етап піднесення, проводяться реформи у різних секторах, тому залишається сподіватись на позитивні зміни, що принесуть ці реформи, у тому числі і для цього ринку. Необхідні реальні дії та зміни, запровадження дієвого законодавства, якісне виконання НБУ та іншими суб'єктами своїх основних функцій призведе до покращення тенденцій, що притаманні валютному ринку та поверне довіру українців до стабільності національної валюти. У сучасних умовах грошово-кредитне регулювання шляхом застосування його основних інструментів має недоліки, оскільки не всі інструменти застосовуються саме за призначенням і в потрібній ситуації, під час застосування інструментів грошово-кредитного регулювання не враховується система факторів того, як це вплине на економіку України в цілому, що спричиняє системну кризу в економіці нашої держави.

Список використаних джерел

1. Павлова О. М. Сучасний стан валютного ринку України та проблеми його функціонування. *Ефективна економіка.* 2013. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_5_48 (дата звернення: 10.02.2020).

2. Бодрова Н. Е. Валютний ринок України: стан, проблеми й перспективи. *Вісник СумДУ*. 2016. № 1. С. 102–113.

Костенко Тетяна Андріївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕХНІЧНОГО АНАЛІЗУ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Протягом останніх десятиріч теорія і практика фінансів все більше спирається на математичні методи. Це привело до більш інтенсивного використання математичного апарату при вивченні поведінки фінансових ринків. Саме тому дослідження технічного аналізу є актуальним в умовах сучасності.

Технічний аналіз – це сукупність графічних, математичних, статистичних та інших методів, які в поєднані зі знанням людської (масової) психології сприяють прогнозуванню майбутнього руху цін на фінансових і товарних ринках [1, с. 160].

Відправною точкою технічного аналізу є припущення, що всі чинники впливу на фінансовий ринок (економічні, технічні, інституційні, політичні) закладені в ціні активу і коливаються в межах цінового ряду. Інструментів аналізу цінового ряду сотні, тому проведення ефективного технічного аналізу передбачає застосування декількох інструментів одночасно, що значно посилює точність та якість прогнозів.

Технічний аналіз досліджує зміну цін на фінансовий актив у минулому задля обґрунтованого прогнозу зміни динаміки в майбутньому та опирається на існування історичних закономірностей [2, с. 20].

Технічний аналіз базується на основних постулатах за теорією Доу:

1. Ринок враховує все

Ціна є наслідком та вичерпним відображенням всіх рушійних сил ринку. Будь-який чинник, що впливає на ціну (економічний, політичний або психологічний) вже врахований ринком та включений до неї. Тобто все, що впливає на ціну, обов'язково у цій ціні і враховується.

По суті технічний аналіз при підході до прогнозування динаміки ринку намагаються визначити, у якому ж напрямку будуть рухатися ціни.

2. Рух ринку підкоряється тенденціям

Поняття тенденції або тренду – одне з основних у технічному аналізі. Життя ринку складається з періодів зростання та падіння цін, що чергуються, таким чином, що усередині кожного періоду відбувається розвиток пануючої тенденції, котра існує до тих пір, поки не

почнеться розвиток ринку у зворотному напрямку. Завдання полягає у тому, щоб виявити ці тенденції на початкових стадіях їх розвитку і торгувати у відповідності з їх напрямком.

3. Історія повторюється

Той факт, що визначені конфігурації на графіках цін мають властивість повторюватись стало і багаторазово, на різних ринках і в різних масштабах часу, є наслідком об'єктивних законів фізики, економіки і психології. Ті правила, що діяли у минулому, діють й зараз, а також будуть діяти у майбутньому. На цьому і ґрунтуються всі методики прогнозування майбутнього [3, с. 39].

Основні методи технічного аналізу:

1. Графічні: графічні моделі, свічковий аналіз, фігура трендів, хвильова теорія Елліота, фігури на графіках;

2. Аналітичні: аналіз трендів, циклічний аналіз, окреслення «сили» ринку, теорія циклів, об'єктивно-орієнтоване моделювання;

3. Математичні: аналіз середніх значень, математична статистика, теорія хаосу;

4. Комп'ютерні: спеціальні алгоритми обробки даних, аналітичні комплекси складного рівня, моделювання ситуацій та процесів, використання нейронних сіток, фрактальне стиснення даних, осцилятори та трендові індикатори [2, с. 21].

Незважаючи на популярність та розповсюдженість технічного аналізу, його цінність ставиться під сумнів багатьма науковцями. Зокрема гіпотеза ефективного ринку цілком і повністю заперечує дієздатність технічного аналізу. Аргументується це тим, що на ефективних ринках будь-які спроби отримати прибуток за рахунок використання наявної інформації марні, оскільки ринки є інформаційно ефективними.

Однією з головних проблем технічного аналізу (і чому досить часто його називають не наукою, а мистецтвом) є значний рівень суб'єктивізму в інтерпретації результатів технічного аналізу – це стосується в першу чергу візуального розпізнавання певних паттернів. Суб'єктивність проявляється і у виборі набору індикаторів та їх параметрів при побудові торгової стратегії [4, с. 41].

Проте, незважаючи на відсутність єдності в науковому середовищі щодо ефективності та доцільності використання технічного аналізу при побудові стратегій, широке його використання серед практиків та потужний математичний апарат, що лежить в його основі, обумовлюють важливість та перспективність даного методу в умовах сьогодення.

Список використаних джерел

1. Сохацька О. Фундаментальний та технічний аналіз цін товарних та фінансових ринків : навч. посіб. / О. Сохацька, І. Роговська-Іщук, С. К. Вінницький : Кондор, 2012. – 305 с.
2. Колодій С.Ю. Методологічні підходи дослідження показників розвитку секторів економіки. Фінансовий простір. 2018. Вип № 4 (32). – С. 16–26.
3. Пластун О.Л. Роль і місце технічного аналізу в сучасній методології прогнозування цін на фінансових ринках. Економіка і держава. 2014. Вип. 9. С. 38–43.
4. Пластун О. Л. Прогнозування фінансових ринків: сучасні концепції та нові підходи : монографія / О. Л. Пластун. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – 401 с.

Кузьмич Олександра Олександрівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ РОЗВИТКУ

Іпотечне кредитування досягло свого стабільного розвитку в Україні лише тільки після світової економічної кризи у 2008 році, але загальна нестабільна ситуація в країні в 2012 році, викликана світовою фінансовою кризою в 2011 році та європейською борговою кризою, негативно вплинула на фінансове становище в Україні. Внаслідок цього попит на іпотечні кредити різко впав через зниження купівельної спроможності, однак сьогодні потреба в нерухомості зростає великими темпами, країна виходить з економічної кризи минулих років. Таким чином, забезпечення населення житлом становиться однією з найгостріших соціальних проблем сьогодення.

Ефективний розвиток суспільства здійснюється за допомогою, перш за все, банківської інфраструктури, а це неможливо без нормального функціонування споживчих та іпотечних кредитів, як одних з його головних складових.

Для забезпечення фінансової стабільності держави і попередження кризових явищ саме розвиток іпотечного кредитування житла вимагає формування дієвої інфраструктури іпотечного ринку, посилення контролю держави за забезпеченням системного балансу

між сукупною ціною цінних паперів і закладних, які іпотечні банки надають емітентам для забезпечення їхніх емісій [1].

На сучасному етапі, внаслідок нестабільної політичної та економічної ситуації в країні причиною загального падіння рівня економіки є гальмування розвитку іпотечного кредитування. Більш жорстокі вимоги кредитування, постійно зростаючі ставки за кредитами, збільшення порогу для початкового внеску, підвищенні штрафи по заборгованості на рівні з низькими доходами населення роблять іпотеку для них недосяжною мрією, конкуруючою з зростаючим попитом на житло. Згідно за визначенням Національного банку України [2] іпотечний житловий кредит (residential mortgage loan) – довгостроковий кредит, що надається фізичній особі, товариству співвласників квартир або житловому кооперативу для фінансування витрат, пов'язаних з будівництвом або придбанням квартири чи житлового будинку (з урахуванням землі, що знаходиться під таким житловим будинком, чи присадибної ділянки), які надаються у власність позичальника з прийняттям кредитором такого житла (землі, що знаходиться під ним, чи присадибної ділянки) під заставу.

Максимальний заявлений до НБУ термін на який банки готові надати кредит становить 20 років, лише декілька пропонують – 25−30 років. Однак, середньозважений строк, на який банки найчастіше оформлюють іпотечні кредити коливається в межах від 10 до 15 років. Тобто найбільш питому вагу в структурі наданих іпотечних кредитів в розрізі строків погашення займають кредити понад 10 років і майже не надаються кредити більше ніж на 20 років. [3]

Із 77 діючих на сьогодні банків лише 13 надають іпотечні послуги. До банків, що кредитують на суму понад 1 млн. грн. (строком у 10 років) на первинному іпотечному ринку відносяться такі: «АРКАДА», «ПриватБанк», «Ощадбанк», «Кредобанк», «Банк Львів», банк «Південний», «Укргазбанк», «Комерційний Індустріальний банк», «Глобус», «МЕГАбанк», «МТБ» банк, «Банк інвестицій та заощаджень», «ТАСКОМБАНК». На вторинному на цю ж суму не кредитує лише банк «АРКАДА». На найменш можливий розмір іпотечного кредиту у 10 тис. грн. на первинному ринку кредитують 9 банків: «АРКАДА», «Кредобанк», «Банк Львів», банк «Південний», «Укргазбанк», «Комерційний Індустріальний банк», «Глобус», «МЕГАбанк», «МТБ» банк. На вторинному 7 (не надають кредити «Комерційний Індустріальний банк» та банк «Глобус»).

На сьогоднішній день регулювання ринку є досить ліберальним. Лише незначна кількість банківських установ надає іпотечні кредити. Більшість таких кредитів надаються обсягом до 2 млн грн, а кредитний

ризик враховує лише факт прострочки. Це пояснюється тим, що банківські установи до сих пір активно не працюють з кредитуванням нерухомості. Така позиція пояснюється браком достатньої інформації про доходи та кредитну історію фізичних осіб. Разом з тим більшість з банківських установ уникають іпотечного кредитування через нестачу платоспроможності позичальників з офіційно підтвердженими доходами.

Іпотечний кредит є важливою складовою ринкової інфраструктури. Досліджуючи проблеми іпотечного кредитування, ми дійшли висновків, що становище іпотечного кредитування в Україні цілком залежить від економічної та політичної ситуації, яка існує в країні. На сучасному етапі дуже важливим є проведення банківської реформи для усунення першочергових проблем розвитку іпотечного кредиту, тому головним виділяємо саме допомогу з боку держави. Враховуючи вищезазначене, слід виділити основні заходи щодо поліпшення ситуації в Україні, а саме:

1) вдосконалення необхідної законодавчо-нормативної бази: ухвалення законів про захист прав кредиторів; зниження юридичних ризиків; підвищення стандартів управління; часткове реформування податкового законодавства задля поліпшення заходів реструктуризації заборгованостей та інше;

2) проведення цільового субсидіювання з метою отримання іпотечного кредиту для малозабезпечених верств населення, надання кредитів під пільгові відсотки;

3) залучення більше іпотечних облігацій для покращення фінансового становища на ринку;

4) надання державних гарантій у вигляді страхування ризиків за іпотечними цінними паперами;

5) сприяння підвищенню реальних доходів населення;

6) встановлення прозорих механізмів ціноутворення.

Навіть такі необхідні заходи сприятимуть загальному покращенню фінансового механізму іпотечного кредитування, поверненню довіри населення до банківської системи в цілому. Це, в свою чергу, призведе до покращення економічного становища в Україні.

Список використаних джерел

1. Гарбузова В. С. Сучасний стан та особливості розвитку іпотечного кредитування в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. – № 10. – С. 69–74.

2. Офіційний сайт Національного банку України URL : https:// bank.gov.ua

3. Звіт про фінансову стабільність червень 2018 рік. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id= 32236491 (дата звернення: 10.02.2020).

Левонюк Ірина Володимирівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЕТИМОЛОГІЯ РЕПУТАЦІЇ БАНКУ ТА МЕТОДИ ЇЇ ОЦІНКИ

В умовах нестабільності економіки дуже важливу роль відіграє репутація банків. Позитивна їх репутація впливає на обсяг отриманого прибутку, формує довіру до них клієнтів, контрагентів та інших стейкхолдерів. Незадовільний фінансовий стан, неефективне управління ризиками негативно впливають на репутацію банків, а отже на їх здатність залучати кошти, інвестиції та здійснювати прибуткову діяльність.

Існують різні точки зору щодо поняття «репутації». Перший підхід полягає у визначенні репутації як нематеріального активу, завдяки якому підвищується конкурентоздатність і стабільність функціонування банку. Такої думки дотримуються зарубіжні вчені, зокрема: Р. Рейлі та Р. Швайс, Г. Даулінг [1], К. Т. Джексон [2], Ч. Дж. Фомбрун.

Сутність другого підходу зводиться до розгляду репутації з позиції репутації окремих осіб, які здійснюють управляння чи асоціюються з даною юридичною особою. Дана наукова позиція зустрічається в роботах вчених: К. Г. Гончарова [3], А. Л. Анісимова, Л. В. Красицької [4], В. П. Нагребельного, Ю. С. Шемшученко , Л. О. Красавчикова, М. Галянтич.

Третій підхід полягає у співставленні «репутації» з такими категоріями, як імідж, бренд, гудвіл, репутаційний капітал. Зазначений підхід притаманний науковим працям О. Рассомахіна [5], О. Хортюк [6], О. В. Нусінової, Г. О. Швіндіна [7], Д. Берницької.

Формування ділової репутації здійснюється під впливом ряду внутрішніх факторів: фінансового стану (ліквідності, рентабельності, якості активів), ризиків власників, репутації акціонерів і керівників, соціальної та екологічної відповідальності; якості банківського сервісу, поведінки персоналу, рекламної та брендової політики банків тощо.

До того ж, на управління репутацією впливають зовнішні фактори: взаємини банків з державою і регулюючими органами, наявність авторитетних клієнтів і міжнародного визнання, поведінка конкурентів, економічні фактори (політика НБУ, стан економіки в країні, рівень інфляції), рівень довіри до банківської системи, рівень життя населення, нормативно-правова база, яка регулює банківську діяльність [8].

Отже, усі фактори взаємопов'язані між собою і можуть спричинити як підвищення, так і зниження репутації банків.

Нині вітчизняними і зарубіжними вченими не сформовано єдиного підходу до оцінки репутації. Тому, існують різні методики оцінки. Один підхід передбачає кількісну оцінку, а інший – якісну (експертну).

Отже, для оцінки репутації застосовують:

- Метод надлишкових прибутків, який полягає у розгляді репутації як нематеріального активу, який сприяє отриманню більших прибутків. Тобто, додатковий прибуток є результатом впливу позитивної репутації.
- Метод надлишкових ресурсів – передбачає, при оцінці репутації, здійснюється врахування і власних, і залучених коштів [9].
- Бухгалтерський метод оцінки гудвілу – ґрунтується на оцінці репутації на основі фінансової звітності. Репутація або гудвіл визначається як різниця між ринковою вартістю установи і вартістю її активів за балансом.
- Рейтинговий методи – оцінка репутації проводиться шляхом складання рейтингів незалежним організаціями.

Рейтингування визначає надійність банку для клієнтів, тому є важливим чинником його репутації. Найчастіше рейтингове оцінювання базується на фінансових показниках банків.

Міжнародні рейтинги, які мають авторитет (Standard&Poor's, Moody'sInvestorsService, FitchRatings) здійснюють оцінку надійності та стабільності банку. Наприклад, агентство Moody's оцінює вірогідність дефолту і втрати банку у разі його настання, тобто визначає очікувані втрати.

Рейтинг, який розроблений «Reputation Institute» на основі «Індексу довіри» являє собою усереднене ставлення споживачів до репутації компанії. За останні роки, жодний банк не був присутній в рейтингу, а отже не мали довіри з боку клієнтів [10].

Компанія «Brand Finance» здійснює оцінку через дисконтування прогнозованих і післяпрогнозованих потоків прибутку, які отримують фінансові установи з позитивною діловою репутацією [10].

Для посилення довіри до банків з боку клієнтів та партнерів, застосовуються внутрішні національні рейтинги (кредит-рейтинг, стандарт-рейтинг, рейтинг фінансової стійкості, рейтинг надійності та інші).

Отже, репутація є важливим драйвером зміцнення конкурентоспроможності банків на ринку. Позитивна репутація робить банк більш привабливим для клієнтів, партнерів, підвищує капіталізацію і сприяє збільшення його доходу. Низький рівень довіри до банків зі сторони стейкхолдерів може призвести до дестабілізації роботи, зниження ефективності діяльності, а іноді їх ліквідації.

Список використаних джерел

1. Dowling Grahame. Creating Corporate Reputations: Identity, Image, and Performance / Grahame Dowling. *Oxford University Press*. 2002. 320 p.
2. Jackson Kevin T. Building Reputational Capital: Strategies for Integrity and Fair Play that Improve the Bottom Line. *Oxford University Press*. 2004. 240 p.
3. Гончарова К. Особливості оцінки рівня ділової репутації топ-менеджменту банку в банківських установах України. *Ефективна економіка*. 2015. № 15. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4867 (дата звернення: 05.03.2020).
4. Красицька Л. В. Цивільно-правове регулювання особистих немайнових прав громадян : монографія. Донецьк : ДІВС МВС України, 2002. 152 с.
5. Рассомахіна О. А. Взаємозв’язок торговельної марки, ділової репутації та гудвілу як активів підприємства: правовий аспект. *Правове регулювання економіки* : зб. наук. праць. Київ. 2008. № 8. С. 257–272.
6. Хортюк О. В. Співвідношення понять «ділова репутація», «гудвіл», «імідж», «престиж», «реноме». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 4. С. 211–214.
7. Швіндіна Г. О. Ділова репутація як показник ефективності функціонування організації. *Вісник СумДУ. Серія Економіка*. 2011. № 1. С. 75–79.
8. Христін А. І. Репутаційні ризики сучасних банків України. *Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки.* Черкаси, 2017. Вип. 47. С. 98–104.
9. Сарай Н.І. Роль ділової репутації в забезпеченні стійкості функціонування промислового підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2016. Вип. 2 (31). С. 94–100.

10. Торяник Ж. І., Карманова А. М. Методи оцінки ділової репутації банку: міжнародний та вітчизняний досвід. *Вісник Університету банківської справи.* 2015. № 2 (23). С. 184–189.

Лозицька Лілія Володимирівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Відповідно до концепції розвитку фінансового сектору України до 2025 року, прийнятої НБУ забезпечення стабільності вітчизняного банківського сектору є можливим у разі: ефективного регулювання фінансового сектору та удосконалення наглядових підходів; прозорого фінансового сектору; стійкості фінансового сектору до викликів (шоків); підвищення якості корпоративного управління та управління ризиками у фінансовому секторі [1].

З метою підтримки фінансової стабільності й уникнення «кредитного буму» необхідним є розширення масштабів кредитування, яке має бути узгоджено з темпами економічного зростання країни. Нині банківський сектор України є прибутковим, капіталізованим та загалом знаходиться у хорошому стані, а макроекономічна ситуація сприяє стабільності фінансової системи. Водночас активний розвиток незабезпеченого споживчого кредитування може створити ризики. Для недопущення зростання цих ризиків Національний банк планує підвищити ваги ризику для споживчого кредитування [2]. Такі зміни можуть призвести до зниження конкурентної переваги банків порівняно з небанківськими установами, які нині не мають подібних обмежень. Разом з тим, введення вищезгаданого заходу сприятиме зниженню рівня кредитного ризику, що позитивно вплине на фінансову стабільність банківського сектору України.

У рамках закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» НБУ змінив архітектуру регулювання небанківського фінансового сектору, згідно з яким передбачається ліквідація Нацкомфінпослуг та розподіл повноважень з регулювання фінансового ринку між НБУ та НКЦПФР. Замість трьох регуляторів фінансового ринку залишаються лише два, які отримають додаткові повноваження. Закон дає можливість запровадити ризик-орієнтований

нагляд та регулювання небанківського фінансового сектору, ліквідувати можливості регуляторного арбітражу та забезпечити умови для чесної конкуренції. НБФУ виконуватимуть вимоги до прозорої структури власності, капіталу, законодавства про запобігання відмиванню грошей. У центрі уваги нової моделі регулювання небанківських фінансових установ – посилення стандартів корпоративного управління та захист прав споживачів [2].

Характеризуючи стійкість фінансового сектору потрібно пам'ятати про ключові фактори впливу, а саме: політичну та економічну нестабільність, зростання недовіри до банків; низьку якість кредитного портфеля і незадовільний рівень ризик-менеджменту в банках. НБУ пропонує банкам: зменшити обсяг непрацюючих кредитів; знизити рівень доларизації кредитів та депозитів, а з 1 січня 2022 року покривати операційні ризики капіталом. Необхідний рівень капіталу під неочікувані збитки від операційного ризику визначатиметься відповідно до методології Базеля III, проте з урахуванням особливостей української банківської системи. Врахування операційного ризику збільшить зважені на ризик активи банків, а отже, знизить значення показників достатності капіталу. Проте тривалий перехідний період і висока поточна прибутковість дадуть змогу більшості банків без проблем виконати нові вимоги.

Також відбудуться зміни у капіталі банку. Через обмеження на рух капіталу, які донедавна діяли в Україні, банки не мали змоги вкладати кошти в цінні папери іноземних емітентів. Після валютної лібералізації такі можливості з'явилися, тому НБУ сформулював правила оцінки кредитного ризику за цими інвестиціями. Ймовірність дефолту за цінними паперами визначатиметься з використанням міжнародних рейтингів. Від рейтингів залежатиме і вага ризику цінних паперів для розрахунку потреби в капіталі банку. Цей загальний підхід також застосовуватиметься і до облігацій українського уряду в іноземній валюті (валютних ОВДП), які, на відміну від гривневих, не є безризиковими. Банки повинні будуть формувати пруденційні резерви за валютними ОВДП та іншими цінними паперами, а також тримати капітал під неочікувані збитки. Ці вимоги будуть упроваджені поступово протягом 2020 року. Перехідний період дасть змогу банкам урахувати нові правила у своїх планах інвестування [3].

Також було пом'якшено графік збільшення мінімального розміру капіталу. НБУ відтермінував до 1 січня 2021 року приведення банками розміру статутного та регулятивного капіталу до 300 млн грн та ініціював зміни до законодавства України про встановлення

мінімального розміру статутного капіталу банку на рівні 200 млн грн. Чинні на сьогодні норми законодавства України вимагають від банків поступового збільшення розміру статутного капіталу до 500 млн грн до 11 липня 2024 року.

Для підвищення якості корпоративного управління та управління ризиками у фінансовому секторі необхідно забезпечити прозорість структури власності учасників фінансового сектору; запровадити єдиний стандарт корпоративного управління та системи внутрішнього контролю для учасників фінансового сектору з урахуванням принципу пропорційності; запровадити системи оцінки соціальних та екологічних ризиків позичальників у банках [3].

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Офіційний сайт НБУ 05.12.2019. URL: https://bank.gov.ua/files/EQNwMbZcQUZHpYz (дата звернення: 10.02.2020).

2. Звіт про фінансову стабільність. НБУ Грудень 2019. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2019-H2.pdf?v=4 (дата звернення: 10.02.2020).

3. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. НБУ 05.12.2019. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy2025.pdf?v=4 (дата звернення: 10.02.2020).

Нєтєда Олександра Вячеславівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ІНОЗЕМНИХ СТРАХОВИХ КОМПАНІЯХ

З метою вивчення досвіду зарубіжних страхових компаній була сформована фокус-група із трьох страхових компаній AXA Group (Франція), Allianz (Німеччина), Ping An Insurance Group (Китай), на сайтах яких визначена інформація щодо методів управління їх ризиками.

Вивчення досвіду зарубіжних страхових компаній дозволило виявити наступні тенденції щодо застосування методів управління їх ризиками.

По-перше, найчастіше використовувалися компаніями такі методи управління як:

– формування резервів для покриття імовірних втрат або збитків;
– встановлення лімітів ризиків;
– пом'якшення ризиків, які перевищують прийнятний рівень ризику;
– диверсифікація ризиків;
– перестрахування (передавання ризиків перестраховикам з високим рівнем безпеки та надійності) .

По-друге, окремі страхові компанії з урахуванням специфіки їх діяльності застосовують специфічні методи управління ризикам. Зокрема, AXA здійснює перестрахування за власні кошти, хеджування мінімальних гарантій, використовує різноманітні фінансові інструменти (процентні свопи та свопціони, опціони на акції, ф'ючерси на акції та дисперсні свопи) для хеджування своїх ризиків [1].

Натомість Allianz проводить хеджування ризик-позиції; оптимізацію та диверсифікацію портфелів термінових (похідних) цінних паперів, здійснює перестрахування наявних та імовірних ризиків, гарантування; проводить тестування органів контролю, що відповідають за виконання та дотримання системи ризик-менеджменту компанії [2].

На відміну від двох попередніх страхових компаній, страхова компанія Ping An Insurance Group, на наш погляд, запровадила найбільш вдалу та комплексну систему ризик-менеджменту, що включає як звичайні методи управління фінансовими ризиками, так і розроблену компанією систему методів ризик-менеджменту. Зокрема, приладова панель ризиків (Risk dashboard), так звана карта ризиків, призначена для мінімізації наслідків «непередбачуваних» обставин в компанії [3].

Застосування різних методів управління надає змогу планувати на майбутнє та своєчасно вживати необхідних заходів для запобігання, протидії та зниження ризиків. Результатом вдало побудованої системи ризик-менеджменту, яка вбудована в основну бізнес-стратегію компанії, дозволяє даним компаніям займати провідні позиції у глобальному рейтингу компаній (Global Systemically Important Insurers – G-SII).

Крім того, усі три компанії за результатами рейтингового оцінювання Global 2000 відомого та впливового видання Forbes були включені до рейтингового списку: Ping An Insurance Group – 7 місце серед усіх компаній рейтингу, Allianz зайняла 23 позицію та AXA Group – 85 позицію рейтингу [4].

Таким чином, проаналізувавши методи управління ризиками сформованої фокус-групи страхових компаній, ми дійшли висновку, що вони досягли високого рейтингу завдяки ефективній системі ризик-менеджменту. Для забезпечення стабільності бізнесу компанії використовують різноманітні методичні підходи та стратегії управління ризиками. Кожна з них сформувала власну систему ризик-менеджменту та використовує як універсальні, так і специфічні (імплементовані під свою діяльність) методи управління ризиками. Саме завдяки диверсифікованому підходу до вибору методів управління компаніям вдається мінімізувати наявні та гіпотетично можливі ризики.

Список використаних джерел

1. Офіційний веб-сайт страхової компанії AXA Group. URL: https://www.axa.com/en
2. Офіційний веб-сайт страхової компанії Allianz URL: https://www.allianz.com/en.html
3. Офіційний веб-сайт страхової компанії Ping An Insurance Group. URL: https://www.pingan.cn/en/index.shtml
4. Офіційний веб-сайт видання Forbes. URL: https://www.forbes.com/

Ничик Катерина Сергіївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКУ

Стабільний розвиток економіки, а особливо її ключової складової банківської системи є найважливішою проблемою сьогодення. В міру входження економіки нашої країни у світову, збільшення ступеня її інтеграції у світову фінансову систему залежність від нестабільності на світових фінансових ринках зростає. Так, на приклад, криза 2008 року показала відсутність конструктивних методів захисту банківської діяльності від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Основними проявами кризи в банківській системі України були: банкрутство банків, погіршення якості банківських активів, погіршення стану платоспроможності банків, зростання частки проблемних кредитів, масове вилучення депозитів, зниження довіри населення до банківської системи.

Усе це продемонструвало, що банківська система України ще не набула необхідного запасу міцності, а багато вітчизняних банків відчувають труднощі в нарощуванні капітальної бази і підтримці миттєвої та поточної ліквідності. Ряд кредитних організацій залишається в нестійкому фінансовому становищі, а їх надійність викликає сумнів. Недовіра до окремих банків негативно позначається на загальній ситуації в банківському секторі, стримує інвестиційну активність населення і підприємств.

Забезпечення фінансової стійкості банківської системи – необхідна умова ефективного функціонування економіки України. Успішне ж функціонування банківської системи загалом залежить від фінансової стійкості кожного окремого банку, його здатності протидіяти негативним чинникам та динамічно розвиватися.

В економічній літературі існують різні підходи до забезпечення фінансової стійкості банківської системи. Перший підхід заснований на забезпеченні фінансової стійкості банківської системи на макрорівні. Прихильники цього підходу під фінансовою стійкістю банківської системи розуміють здатність системи трансформувати банківські ресурси та з максимальною ефективністю й мінімальним ризиком виконувати свої функції, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Прихильники другого підходу розглядають забезпечення фінансової стійкості банківської системи на мікрорівні через підтримку фінансової стійкості банку як складової банківської системи. Фінансову стійкість банку визначають як одну з характеристик відповідності структури джерел фінансування структурі активів та оцінюють за допомогою показників фінансового стану, серед яких: показники фінансової стабільності, надійності, стійкості, ділової активності, ліквідності та ефективності управління [1, с. 10].

Під механізмом управління фінансовою стійкістю банківського сектору варто розуміти сукупність методів та інструментів управління, що застосовуються суб’єктами управління і спрямовуються на забезпечення фінансової стійкості банківської системи

Проведені дослідження дають змогу стверджувати, що в економічній літературі переважає підхід до забезпечення фінансової стійкості банківської системи на основі її підтримання в окремих банках. Фінансова стійкість банку досягається тільки за умови стійкості всіх її структурних елементів (рис. 1).

Управління фінансовою стійкістю банків передбачає визначення її поточного та бажаного стану, скоординоване управління грошовими ресурсами та прийняття управлінських рішень, які б сприяли

забезпеченню фінансової стійкості. Усе це може бути впорядковано і відображено в сформованому механізмі управлінням фінансовою стійкістю банків.

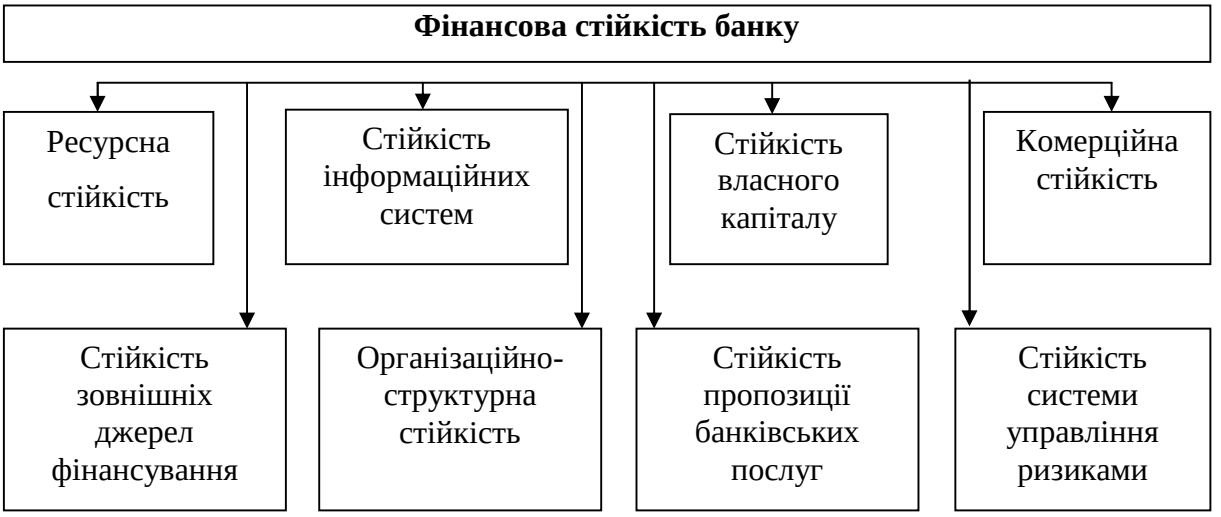

Рис. 1. Структура фінансової стійкості банків [2, с. 36]

Отже, незважаючи на досить широкий спектр досліджень банківської сфери, питання щодо визначення сутності фінансової стійкості банківської системи ще й досі являється не вивченим. Адже банківська система розглядається як сукупність банків, тому проблеми щодо забезпечення фінансової безпеки та її складових розглядаються як для банків, так і на рівні всієї банківської системи.

Список використаних джерел

1. Тунік М.В. Управління фінансовою стійкістю банку в умовах кризи. URL: http://www.inter-nauka.com/uploads/public/14502551149 411.pdf (дата звернення: 10.03.2020).

2. Зверяков М. І. Управління фінансовою стійкістю банків : підручник. Київ. Центр навч. літ., 2016. 520 с.

Олійник Вікторія Віталіївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

СИСТЕМА СТРАХУВАННЯ ДЕПОЗИТІВ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

В сучасних умовах кожна країна прагне до стабільного економічного зростання, соціально-економічного розвитку суспільства.

Реалізація даних процесів має підкріплюватися відповідно ефективною макроекономічною політикою уряду, основу якої формують заходи, спрямовані на зростання обсягів інвестицій у реальний сектор економіки.

За кордоном люди активно користуються депозитними послугами фінансових установ, адже ймовірність того, що свій вклад не можливо буде забрати вчасно є низькою.

Здійснення діяльності щодо надання депозитних послуг, як і забезпечення подальшого розвитку даної сфери, в першу чергу, залежить від наявності законодавчої бази, що має забезпечувати як захист інтересів суб'єктів депозитних послуг – надавачів та користувачів, так і формувати систему стимулів та заохочень для вдосконалення правових відносин в цій сфері.

Коли мова йде про сферу надання депозитних послуг, то, насамперед, на законодавчому рівні, як обов'язковий елемент в даній сфері має бути система гарантування вкладів. Отже, розглянемо досвід провідних зарубіжних країн, щодо формування системи гарантування вкладів.

Законодавство, що регулює систему страхування вкладів, найчастіше визначає умови, за яких інститут вважається неплатоспроможним, і зумовлює відповідну процедуру компенсації застрахованих вкладів.

Прикладом міцної системи гарантування вкладів є система Сполучених Штатів Америки. Головна мета заснування у США Федеральної корпорації страхування депозитів (далі – FDIC) полягала у підвищенні впевненості вкладників у банківській системі. За свою історію розвитку FDIC декілька разів підвищувала розмір гарантованого відшкодування, оскільки сума депозитів теж росла. [1] На сьогодні федеральна корпорація страхування вкладів (FDIC) зберігає та сприяє довірі громадськості до фінансової системи США, страхуючи депозити в банках та ощадливих установах принаймні на 250 000 доларів США, шляхом виявлення, моніторингу та подолання ризиків до депозитних страхових фондів, а також обмеженням впливу на економіку та фінансову систему, коли банк або ощадна установа не спрацьовує. [2]

На відміну від США, де FDIC є державною корпорацією, тобто її робота здійснюється під контролем уряду та Конгресу, у Німеччині держава впливу на страхові фонди, які належать банкам-співучасникам, не має. В межах Євросоюзу функціонування системи гарантування депозитів є обов'язковим для всіх його держав – членів, починаючи з 1994 року, коли була прийнята Директива 94/19/ЄС

«Щодо схем гарантування депозитів». Згідно з її вимогами кожна держава – член Європейського Союзу створює, офіційно визнає та контролює на своїй території одну або декілька систем гарантування депозитів. [3]

У Німеччині існують 6 фондів зі страхування вкладів, кожен з яких створений асоціаціями по різних групах фінансових установ, котрі вносять щорічні платежі до фонду. Доцільно зазначити, що існує подвійна схема захисту депозитів з боку Асоціації компенсації коштів німецьких банків, котра передбачена для вкладників та інвесторів, і Федеральної асоціації німецьких банків – для приватних комерційних банків. [1]

У Великобританії функцію гарантування вкладів фізичних осіб здійснює компенсаційний фонд Financial Services Compensation Scheme (FSCS), що був створений у 2001 році відповідно до Закону «Про фінансові послуги та ринки» 2000 року. Важливим фактом про FSCS є те, що він є незалежним від уряду. Він сплачує компенсацію за рахунок зборів, які сплачують уповноважені фірми фінансових установ. [4] Метою його діяльності є захист інтересів клієнтів фінансових установ, які стали неплатоспроможними.

У світлі сьогодення, аналізуючи цей багатогранний світовий досвід функціонування ССД, слід подати деякі рекомендації стосовно підвищення вітчизняного страхування депозитів:

1. Відповідно до останніх дій НБУ стосовно підвищення рівня прозорості інформації про власників банку корисно запровадити німецький досвід, котрий жорсткіше ставиться до пов'язаних із банком осіб, керівників, а також їх прямих родичів, котрим, у разі банкрутства банку, кошти не відшкодовуються.

2. Згідно із новим механізмом поділу українських банків на кластери, для кращого банківського нагляду та підвищення ефективності роботи системи гарантування вкладів, слід також застосувати досвід Німеччини, де за певною групою банків закріплена одна установа з відшкодування вкладів, за іншою групою – інша, новостворена установа.

3. Слід забезпечити прозору роботу судової системи та дій від ФГВФО і НБУ. [1]

На сьогоднішній день існування такого елементу, як система страхування вкладів є необхідною умовою інтеграції вітчизняної фінансово-кредитної системи у глобальний фінансовий простір. Система страхування вкладів є гарантом безпеки для інвесторів, «подушкою безпеки», яка сприятиме підвищенню довіри вкладників, чиї заощадження, що перетворюються в інвестиції, стимулюватимуть економічне зростання.

Список використаних джерел

1. Скірка А. Зарубіжний досвід функціонування світової системи гарантування вкладів: уроки для України. *Світ фінансів.* 2016. Випуск 1. С.74– 85.
2. Сайт Федеральної корпорації страхування депозитів. URL: https://www.fdic.gov/help/index.html
3. Бобиль В. В. Удосконалення системи гарантування вкладів в умовах сучасної фінансової кризи. *Вісник НБУ*. 2012. № 7. С. 24–29. URL: http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/2042/1/Bobyl_3.pdf (дата звернення 05.03.2020).
4. FSCS announces final levy for 2015/16 at £319m URL: https://www.fscs.org.uk/about-us/ (дата звернення 05.03.2020).

Побережна Тетяна Олександрівна,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ДЕПОЗИТНІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ: ВИКЛИКИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РЕАГУВАННЯ

Наявність достатнього обсягу фінансових ресурсів за прийнятною вартістю є найважливішим аспектом подальшого функціонування банку. Враховуючи те, що значну частину ресурсів банків складають депозити, на сьогодні в Україні між банками ведеться конкурентна боротьба за збільшення кола потенційних клієнтів. Тому важливим є пошук шляхів підвищення зацікавленості фізичних та юридичних осіб у спрямуванні вільних фінансових ресурсів до банківської сфери.

При виборі банку для розміщення депозиту, клієнти найчастіше звертають увагу на такі фактори – рівень процентної ставки, мінімальна сума та строк, термін функціонування банку та його оцінка рейтинговими агентствами, спектр депозитних продуктів, мережа установ банку та якість обслуговування. Але якщо раніше важливим інструментом в боротьбі за клієнта була відсоткова ставка, то основними викликами для банківської системи у 2020 році буде зниження відсоткових ставок до мінімального історичного рівня (що призведе до мінімізації маржі банків), зміни в регуляторній базі відповідно до європейських стандартів та посилення конкуренції з боку небанківських установ. Тому банки для підтримки своєї

конкурентоспроможності змушені пропонувати новітні депозитні послуги, застосовуючи різні фінансові інструменти та технології, переглядати свої бізнес-моделі з орієнтацією на підвищення рівня обслуговування.

На сьогодні банківська система України має ряд проблем, спричинених чинниками зовнішнього середовища. До них можна віднести нестабільну політичну та економічну ситуацію, втрату довіри вкладників до банків, недостатню поінформованість та обізнаність українців у фінансових питаннях, зниження рівня доходів та життя населення, шахрайство в банківській сфері зі сторони клієнтів та поширення кібер-ризиків. Важливий вплив має і проведення реформ в різних сферах, які, на відміну від очікувань, поки що спричиняють недовіру до них, зростання безробіття (в т.ч. прихованого) та тіньової економіки.

Проблеми існують і в самих банках – порівняно вузький асортимент депозитних послуг, негативна репутація, неактивне застосування нецінових методів маркетингової політики, неефективне корпоративне управління, низька кваліфікація і шахрайство з боку персоналу та недостатня якість обслуговування. На початку 2020 р. Mind опублікував рейтинг життєздатності банків. Перше місце розділили 4 банки з рейтингом «4,5 зірки»: французький Ukrsibbank, австрійський Райффайзен банк Аваль, нідерландський ІНГ Банк Україна, американський Сітібанк. Стабільний рейтинг «4 зірки» отримали 9 банків, з них п’ять іноземних: польські Кредобанк та Ідея Банк, французький «Креді Агріколь», німецький «ПроКредит», угорський ОТП, а також три державні українські банки – Укргазбанк, Укрексімбанк та ПриватБанк, та ПУМБ. «Низький рівень життєздатності» отримали Мегабанк та Промінвестбанк [1].

Тому пропозиціями, що сприятимуть вирішенню зазначених проблем, є наступні:

✓ систему гарантування депозитів слід зорієнтувати на захист інтересів як фізичних, так і юридичних осіб. Певні напрацювання в цьому напрямку вже є – Фонд планує поетапне збільшення гарантованої суми, і до 2027 р. вона становитиме 100 тис. євро в гривневому еквіваленті та включати депозити юридичних осіб (з 01.01.2017 вже гарантуються кошти ФОПів);

✓ розвиток депозитних операцій банків шляхом впровадження нових технологій, використання комбінованих банківських продуктів (наприклад, гібридних депозитів, які включають інвестиції з доходом та низькими ризиками і прибуткову, але ризикову складову – найчастіше це акції або сертифікати інвестиційних фондів);

✓ створення спеціальних умов для різних груп клієнтів: студентів, пенсіонерів, VIP-клієнтів, громадян, що виїжджають за кордон;

✓ покращення інтернет-технології для швидкого обслуговування та мінімізації паперових документів (у деяких банках вже існує можливість клієнту самостійно «відкривати» депозити у веб-банкінгу, стимулюючи його підвищеним відсотком);

✓ покращення якості обслуговування клієнтів шляхом долучення до роботи висококваліфікованих працівників та анкетування клієнтів для визначення пріоритетів при обранні банку;

✓ формування стимулюючої маркетингової стратегії для підвищення привабливості вкладів, наприклад, розробка системи стимулів для постійних клієнтів при пролонгації депозиту або при підключенні додаткових послуг [2];

✓ покращення фінансової грамотності населення шляхом проведення тренінгів, онлайн вебінарів, зустрічей з представниками банків;

✓ покращення основних фінансових чинників, на яких ґрунтується вибір клієнтом банку для зберігання коштів, насамперед – ліквідності, розміру капіталу та підтримки акціонерів.

Реалізація запропонованих заходів дозволить зменшити вплив негативних факторів та у короткостроковій перспективі створити умови для розвитку депозитних операцій банків в Україні.

Список використаних джерел

1. Рейтинг українських банків URL: https://mind.ua/publications/20207884-rejting-ukrayinskih-bankiv-2020 (дата звернення: 10.02.2020).

2. Сова О. Ю. Специфіка депозитних послуг у сучасних умовах банківського ринку України. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2018. Том 3, № 26. С. 72–80.

Решетник Камілла Русланівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ФРОД-МОНІТОРИНГ У ЗМІЦНЕННІ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ БАНКУ

Безпека банківського сектору є частиною фінансової безпеки країни, а отже, антифрод система є важливим інструментом у банківській сфері для зміцнення фінансової стабільності держави. [1, с. 359].

Антифрод (від англ. «Fraud» – шахрайство) – це система розпізнавання шахрайства під час онлайн-платежів і дистанційного банківського обслуговування, що являє собою сукупність певних фільтрів, кожен з яких перевіряє користувача – його персональні і карткові дані. Мета системи: переконатися в тому, що користувач є реальним власником карти, з допомогою якої здійснюється оплата покупки. У разі виявлення підозрілої активності, тобто перевищення будь-якого значення параметра, фільтр автоматично блокує можливість здійснення платежу за цією карткою [2].

Всього система може включати в себе сотні різних фільтрів, і чим більше сфера бізнесу схильна до шахрайських дій, тим більше фільтрів включається і тим тонше кожен з них налаштовується під конкретний інтернет-магазин або онлайн-сервіс. Зазвичай використовуються такі стандартні фільтри захисту як: захист від підбору CVV і номера карт; аналіз параметрів карти по банку, власнику, типу продукту, країні випуску і географії використання; ідентифікація покупця з історії покупок; ретроспективний аналіз покупок; виявлення підозрілих транзакцій за відбитками використовуваного обладнання; перевірка домену та IP адреси [2].

Одними з найпоширеніших причин, коли транзакція може бути розцінена антифрод-фільтрами як підозріла:

- Онлайн-оплата проводиться не в тій країні, де випущена банківська картка платника.
- Карта значиться в «чорному списку» антифрод-систем.
- Платіжною системою заблокований прийом карток, випущених в певних країнах. Як правило, це деякі країни Азії, Африки, Латинської Америки та інших, де за даними міжнародних статистичних звітів зафіксовано максимальну кількість ризиків і злочинів з банківськими картами. [3]

У той час коли користувач здійснює оплату, інформація про платіж потрапляє в систему фрод-моніторингу. Транзакція проходить первинний аналіз. На підставі аналізу їй присвоюється «мітка», яка характеризує спосіб обробки транзакції. Існують три типи міток: «Зелена», «Жовта» та «Червона».

«Зелена» мітка дається системою моніторингу транзакціям, коли платник здійснює оплату з України, картою, випущеної українським банком і сума платежу не перевищує середнього чека магазина.

Мітка «жовтого» кольору присвоюється транзакціям із середнім і вище середнього рівнями ризику виникнення шахрайських операцій. Наприклад, в українському інтернет-магазині покупка оплачується

банківською картою, випущеної в Україні, але розмір середнього чека помітно перевищує середній «по лікарні». Для її авторизації можуть знадобитися додаткові дії платника.

«Червону» мітку система фрод-моніторингу автоматично привласнює транзакціям з високим рівнем ризику скоєння шахрайських операцій. Наприклад, оплата в українському інтернет-магазині здійснюється карткою, випущеною в США, а платник перебуває в Іспанії. Якщо платежі за допомогою даної банківської карти раніше не здійснювалися, наприклад, через PayOnline, система фрод-моніторингу позначить транзакцію «червоною міткою» і переведе її з автоматичного режиму авторизації в ручний. Такий платіж буде відправлений на ручну модерацію фахівцям департаменту ризиків. Для аутентифікації власника банківської карти буде потрібно документальне підтвердження. Після надання коректних сканів документів операція перекладається з «червоного» в «зелений» колір і направляється на авторизацію в процесинговий центр банку. Сумнівні операції, які не пройшли ручну модерацію, відхиляються щоб уникнути ризику виникнення шахрайських операцій.

Таким чином, аналіз транзакцій автоматично проводиться системою фрод-моніторингу відразу на трьох рівнях: одинична банківська карта; профіль підприємства електронної комерції; загальний потік транзакцій, що обробляються IPSP. [2]

Плюси системи моніторингу шахрайських операцій очевидні – автоматичне відхилення сумнівних транзакцій, захист інтернет-магазину від подальших розглядів з банками, платіжними системами і реальними власниками карт. І, звичайно ж, мінімізація репутаційних і фінансових ризиків. Репутація банку не постраждає, і користувачі будуть довіряти такому ресурсу, а значить, їх лояльність буде рости.

Але, як і у будь-якого сервісу, у системи фрод-моніторингу є свої «витрати виробництва». Відхилення платежів може призвести до втрати клієнтів, а значить, прибутку. Без належного налаштування фільтри можуть не пропускати значущі для банку транзакції, що точно не сподобається клієнтам. [2]

Отже, фінансова безпека банку є важливою складовою фінансової і національної безпеки та є таким станом банківської установи, що характеризується збалансованістю і стійкістю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку. З цього огляду фрод-моніторинг є необхідним інструментом для попередження шахрайських платіжних операцій, що є однією з головних завдань для забезпечення надійності та безпеки банку.

Список використаних джерел

1. Кузнецова С. А. Банківська система : навч. посіб. 2013. 359 с.
2. Пискунов І. Антифрод системы и как они работают. 2017. URL: https://www.securitylab.ru/blog/personal/Informacionnaya_bezopasnost_v_detalyah/339929.php (дата звернення: 03.03.2020).
3. Антифрод-перевірка платежів. URL: https://onlinetickets.world/uk/antifrod. (дата звернення: 03.03.2020).

Рябчук Владислав Сергійович,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ФІНАНСОВОЇ УСТАНОВИ

Фінансова установа – юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку. До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, а у випадках, прямо визначених законом, – інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг.

Сьогодні питання достатнього рівня капіталу фінансової у станови визначено не достатньо чітко, адже до 2020 року діяльність фінансових установ регулювалася Національною комісією з регулювання ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), яка і затвердила попередні мінімальні вимоги щодо капіталу фінансової устан ови, згідно з якими фінансова установа повинна мати власний капітал в розмірі не менше:

– ніж 3 млн грн для фінансових компаній, які планують надавати один вид фінансових послуг;
– ніж 5 млн грн для фінансових компаній, які планують надавати два та більше видів фінансових послуг [1].

Але 12 вересня 2019 року Верховна Рада України ухвалила за основу і в цілому законопроект про державне регулювання ринків фінансових послуг, який передбачає ліквідацію Нацкомфінпослуг.

Законопроект передбачає, що з 1 липня 2020 року відбудеться поділ функцій Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг між Нацкомісією з цінних паперів та фондового ринку і Національним банком (закон про «спліт»). Національний банк стане регулятором страхових, лізингових, фінансових компаній, кредитних спілок, ломбардів та бюро кредитних історій, а НКЦПФР регулюватиме недержавні пенсійні фонди та фонди фінансування будівництва.

Тому сьогодні гостро постає проблема необхідності управління капіталом всіх фінансових установ в умовах регулювання їх діяльності новим регулятором, адже ринок небанківських фінансових послуг є складовою частиною фінансового сектору України. Активи небанківських фінансових установ станом на 31.12.2018 становили 197,5 млрд грн, що у співвідношенні до активів банків становить 14,5%; власний капітал – 53,8 млрд грн., або 35% – відносно власного капіталу банків, тобто це доволі значний ресурс, який може серйозно вплинути на ситуацію у фінансовому секторі країни [2]. Тому 7 лютого 2019 року набрали чинності зміни до Положення про порядок видачі небанківським фінансовим установам ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків, згідно з якими було збільшено вимоги до власного капіталу цих установ до 10 мільйонів гривень [3]. Також варто відзначити зростання мінімального розміру регулятивного капіталу для кредитних спілок, який тепер має становити 5 млн євро [4].

Підвищення вимог до мінімального розміру капіталу має на меті реформувати фінансовий сектор країни у сфері небанківських фінансових установ, а саме залишити лише найнадійніші установи, які зможуть працювати на ринку прозоро та які будуть повністю відповідати всім іншим вимогам НБУ.

Список використаних джерел

1. Положення про Державний реєстр фінансових установ: розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 28.08.2003 № 41. Дата оновлення: 12.11.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0797-03/page. (дата звернення: 10.03.2020).

2. Стратегічний план діяльності національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг на 2020-2022 роки. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/DepFinMon/Strategy/ (дата звернення: 10.03.2020).

3. НБУ збільшив вимоги до власного капіталу НФУ до 10 мільйонів гривень. URL: https://uaps.com.ua/ua/novyny/nbu-zbilshyv-vymogy-do-vlasnogo-kapitalu-nfu-do-10-miljoniv-gryven/ (дата звернення: 10.03.2020).

4. Майбутнє у регулюванні небанківського сектору: 5 питань від учасників ринку. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=81129804&showTitle=true (дата звернення: 10.03.2020).

Сенченко Сергій Олександрович,
Міжнародний університет фінансів, м. Київ

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ВИРОБНИЧОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Для здійснення ефективної виробничої діяльності у підприємства обов'язково повинні бути оборотні активи. Оскільки фінансове становище підприємства знаходиться в прямій залежності від стану оборотних активів, воно повинно приділяти особливу увагу їх аналізу. Якщо оборотним активам буде приділено особливу увагу, то буде збільшено випуск продукції, що виробляється без залучення будь-яких додаткових коштів. Тим самим підвищиться фінансова стійкість підприємства і рівень її платоспроможності, внаслідок чого підприємство вчасно і повністю може виконувати розрахунково-платіжні зобов'язання, тим самим це дозволяє успішно здійснювати господарську діяльність даного підприємства [1, с. 42].

В сучасних ринкових умовах особливо важливого значення набувають проблеми пошуку оптимальних напрямів та шляхів підвищення ефективності використання оборотних активів.

Ефект від використання оборотних активів характеризується насамперед їх оборотністю. Так само оборотний капітал забезпечує безперебійний виробничий процес і в деяких аспектах характеризує його ефективність. Важливим фактором також є те, що у підприємства величина і структура оборотних активів повинні відповідати його потребам. Якщо оборотні активи будуть в надлишку, то це призведе до порушення оборотності, тим самим буде відбуватися застій і весь процес обороту оборотних активів буде порушений. Але, висока оборотність також не завжди носить позитивний результат. Це може свідчити про вичерпання товарно-матеріальних ресурсів. Тому, оборотні активи повинні бути зведені до оптимально мінімальної кількості, при який буде відбуватися безперебійний виробничий процес.

Пропонуємо наступні шляхи підвищення ефективності управління оборотними активами на підприємстві (табл. 1).

Таблиця 1

Шляхи підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства [3, с. 78]

На стадії створення виробничих запасів	На стадії трансформації	На стадії незавершеного виробництва
– впровадження економічно обґрунтованих норм запасу; – наближення постачальників сировини, напівфабрикатів, комплектуючих виробів та ін. до споживачів; – широке використання прямих тривалих зв'язків; – розширення складської системи матеріально-технічного постачання, а також оптової торгівлі матеріалами та обладнанням; – комплексна механізація і автоматизація вантажно-розвантажувальних робіт на складах	– наближення споживачів продукції до її виготовлювачів; – вдосконалення системи розрахунків; – збільшення обсягу реалізованої продукції унаслідок виконання замовлень по прямих зв'язках, дострокового випуску продукції, виготовлення продукції з зекономлених матеріалів; – ретельна і своєчасна добірка продукції, що відвантажується по партіях, асортименту, транзитній нормі, відвантаження в строгій відповідності з укладеними договорами	– прискорення науково-технічного прогресу (впровадження прогресивної техніки і особливо безвідходної, роботизованих комплексів, роторних ліній, хімізація виробництва); – розвиток стандартизації, уніфікації, типізації; – вдосконалення форм організації промислового виробництва, застосування більш дешевих конструкційних матеріалів; – вдосконалення системи економічного стимулювання ощадливого використання сировинних і паливно-енергетичних ресурсів; – впровадження системи «точно в строк»; – збільшення питомої ваги продукції, що користується підвищеним попитом

Крім цього, пропонуємо взяти до уваги ряд актуальних настанов керівництву, дотримуючись яких на підприємстві буде налагоджений оптимальний цикл обороту оборотних активів [5, с. 142]:

– чи потрібен постійний контроль за дебіторською заборгованістю? Якщо дебіторська заборгованість буде збільшуватися, то тим самим буде відбуватися відтік оборотного капіталу. Але, в свою чергу, це буде характеризувати збільшення доходів підприємства.

Слід завжди звертати увагу на рівень дебіторської заборгованості, так як надмірно високий рівень дебіторської заборгованості може призвести в цілому до зупинки всього виробничого процесу підприємства.

– навчитися раціонально використовувати і управляти грошовими коштами. Так як грошові кошти грають одну з важливих ролей в управлінні оборотними активами, завжди потрібно стежити за тим, щоб на підприємстві підтримувався оптимальний їх рівень для безперебійної та ефективної діяльності підприємства в цілому. Можна сказати, що це мінімальні ліміти, які повинні знаходитися у кожної організації, щоб в разі непередбачених обставин виробничий процес не порушувався.

– нормувати товарні та матеріальні запаси. Зайвий обсяг запасів відіграє негативну роль у виробничому процесі підприємства. Так як з перевищення оптимального рівня запасів зменшується ліквідність і в цілому платоспроможність компанії. Збільшення запасів на підприємстві відповідає збільшенню кредиторської заборгованості, тобто, в процесі діяльності фірми доведеться вилучати частину грошових коштів, щоб погасити кредиторську заборгованість. Також, великий обсяг виробничих запасів веде до складських витрат, так як це пов’язано з їх зберіганням. Але, з іншого боку, так само дефіцит запасів може призвести до зупинки виробничого і фінансового процесу.

– звертати увагу і контролювати рівень кредиторської заборгованості. Якщо у компанії буде надлишок товарних або матеріально-виробничих запасів, також буде високий рівень кредиторської заборгованості, вона не зможе покрити всі свої зобов’язання, так як у неї не буде достатньо коштів. Тим більше, якщо підприємство прострочила кредиторську заборгованість потрібно буде негайно вживати термінових заходів щодо її погашення.

Підводячи підсумки, слід зробити наступний висновок: прискорення обороту оборотних активів дозволить вивільнити значні суми, а також збільшити обсяг виробництва без додаткових фінансових ресурсів, і вивільнені кошти використати відповідно до потреб підприємства. В умовах конкурентоспроможності підприємствам доцільно та необхідно забезпечити раціональне управління ресурсами, що знаходяться в їх розпорядженні, в тому числі і управління оборотними активами. Оскільки використання оборотних активів обумовлює результати господарської діяльності, то це також визначає і внесок господарчого суб’єкта в економіку.

Список використаних джерел

1. Веретенникова О. Б., Лаенко О. А. Оценка эффективности использования оборотного капитала хозяйствующих субъектов. *Управленец.* 2011. № 11–12. С. 52–55.
2. Данилин В. Н., Данилина Е. И. О новой концепции воспроизводства оборотного капитала в современных условиях хозяйствования. *Проблемы современной экономики*. 2012. № 1. С. 43–46.
3. Мишкова М. П. Оптимизация процесса управления оборотным капиталом предприятия. *Главный экономист.* 2012. № 2. С. 16–18.
4. Шеремет А. Д., Негашев. Е.В. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций : практ. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: ИНФРА-М, 2016. 208 с.

Сімоненко Олег Ігорович,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

РАННЯ ДІАГНОСТИКА НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ

Несподіваний характер фінансових потрясінь спонукає банки знаходити різні шляхи подолання кризових явищ, які можуть призводити до їх банкрутства. Світова фінансова криза 2007–2008 року та «банкопад» в Україні у 2014–2015 роках показують, що банки та наглядові органи мають приділяти більшу увагу питанням ранньої діагностики проблемних явищ. Розглянемо досвід застосування інструментарію ранньої діагностики неплатоспроможності банку.

Найбільш поширеними підходами до ранньої діагностики неплатоспроможності банків є апарат нечіткої логіки, методика Альтмана, логіт-модель прогнозування банкрутства банків, розрахунок відстані до дефолту. Характеристика основних підходів до ранньої діагностики неплатоспроможності банків наведена в табл. 1.

Всі описані підходи дозволяють з різним ступенем точності спрогнозувати ймовірність настання кризових явищ або банкрутства банків. При цьому, слід зазначити, що на сьогодні не розроблено жодного підходу, який би був універсальним для будь-яких банків та економічних умов їх розвитку. Існуючі підходи мають ряд суттєвих обмежень щодо їх використання в банківській системі України.

Таблиця 1

Основні підходи до ранньої діагностики неплатоспроможності банку

Назва підходу	Сутність підходу	Дослідження, в яких використовується метод
Апарат нечіткої логіки	базується на використанні інструментарію нечіткої логіки, враховує пріоритетність факторів ризику та ступінь упевненості менеджменту банку в глибині кризових явищ, розраховується показник «прогнозний індикатор кризи» в декількох етапах	Васильєва Т. А [1] Журавльова І.В. та Філіпських О.С [2]
Методика Альтмана	Загальна економічна суть моделі виражається функцією від певних показників, які характеризують економічний потенціал банку та результати його роботи за досліджуваний період.	M. Abdullah [3]
Логіт-модель прогнозування банкрутства банків	Логістична регресія використовується для передбачення ймовірності виникнення деякої події за значеннями множини ознак. Дана модель є моделлю бінарного вибору. Основними перевагами логістичної регресії є отримання кількісної оцінки ймовірності у явному вигляді, до того ж логістична регресія характеризується високою стійкістю. Недоліками логістичної регресії є певні неточності при описі перелічувальних змінних та її нечутливість до деяких значень числових змінних	Кремень В. М., Бочкарьова Т. О. [4]
Distance to default (відстань до дефолту)	Даний показник є вираженням кількості середньоквадратичних відхилень між середнім значенням розподілу вартості (цінності) активу і критичним порогом – точкою дефолту (default point, DPT), встановленої на рівні номінальної цінності поточних зобов'язань, включаючи короткострокові зобов'язання, які обертаються на протязі певного часового горизонту, плюс половина довгострокових зобов'язань.	Blundell-Wignall, Adrian, and Caroline Roulet [5] Harada, Kimie, Takatoshi Ito, and Shuhei Takahashi [6]

Все це свідчить про актуальність подальших досліджень у сфері ранньої діагностики неплатоспроможності банків, які дозволятимуть вчасно виявляти потенційні джерела та ознаки кризових явищ в банках, фактори, що їх активують. Це, в свою чергу, сприятиме мінімізації негативного впливу кризових явищ на банк та недопущенню її розгортання.

Отже, інструментарій ранньої діагностики неплатоспроможності банку постійно вдосконалюється. Основною рушійною силою змін та нововведень у підходах до діагностики кризових явищ у банках є циклічність розвитку економіки, адже саме під час кризи спостерігаються проблемні сторони діяльності окремих банків, що часто призводить до банкрутств та змушує банки змінювати підходи та методи антикризового управління. Тому не складно спрогнозувати, що наступний поштовх до розвитку нових методів діагностики неплатоспроможності банку буде саме під час наступної фінансової кризи.

Список використаних джерел

1. Васильєва Т. А. Діагностика банківських криз на основі розрахунку прогнозного індикатора кризи. *Вісник Національного банку України.* 2013. № 11. С. 22–28.

2. Журавльова І. В. Застосування апарату нечіткої логіки у системі діагностики ймовірності банкрутства банку. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 6. С. 118–123.

3. M. Abdullah, «An Empirical Analysis of Liquidity, Profitability and Solvency of Bangladeshi Banks,» J. Bus. Financ. Aff., vol. 4, no. 3, p. 157, 2015.

4. Кремень В. М., Бочкарьова Т. О. Логіт-модель прогнозування ймовірності банкрутства банків. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. № 3. С. 66−78.

5. Blundell-Wignall, Adrian, and Caroline Roulet. «Business models of banks, leverage and the distance-to-default.» OECD Journal: Financial Market Trends 2012.2 (2013): 7–34.

6. Harada, Kimie, Takatoshi Ito, and Shuhei Takahashi. «Is the Distance to Default a good measure in predicting bank failures? A case study of Japanese major banks.» Japan and the World Economy 27 (2013): 70–82.

Сліпчук Андрій Вікторович
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ БАНКУ

Банківська система відіграє важливу роль у забезпечені руху грошових коштів. Розвиток даної системи є ключової проблемою сучасності. З кожним роком кількість банків, які визнаються неплатоспроможними стає все більше, саме це здійснює великий вплив на економіку країни в негативному руслі.

Головним законодавчим актом в сфері неплатоспроможних банків в Україні є Закон України «Про затвердження Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку.

Неплатоспроможний банк (insolvent bank) – банк, у разі [1; 2]:

1) не приведення ним своєї діяльності у відповідність із вимогами законодавства, в тому числі нормативно-правових актів Національного банку України, після віднесення його до категорії проблемних, але не пізніше ніж через 180 днів з дня визнання його таким;

2) зменшення розміру регулятивного капіталу або нормативів капіталу банку до однієї третини від мінімального рівня, встановленого законом та/або нормативно-правовими актами Національного банку України;

3) невиконання банком протягом 10 робочих днів поспіль 10 і більше відсотків своїх зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами.

Важливим елементом діагностики неплатоспроможності є інструменти, які являють собою засоби управління для досягнення поставлених цілей і завдань. Їх можна поділити на два види за рівнем діяльності, а саме макроекономічного рівня та мікроекономічного рівня. Так, на макроекономічному рівні доцільно систематизувати інструменти як адміністративні та ринкові. Адміністративні інструменти представленні як обмежувальні заходи превентивного характеру з боку НБУ, зокрема з обмеженням банківської конкуренції, а також встановлення нормативів, які дозволяють керувати діяльністю банку, а також слугують показниками для попереджання неплатоспроможності. До таких нормативів відносять[3]: нормативи капіталу (мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1); достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2); достатності основного

капіталу (Н3); а також нормативи ліквідності; короткострокової ліквідності (Н6); коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR), коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR).

Ринкові ж інструменти можна поділити на фінансові, організаційні та реструктуризаційні. До фінансових інструментів належать кредити рефінансування НБУ, надання фінансової допомоги тощо. Організаційні інструменти – це здійснення певних трансформаційних заходів, у банківській системі, тобто її організаційна перебудова на різних рівнях управління. Реструктуризаційні інструменти – це комплекс заходів, як правило радикальних, спрямованих на структурну перебудову, зміну організаційно-правових норм функціонування та покращення фінансової стійкості банківської системи в умовах наростання стану неплатоспроможності.

На мікроекономічному рівні інструменти пов'язанні безпосередньо з самим банком. Існують такі види інструментів, як обмеження операцій, встановлення лімітів на операції, реструктуризація організаційної структури банку, реорганізація та ліквідація. Кожен із цих інструментів сприяє відновленню позитивної динаміки фінансово-економічних показників діяльності банку.

Отже, діагностика неплатоспроможності банку відіграє важливу роль для забезпечення його стабільного функціонування та розвитку, адже своєчасна та адекватна діагностика, дозволяє виявити ознаки неплатоспроможності на ранніх стадіях через реагування на негативний вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовища й запобігти виникненню неплатоспроможності. Здійснювати цю діагностику допомагають інструменти, за допомогою яких можна не тільки попередити неплатоспроможність, але й відновити нормальну життєздатність банку.

Список використаних джерел

1. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. Дата оновлення: 21.10.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17 (дата звернення: 09.03.2020).

2. Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку: Рішення Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 05.07.2012 р. № 2. Дата оновлення: 18.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1581-12 (дата звернення: 09.03.2020).

3. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова НБУ від 28.08.2001 р. № 368. Дата оновлення: 03.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01 (дата звернення: 09.03.2020).

Слободяник Анастасія Олегівна,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ВПЛИВ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ

Кредитна діяльність, незважаючи на свою прибутковість, є надзвичайно ризиковою серед усіх напрямків банківської діяльності. Ефективне управління проблемними кредитами є одним із найважоміших аспектів діяльності банків. Проблемні кредити наражають банки на значний кредитний ризик, збільшують ймовірність отримати збиток, стають причиною втрати довіри інвесторів, платоспроможності та ліквідності, погіршення його репутації, руйнування стабільності банку та банківської системи в цілому.

У науковій літературі, нормативно-правових документах та вітчизняній практиці єдиного трактування поняття «проблемний кредит» немає. Банки, через відсутність офіційного визначення даного поняття змушені самостійно пояснювати його у власних внутрішніх документах. До визначення проблемних кредитів можуть включатись чимало ознак, зокрема невиконання позичальником в зазначений термін зобов'язань або ж існування ймовірності такого невиконання; ймовірність неповернення боргу через недостатнє забезпечення; втрата фінансової стійкості та погіршення фінансового стану позичальника; суттєве порушення строків виконання зобов'язань.

Історично у банківській практиці поняття «проблемний кредит» означало заборгованість, яка не погашена в термін (строк), встановлений договором. До складу проблемних кредитів фактично відносили виключно суму прострочених платежів за кредитом згідно даних бухгалтерського обліку, а не загальний обсяг кредитів, за якими допущено прострочення.

8 липня 2019 року НБУ затвердив « Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України». У даному документі наводиться офіційне тлумачення категорії «проблемний актив». Враховуючи, що левову частку проблемних активів банків складають саме проблемні кредити, можемо уточнити поняття проблемних кредитів, надавши їм таке визначення: проблемні кредити – це сукупний обсяг потенційно проблемних кредитів, непрацюючих кредитів та стягнутого майна. До потенційно проблемних кредитів НБУ рекомендує відносити такі, що мають ознаки проблемної заборгованості та непрацюючі кредити. У свою чергу, як кредити з ознаками потенційної проблемності розглядаються кредити, надані

боржникам, що мають прострочення погашення боргу до 90 днів та боржникам, які не мають наміру співпрацювати з банком щодо повернення боргу. Таким чином, можна зробити висновок, що потенційно проблемний – це кредит, який не погашений у встановлений договором термін внаслідок погіршення фінансового стану позичальника, або за яким існує ймовірність такого непогашення, виходячи з періодичного аналізу фінансового стану позичальника та зовнішнього середовища.

Складовою частиною проблемних кредитів є непрацюючі кредити, які часто ототожнюють з недіючими кредитами, оскільки вони мають схожість в багатьох аспектах. МВФ визначає недіючі кредити як кредити, за якими сплата основної суми та процентів прострочені на: 1) на три місяці (90 днів) або більше; 2) менше ніж на 90 днів, проте відповідно до національних норм нагляду вважається, що обслуговування такого кредиту є «слабким» або «незадовільним» [1]. НБУ до непрацюючих кредитів відносить кредити, клас боржників/ контрагентів за якими визначений банком як 10 – для юридичних осіб та 5 – для фізичних осіб.[2]. Тобто непрацюючий кредит – це актив, за яким прострочення погашення боргу перевищує 90 днів (30 днів для банків-боржників), або за яким контрагент неспроможний забезпечити виконання зобов'язань без стягнення забезпечення.

З метою поглиблення наших досліджень розглянемо статистичні дані щодо непрацюючих кредитів (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяг кредитів та частка непрацюючих кредитів в активних операціях банків України за 2018–2020 рр. (станом на 01.01), млн грн [3]

Активна операція	Усього			
	2018	2019	2020	01.02.2020
Всі кредити	1 090 914	1 193 558	1 097 595	1 109 264
непрацюючі кредити	594 999	630 767	530 780	544 690
частка непрацюючих кредитів, %	54,54	52,85	48,36	49,10
у т.ч. банки:				
з державною часткою, з них	71,12	67,92	63,52	63,75
ПАТ КБ «Приватбанк»	87,64	83,35	78,38	78,42
з державною часткою крім ПАТ КБ «Приватбанк»	55,75	54,96	49,33	49,94
іноземних банківських груп	41,01	38,50	32,51	33,86
з приватним капіталом	24,08	23,01	18,57	18,92
неплатоспроможні	43,02	52,04	0,00	0,00
Довідково: кількість банків, що надали звітність:	84	78	75	75

Як бачимо, незважаючи на те, що частка непрацюючих кредитів скорочується, вони складають половину всіх кредитів. Звернімо увагу на те, що проблемні кредити є однією із вагомих причин отримання банками збитків. Збиткова діяльність примушує банки оголошувати себе банкрутами. Кількість діючих банків в Україні з кожним роком все зменшується. Найбільше їх зафіксовано у 2009 році, що складало 184 банки. Порівняно з 2015 роком кількість діючих банків скоротилася на 42 одиниці. За останні 3 роки зберігається тенденція до зменшення кількості банків. Станом на 01.01.2020 року в Україні функціонують всього лише 75 банків. Кожен банк має встановлювати індивідуальні критерії віднесення кредиту до проблемного , не порушуючи при цьому нормативних вимог НБУ.

Також слід зауважити, що наявність значних обсягів простроченої заборгованості та визначення кредитних збитків з урахуванням ймовірності дефолту позичальника призводить до формування резервів із значним обсягом коштів, які не можуть бути залучені в обіг, не використовуються в операціях банку, тим самим скорочують прибуток.

Підсумовуючи вище наведене, можна сказати, що проблемні кредити мають надзвичайно сильний вплив на всю банківську діяльність країни. Найвагомішим аспектом, на нашу думку, є обґрунтоване трактування поняття «проблемний кредит», оскільки банки на основі професійних суджень персоналу самостійно вирішують, які додаткові умови доцільно вносити до його визнання. Значні збитки, понесені банками внаслідок проблемних кредитів призводять до їх банкрутства та порушення стабільності банківської системи.

Список використаних джерел

1. Показники фінансової стійкості. Керівництво по складанню: Міжнародний валютний фонд. URL : https://www.imf.org/external/pubs/ft/fsi/guide /2006/pdf/rus/guide.pdf (дата звернення: 07.03.2020).

2. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: постанова НБУ від від 30.06.2016 № 351. Дата оновлення: 13.02.2020. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws /show/v0351500-16#n151 (дата звернення: 07.03.2020).

3. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів: Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#3 (дата звернення: 07.03.2020).

Тіселіна Еліна Віталіївна,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ЯК ШЛЯХ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

У гонитві за фінансовими показниками, часто забувають, що успіх лежить не виключно у виробничій сфері, а й в соціальній також. «Економіка заради економіки» – це вже в минулому. Ми все більше стикаємося з тим, що саме соціально відповідальний бізнес нині є потужним драйвером успішних економік.

Стабільність є важливою характеристикою економічної системи, що свідчить про її дієздатність та можливість виконувати свої головні функції незалежно від різних негативних чинників впливу, у тому числі криз. Стабільність означає збереження структури та здібність знаходитися в стані рівноваги тривалий період часу. Виходячи з ключової ознаки поняття «стабільність», «фінансову стабільність» слід визначити як показник стану фінансової системи. Фінансова стабільність може слугувати індикатором розвитку (дієздатності) будь яких суб'єктів господарювання. Нас же цікавить питання, як соціально відповідальний бізнес впливає на фінансову стабільність. Такий взаємозв'язок ще на початку XXI ст. досліджувався професором Баранник Л. Б. у контексті процесу формування громадянського суспільства в Україні [1, с. 14–17]. Вже тоді автором була доведена необхідність виховання соціально відповідальності бізнесу, у тому числі задля посилення фінансового результату.

Що ж означає соціальна відповідальність бізнесу. Останню розуміють по-різному. Особливо в бізнес-середовищі. Л.Б. Баранник вважає, що соціальна відповідальність бізнесу є скоріше етичним принципом, яким керуються підприємці під час прийняття рішень [1, с. 15]. Сьогодні цілком очевидно, що чим більш соціально значущою є продукція, тим ймовірніше її реалізація на ринку, й звісно, тим успішнішими будуть оборудки підприємства; чим більшим є вміст «соціального пакету», тим продуктивнішою є праця співробітників. Тобто соціальна відповідальність бізнесу проявляється в конкретних діях і заходах, спрямованих на соціально значимі цілі.

Очевидно і те, що абсолютної гармонії між підприємцями і найманими працівниками бути не може. У них різні економічні інтереси й тому різна мотивація. Відношення можуть мати партнерський характер, доки економічні умови влаштовують обидві сторони. І це є запорукою фінансової стабільності підприємства. Разом з тим, виховання

соціально відповідального бізнесу не відбувається автоматично. Не слід думати, що всі суб'єкти господарської діяльності розуміють необхідність такої поведінки. Бізнесу також потрібні певні умови, при яких «спрацьовує» цей етичний принцип. І на рівні держави має бути розуміння того, що бізнес потребує економічної свободи та підтримки. У чому це повинно виражатися? Візьмемо, наприклад, податкову політику. З 2010 по 2018 рік рівень податкового навантаження зріс на 4,44 відсоткових пункти (з 20,34% у 2010 р. до 24,78 у 2018 р.) [2, с. 138]. Попри обіцянки уряду переглянути податкові відношення «держава-бізнес», податкове законодавство істотно не змінилося. Представники вітчизняного бізнесу, як і раніше, критично висловлюються відносно системи оподаткування. Серед причин – збереження з боку органів ДФС старих методів тиску на платників податків з метою забезпечення норми надходження до бюджету; недосконаліть системи електронного адміністрування ПДВ, яка фактично призводить до того, що платники ПДВ кредитують державу; збільшення мінімальної заробітної плати; відсутність діалогу та прозорих механізмів комунікацій між державою та бізнесом [3] та деякі інші. Треба визнати, що спроби здійснити податкове реформування тривають. Протягом 2019 року у Верховній Раді з'явилися низка різних ініціатив: законопроект щодо прогресивної шкали оподаткування під час сплати ПДФО (законопроект пропонує встановлювати ставки податку залежно від рівня доходів: від 0 (коли доходи нижчі за прожитковий мінімум) до 48 % (коли доходи сягають понад 500 прожиткових мінімумів)); законопроект про збільшення граничного розміру доходів платників єдиного податку, що може значно розширити сферу застосування спрощеної системи оподаткування; законопроект № 10012, який повертає норми, що діяли до 2017 року щодо сплати ЄСВ, а саме, дозволяє ФОПу не сплачувати ЄСВ, якщо немає доходу [4].

У такому ж питанні, як дбайливе ставлення до навколишнього середовища, раціональне споживання і використання природних ресурсів, на нашу думку, з боку держави має бути досить жорстке ставлення до порушників законодавчих норм. Не всі бізнесмени усвідомлюють свою відповідальність перед суспільством. Тому предметом виховання у такому випадку мають стати податки як інструмент регулювання цих процесів. Отже, для підвищення фінансової стабільності насамперед потрібен ґрунт, яким у нашому випадку є соціальна мотивація бізнесу.

Список використаних джерел

1. Баранник Л. Б. Виховання соціально відповідального бізнесу як фактор формування громадянського суспільства. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2008. № 3. С. 14–17. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_2008_ 3%20p2.pdf (дата звернення: 06.03.2020).

2. Баранник Л. Б., Дулік Т. О., Александрюк Т. Ю. Податкове навантаження в Україні в соціально-економічному вимірі. *Економічний вісник університету.* Збірник наукових праць учених та аспірантів. 2019. Випуск 43. С. 133–144.

3. Як податки впливають на настрій малого бізнесу? URL: https://eba.com.ua/article/yak-podatky-vplyvayut-na-nastrij-malogo-biznesu/ (дата звернення: 06.03.2020).

4. Баранник Л. Б., Піскова Ж. В. Державна податкова політика в Україні у контексті нової парадигми розвитку. *Стратегія розвитку України*. 2016. № 1. – С. 36–42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sru_2016_1_9 (дата звернення: 06.03.2020).

Ткач Анна Вікторівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ ЛІКВІДНОСТІ У БАНКАХ

Для банківської системи України ризик ліквідності завжди був одним із найбільш значущих. У сучасних умовах це питання набуває особливої актуальності через обмежені можливості залучення коштів на міжнародних ринках капіталу, складну ситуацію в економіці, зниження ролі коштів фізичних осіб у формуванні ресурсної бази банків через недовіру до банків та низьку платоспроможність населення. Проблеми із ліквідністю наражають банк на певний ризик. Тому для банків важливим є впровадження сучасних інструментів та підходів до управління ризиком ліквідності з метою нівелювання негативних факторів, що можуть призвести до значних фінансових втрат. [2]

Головною причиною виникнення ризику ліквідності є незбалансованість між термінами погашення й обсягами активів і пасивів. Внаслідок цього відбувається зниження прибутковості, адже для задоволення попиту на ліквідні кошти банкам необхідно запозичати

їх із зовнішніх джерел за більш високими ставками. Виходячи з цього, виправданим є визначення ризику ліквідності Базельським комітетом з питань банківського нагляду (BCBS) «як неспроможність банку регулювати скорочення пасивів або фінансувати зростання активів». Не менш важливим аспектом трактування сутності ризику ліквідності є його визначення як ризику незбалансованої ліквідності. При цьому в одному випадку (ризик недостатньої ліквідності) втрати полягають у набутті ліквідних активів за несправедливою ціною, а в другому (ризик надлишкової ліквідності) – у недоотриманні доходу . В умовах активного розвитку систем дистанційного банківського обслуговування, зростання конкуренції, банк прийнято вважати ліквідним, якщо він має можливість постійно і безперебійно задовольняти потреби у грошових коштах, трансформувати свої активи в готівку без суттєвої втрати їхньої вартості або в будь-який момент запозичити кошти на ринку за середньою ставкою для поповнення ліквідності [7].

З метою забезпечення ефективного управління ліквідністю банків Базельським комітетом з питань банківського нагляду прийнята низка документів щодо ризику ліквідності, а саме: «Базельські принципи ефективного банківського нагляду»; «Краща практика менеджменту ліквідності в банківських організаціях» (2000 р.); «Опора 3 Базель II (Ринкова дисципліна)» щодо збільшення публічного розкриття інформації про наявність ліквідності в банку (2003 р.); «Принципи належного управління і нагляду за ризиком ліквідності» (2008 р.); «Базель III: Міжнародні підходи до вимірювання ризику ліквідності, стандартів і моніторингу» (грудень 2010 р.); «Принципи агрегування ризиків і надання звітності по ризикам» (січень 2013 р.); «Базель III: показник покриття ліквідності та інструменти моніторингу ризику ліквідності» (січень 2013 р.); «Базель III: Показник чистого стабільного фондування» (2014 р.) [6]. Базельським комітетом упроваджена нова концепція толерантності до ризику ліквідності (схильності до ризику), що передбачає управління ліквідністю не як «запасом», а як «грошовим потоком», що базується на прогнозі руху грошових потоків. Особливий наголос робиться на забезпеченні управління ліквідністю на щоденній основі та підтриманні внутрішньоденної ліквідності банків в умовах активного впровадження банками онлайн-банкінгу.[1]

З огляду на важливість підтримання на достатньому рівні ліквідності банків, Базельский комітет розробив Принципи надійного управління та нагляду за ризиком ліквідності, які включають 17 таких принципів:

– фундаментальний принцип для управління та нагляду за ризиком ліквідності (принцип 1);

– роль органів керівництва в управлінні ризиком ліквідності (принципи 2–4); – оцінка та управління ризиком ліквідності (принципи 5–12);

– публічне розкриття інформації (принцип 13); – роль органів нагляду (принципи 14–17) [3].

Зважаючи на розгляд сучасного банку як складної динамічної системи, сучасні підходи до управління ризиком ліквідності мають базуватися на широкому використанні математичних методів, які дозволяють отримати узагальнюючу (інтегральну) оцінку ризику ліквідності. Перспективним напрямом щодо комплексної оцінки ризику ліквідності та платоспроможності банків є використання методів непараметричної статистики. Методологічною базою запропонованого методу виступає нормативна модель системного аналізу фінансової звітності. В основі цього методу лежить поняття динамічного індикатора, що представляє собою сукупність показників, упорядкованих за темпами зростання.[5] Ранжований ряд показників дає можливість показати динаміку показників у їхньому взаємному співвідношенні і взаємовпливові, тобто дозволяє оцінити рівень ліквідності банку, котрий неможливо точно оцінити за допомогою жодного окремого показника. Для побудови динамічного індикатора ліквідності використовується ординальна (порядкова) шкала, яка дозволяє встановити, що показник має властивість більшою чи меншою мірою впливати на ліквідність порівняно з іншими показниками [4].

Отже, розглядаючи банк як складну динамічну систему, доцільно використовувати методи непараметричної статистики, серед яких можна виділити динамічний індикатор ліквідності для інтегральної оцінки ризику ліквідності установи. Крім того, для управління ризиком ліквідності банківської системи та підтримки його на допустимому рівні, повинні застосовуватися оперативні заходи з боку Національного банку України, включаючи операції рефінансування, кредити овернайт тощо. Комплексне управління ризиком ліквідності сприятиме всебічному його контролю та допоможе захистити як окремі банки, так і банківську систему в цілому від потенційної кризи в майбутньому [8].

Список використаних джерел

1. Онищенко В.О., Довгаль Ю.С., Тітович В. Стан та особливості формування ліквідності комерційних банків України в сучасних умовах. *Фінансовий простір*. 2015. Випуск № 1 (17). С. 204–209.

2. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання і нагляду: науково-аналітичні матеріали. Вип. 11 / [В.С. Стельмах, В.І. Міщенко, В.В. Крилова та ін.]. Київ : Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. 220 с.

3. Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні». Постанова НБУ № 368 від 28.08.2001 р. Дата оновлення: 03.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01 дата звернення: 10.03.2020).

4. Серпенінова Ю.С. Ризик ліквідності в загальній системі банківських ризиків. *Держава та регіони.* 2008. № 6. С. 210–215

5. Principles for Sound Liquidity Risk Management and Supervision, 2008.

6. Карчева А.Т. Эффективність функціонурования та перспективи розвитку банковской системи України. Київ, 2012. 520 с.

7. Офіційний сайт Національного банку України URL: http://www.bank.gov.ua .

8. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг / Джозеф Синки-мл.; пер. с англ. М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. 1018 с.

Ткаченко Павло Олександрович,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Розвиток і функціонування банківської системи України сьогодні відбувається в умовах глобалізаційних процесів, розширення форм міжнародної співпраці, мінливої загальноекономічної та політичної ситуації, що безпосередньо впливає на стабільність банківських установ і результати їх діяльності. Тому подальший розвиток комерційних банків ставить перед їхнім керівництвом і персоналом принципово нові вимоги, спрямовані на обґрунтоване та професійне управління, яке спирається на результати відповідних аналітичних досліджень та розрахунків, на базі яких існує можливість рейтингового оцінювання поточного й майбутнього стану банку, його потенційних можливостей, сильних і слабких сторін тощо [1].

Рейтинг визнано в світі як інструмент, призначений для порівняльного аналізу динамічно розвинених систем. Рейтинг банків

комплексно характеризує їхню діяльність і встановлює узагальнюючу оцінку фінансового стану за стандартизованим набором показників. Головним завданням рейтингу є визначення узагальнюючих оцінок і прогнозування майбутніх результатів діяльності банку, адже головною умовою рейтингу є зорієнтувати усіх потенційних користувачів в ситуації, що склалася в системі комерційних банків, визначити місцезнаходження або позицію банка у сукупності інших банків [2]. Рейтинговий аналіз не може гарантовано визначити абсолютну надійність чи ефективність банківської установи. Непередбачуваність економіки, нестабільна політична ситуація спричиняють прямий вплив на банківську систему, проте їх неможливо спрогнозувати. Тому жодна рейтингова методика не є універсальною і не існує єдиного обґрунтованого підходу до побудови рейтингової системи оцінювання діяльності комерційних банків України. Наявні рейтингові системи оцінювання діяльності комерційних банків – закордонні і вітчизняні – мають певні недоліки, до яких можна віднести недосконаліть інформаційної бази, відсутність оперативності в наданні рейтингової інформації та диференціації категорій користувачів. Існує низка суперечностей, пов’язаних із використанням рейтингових систем оцінювання діяльності банків. Наприклад, з одного боку, результати такого оцінювання повинні бути відкриті громадськості, оскільки принципом побудови економічної системи в Україні постулюється прозорість, проте, з іншого боку, публікація рейтингів у ситуації, коли банк переживає певні труднощі, які загалом не призводять до серйозних наслідків, може привести до паніки вкладників цього банку та масового відпливу депозитів, що значно погіршить фінансовий стан банку. По-друге, оцінювання банківської діяльності має ґрунтуватися не лише на кількісних, а й на якісних показниках, що унеможливлює аналіз без експертних оцінок, які, з іншого боку, мають суб’єктивний характер і тому можуть бути хибними. По-третє, рейтингове оцінювання здебільшого здійснюється дистанційним способом, а дистанційний аналіз також може призвести до помилкових висновків. Попри те, що більшість міжнародних і національних рейтингових агенств у 2015–2017 роках оновили методології оцінки банків, основними проблемами, які вимагають розв’язання, залишаються питання постійного вдосконалення методології, ураховуючи тенденції розвитку ринку банківських послуг [3]. На мою думку, треба вдосконалювати нормативно-правову базу, щоб мінімізувати можливість подання неправдивої інформації банками та уникнути фальсифікованих рейтингів. Останнім часом спостерігається суттєвий поступ у розвитку рейтингової оцінки діяльності банків, оновлено

підходи і методології рейтингової оцінки Національним банком України із запровадженням рейтингової системи CAMELSO, яка суттєво змінює підхід до визначення комплексної рейтингової оцінки і вводить такий важливий компонент, як операційний ризик. На сучасному етапі спостерігається стійка тенденція до зростання ролі кредитних рейтингів, рейтингів надійності депозитів, рейтингів корпоративного управління. Усе більше банків отримують рейтингові оцінки хоча б одного з рейтингових агентств – національного чи міжнародного. Таким чином, рейтингові системи оцінки банківської діяльності є надзвичайно важливими для усіх користувачів та держави загалом. Використання рейтингових оцінок банків призведе до: підвищення довіри до вітчизняних емітентів та покращення інвестиційної привабливості українських банків і країни загалом; підвищення ефективності інформаційного забезпечення при прийнятті інвестиційних рішень; зростання надійності та можливості передбачати наслідки фінансових операцій за рахунок наявності незалежної кваліфікованої думки третьої особи; збільшення обсягів кредитних та депозитних операцій та поліпшення їх якості за рахунок зменшення витрат на збирання та обробку інформації.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми рейтингового оцінювання діяльності банків в Україні. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2014. № 2. С. 149–152.

2. Рейтингування як інструмент оцінювання надійності банку. Молодий вчений. 2015. № 2(2). С. 188–192.

3. Рейтингове оцінювання діяльності банків України на сучасному етапі. *Вісник Університету банківської справи*. 2018. № 3. С. 102–109.

Туз Юрій Сергійович,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ: МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ

Центральним елементом системи соціального захисту населення в будь-якій розвиненій країні є пенсійне забезпечення. Підвищений інтерес до проблем пенсійної системи, а також соціальна значимість

пенсійного забезпечення визначається тим, що в Україні пенсіонери складають одну з найчисельніших груп населення. З переходом до ринкових відносин все більш очевидною стає необхідність особистої участі громадян у формуванні засобів пенсійного забезпечення. Особиста відповідальність за отримання прийнятного доходу після виходу на пенсію вважається в розвинених країнах загальновизнаним обов'язком людини. Про пенсії прийнято піклуватися самому працівникові, і для цього є достатньо можливостей. Так, недержавні пенсійні фонди (НПФ) у багатьох розвинених країнах світу довели необхідність і високу ефективність здійснення додаткового пенсійного забезпечення на приватній основі. [1]

Система недержавного пенсійного забезпечення (далі – НПЗ) становить третій рівень пенсійної системи. Основу такої системи становлять недержавні пенсійні фонди.

Основною метою інвестування пенсійних активів є отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат разом із забезпеченням дохідності пенсійних активів вище рівня інфляції та залучення довгострокових інвестиційних ресурсів, необхідних для модернізації економіки.

Станом на 30.09.2019 в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 64 недержавні пенсійні фонди (далі – НПФ) та 22 адміністратори НПФ. Недержавні пенсійні фонди зареєстровано у 9 регіонах України. Найбільша кількість НПФ зосереджена у м. Києві – 47, або 73,4% від загальної кількості зареєстрованих НПФ. Динаміка показників їх діяльності наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів у 2017–2019 рр.

Показники	Станом на 30.09:			Темпи приросту, %	
	2017	2018	2019	2018/ 2017	2019/ 2018
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	68,4	66,3	74,7	-3,1	12,7
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	840,1	848,8	868,7	1,0	2,3
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн	2 326,80	2 651,30	2 977,9	13,9	12,3
Пенсійні внески, всього, млн грн.	1 972,70	1 964,20	2 112,6	-0,4	7,6

Показники	Станом на 30.09:			Темпи приросту, %	
	2017	2018	2019	2018/ 2017	2019/ 2018
у тому числі:					
- від фізичних осіб	122,3	153,1	208,7	25,2	36,3
- від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0
- від юридичних осіб	1 849,50	1 810,40	1 903,1	-2,1	5,1
Пенсійні виплати, млн. грн	711,5	781,5	912,9	9,8	16,8
Кількість учасників, що отримали/отримують пенсійні виплати, тис. осіб	84,0	80,8	83,3	-3,8	3,1
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	1 318,30	1 667,20	2 038,7	26,5	22,3
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн. грн	1 034,50	1 355,30	1 665,7	31,0	22,9
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн. грн	283,8	311,9	373,0	9,9	19,6

Станом на 30.09.2019 адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено 74,7 тис. шт. пенсійних контрактів, що більше на 12,7% (8,4 тис. шт.) порівняно зі станом на 30.09.2018.

Структура пенсійних контрактів станом на 30.09.2019:

– з вкладниками – фізичними особами – 67,8 тис. шт.;
– з вкладниками фізичними особами-підприємцями – 0,1 тис. шт.; – з вкладниками – юридичними особами – 6,8 тис. шт.

Пенсійні контракти станом на 30.09.2019 укладено з 69,2 тисячі вкладників, з яких: юридичні особи – 2,1 тисячі, або 3,0% від загальної кількості вкладників; фізичні особи – 67,1 тисячі, або 97,0%.

Кількість вкладників станом на 30.09.2019 збільшилася порівняно з аналогічним періодом 2018 року на 15,5% (9,3 тис. вкладників)

Загальна кількість вкладників за період з 30.09.2018 по 30.09.2019 зросла за рахунок збільшення кількості вкладників фізичних осіб на 15,5%. [2]

На жаль, в даний час пенсійна система не відповідає вимогам ринкової економіки і запитам громадян. Однієї з основних проблем пенсійного забезпечення є низький рівень розмірів пенсій, що задовольняють лише мінімальні потреби її одержувачів. Що показує різку необхідність до переходу на трирівневу систему пенсійного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Ткаліч І. О. Зарубіжний досвід правового статусу недержавних пенсійних фондів. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2012. Вип. 8. С. 46–49. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Nzlubp_2012_8_14.pdf (дата звернення: 09.02.2020).
2. Звіт національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг). Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 30.09.2019. URL: https://www.nfp.gov.ua/

Федорук Леся Романівна,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА: СУТНІСТЬ ТА МІСЦЕ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Економічна безпека є комплексною підсистемою національної безпеки, що відіграє важливу роль у функціонуванні держави та реалізації її власних інтересів.

Економічна безпека – це здатність держави захищати національні економічні інтереси від зовнішніх та внутрішніх загроз, забезпечувати економічну незалежність та стабільність, здійснювати поступовий розвиток економіки задля підтримання стабільності населення [1].

Однією із важливіших складових економічної безпеки держави є фінансова безпека. Забезпечення фінансової безпеки у період економічної кризи, що характеризується частковою втратою платоспроможності, зниженням рівня доходів населення, нестабільністю курсу національної грошової одиниці, інфляцією, низьким рівнем розвитку фінансового ринку, зростанням рівня безробіття є досить актуальним питанням.

Проблемам забезпечення фінансової безпеки держави присвячено багато робіт науковців. Зокрема, питання фінансової безпеки було основним аспектом дослідження таких вчених, як: А. Калантай, К. Радзивіл, С. Юрій, М. Єрмощенко, О. Барановський, А. Миколайчук, С. Міщенко та багато інших. Так, І. Шлемко під фінансовою безпекою розуміє такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується

збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та її зростання .

Схожої точки зору дотримується і С. Кульпінський, який визначає фінансову безпеку як цілеспрямований комплекс заходів фіскальної та монетарної політики для досягнення стабільності фінансової системи та створення сприятливого інвестиційного клімату [2].

В контексті багатостороннього підходу, фінансова безпека – це захищеність інтересів держави у фінансовій сфері, стан фінансово-кредитної системи, який характеризується здатністю протистояти дестабілізуючим внутрішнім та зовнішнім факторам.

Фінансова безпека має два аспекти – внутрішній та зовнішній. Зовнішній аспект характеризується фінансовим суверенітетом держави, високим рівнем фінансової незалежності, відіграє важливу роль відсутність зовнішньої фінансової допомоги з боку міжнародних фінансових інституцій, економічних угруповань, урядів певних країн а також обсяг іноземних інвестицій у національну економіку. Безпека внутрішньої фінансової сфери країни визначається рівнем законодавчого забезпечення функціонування фінансової сфери, політичним кліматом в країні, тінізацією економіки та рівнем корупції, нестабільністю банківської системи [3].

Аналізуючи вагоме значення фінансової безпеки в контексті забезпечення економічної та національної безпеки, що мають прямий вплив на захист фінансових та національних інтересів держави безпосередньо пов’язані, особливої актуальності набувають питання ефективного управління системою фінансової безпеки. Система управління фінансовою безпекою держави має містити такі елементи :

– основні цілі забезпечення фінансової безпеки держави;
– складові фінансової безпеки держави;
– принципи та функції системи управління фінансовою безпекою держави;
– методи забезпечення фінансової безпеки;
– реальні і потенційні загрози фінансовій безпеці держави (внутрішні та зовнішні);
– пріоритети у забезпеченні фінансової безпеки;
– система підтримання безпеки у фінансово-кредитній сфері [4].

Отже, фінансова безпека є ієрархічним елементом економічної безпеки, яка у свою чергу є запорукою національної безпеки держави. Подолання фактичних загроз фінансової безпеки і приведення фінансової системи країни в прийнятний стан набувають на сьогоднішній день ключове значення як для економіки країни, так і для її

національної безпеки в цілому. Безсумнівно, що підвищені системні і політичні ризики та невідповідне нормативно-правове забезпечення будуть накладати відбиток і на фінансову складову безпеки держави, проте досягнення незалежності фінансової системи від зовнішніх структур може сприяти її стабільності і знизити рівень існуючих загроз.

Список використаних джерел

1. Економічна безпека : навч. посіб. / за ред. З. С. Варналія. Київ : Знання, 2009. 647 с.

2. Семеног А. Ю., Хомутенко А. В., Барвінок В. Ю. Сутність та значення фінансової безпеки держави. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. Вип. 29. Ч. 2. С. 117–120.

3. Калантай А. М. Роль і місце фінансової безпеки в контексті національних інтересів. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2012. № 1. С. 143–153.

4. Єрмошенко М. М., Горячева К. С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : монографія. Київ: Національна академія управління, 2010. 232 с.

Фесюк Богдан Юрійович,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ

Фінансова стійкість банківської системи є одним з ключових аспектів соціально-економічного розвитку країни. Ефективна діяльність банківської системи залежить від фінансової стійкості кожного окремого банку.

Національний банк України визначає «фінансову стійкість банку» як стан банку, який характеризується збалансованістю фінансових потоків, достатністю коштів для підтримки своєї платоспроможності та ліквідності, а також рентабельною діяльністю. Простіше кажучи, фінансова стійкість означає постійну здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на рівні, достатньому для нормального функціонування у конкурентному середовищі. [2]

Фінансова стійкість банку формується на основі багатьох факторів, серед яких: якість активів, довіра з боку вкладників, ліквідність банку, достатність ресурсної бази банки, процентна ставка НБУ, кредитні рейтинги тощо. [1]

Управління фінансовою стійкістю комерційних банків здійснюється:

– на макрорівні, головним чином, шляхом впливу Національного банку України на діяльність комерційних банків;
– на мікрорівні – через саморегулювання власної фінансової стійкості кожним окремим банком. [5]

У 2018 році Національний банк України започаткував щорічну оцінку стійкості банків. Вона складається з 2 частин: оцінка якості активів та стрес-тестування банків. У 2019 році стрес-тестування пройшли 29 банків. Цього року вдруге поспіль успішно пройшли стрес-тестування дев'ять банків. Більшість з них – з іноземним капіталом, а також державні Приватбанк та Укргазбанк. Також цього року за результатами стрес-тестів не потребували капіталу ПУМБ та Альфа-Банк [2].

Результати оцінки продемонстрували достатність капіталу більшості банків, а також їхню здатність генерувати прибуток за поточних ринкових умов. Водночас низка банків досі не має достатнього запасу капіталу на випадок кризових явищ. Зокрема, минулого року 8 банків мали потребу в додатковому капіталі на загальну суму 6,1 млрд грн за базовим сценарієм та 13 банків потребували капіталізації на загальну суму 42,1 млрд грн у разі настання несприятливого сценарію. [3]

Загалом, за останні 2,5 роки більше 55 банків збільшили свої статутні капітали, наповнивши їх додатково на 35,3 млрд гривень. [3]

Також відбувається зростання ресурсної бази банків за рахунок депозитів. Так, за 2019 рік приріст депозитів корпоративного сектору зріс на 22,8% (або 93,2 млрд грн), до 501,5 млрд грн. Депозити корпоративного сектору зросли як у національній валюті (на 18,6%, або 50,5 млрд грн), так і в іноземній (на 31,3%, або 42,7 млрд грн) [3].

При цьому депозити домогосподарств у національній валюті зросли (на 18,3%, або 49,1 млрд грн), а в іноземній – зменшилися (на 2,6%, або 6,1 млрд грн) за рахунок зміцнення гривні. [3]

На фінансову стійкість українських банків негативно впливає значна кількість непрацюючих кредитів (NPL) у їх кредитних портфелях. Загальний обсяг NPL у банківській системі становив 581 млрд грн (частка у портфелі – 51%). Із вказаної суми на держбанки припадало 415 млрд грн (71% від загального обсягу NPL) [3].

Спроможність банків підтримувати свою фінансову стійкість демонструють різного роду рейтинги банків. Для виявлення найбільш фінансово стійких банків в Україні існує рейтинг Mind. Перше місце у цьому рейтингу на початок 2020 року розділили чотири банки з рейтингом «4,5 зірки»: французький Ukrsibbank, австрійський Райффайзен банк Аваль, нідерландський ІНГ Банк Україна, американський Сітібанк.

Бачимо, що найбільш фінансовими стійкими банками в Україні є банки з іноземним капіталом, основною перевагою яких над вітчизняними банками є можливість додаткового залучення коштів у кризовий період від материнських компаній, і, таким чином, збереження своєї ліквідності.

Отже, фінансова стійкість банківської системи залежить від дуже багатьох факторів і піддається значній кількості ризиків. Тому підтримка фінансової стійкості є одним з головних завдань як національного регулятора, так і кожного окремого банку.

Список використаних джерел

1. Шмиголь Н. М, Касянок М. А. Управління фінансово-економічною стійкістю комерційного банку в умовах економічної конкуренції. *Економіка та управління підприємствами*. 2018 № 19. С. 379–385.

2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/

3. Економічна правда. Інтернет видання. URL : https://www.epravda.com.ua/

4. Mind. Незалежний журналіський бізнес-портал. URL : https://mind.ua/

Хижняк Андрій Юрійович,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

СИСТЕМА ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ: ЕВОЛЮЦІЯ СТАНОВЛЕННЯ

Систему гарантування вкладів в Україні було започатковано указом Президента України «Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб – вкладників комерційних банків», а 12 вересня 2001 року

Верховна Рада України прийняла закон «Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб», що набув чинності 24 жовтня того ж року.

Фонд засновано із метою захисту прав і інтересів вкладників банків, а також для виконання спеціальних функцій у сфері гарантування вкладів та виведення неплатоспроможних банків із ринку.

Учасниками Фонду можуть бути банки та філії іноземних банків, які провадять свою діяльність на території України, мають ліцензію, а також виконують всі встановлені Національним банком економічні нормативи щодо платоспроможності і достатності капіталу. Останні роки кількість членів Фонду стабільно зменшується (як і кількість банків). Так, станом на 01.01.2014 року в Україні було зареєстровано 178 банків, які були учасниками Фонду, в той час як на 01.01. 2020 року ця цифра опустилась до позначки 74 [1].

У вітчизняній практиці системою гарантування вкладів охоплені лише банки, у той час як у багатьох високорозвинених країнах світу така система захищає вкладників інших фінансових установ (для прикладу кредитних спілок). Протягом останніх років були спроби закріпити Систему законодавчо через внесення до Верховної Ради України законопроекту «Про кредитні спілки», одним із пунктів якого було введення процедури гарантування вкладів саме її членам, але це питання було відкладене у довгу шухляду і не розглянуте до сьогодні.

Якщо ми звернемось до зарубіжного досвіду на прикладі США, то у цій державі діє одразу дві системи гарантування вкладів: захист банківських депозитів (Федеральна корпорація страхування вкладів) та коштів вкладників у кредитних спілках (Національна адміністрація кредитних спілок) [2].

Корейський досвід говорить нам про існування шести систем гарантування вкладів, де окрім Корейської корпорації страхування вкладів, яка діє виключно для банківських депозитів існує ще п’ять інших систем захисту вкладів для кооперативних фінансових установ [3]. У сусідній Польщі створено Фонд гарантування банків Польщі, який гарантує депозити банків і кредитних спілок, і несе відповідальність за дії фінансових установ, що можуть призвести до банкрутства [4].

В Україні ідея створення системи гарантування вкладів кредитних спілок вже довгий час обговорюється на найвищому рівні, зокрема Національний банк України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб проводять велику кількість заходів, спрямованих на її обговорення та реалізацію. Але поки відповідного закону, який би повністю врегульовував це питання немає.

Якщо вітчизняна система гарантування вкладів учасників кредитних спілок буде створена, то вона має виконувати наступні функції:

– акумулювати кошти, здійснювати контроль за повнотою та своєчасністю перерахування зборів учасниками фонду гарантування;
– вживати заходів щодо організації виплат відшкодувань за вкладами кредитних спілок;
– брати участь в інспекційних перевірках проблемних кредитних спілок;
– застосовувати до кредитних спілок та їх керівників санкційні заходи та адміністративні штрафи за порушення умов законодавства;
– здійснювати процедуру виведення неплатоспроможних кредитних спілок з ринку;
– здійснювати аналіз фінансового стану кредитних спілок задля виявлення ризиків у їх діяльності та прогнозування потенційних витрат на виведення неплатоспроможних спілок з ринку й відшкодування коштів вкладникам [5].

Якщо ж говорити з приводу сьогоднішньої ситуації, то навіть існуюча система гарантування вкладів у банках має суттєві недоліки. Так, від дня визнання банку неплатоспроможним виконувати свої обов'язки перед вкладниками згідно з умовами договору до дня призначення ліквідатора може минути багато часу. Адже тільки термін повноважень тимчасової адміністрації, призначеної НБУ до введення ліквідатора, може тривати до одного року. Під час роботи тимчасової адміністрації запроваджується мораторій на задоволення вимог кредиторів, у тому числі на повернення депозитних вкладів. У більшості ж європейських країн процедури виплати відшкодувань за вкладами починають діяти, коли банк оголошено банкрутом (офіційне повідомлення національного регулятора) або коли стосовно банку винесено судову постанову про позбавлення права здійснювати депозитні операції.

Отже, можемо зробити висновок, що Україна поки не готова до впровадження системи гарантування вкладів інших окрім банків фінансових установ. Загалом створення такої системи для фінансових установ є необхідним заходом, вжиття якого сприятиме їх стабільності, оскільки забезпечує, з одного боку, фінансові гарантії вкладникам, а з іншого боку, допомогу самим установам у разі виникнення проблем в їх діяльності. Паралельно, Національний банк має розробляти і додаткові заходи задля покращення вже існуючої системи гарантування вкладів у банках, оскільки вона також потребує значного вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Статистика. URL : http://www.fg.gov.ua/statystyka
2. McDonald R. Credit Union Deposit Insurance Policy – 1/2 – Overview, History, Pros & Cons. 2017. URL : https://www.cleanwest.com (дата звернення: 04.03.2020).
3. International Association of Deposit Insurers. URL : https:// www.iadi.org/en (дата звернення: 04.03.2020).
4. Bank Guarantee Fund. Poland. URL : https://www.bfg.pl/ en/about-us (дата звернення: 04.03.2020)
5. Гербич Л.А. Вектори розвитку системи гарантування вкладів членів кредитних спілок в Україні. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. № 36. ст. 362. URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/36_ 2019_ukr/58.pdf (Дата звернення: 04.03.2020).

Якименко Мирослава Сергіївна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЇЇ ЗМІЦНЕННЯ

Поняття фінансової стабільності з'явилося з початку 1990-х років і, на відміну від понять грошово-кредитної і макроекономічної стабільності, перебуває ще на початковій стадії розробки. Не зважаючи на численні трактування даного поняття, досі пір не існує загальноприйнятої моделі або аналітичного механізму для її оцінки чи виміру [1, с. 8].

На сучасному етапі розвитку фінансовою стабільністю вважають стійкий стан фінансової системи країни, що дає змогу забезпечити безперебійне здійснення розрахунків в економіці, високий рівень довіри до фінансово-кредитних установ, ефективний розподіл фінансовий ресурсів та можливість управління фінансовими ризиками, а також запас міцності у фінансовій системі, що дає змогу протистояти негативним економічним шокам у майбутньому та запобігати їх негативному впливу на економіку.

Розуміючи фінансову стабільність як властивість фінансової системи адекватно і з мінімальними витратами змінювати основні характеристики розвитку відповідно до трансформацій економічної системи, можна визначити напрями забезпечення фінансової стабільності:

– визначення найбільш слабких (вразливих) ланок фінансової системи як джерел виникнення ризиків;

– дослідження каналів трансмісійного механізму;

– кількісна оцінка ризиків;

– накопичувати банку додаткові запаси капіталу в періоди стрімкого збільшення кредитування;

– обмежувати банку надмірне зростання кредиту в цілому чи його окремих видів;

– мати достатній запас ліквідності на випадок відтоку коштів;

– визначення пріоритетів і відповідних заходів щодо трансформації структури фінансової системи для покращання такої її властивості, як стабільність;

– окреслення рівнів реалізації відповідних заходів на наднаціональному і національному рівні [2, с. 66].

Забезпечення фінансової стабільності вимагає структурної модернізації фінансово-кредитної системи на основі вирішення традиційної для України суперечності між завданнями макроекономічної стабілізації та стимулюванням економічного зростання.

Метою структурної модернізації фінансово-кредитної системи має стати переорієнтування всіх її інститутів на акумулювання та використання внутрішніх інвестиційних ресурсів відповідно до пріоритетів розвитку національної економіки.

Тому, можна застосувати такі основні шляхами зміцнення:

- формування потужного національного капіталу як гарантії забезпечення фінансової стабільності в країні;
- мінімізація впливу валютного каналу грошової пропозиції, підвищення ролі рефінансування банківської системи;
- створення гнучкої та ефективної інституційної системи мобілізації та розміщення інвестиційних ресурсів, розвиток механізмів довгострокового кредитування реального сектору економіки;
- заохочення спрямування наукових, технологічних, фінансових та організаційних ресурсів на інноваційні цілі;
- розбудова системи бюджетних і податкових стимулів економічного зростання, підвищення ефективності державних інвестицій;
- оновлення валютної політики з метою забезпечення достатньої гнучкості курсу національної грошової одиниці;
- розвиток системи макропруденційного нагляду на основі ефективного ризик менеджменту, спрямованого на мінімізацію системних ризиків шляхом вдосконалення системи їх моніторингу та попередження; посилення ринкової дисципліни через встановлення

жорсткішого контролю за діяльністю великих фінансових установ і системними ризиками;

- підвищення прозорості функціонування фінансово-кредитної системи на основі розроблення та подальшого вдосконалення сукупності індикаторів фінансової стабільності .

Тому, розвиток та перспективи подальших досліджень фінансової стабільності є дуже важливий, адже вона являє собою динамічну характеристику здатності фінансово-кредитної системи до поглинання впливу негативних загроз зовнішнього та внутрішнього середовища з метою ефективної трансформації фінансових ресурсів у розвиток реального сектору економіки країни. [3, с. 20–24].

Найважливішими складовими фінансової стабільності є стабільність суб’єктів фінансових відносин та стабільність фінансової інфраструктури, стан якої характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи.

Список використаних джерел

1. Belinska, Y. V. (2010). Financial stability: the nature and direction of software. Strategichni priory‘tety‘, 4 (17), p. 57-67.

2. Андрюшин С. А. Центральные банки в мировой экономике: уч. пособие. Москва: Альфа-М: ИНФРА-М, 2017. 320 с.

3. Козюк В. В. Фінансовий розвиток, валютні резерви та політичні режими в сировинних економіках. *Економічна теорія.* 2018. № 3. С. 82–102.

СЕКЦІЯ 5

Фінансові аспекти розвитку бізнесу

Адрова Анастасія Леонідівна,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ПОБУДОВА ІЄРАРХІЧНОЇ СТРУКТУРИ РОБІТ ПРОЄКТУ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗРОБКИ НОВОГО ПРОДУКТУ

Конкуренція на фармацевтичному ринку настільки значна та напружена, що організації неохоче йдуть на будь-які ризики, які могли б поставити їх проєкти в зону негативних наслідків. Відомо безліч випадків, за яких проєкти провалилися або стали збитковими з причини неправильного розуміння змісту. Для покращення розуміння змісту проводиться розкладання обсягу проєкту на менші елементи, а також виокремлення переваг, які може отримати проєктна команда, побудовою ієрархічної структури робіт.

У шостій редакції PMBOK@ [1, с, 165] описана система Work Breakdown Structure (WBS) або Ієрархічна структура робіт. Система використовується для формування та організації змісту проєкту із зазначенням проміжних результатів, розміщених у ієрархічній послідовності. WBS відображає всі роботи, пов’язані з проєктом та продуктом, роботи по управлінню проєктом також [2, с. 104].

Далі наведено фази та етапи дослідження та розробки нових продуктів в фармацевтичній галузі [3, с. 3–5].

Розробка лікарських засобів – тривалий і трудомісткий процес, який вимагає проведення випробувань у декілька фаз. Рішення базується на перспективах лікарського засобу (базовий актив) та результатах тестування які виявляються в кінці кожної фази.

1. Фаза відкриття / оптимізації сполуки.

2. Доклінічні дослідження (*in vitro*). Головна мета – отримати якомога більше інформації про діючу речовину, її вплив на організм та серйозні побічні ефекти.

3. Клінічні дослідження. Ліки перевіряються на людях у декілька етапів, щоб переконатися, що вони безпечні та ефективні.

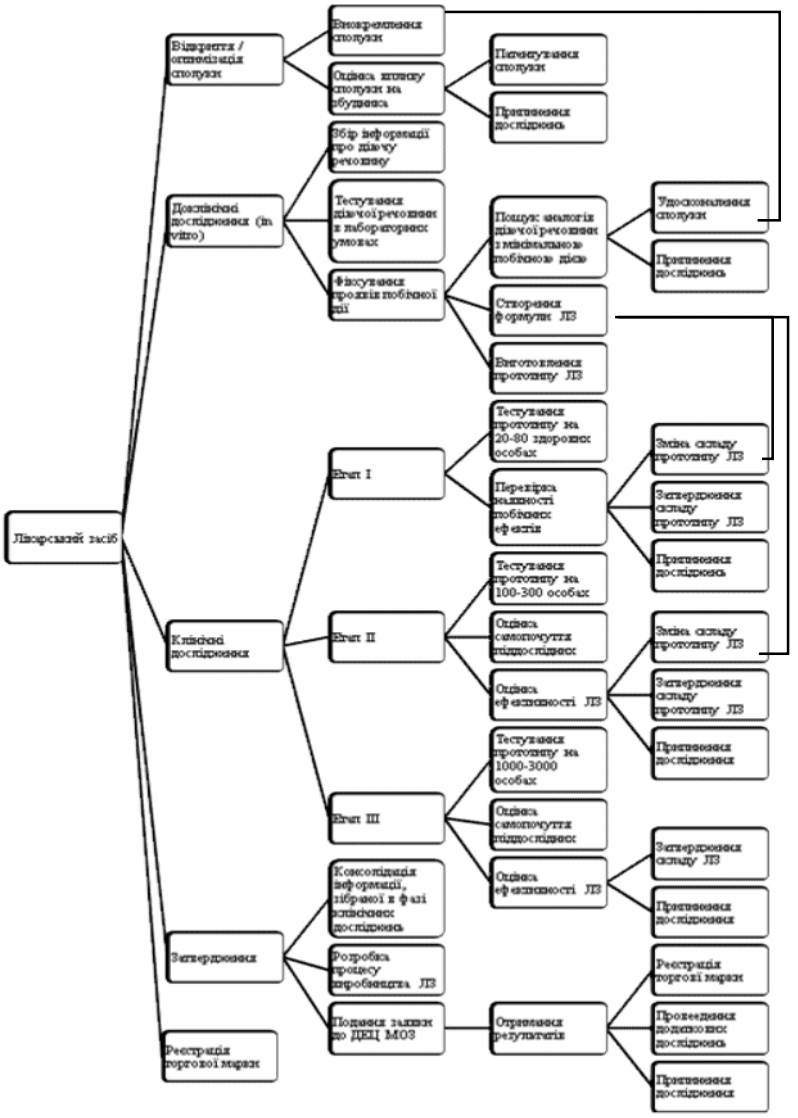

*Рис. 1. Ієрархічна структура робіт (WBS) дослідження та розробки лікарського засобу**

**Примітка: * створено автором.*

– Етап I. Тестування проводиться на групі людей (20-80 осіб), які на даний момент є здоровими.
– Етап II. Продовження роботи, розпочатої на першому, однак випробування охоплюють більш широку групу піддослідних (100-300 осіб). У фазі II, в більшості випадків, дослідження препарату припиняється (якщо випробування переходять в доклінічну фазу).
– Етап III. Мета – розглянути довгострокові наслідки в ширшому масштабі. В даний час група випробовуваних становить 1 000– 3 000 осіб.

4. Затвердження. Після того, як компанія завершила фазу клінічних досліджень, настав час подати інформацію про нові ліки до Міністерства охорони здоров'я (МОЗ), щоб за рішенням Державного експертного центру МОЗ (ДЕЦ МОЗ) отримати схвалення на початок випуску [4].

4. Реєстрація торгової марки. Після позитивного висновку ДЕЦ МОЗ заявнику видається реєстраційне посвідчення – документ, який є дозволом для його медичного застосування в Україні терміном п'ять років з дня державної реєстрації [4].

Ієрархічна структура робіт реалізації проєкту дослідження та розробки лікарського засобу на другому рівні передбачає наступне (рис. 1).

Отже, ієрархічна структура робіт – важливий інструмент визначення змісту проєкту. Зображення результатів та робіт, із використанням методології WBS, значно полегшує розуміння суті проєкту, а також його управління та контролю.

Список використаних джерел

1. A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK® Guide). Sixth Edition: PMI Standart. 388 p.

2. Приймак В. Управління проектами : навч. посіб. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2017. 464 с.

3 Cruz-Aranda F., Terán-Bustamante A. Valuation of an investment project in research and development in the pharmaceutical industry *Contaduría y Administración*. 2019. № 64 (1). С. 1–20.

4. Порядку державної реєстрації (перереєстрації) лікарських засобів і розмірів збору за їх державну реєстрацію (перереєстрацію): Закон України від 26 травня 2005 р. № 376. Дата оновлення: 14.11.2019. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2005-%D0%BF (дата звернення: 06.03.2020).

Андрійчук Анастасія Юріївна,
Пономарьова Ксенія Сергіївна,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, м. Київ

ДИВІДЕНДНА ПОЛІТИКА АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ТА СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

На сьогодні формування та реалізація акціонерними товариствами (АТ) України ефективної дивідендної політики є одним із важливих питань фінансового менеджменту, тому що саме ефективно сформована дивідендна політика акціонерного товариства забезпечує стимули для акціонерів та сприяє зростанню вартості бізнесу.

Дивіденд – частина грошових коштів акціонерного товариства, яку виплачують акціонеру з розрахунку на одну належну йому акцію певного типу та класу [1, с. 169]. На практиці на формування дивідендної політики впливає певна сукупність факторів: зовнішні, які створюються зовнішніми умовами діяльності підприємства та внутрішні, які обумовлені особливостями діяльності акціонерного товариства.

Досвід вітчизняних акціонерних товариств у здійсненні дивідендної політики перебуває на стадії становлення. На практиці українські акціонерні товариства здебільшого використовують залишкову політику дивідендних виплат, яка забезпечує високий темп розвитку підприємства. Її недоліками є нестабільний розмір дивідендних виплат, непередбачуваність їх розмірів, що будуть формуватися в майбутньому періоді. Частка акціонерних товариств, що виплачували дивіденди, не перевищує 10–15% у 2018 р. [2, с. 101].

Дивідендна політика європейських компаній відрізняється своєю різноманітністю. Правовими актами деяких європейських країн встановлено положення про обов'язкову виплату дивідендів. У Швеції та Фінляндії акціонери, які володіють не менш як 10% акцій, можуть вимагати від товариства примусової виплати дивідендів. Законами Греції та Португалії закріплений обов'язок товариства виплачувати дивіденди. До того ж, на виплату дивідендів має бути спрямовано не менше визначеної законом частини чистого прибутку товариства: від 35% до 50%. У законодавстві Німеччини встановлено заборону робити відраховування для інших накопичень акціонерного товариства більше половини прибутку за рік. У Великій Британії в разі виплати неадекватних дивідендів, акціонери мають право в судовому порядку вимагати від директорів компанії відшкодування завданих їм збитків або примусової ліквідації такої компанії [1, с. 168]. У Німеччині компанії платять дивіденди частіше, ніж американські компанії, але вони, як правило, менші у співвідношенні дивіденд на акцію. Крім того, у Німеччині величина дивідендів та дивідендна політика більше залежать від результатів діяльності компанії, а не очікувань акціонерів. Також німецькі компанії можуть відмовитися від виплати дивідендів у разі зменшення очікуваної рентабельності компанії [3, с. 76].

В Україні існують проблеми з виплатою дивідендів товариствами. Більшість з них ухиляється виплачувати дивіденди, аргументуючи це реінвестуванням всього прибутку в подальший розвиток підприємства. Незалежно від того, хто є власником акцій справедливе ставлення повинно стосуватися усіх. Наприклад, Господарський суд Києва визнав наявність дискримінації щодо фізичних осіб – акціонерів ПАТ «Укрнафти», що є власниками пакету акцій менше 1% статут-

ного капіталу, у разі виплати належних їм дивідендів. Наведене свідчить про існування ознак дискримінації, нерівність між тими хто має пакет акцій менше 1% і тими хто має більше 1% [1, с. 169].

Отже, у сучасних українських реаліях основними проблемами формування ефективної дивідендної політики АТ, на нашу думку, є значна частка збиткових підприємств, що унеможливлює виплату дивідендів, та консервативна політика виплати дивідендів прибутковими АТ. Для вирішення зазначених проблем, враховуючи зарубіжний досвід, потрібно стимулювати АТ України проводити ратифіковану дивідендну політику. Така дивідендна політика визначатиме не тільки частку прибутку, яку підприємство в майбутньому планує направити на виплату дивідендів, але й обставини, на які зверне увагу при визначенні певного розміру дивідендів – особливості розвитку бізнесу в минулому періоді; законодавче закріплення прав акціонерів (обов'язковість виплати, захист в суді).

Список використаних джерел

1. Черненко О. А. Реалізація права на виплату дивідендів в Україні. *Приватне право і підприємництво : збірник наукових праць*. 2019. № 19. С. 168–171. URL: https://doi.org/10.32849/2409-9201.2019.19.35 (дата звернення 05.03.2020).

2. Бершадський А. О., Юрчишена Л. В. Акціонерні товариства: тенденції, проблеми функціонування та дивідендна політика. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 8. С. 95–102. URL: http://easterneurope-ebm.in.ua/journal/8_2017/19.pdf (дата звернення 05.03.2020).

3. Шуба О. А. Сучасна дивідендна політика компаній Німеччини. *Бізнес Інформ*. 2015. № 11. С. 75–79. URL : https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2015-11_0-pages-75_79.pdf (дата звернення 05.03.2020).

Бурукова Марія Віталіївна,
Одеський фінансово-економічного коледжу КНТЕУ, м. Одеса

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ

Харчова промисловість відіграє величезну роль в економіці країни. Основними складовими харчової промисловості є м'ясна,

молочна, рибна і комбікормова галузі, які вирішують важливу державну задачу, забезпечення населення країни продуктами харчування.

У сучасних умовах роль фінансового планування принципово змінилась порівняно із централізовано керованою економікою. Підприємства самі зацікавлені в тому, щоб реально оцінювати свій поточний фінансовий стан та найближчу перспективу, по-перше, для досягнення успіху в своїй господарській діяльності; по-друге, для своєчасного виконання своїх зобов'язань перед бюджетом, соціальними фондами, банками та іншими кредиторами, тим самим захистивши себе від штрафних санкцій. [1] У процесі планування визначається глобальна мета розвитку підприємства, і всі приватні рішення служать умовою для досягнення поставленої мети.

Отже, планування на підприємстві – це взаємопов'язана наукова і практична діяльність людей, предметом вивчення якої виступає система вільних ринкових відносин між працею і капіталом в ході виробництва, розподілу і споживання матеріальних і духовних цінностей. [2].

Фінансове планування на підприємствах харчової промисловості є складовою частиною загальної системи фінансового менеджменту. Також фінансове планування на підприємстві взаємозалежне з плануванням господарської діяльності і будується на основі показників виробничого плану (обсягу виробництва, реалізації, кошторису витрат на виробництво, плану капітальних вкладень та ін.) [3]. У процесі стану проекту фінансового плану здійснюється критичний підхід до показників виробничого плану, виявляються невраховані в них внутрішньогосподарські резерви і визначаються шляхи більш ефективного використання виробничої потужності, більш раціональної витрати матеріальних і грошових ресурсів, підвищення якості продукції, розширення асортименту та ін.

Основним призначенням хлібопекарських підприємств є випуск хліба та хлібобулочних виробів. Однак з метою підвищення ефективності хлібопекарського виробництва в певних умовах випускається продукція близька за технологією виготовлення і характером реалізації (торти, пиріжки, пряники, печиво, сухарі та ін.) [4].

Термін виконання кожного замовлення, як за кількістю, так і за номенклатурою, обчислюється годинами і завжди менше доби. Випуск продукції тісно пов'язується зі збутом, так як вироблена, але не реалізована в день випуску продукція являє собою зменшення або збільшення витрат виробництва. Зазначені особливості істотно впливають на організацію і планування господарської діяльності хлібопекарських підприємств. Тому поширений тип виробництва в хлібопекарських підприємствах – серійне виробництво.

Загальна потреба в хлібі може щодня змінюватися. Тому і план роботи підприємства щоденно коригується. Оптимізація оперативно-календарних планів економіко-математичними методами з застосуванням сучасних комп'ютерних технологій – важлива умова вдосконалення оперативно-календарного планування і підвищення ефективності хлібопекарського виробництва.

Іншою істотною особливістю хлібопекарського виробництва є досить незначні, що обчислюються годинами, терміни зберігання готової продукції (за винятком сухарів, сушок тощо). Всі ці особливості обмежують час оперативно-календарного планування з виробництва і збуту терміном в одну добу і створюють труднощі в організації контролю і регулювання виробництва.[2]

Забезпечення конкурентоспроможності підприємства та продукції, що виробляється стає першочерговим завданням управління підприємством. У зв'язку з цим інструментарій управління повинен істотно змінитися, головним чином, в частині організації та методології планування.

Перша група чинників – це важкий фінансовий стан підприємства, низька кваліфікація персоналу, комп'ютерна неграмотність працівників, неефективні системи мотивації. Друга протилежна група чинників-це зацікавленість керівництва та персоналу, ефективна маркетингова діяльність. [4].

Кожне підприємство харчової галузі для підвищення ефективності фінансового планування повинне також враховувати кон'юнктуру ринку – стан попиту і пропозиції на товар, рівень конкуренції.[2]

Отже, формування потужного та збалансованого ресурсного потенціалу підприємства дозволить підприємствам харчової промисловості забезпечити їх сталий розвиток, підвищити ефективність промислового виробництва, збільшити випуск сучасних конкурентоспроможних видів харчової продукції.

Список використаних джерел

1. Кобець В. В. Бюджетування як інструмент управлінського планування діяльності підприємства. *Економічний форум*. 2014. Вип. 3. С. 130–132. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecfor_2014_3_22.pdf (дата звернення: 03.03.2020).

2. Ястремська О. М. Якість формування фінансової стратегії підприємства. *Фінанси України*. 2012. № 6. С. 121–128.

3. Сутність бізнес-планування та призначення бізнес-плану. URL: http://buklib.net/books/29678. (дата звернення: 03.03.2020).

4. Обущак Т. А. Сутність фінансового стану підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9. С. 92–98.

Васильченко Альберт Ігоревич,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
м. Харків

АВТОМАТИЗАЦІЯ НАРАХУВАННЯ ПЛАТЕЖІВ ЗА ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ

Сучасний рівень розвитку науково-технічного прогресу (НТП) характеризується новими відносинами науки, техніки, технології й природи. Вони характеризуються вичерпністю природних ресурсів унаслідок нераціонального господарювання людського суспільства, наслідками для біосфери у вигляді негативного впливу антропогенних факторів та т. ін.

У другій половині XX століття екологічна проблема, пов'язана із забрудненням навколишнього середовища, набула глобального характеру, а на початку XXI століття вона різко загострилася. Проявом цього стало глобальне потепління клімату на планеті. Це говорить про те, що матеріальне виробництво перетворилося з технічного й соціального органу в біосоціальний, що став засобом перетворення біосфери.

Слід зазначити, що за викиди в атмосферу з підприємств, що їх здійснюють, стягуються платежі за забруднення. Ці платежі встановлені у відповідності з певними нормами, встановленими національним законодавством. Україна в цьому питанні теж має своє законодавство. Спочатку у 1991 році був прийнятий Закон «Про охорону навколишнього природного середовища» [1], трохи пізніше – ціла низка окремих норм та положень, регламентуючих класифікацію шкідливих викидів та величини здійснених платежів за забруднення.

Згідно Закону [1], кошти від екологічного податку (за винятком тих, що справляються за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк) зараховуються до державного і місцевих бюджетів згідно з Бюджетним кодексом України.

В процесі набуття чинності 1 січня 2011 року Податкового кодексу термін «збір за забруднення навколишнього природного середовища» був замінений на термін «екологічний податок» [2]. В Податковий кодекс також було включено всі екологічні платежі за спеціальне використання природних ресурсів і за забруднення навколишнього природного середовища. головною метою економічного механізму є стимулювання природокористувачів і забруднювачів

навколишнього середовища до зменшення шкідливого впливу на навколишнє природне середовище та раціонального використання природних ресурсів. Екологічні податки вважаються ефективним інструментом екологічної політики та застосовуються для боротьби із забрудненням навколишнього природного середовища. А з точки зору концепції стійкого розвитку, використання економічного механізму у природоохоронній діяльності сприяє розвитку інноваційних технологій, змушує забруднювачів використовувати більш екологічно чисті або створювати нові технології.

Водночас слід відмітити, що річні платежі підприємств ніяк не враховують шкоди, нанесеної навколишньому середовищу. Натомість вони приблизно визначаються в нормативно-правових актах на національному рівні : певні частки у вигляді відсотків розподіляються підприємствам у вигляді квот обласних граничних обсягів. Крім того, описуваний процес здійснюється з урахуванням їхнього очікуваного коефіцієнта викидів та прогнозів щодо обсягів виробництва на даний період. Беручи до уваги низькі рівні платежів за забруднення довкілля, підприємствам вигідніше не витрачати кошти на екологічно чисті технології, а сплачувати ці платежі.

Саме тому розробка системи автоматизації бізнес-процесу нарахування платежів за забруднення атмосфери с надзвичайно актуальною в умовах глобального забруднення біосфери, оскільки впровадження такої системи мас на меті захист навколишнього середовища шляхом використання підприємствами маловідходних технологій, а також стимулом щодо використання очисних споруд та фільтрів, крім того, величина платежів підприємств розподіляється між фондами охорони навколишнього середовища які фінансують відповідні заходи щодо збереження й підтримки біосфери в більш-менш належному стені.

Проаналізувавши існуючі програмні продукти в галузі вирішення завдання нарахування платежів підприємствам за забруднення навколишнього середовища ми дійшли висновку, що такий аналіз має потребу в розробці нового програмного забезпечення, яке слід здійснити з урахуванням недоліків попередніх версій, а також з орієнтацією на український ринок. Також слід зазначити, що великим недоліком досліджених програмних комплексів є їхня висока вартість та відсутність зрозумілого інтерфейсу, доступного для фахівця екологічного відділку. Тому дуже важливим буде вирішення питання розробки зручного й комфортного інтерфейсу. Отже, завдання, які вирішуються, є складними та трудоємними, що потребують обробки великих обсягів інформації, а також виконання різного роду розрахункових й аналітичних операцій.

Список використаних джерел

1. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України № 1264-XII від 25.06.1991. Дата оновлення: 18.12.2019. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12 (дата звернення 4.03.2020).
2. Податковий кодекс України. Розділ VIII. Екологічний податок. Ст. 240. URL : http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-viii--ekologichniy-poda/ (дата звернення 6.03.2020).

Волковська Кристина Володимирівна,
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське

ПЕРЕВАГИ СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Глобалізація ринків капіталу, взаємозалежність економік різних країн через інвестиції обумовили необхідність формування звітної інформації, зрозумілої всім зацікавленим користувачам. А тому необхідність чіткого розуміння особливостей її складання є актуальним для всіх їх груп.

Вивченням проблем бухгалтерського обліку складання фінансової звітності за міжнародними стандартами займалися такі науковці як Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, Т. О. Каменська, Л. Г. Ловінська, А. В. Озеран, О. В. Харламова та ін.

Складання фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) в Україні є обов'язковим для певної групи суб'єктів господарювання, а саме:

1) підприємств, що становлять суспільний інтерес. До таких підприємств відносяться підприємства – емітенти цінних паперів, цінні папери яких допущені до біржових торгів, банки, страховики, недержавні пенсійні фонди, інші фінансові установи (крім інших фінансових установ та недержавних пенсійних фондів, що належать до мікропідприємств та малих підприємств) та підприємства, які належать до великих підприємств (наразі до великих платників застосовуються критерії – балансова вартість активів – понад 20 мільйонів євро, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – понад 40 мільйонів євро; середня кількість працівників – понад 250 осіб);

2) публічних акціонерних товариств;

3) підприємств, які здійснюють діяльність з видобутку корисних копалин загальнодержавного значення. До таких відносяться підприємства, які здійснюють діяльність з геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки, родовищ корисних копалин загальнодержавного значення та/або видобування корисних копалин загальнодержавного значення, та/або виконання робіт (здійснення діяльності), передбачених угодою про розподіл продукції щодо корисних копалин загальнодержавного значення, та/або транспортування трубопроводами (у тому числі з метою транзиту) вуглеводнів та хімічних продуктів;

4) підприємств, які провадять господарську діяльність за видами відповідно до переліку, затвердженого Кабінетом міністрів України. До них відносяться підприємства, які провадять господарську діяльність за видами: надання фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення; недержавне пенсійне забезпечення; допоміжна діяльність у сферах фінансових послуг і страхування, за винятком допоміжної діяльності у сфері страхування та пенсійного забезпечення [1].

Однією з форм фінансової звітності є Баланс, який відображає фінансово-майновий стан підприємства. У ньому реалізується головне балансове рівняння – рівність між активами та пасивами (власним капіталом та зобов'язаннями).

Форма балансу міжнародними стандартами не визначена. Він може мати як горизонтальну форму (у вигляді правосторонньої таблиці), так і вертикальну.

За змістом баланс має включати, як мінімум, рядки з такими показниками: а) основні засоби; б) інвестиційна власність; в) нематеріальні активи; г) фінансові активи (за винятком сум інвестицій, які обліковуються за методом участі в капіталі, торговельної та іншої дебіторської заборгованості, грошових коштів та їх еквівалентів); ґ) інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі; д) біологічні активи; е) запаси; є) торговельна та інша дебіторська заборгованість; ж) грошові кошти та їх еквіваленти; з) торговельна та інша кредиторська заборгованість; и) забезпечення; і) фінансові зобов'язання (за виключенням торговельної та іншої кредиторської заборгованості, забезпечень); й) поточні податкові зобов'язання і активи відповідно до МСБО 12 «Податки на прибуток»; к) відстрочені податкові зобов'язання і активи відповідно до МСБО 12; л) частка меншості, представлена у власному капіталі; м) випущений капітал і резерви власників материнської компанії [2].

Додаткові рядки, проміжні підсумки до балансу можуть бути включені, якщо це передбачено МСБО, або якщо це забезпечить більш достовірне відображення фінансового стану підприємства.

На прикладі аналізу Балансу можемо зробити висновок, що головною особливістю МСФЗ є те, що складання фінансової звітності базується на загальних принципах, відповідно до яких приймаються самостійні рішення щодо їх використання. Міжнародними стандартами вводиться класифікація підприємств на мікропідприємства, малі, середні та великі. Для великих підприємств складання фінансової звітності за МСФЗ є обов'язковим. Середні і малі підприємства мають право їх не використовувати. Водночас їх застосування сприятиме прийняттю ефективних управлінських рішень, кращій оцінці стану та прогнозуванню діяльності підприємства.

Складання фінансових звітів за МСФЗ допомагає залучити інвесторів та забезпечує краще розуміння фінансових ризиків та потенційних прибутків.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 16.11.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 22.01.2020).

2. Міжнародні стандарти фінансової звітності. від 01.01.2012. Дата оновлення: 12.03.2013. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010 (дата звернення: 22.01.2020).

Денкова Ганна Миколаївна,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

КОМІСІЙНІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ В УКРАЇНІ

З кожним роком кількість комісійних операцій, які проводяться банками, постійно зростає, адже їх проведення дає змогу банкам залучити більше клієнтів, отримати більші доходи, що впливає на стабільність банків та удосконалення банківської діяльності. Минулого року банки досягли рекордних значень з рівня прибутковості та рентабельності. Прибуток банківського сектору був майже у 3 рази вищим за показник 2018 року і сягнув близько 60 млрд грн [1].

Зрозуміло, що банки будуть підтримувати тенденцію до зростання прибутку та намагатися будь-яким способом досягти бажаного результату. Багато банків переглянули свої позиції і враховували у своєму розвитку напрями, які передбачають отримання прибутку за рахунок проведення комісійних операцій. Але для цього банкам необхідно витратити багато часу та сил на продуктову лінійку. Цей процес досить ємний і потребує істотних фінансових інвестицій.

Світова практика показує, що для зростання кількості та прибутковості комісійних операцій банкам необхідно дотримуватися трьох простих правил: постійно збільшувати клієнтську базу, нарощувати кількість трансакцій і впроваджувати нові актуальні продукти [2].

Однак у нашій країні збільшення частки комісійних доходів у більшості випадків є наслідком простого підвищення тарифів або запровадження плати за раніше безоплатні послуги, а не розширення лінійки комісійних операцій та послуг. Тобто, першим кроком на шляху до розвитку комісійних операцій є саме збільшення їх кількості, запровадження нових та альтернативних операцій, які непритаманні банкам, але здатні значно вплинути на результат банківської діяльності.

Так практично всі українські банки почали брати комісію за поповнення клієнтом особистого поточного або карткового рахунка, при здійсненні платежів через термінали, інтернет-банків та через касу банку. Також зростає комісія за операціями щодо зняття коштів не тільки з особистих карт, а навіть з зарплатних та соціальних. Так само за останні роки банки відмовилися від практики безплатних операцій з оплати комунальних послуг. І не в останню чергу тому, що це призводить до появи у відділеннях величезної кількості клієнтів, які створюють черги і тим самим віднаджують від банку тих клієнтів, котрі готові здійснювати прибуткові операції [3]. Але, з іншого боку, прийшовши у відділення банку для оплати комунальних послуг, клієнт може побачити інформацію про новий депозит чи кредитну програму та передати цю інформацію своїм рідним та знайомим, які, може, шукають банк для розміщення коштів у депозит чи бажають отримати кредит на вигідних умовах. А здійснивши операції з надання кредиту, банк також проводить комісійні операції, за які отримує комісійну винагороду. Тобто, наступним кроком на шляху до удосконалення проведення комісійних операцій є модернізація вже існуючих видів комісійних операцій. Але головне – дотримання балансу між фактичною собівартістю послуги та готовністю клієнта купити цю послугу за певну суму.

Значну роль у збільшення кількості комісійних операцій українських банків відіграло збільшення числа розрахунків пластиковими картками. Українці нарешті повірили в цей інструмент і оцінили його зручність. При оплаті карткою банк заробляє так звану комісію «interchange», яку йому платить торговельна мережа [2]. Використання карток якомога частіше в магазинах, сервісних і торгових центрах, також забезпечать збільшення кількості проведених комісійних операцій. Тому наступним кроком є збільшення числа операцій, які можна проводити з використанням пластикових карток та забезпечення безперебійності та надійності таких операцій для утримання наявних клієнтів та залучення нових.

Але все ж таки проведення банками комісійних операцій переважно знаходиться під впливом розміру клієнтської бази, тому необхідно зосередитись на її розширенні. Дана стратегія передбачає застосування активних маркетингових заходів, впровадження сучасних технологій обслуговування та розробку і представлення на ринок нових банківських продуктів, упровадження більш складних сервісів для досягнення рівня розвитку банківської системи розвинутих країн світ.

Будь-який розвиток комісійних операцій є надійним шляхом розвитку бізнесу для банків, адже комісійні операції не пов’язані із залученням банком додаткових ресурсів. Вони виконуються за рахунок наявних коштів клієнта-замовника (розрахунково-платіжні чи касові операції) або ж для цього взагалі не потрібні грошові кошти (наприклад, надання консультацій, зберігання цінностей у депозитарії банку тощо). Тому найкращим вважаються конкурентні позиції на ринку тих банків, які мають найвищу частину доходів від комісійних послуг.

Комісійні операції є перспективними, адже переважна більшість цих операції не несуть у собі будь-якого, крім операційного, ризику для активів банку. Їх проведення не потребує процентних витрат на залучення грошових ресурсів, що зумовлює високу дешевизну цих операцій, економічність та вигідність для банку.

Список використаних джерел

1. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/news (дата звернення: 03.03.2020).

2. Святненко А. Комісійний дохід. За чий рахунок виживають українські банки. *Зеркало недели. Украина.* 2016. № 15. URL: https://dt.ua/business/ komisiyniy-dohid-za-chiy-rahunok-vizhivayut-ukrayinski-banki-_.html (дата звернення: 03.03.2020).

3. Березовик В. Як і на чому заробляють банки. *Forbes Україна.* 2016. № 17. URL : http://forbes.net.ua/ua/opinions/1421675-yak-i-na-chomu-zaroblyayut-bank (дата звернення: 03.03.2020).

Іваніна Наталія Вікторівна,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, м. Київ

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

На сучасному етапі становлення економіки України досить актуальною є проблема фінансового забезпечення діяльності підприємств малого підприємництва. Не дивлячись на те, що саме вони мають обмежений доступ до фінансових та грошових ринків, діяльність малого бізнесу робить стабільною та конкурентоздатною вітчизняну економіку.

Підприємства малого бізнесу істотною мірою вирішують питання зайнятості населення; гарантують розвиток конкурентної сфери; стимулюють розвиток економіки шляхом забезпечення приросту валового внутрішнього продукту, що так необхідно для нашої країни.

Загалом, структурний розподіл прибуткових і збиткових малих підприємств протягом аналізованого періоду має позитивну динаміку (табл. 1). Все більше малих підприємств стають прибутковими. Якщо у 2014 році частка прибуткових малих підприємств становила 66,5%, збиткових – 33,5% то у 2018 р. – 74,1% і 25,9% відповідно.

Таблиця 1

Динаміка фінансових результатів малих підприємств у 2014-2018 рр.*

Рік	Фінансовий результат (сальдо),млн грн	Частка підприємств, які отримали прибуток, %	Частка підприємств, які одержали збиток,%
2014	–175262,4	66,5	33,5
2015	–111906,0	73,9	26,1
2016	–24151,4	73,3	26,7
2017	–10724,8	72,7	27,3
2018	46870,8	74,1	25,9

**Примітка: складено автором за даними [1]*

Проблема збитковості вітчизняних малих підприємств є особливо важливою при дослідженні питання фінансового забезпечення їх розвитку. Адже саме за рахунок прибутку та амортизаційних відрахувань можливо здійснювати самофінансування діяльності та розвитку власного бізнесу. Через збиткову діяльність, кількість малих підприємств зазвичай зменшується, це зумовлює необхідність шукати інші джерела фінансування.

Існує багато способів фінансового забезпечення суб'єктів малого підприємництва, проте банківський кредит є основним джерелом фінансових ресурсів на даний момент, який займає одну з основних позицій після прибутків від діяльності та особистих коштів засновників. [2, с. 2]

Однак, малий бізнес зіштовхується з тим, що виникає дефіцитність та висока вартість кредитних ресурсів. Банки не спроможні самостійно забезпечити усіх потребуючих суб'єктів малого бізнесу кредитами, а також неохоче йдуть на видачу великої кількості дрібних позик через з складність контролю даних позик. Виходячи з цього, власники малого бізнесу в Україні розраховують тільки на власні заощадження чи прибуток від підприємницької діяльності.

На сьогодні, законодавство не повною мірою захищає та регулює права суб'єктів малого бізнесу. До того ж із цього випливає ще одна причина непопулярності малого бізнесу – корупція. Доволі часто державні службовці зловживають своїми посадовими обов'язками, щоб нажитися на підприємцях. Наприклад, проводять несанкціоновані перевірки, виписують неіснуючі штрафи тощо.

Вирішення усіх проблем покладається на державу. Для вирішення проблем необхідно реформувати податкове законодавство. Хоча й уряд запровадив спрощену систему оподаткування малого бізнесу, яка стала порятунком для нього, проте стало широко відомим й тенденція до ухилення від сплати податку. До того ж, існують ситуації коли більша частина прибутку підприємства йде на сплату податків. Іншим шляхом підтримання державою малого бізнесу є збільшення держзамовлень у них.

Можна зробити висновок, що останнім часом в Україні спостерігається поступове запровадження європейського принципу «спочатку думай про малих». Зокрема, про це свідчить нова урядова «Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва на період до 2020 р.» [3] Тож, держава намагається робити все для розвитку малого бізнесу, адже воно є рушійною силою, яка допомагає економічному зростанню країни.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва». 2018 р. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/ publicat/ kat_u/publ9_u.htm (дата звернення: 05.03.2020).
2. Руда О. Л., Турчик М. М. Організація банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 10. С. 1–7.
3. Сливенко В. А., Коновалова Д. Є. Нові вектори розвитку малого підприємництва в Україні в контексті активізації євроінтеграційних процесів. *Young Scientist.* 2019. № 10. С. 331–336.

Іваніцька Тетяна Григорівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ДИВІДЕНДНА ПОЛІТИКА АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ В УКРАЇНІ

Одним з найважливіших питань фінансового управління підприємством є формування та запровадження ефективної дивідендної політики. Адже вона відіграє важливу роль у визначенні вартості підприємства, реалізації його фінансової стратегії, інвестиційної політики, політики формування власних фінансових ресурсів. Також дивідендна політика впливає на поточний курс акцій, інвестиційну привабливість підприємства та джерела формування власних фінансових ресурсів.

Питанням особливостей дивідендної політики присвячені роботи як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Зокрема, можна відзначити праці Ф. Модільяні, М. Міллера, О. Вінника, В. Євтушевського та інші.

З приводу визначення суті терміну «дивідендна політика» вчені висловлюють різні погляди. Зокрема, Ю. Брігхем, Л. Гапенські розглядають дивідендну політику як прийняття рішення про те, чи сплачувати зароблені кошти у вигляді дивідендів або залишити їх і рефінансувати в активи фірми. І.О. Бланк зазначає, що термін «дивідендна політика» розуміється як механізм формування частки прибутку, що сплачується власнику відповідно до частки його внеску у загальну суму власного капіталу підприємства. В процесі

дивідендної політики визначаються пропорції розподілу чистого прибутку між власниками підприємства (акціонерами) і прибутком, який реінвестується. [1]

Акціонерне товариство спираючись на свої стратегічні цілі може застосовувати наступні види дивідендної політики:

1. Політика «нульового» дивіденду, що полягає у невиплаті дивідендів взагалі – це означає, що компанія свідомо попереджає акціонерів про «нульову» дивідендну політику, а акціонери підтверджують свою згоду чи незгоду з даною політикою, купуючи чи продаючи акції компанії.

2. Політика «100%» дивіденду. Сутність цієї політики полягає у тому, що 100 % чистого прибутку спрямовується на виплату дивідендів.

3. Політика стабільного дивіденду. Вона досить часто застосовується у практиці акціонерних товариств і передбачає однаковий розмір дивідендів на одну акцію протягом багатьох років.

4. Політика фіксованого дивіденду з преміальними виплатами. Вона передбачає надбавки (премії), коли компанія досягає особливо позитивних фінансових результатів.

5. Політика фіксованого відсотка з прибутку. Це політика полягає у тому, що встановлюється фіксований відсоток дивідендних виплат і з чистого прибутку відраховується сума, яка спрямовується на виплату дивідендів.

6. Прогресивна дивідендна політика. Вона передбачає поступове постійне збільшення дивідендних виплат із розрахунку на одну акцію.

7. Регресивна дивідендна політика – є найменш поширеним видом у практиці, оскільки передбачає зменшення розмірів дивідендів і від'ємний темп їх приросту у майбутніх періодах. [2].

Згідно Закону України «Про акціонерні товариства» ст. 30: «Виплата дивідендів власникам акцій одного типу та класу має відбуватися пропорційно до кількості належних їм цінних паперів, а умови виплати дивідендів (зокрема щодо строків, способу та суми дивідендів) мають бути однакові для всіх власників акцій одного типу та класу.» [3].

Практика зарубіжних компаній щодо дивідендної політики свідчить про те, що компанії з великими інвестиційними можливостями спрямовують незначний відсоток свого прибутку на виплату дивідендів, а компанії з меншими інвестиційними можливостями – більший відсоток.

Протягом останніх років більшість українських акціонерних товариств майже весь прибуток реінвестували у розвиток бізнес.

За інформацією від акціонерних товариств, у 2018 році нараховано дивідендів : на загальну суму 106,9 млрд грн, у той же час виплачено / перераховано дивідендів на загальну суму 104,2 млрд грн, що перевищує більше ніж у 3 рази обсяги нарахованих та виплачених/ перерахованих дивідендів у 2017 році. Обсяг виплачених/ перерахованих дивідендів у 2018 році 20 акціонерних товариств становив 56,4% від загального з обсягу виплачених/перерахованих дивідендів. Найбільшу частку становлять АТ «НАЦІОНАЛЬНА АКЦІОНЕРНА КОМПАНІЯ «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ» (29497,61 млн грн), ПРАТ «АПК-ІНВЕСТ» (14585,46 млн грн), АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ» (4245,10 млн. грн) та інші [4].

Отже, останніми роками більшість українських акціонерних товариств будували свою дивідендну політику на підґрунті консервативного підходу, застосовували політику «нульового» дивіденду, реінвестуючи майже весь прибуток у розвиток бізнесу. Більшість українських акціонерних товариств взагалі не розробляють довгострокову дивідендну політику. Кожне акціонерне товариство повинне розробити власну дивідендну політику, адже обрана дивідендна політика повинна враховувати особливості фінансово-економічних, правових, соціальних умов функціонування національної економіки та специфіку конкретного підприємства.

Список використаних джерел

1. Бланк І. А. Управління прибутком. Київ : Ніка-центр, Ельга 2002. 752 с.

2. Харченко Н. В. Зміст дивідендної політики, її види та їх теоретичне обґрунтування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 1. С. 34 – 37.

3. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 № 514-VI. Дата оновлення: 17.10.2019. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17 (дата оновлення: 05.03.2020).

4. Звітність НК ЦПФР. Офіційний сайт Національної комісії по цінним паперам і фондовому ринку. URL: http://nssmc.gov.ua.

Карпенко Анастасія Олегівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ДЕПОЗИТНІ ПОСЛУГИ: ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Серед банківських послуг на вітчизняному банківському ринку одну із провідних позицій займають депозитні послуги. Вони залишаються найбільш затребуваним продуктом для українців і об'єктом конкуренції серед банків.

Згідно із Законом України «Про банки та банківську діяльність» депозити (вклади) – це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [3].

Дослідження та систематизація наукових поглядів авторів щодо тлумачення поняття «депозит» дає змогу сформулювати наступне його визначення: під депозитом розуміють грошові кошти в національній та іноземній валюті, що передані їх власником або іншою особою за його дорученням в готівковій або безготівковій формі, для зберігання в банку на умовах платності, строковості та повернення [1].

В науковій літературі класифікація депозитів здійснюється за різноманітними ознаками та критеріями, серед яких слід виділити:

- категорію вкладників;
- валюту депозиту;
- термін залучення депозиту;
- режим функціонування депозитного рахунку;
- особливості нарахування і сплати процентів по депозиту [1].

За першим критерієм категорії вкладника розрізняють депозити банків, депозити фізичних осіб та депозити юридичних осіб. В розрізі даного критерію вважаємо за доцільне виділити за ознакою резидентності вкладника – депозити резидентів та нерезидентів [1].

За критерієм валюти депозиту виділяють депозити в національній валюті та депозити в іноземній валюті [1].

За терміном залучення розрізняють строкові депозити та депозити на вимогу. Під строковими депозитами розуміють кошти, що

розміщені в банку на певний строк. Серед строкових депозитів також можна виділити довгострокові (понад 1 року), середньострокові (від 3 до 12 місяців) та короткострокові депозити (від 1 до 3 місяців). Депозити на вимогу передбачають безстроковість вкладу, тобто власник такого депозиту може вилучити свої кошти в будь-який час за своєю потребою та бажанням [4].

Окремо в розрізі критерію строковості вкладу треба зазначити про такий вид депозиту, як депозитний (ощадний) сертифікат – це альтернатива довгострокового депозиту. Це цінний папір, що засвідчує право вкладника або його правонаступника на отримання після закінчення встановленого строку суми депозиту (вкладу) та процентів за ним. Ощадні (депозитні) сертифікати можуть бути іменними або на пред'явника та існують виключно у документарній формі [4].

За способом сплати процентів за вкладом розрізняють депозити із щомісячними, щоквартальними виплатами, та сплатою відсотків у кінці строку депозиту [1].

За режимом функціонування депозитного рахунку розрізняють депозити з правом та без права його поповнення [1].

За методом нарахування процентів існують депозити з фіксованою та плаваючою процентною ставкою, депозити, за якими нараховуються «прості» та «складні» проценти [1].

Таким чином, дослідивши сутність та розглянувши класифікацію депозитних послуг, можемо дійти висновку про те, що на сучасному етапі розвитку вітчизняного банківського ринку депозитні послуги є вкрай затребуваним продуктом, що мають багато різновидів, і це мотивує банки удосконалювати їх депозитні продукти з метою задоволення попиту різних груп клієнтів та підвищення якості надання своїх послуг.

Список використаних джерел

1. Колодяжна Т. В., Бакуменко Т. О. Економічна сутність та класифікації депозитних операцій комерційних банків. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 22. С. 803–805.
2. Князь С. В., Горун М. В. Депозит як основне джерело банківських ресурсів. *Вісник Університет Банківської справи Національного банку України*. 2013. № 1 (16). С. 164–168.
3. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14 (дата звернення: 07.03.2020).

4. Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами: Постанова НБУ від 03.12.2003 р. № 516. Дата оновлення: 31.01.2019. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03 (дата звернення: 07.03.2020).

Корж Богдана Володимирівна,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ГНУЧКІ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ ІНЖИНІРИНГОВИХ КОМПАНІЙ

Протягом багатьох сторічь змінюються принципи та підходи організування і функціонування підприємств. На межі тисячоліть на арену стрімко вийшов проектний менеджмент, в межах якого продовжують невпинно розвиватись нові моделі функціонування проектних команд. Зокрема, гнучкі моделі організування командної роботи знайшли широке застосування в світовій практиці.

Тринадцятий щорічний світовий звіт з введення Agile-методик проілюстрував основні причини переходу на Agile-методологію.

Основними стали [4]: прискорення роботи у сфері розробок інформаційних технологій – 74%, пріоритетна мобільність – 62%, покращення стану ведення бізнесу – 50%, підвищення якості програмного забезпечення та доставки – 43%, удосконалення інженерної дисципліни – 23%*.

Можна спостерігати, що поява та розвиток Agile-методологій у IT-сфері спричинило стрімке розповсюдження даних методик у суміжні сфери, що функціонують на основі проектних команд.

Респонденти відповіли щодо найпопулярнішої Agile-методики – ним виявився Scrum (54%), проте такі методики як Kanban та Lean відхопили досить малу частку у даному дослідженні (відповідно 5% та 2%).

Авторами було виокремлено наступні етапи Kanban-Scrum моделі:

Етап 1. Ідентифікація проектної команди. Рекомендований склад команди (доцільно використовувати методику формування командних ролей за Белбіним [3]): Scrum Master, організатор процесу Kanban-Scrum (KS), інші фахівці відповідно до специфіки проекту. Проте, роль Product Owner (з повноваженнями особи, що приймає рішення (ОПР)) відсутня на початкових ітераціях KS-процесу і

поступово, за потребою чи відповідно до рівня організаційної зрілості підприємства, вводиться у проектну команду.

Етап 2. Створення Product Backlog. Команда проекту створює Product Backlog (функція поступово передається Product Owner відповідно до процедури його появи у команді проекту). З метою забезпечення «м'якої» системи контролю, рекомендовано використовувати спрінти з одиничним процесом внесення задач на початку періоду розробки. Так, при дискретному виробництві, доречніше використовувати Канбан-метод із застосуванням принципу «Just-in-Time», а за умови розробки нового продукту/послуги – Scrum.

Етап 3. Планування спрінта. Специфіка запропонованої KS-методики полягає у процесі розподілу ролей у проектній команді. З метою адаптації вітчизняних інжинірингових компаній до концепції гнучкого управління необхідно врахувати особливості їх функціонування та ресурсного забезпечення, зокрема, наявність вузькопрофільних спеціалістів, що виконують обмежений спектр функцій. Так як у рамках методології Scrum кожен член команди має володіти широким набором компетентностей та виконувати перехресні ролі, це може стати психологічним бар'єром на етапі впровадження Agile-технологій. Тому доцільно використовувати принципи Канбан, де кожен член проектної команди може виконувати обмежену кількість завдань, при цьому вибір завдань він здійснює самостійно. Тому на початковому етапі під час спрінта за кожним учасником закріплюється обрана конкретна роль.

Етап 4. Виконання спрінта. Протягом фіксованого періоду часу (2-3 тижні) завдання проходять через певні стани: «Заплановано», «У процесі» і «Готово». Проте можливість змінювати завдання на попередніх етапах імплементації KS-методики є обмеженою, адже відповідальність за кожне завдання протягом спрінта покладено на конкретного працівника. Кожного дня має проводитись Stand-up з метою інформування про стан виконання завдання і труднощів під час його виконання (у Scrum – допомога у вирішенні проблем/ відхилень). Одночасно рекомендовано використовувати Burndown-діаграму протягом кожного спрінта.

Етап 5. Тестування та Етап 6. Ретроспективний аналіз та планування наступного спрінта. Етапи є аналогічними до Scrum-методології. При цьому, за взаємодію із зацікавленими сторонами на попередніх етапах введення KS-методики відповідає Scrum-Master.

Таким чином, запропонована модель Scrum-Kanban-технології враховує всі необхідні чинники активного супротиву змінам, що існують у практиці функціонування вітчизняних компаній у сфері

інжинірингових послуг, та дозволяє поступово ввести принципи Agile-методології управління проектними командами, які мають за основну мету – підвищення результативності підприємства та оптимізацію часових і ресурсних витрат.

Список використаних джерел

1. Приймак В. М. Управління проектами : навч. посіб. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2017. 465 с.

2. Сазерленд, Дж. Scrum. Революційний метод управління проектами. Москва : Манн, 2016. 288 с.

3. Эффективный Kanban: мифы и реальность. URL: https: // habrahabr.ru/company/ scrumtrek/blog/292914/

4. 13th Annual State of Agile. URL: https:// www.stateofagile. com/#ufh-i-521251909-13th-annual-state-of-agile- report/473508

* – респондентам була надана можливість множинного вибору.

Лозицька Лілія Володимирівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

БАНКІВСЬКИЙ СЕРВІС КОСМІЧНОГО РІВНЯ: КЕЙС ПО АТ «УКРСИББАНК»

Активний розвиток вітчизняної банківської сфери, прихід в Україну транснаціональних фінансових структур та євроінтеграційні наміри керівництва держави ставлять перед банківською системою завдання підвищення конкурентоспроможності українських банків та змушують останніх шукати нових підходів до організації власної діяльності, зокрема освоювати прийоми маркетингу в банківській сфері.

Одним з першочергових завдань, які стоять перед вітчизняними банками на цьому етапі їх розвитку, є налагодження взаємовигідних довгострокових партнерських відносин з клієнтами, що пов’язано з необхідністю в сучасних умовах боротися практично за кожного споживача. Загострення конкурентної боротьби в вітчизняному роздрібному банківському секторі призводить до того, що банки починають змінювати маркетингову стратегію з традиційної на клієнтоорієнтовану. На перший план поступово виходить клієнт банківської

установи, а першочерговим завданням стає максимальне прагнення банку задовольнити його інтереси і потреби [1].

В даний час без погодження, затвердження та виконання планів розвитку на довгострокову перспективу, тобто стратегій, не може обійтися жоден банк. Розробка конкурентної стратегії є одним із найважливіших аспектів діяльності банку. У багатьох банках вже давно існують спеціальні підрозділи, які займаються розробкою стратегій, аналізом результатів, отриманих при реалізації цих стратегій.

УкрСиббанк, банк європейського рівня, в пошуках саме інноваційних підходів створення клієнтоорієнтованого сервісу обслуговування, долучає спеціалістів для вирішення кейсу. Рішення якого базується на дослідженні сучасної моделі обслуговування банків, що представлені на банківському ринку.

При вирішення поставленої задачі, на основі проведеного дослідження сервісної моделі обслуговування саме УкрСиббанку та банків конкурентів, сформовано SWOT-аналіз клієнтського сервісу (табл. 1).

Таблиця 1

SWOT-аналіз клієнтського сервісу УкрСиббанку*

Переваги	Недоліки
– Впізнаваність бренду та репутація банку; – Зручне розташування відділень банку; – Доступність та відкритість банку через його омніканальність; – Професійне навчання та розвиток персоналу; – Міжнародні стандарти обслуговування клієнтів	– Черги у відділеннях в години великого навантаження; – Переважна відсутність умов для доступу людей з обмеженими можливостями до відділень банку; – Неврахування всіх фізіологічних потреб клієнта під час його обслуговуванні в банку;
Можливості	**Загрози**
– Стати банком №1 для клієнтів за рівнем обслуговування; – Стати банком комфорту та інновацій для клієнтів (дорослих). – Стати банком освіти та безпеки для клієнтів (дітей) – Стати банком захисту та розвитку для співробітників; – Впровадження нових світових сервісів та технологій.	– Посилення конкуренції з боку банків-конкурентів; – Копіювання конкурентами «новинок» банку; – Зниження зацікавленості в обслуговуванні у банку в наслідок недостатньої уваги до клієнтів та членів їх сім'ї та друзів (що пропонують інші банки).

**Примітка:* складено автором на основі дослідження сайту банку та власних спостережень [2].

Як видно з табл. 1, основними стратегічними напрямами є: стати банком комфорту та інновацій для дорослих клієнтів; банком освіти та безпеки для дітей-клієнтів; банком захисту та розвитку для співробітника.

На основі вищезазначеного аналізу, для вирішення поставленої задачі, взято три теорії ціннісного підходу, а саме теорія поколінь [3], спіральної динаміки [4] та піраміда потреб Маслоу.

Базуючись на п'яти рівнях піраміди потреб Маслоу, сформовано блок рішень, що включає перший рівень фізичних потреб (для задоволення якого пропонується відкрити доступ до вбиральнь саме клієнтів банку, та встановлення кавових автоматів).

Другий рівень базується на комфорті для клієнта та його безпеці, що включає: сприйняття бренду на 5 рівнів почуття, а саме аромат, слух, дотик, смак та зір; технологічні пропозиції для пришвидшення роботи з клієнтами на основі введення голосового пошуку необхідної інформації, впровадження VR-окуляр для підбору об'єктів іпотечного чи автомобільного кредитування, а також розміщення QR-коду на всіх носіях інформації про банк для запису до спеціаліста.

Третій рівень включає залучення до обслуговування саме родини вже існуючого клієнта, за рахунок додаткових бонусів, сімейного пакету послуг, а також надання курсів та тренінгів з фінансової безпеки.

Наступний рівень включає поділ на такі сегменти: батьки, діти та співробітники. Основний напрям розвитку якого є саме молодше покоління, майбутніх клієнтів. Для формування фінансової грамотності пропонується впровадження Soft Skills тренінгів, надання дитячої картки да запуску двох додатків з пізнавальними матеріалами, а саме «Я – обізнаний клієнт банку» для дітей віком 7–13 років та «Консультаційний центр з фінансових послуг» – 14–18 років.

Для розвитку клієнтоорієнтованого сервісу обслуговування необхідний розвиток співробітників банк. Саме вони є амбасадорами бренду. При вирішенні даного питання було визначено три напрями, а саме власний розвиток за рахунок системи бізнес тренінгів для підвищення компетенції; захист здоров'я, що включає збільшення соцпакету при збільшенні KPI співробітника; реалізація співробітника як відповідальних батьків. Банк надає тренінги для батьків з питань психології, можливість навчання для дитини кращого співробітника за кордоном.

Отже, для створення клієнтоорієнтованого сервісу обслуговування потрібно враховувати всі важелі впливу як на клієнта,

долучаючи до співпраці з банком його родину, так і на співробітника банку – амбасадора бренду, що приведе до підвищення лояльності на 80%.

Список використаних джерел

1. Семенча І., Давиденко Е. Клієнтоорієнтована стратегія банку як крок до нового рівня стратегічного управління. *Економічний аналіз.* 2012 №20 (2) С. 67–70

2. Уксиббанк. Офіційний сайт банку. URL : https:// my.ukrsibbank.com/ua/personal/

3. Барковська Х. С. Теорія поколінь. 2018. URL: https:// www. bdut.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/теорія-поколінь.pdf (дата звернення: 08.03.2020).

4. Дон Едвард Бек, Крістофер Кован. Спиральная динамика. BestBusinessBooks, 2010. 424 с.

Овчар Алла Сергіївна,
Міжнародний університет фінансів, м. Київ

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Забезпечення стійкого розвитку підприємства та формування позитивних результатів його фінансової діяльності передбачає існування ефективної системи фінансової безпеки. Базисом забезпечення фінансової безпеки підприємства слугує концепція системного поєднання функцій управління, планування, контролю, зворотного зв'язку та інформаційного забезпечення [1]. Загалом вказану систему можна подати наступним чином: підсистема управління, підсистема контролінгу, підсистема планування, підсистема аналізу та підсистема інформаційного забезпечення [3].

Під час формування підсистеми управління варто дотримуватися таких вимог як безперервність, спланованість, функціональна самостійність підсистеми, інтегрованість до загальної системи управління підприємством, доцільність захисту. Така система передбачає: 1) збір та оброблення інформації аналітичного характеру про заходи забезпечення безпеки підприємства; 2) аналізування інформаційних ресурсів щодо забезпечення безпеки підприємства; 3) моніторинг та прогнозування умов, загроз, індикаторів та небезпек фінансової

безпеки (ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності); 4) розроблення та впровадження необхідних заходів щодо підтримки фінансової безпеки підприємства на належному рівні [5].

Підсистема контролінгу фінансової безпеки підприємства забезпечує інтеграцію, організацію і координацію всіх фаз управління фінансовою безпекою підприємства. Вона має вирішувати такі наступні завдання: контроль за виконанням своїх функцій іншими системами фінансової безпеки підприємства; визначення причин та масштабів кризи, а також результатів, яких необхідно досягти в рамках реалізації антикризових заходів; порівняння досягнутих результатів з плановими показниками; визначення ступеня відхилення фактичних фінансових результатів від запланованих; контроль за розробкою оперативних рішень з нормалізації фінансової діяльності підприємства; оцінка ефективності заходів щодо нейтралізації кризи; спостереження за ходом реалізації завдань з фінансового управління; забезпечення обміном інформаційними ресурсами між ключовими підсистемами управління фінансовою безпекою підприємства [3].

Планування забезпечення фінансової безпеки підприємства передбачає реалізацію такі дії: аналіз поточного рівня забезпечення фінансової безпеки; оцінювання загроз фінансовій безпеці, що мають політико-правовий характер; планування чіткого переліку заходів забезпечення фінансової безпеки підприємства і розробку рекомендацій стосовно його реалізації; дослідження ефективності запобігання можливій шкоді від негативних дій; бюджетне планування практичної реалізації розробленого комплексу заходів та обсягу корпоративних ресурсів; оперативну реалізацію запланованих дій під час здійснення підприємством своєї фінансової діяльності.

Підсистема аналізу охоплює аналіз можливих загроз економічної безпеки та попередження збитків фінансової безпеки підприємства, фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства, ефективності використання наявних фінансових ресурсів. Функціонування підсистеми аналізу повинно включати: фундаментальну діагностику (комплексний аналіз з використанням коефіцієнтів, ідентифікація фінансових ризиків), комплексну діагностику (якісний аналіз діяльності підприємства коефіцієнтним методом), експрес-діагностику (тест-анкетування).

Процес аналізу поточного рівня забезпечення фінансової безпеки підприємства передбачає її інформаційне забезпечення. До такого забезпечення належить дослідження фінансової звітності підприємства, його конкурентного стану та положення на ринку цінних паперів.

Враховуючи вищевикладене, основними завданнями системи управління фінансовою безпекою підприємства є такі: 1) визначення пріоритетних фінансових інтересів підприємства та забезпечення їх коригування в разі необхідності; 2) створення ефективного механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства; 3) прогнозування тенденцій, які призведуть до порушення нормального функціонування фінансової системи підприємства та її розвитку; 4) встановлення причин і умов, які спричиняють фінансовий збиток та загрожують реалізації фінансових інтересів підприємства, порушенню нормального функціонування його фінансової системи; 5) своєчасне виявлення й усунення загроз фінансовій безпеці підприємства, зниження ризиків; 6) забезпечення зацікавленості керівництва та персоналу в ефективній фінансовій діяльності підприємства; 7) забезпечення відповідності визначених місії та фінансової стратегії підприємства сукупності його пріоритетних інтересів; 8) збалансованість фінансових інтересів окремих підрозділів і персоналу з пріоритетними фінансовими інтересами підприємства в цілому; 9) формування відповідних умов для максимально можливого відшкодування або мінімізації завданого збитку неправомірними діями фізичних чи юридичних; 10) проведення комплексу заходів із перевірки ділових партнерів підприємства; 11) припинення зазіхань на фінансові ресурси з боку персоналу підприємства та його ділових партнерів [4].

Реалізація завдань, поставлених перед фінансовою безпекою підприємства, можлива при виконанні певних функцій управління, які можна у дві основні групи: 1) функції управління фінансовою безпекою як системи управління – склад цих функцій характерний для менеджменту в цілому; 2) функції управління фінансовою безпекою як функціонального елемента фінансового менеджменту – склад цих функцій визначається конкретним напрямом фінансових відносин підприємства [2].

Узагальнюючи вищесказане, можна відмітити, що система управління фінансовою безпекою підприємства надає можливість підприємству здійснювати свою господарську діяльність стабільно та ефективно протягом певного періоду часу, використовуючи сукупність взаємопов’язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, які мають оптимізувати використання фінансових ресурсів та знижувати вплив ризиків ендогенного та екзогенного середовищ.

Список використаних джерел

1. Біломістіна І. І., Грохольська Є. І. Стратегія забезпечення фінансової безпеки промислових підприємств України. URL : http:// fkd.org.ua/article/viewFile/28928/26002. (дата звернення: 06.03.2020).
2. Ладичко У. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств. URL: http://libfor.com/index.php?newsid=373. (дата звернення: 06.03.2020).
3. Некрасенко Л. А., Рибалка Ю. М. Складові управління фінансовою безпекою підприємств. URL : http://www.pdaa.edu.ua/sites/ default/files/nppdaa/3.2/162.pdf. (дата звернення: 06.03.2020).
4. Управління фінансовою безпекою підприємств торгівлі в умовах невизначеності: колективна монографія / за заг. ред. А. С. Крутової. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2017. 264 с.
5. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія /за заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.

Онопрієнко Юлія Володимирівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

РОЗШИРЕННЯ ФІНАНСОВОГО БІЗНЕСУ: КЛЮЧОВІ ПЕРЕВАГИ

Для України, де відбувається докорінне реформування механізму господарювання на всіх рівнях економіки, в тому числі і на регіональному, питання розширення і розвитку фінансового бізнесу заслуговує уважного і детального вивчення.

Наразі підприємства відрізняються за сферами та видами діяльності, обсягом вкладених ресурсів, формами власності. І тому фінансовий бізнес є дуже привабливим на сьогодні. На думку багатьох експертів, він є найприбутковішим і найдорожчим видом підприємництва. Суть даного виду бізнесу полягає в здійсненні операцій купівлі-продажу різних фінансових активів з метою отримання вигоди, як всередині держави, так і за кордоном [1].

Щодо функцій, які виконують суб’єкти фінансового бізнесу: збирають тимчасово вільні фінансові ресурси і надають їх у тимчасове користування тим, хто відчуває в них потребу; обслуговують потоки грошових коштів, забезпечуючи безготівкові розрахунки;

створюють фонди, що дозволяють відшкодовувати втрати при виникненні непередбачуваних, але ймовірних негативних обставин; створюють фонди, що дозволяють здійснювати інвестиції в різні проекти; займаються спекуляціями на фінансовому ринку.

Як і комерційні посередники, суб'єкти фінансового бізнесу не тільки обслуговують звернені до них зовнішні потреби інших підприємців, пов'язані з «пожвавленням» фінансових ресурсів, а й вступають в «ігрові», спекулятивні угоди між собою. Такі угоди дозволяють найбільш успішним фінансовим підприємцям отримати додатковий дохід за рахунок перерозподілу коштів на фінансовому ринку, не обумовленому рухом реальних товарів. Для чималої частини фінансових підприємців подібний дохід може виявитися не додатковим, а основним. Такими є суб'єкти бізнесу – професійні фінансові спекулянти [2].

Звісно, що у фінансовій сфері головні завдання полягають в оптимізації розподілу отриманого прибутку; у виваженому фінансуванні бізнесу, за якого свідомо поєднують користь і ризик у використанні зовнішнього кредиту [3]. Це дозволяє «наситити» економічну систему грошима. В зарубіжних країнах доволі часто вважають одним з вагомих джерел надходжень – фондові біржі. Оскільки вони, здійснюють емісію, а також вторинну купівлю-продаж цінних паперів. За своєю суттю фондова біржа – це посередницька структура між продавцями і покупцями цінних паперів. Спочатку цінні папери проходять процедуру лістингу та інформацію про них заносять в так званий біржовий лист, з цього моменту цінні папери набувають статусу фондових цінностей. Котирування цінних паперів відбувається постійно. Ця процедура порівняння курсів продавців і покупців забезпечують чесність і прозорість при здійсненні актів купівлі-продажу цінних паперів [1]. Також виділяють – комерційні банки, які за своєю сутністю та послугами схожі з фондовими біржами.

Отже, фінансовий бізнес є наразі невід'ємною частиною забезпечення коштами економіки країни. Цікавим фактом буде те, що фінансовий бізнес не тільки не стає менш привабливим, а навпаки постійно росте і розвивається. На сьогоднішній день тільки в США близько 45% громадян володіють цінними паперами, до того ж, ведуть активну роботу на біржах [1], що дозволяє країні залишатися в топ кращих позиціях світу по залученню коштів. Тому, на прикладі США слід інтегрувати та розширювати фінансовий бізнес в Україні.

Список використаних джерел

1. Фінансовий бізнес. URL : https://utmagazine.ru/posts/9090-finansovyy-biznes (дата звернення: 08.03.2020).
2. Загальна характеристика фінансового бізнесу. URL : https://studopedia.org/1-128064.html (дата звернення: 08.03.2020).
3. Бізнес як керована фінансова система: https://pidruchniki.com/1375040152108/finansi/biznes_kerovana_finansova_sistema (дата звернення: 08.03.2020).

Орєхов Дмитро Миколайович,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ

Банківська система України відіграє вагому роль у національній економіці, тому що здійснює контроль над грошовою масою країни. При належній грошовій й інвестиційній політиці та необхідному правовому, нормативному та інформаційному забезпеченні ці грошові потоки можна спрямувати в інвестиційне русло для прискорення розвитку ринкових відносин.

Економіка України з кожним роком потребує більше інвестицій в різні сфери народного господарства, що є хорошим знаком розвитку. Динамічність розвитку банківського сектора і конкурентне середовище вимагають від банків пошуку нових джерел доходів та диверсифікації розміщення їх ресурсної бази. На сьогодні інвестиційні операції відіграють важливу роль у системі важелів управління сучасним банком.

В Україні, на відміну від решти світу, зазвичай вітчизняні банки не називають «інвестиційними банками», а замість цього використовують іншу термінологію (інвестиційні компанії (ІК), інвестиційні групи (ІП), фінансові групи(ФГ)) [1]. Які ще не мають високої довіри, з боку населяння, до вкладання значних заощаджень, тому більшу частину інвестиційних операцій виконують банки .

Під банківськими інвестиціями передусім розуміють інвестиції, які здійснюються банками як суб’єктами інвестиційної діяльності [2, с. 128]. Таке визначення можна вважати вузьким з огляду на специфічну роль банківської установи в інвестиційному процесі.

У здійсненні інвестиційних операцій банками України можна виділити такі основні напрями у сфері інвестування:

– Прямі банківські інвестиції, які класифікують наступним чином:
– інвестиції у власну діяльність – це насамперед, інвестиції у власні основні фонди та інші вкладення, які збільшують вартість власних активів банку;
– інвестиції в інші види діяльності, які здійснюються за рахунок:

а) коштів банку (спрямовуються на створення підприємств чи участь у їхній діяльності, які передусім є елементами інфраструктури банківської діяльності);

б) кредитних ресурсів (кредитування клієнтів банку на інвестиційні потреби здійснюється за рахунок кредитних ресурсів, залучених власними силами банку так і за рахунок обслуговування цільових кредитних ресурсів.

– Інвестиційна діяльність банку на ринку цінних паперів. У цьому напрямку під інвестиційними операціями слід розуміти активні операції із вкладення власних та залучених фінансових ресурсів у фондові активи шляхом придбання відповідних цінних паперів на фондовому ринку від свого імені.

Пріоритети банківського інвестування в Україні зумовлюють:

– збереження та приріст капіталу;
– придбання високоліквідних цінних паперів, що можуть виступати в ролі засобів платежу і нагромадження;
– одержання контролю над корпоративними підприємствами шляхом придбання великих пакетів акцій;
– спекулятивну гру на коливаннях курсів цінних паперів;
– мінімізацію фінансових ризиків за рахунок проведення хеджування інструментами фондового ринку [2, с. 132].

Основними проблемами і труднощами у здійсненні банками інвестиційної діяльності можна виділити наступні:

– низький рівень і недостатня якість капіталів українських банків, погіршення структури банківського капіталу, що призводить до слабкості банківської системи та неможливості реалізовувати великомасштабні інвестиційні програми через обмеженість ресурсної бази;
– недосконаліть фондового ринку, нетривалий час його існування Це призводить до незначних обсягів операцій та низької ліквідності цього ринку. Проблемою гальмування інвестиційної діяльності та збільшення долі вкладень банків є низька ліквідність цінних паперів та відсутність котирувань за більшістю з них;

великі аграрні підприємства, як МХП, Kernel та Astarta. Вони посідають топові позиції в рейтингах та займають ключові ніші на ринку аграрної продукції.

Таблиця 1

Оцінка ефективності управління грошовими потоками*

тис дол. США	2016			2017			2018		
	Kernel	МХП	Astarta	Kernel	МХП	Astarta	Kernel	МХП	Astarta
Net Cash Flow, тис $	-61469	97711	-3268	-328404	-204763	-52174	-159331	262076	-2867
FCF, тис $	73000	241732	69997	-104941	-10296	7546	-3637	214395	-38917
Тривал. пог. заборг.	2,11	3,37	1,79	4,34	4,83	1,91	4,09	4,34	3,47
Коеф. самофін. інвест	2,20	3,24	6,66	0,53	0,95	1,12	0,98	5,61	0,18
Net Cash Flow margin, %	7	33	22	5	20	15	6	21	2

**Примітка:* складено автором на основі [1, 2, 3].

Для аналізу ефективності управління грошовими потоками досліджувалися такі показники: Net Cash Flow, Free Cash Flow, тривалість погашення заборгованості, коефіцієнт самофінансування інвестицій, Net Cash Flow margin.

Як видно з табл.1 МХП з 2016 по 2018 роки генерують позитивний чистий грошовий потік протягом тривалого періоду, це найкращий показник життєздатності компанії. Що ж стосується Kernel та Astarta, то тут ситуація протилежна: негативний чистий грошовий потік. Проте, негативний чистий грошовий потік не завжди означає операційні та фінансові проблеми. В даному випадку вважаємо, що таке значення показника свідчить, що бізнес швидко росте, і, тому, вимагає більше оборотних коштів, ніж зазвичай.

Free Cash Flow являє собою готівку, яку компанія отримує після відтоку грошових коштів для підтримки операцій та підтримки своїх капітальних активів. Позитивним вважається додатне значення Free Cash Flow. Як бачимо жодна з компаній протягом періоду, що досліджується, не мала стабільного позитивного грошового потоку. А це означає, що не мала можливості постійно розробляти і випускати

Список використаних джерел

1. Річна фінансова звітність «МХП». URL : https:// www.mhp.com.ua/uk/dlja-investoriv/
2. Річна фінансова звітність Kernel 2016-2018. URL : https:// www.kernel.ua/investor-relations/
3. Річна фінансова звітність Astarta 2016-2018. URL : https:// astartaholding.com/

Перстенюк Сергій Олександрович,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ПРОЦЕС ОЦІНЮВАННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА

В сучасних економічних умовах кредитування позичальників є найбільш прибутковою сферою в діяльності будь-якої фінансової організації, при цьому найбільш ризиковою. З метою мінімізації цих ризиків компанії проводять оцінку кредитоспроможності своїх клієнтів. За результатами проведеної оцінки вона приймає рішення щодо подальшої співпраці. Тому аналіз кредитоспроможності стає важливим, невід'ємним завданням.

Зазначимо, що під терміном кредитоспроможність позичальника розуміється його здатність повністю і в строк розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями [1, с. 113].

Оцінка кредитоспроможності позичальника – один з найважливіших моментів процесу кредитування. Це цілком обґрунтований прийом з боку фінансових установ, оскільки правильність оцінки визначає фінансові можливості позичальника сплачувати кредит і відсотки вчасно, що безпосередньо впливає на такі параметри як кредитний ризик, якість кредитного портфеля, потенційний рівень виплати боргу, виникнення прострочених платежів, і безумовно на загальний прибуток кредитної організації.

До основних критеріїв визначення надійності потенційного клієнта необхідно відносити:

1) фінансовий стан позичальника;

2) наявність і характер кредитної історії позичальника;

3) рівень взаємовідносин з позичальником, що склалися в процесі співпраці в минулому [2].

Санін Сергій Сергійович,
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Харків

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

Здатність населення до підприємницької діяльності є ключовим фактором економічного зростання держави. Проблеми ведення бізнесу в Україні, перш за все, зумовлені недосконалістю законодавства, відсутністю зацікавленості держави та неефективна система кредитування.

Вагомий внесок у дослідження фінансового забезпечення діяльності підприємств внесли такі вчені як Л. Д. Глущенко, О. В. Дикань, В. Г. Семенова, К. В. Погорельцева, В. С. Захаров, О. О. Олійник, В. І. Аранчій, М. Д. Бедринець та інші. Не зважаючи на велику кількість праць, проблема залежності кількості підприємств від динаміки недіючих кредитів є невирішеною з огляду на сучасну економічну ситуацію.

Згідно опублікованого рейтингу Світового банку Doing Business-2020 [1], Україна займає 64 місце з 190 країн за рівнем легкості ведення бізнесу. Значну роль у такий низькій позиції відіграють неефективні фінансові відносини між вітчизняними банками та малими підприємствами, кількість яких, станом на кінець 2018 р., становила 95,4% від загальної кількості підприємств [2]. Так однією з причин неефективності банківського кредитування є висока реальна ставка, що призводить до високого відсотку недіючих кредитів, динаміку яких представлено на рис. 1.

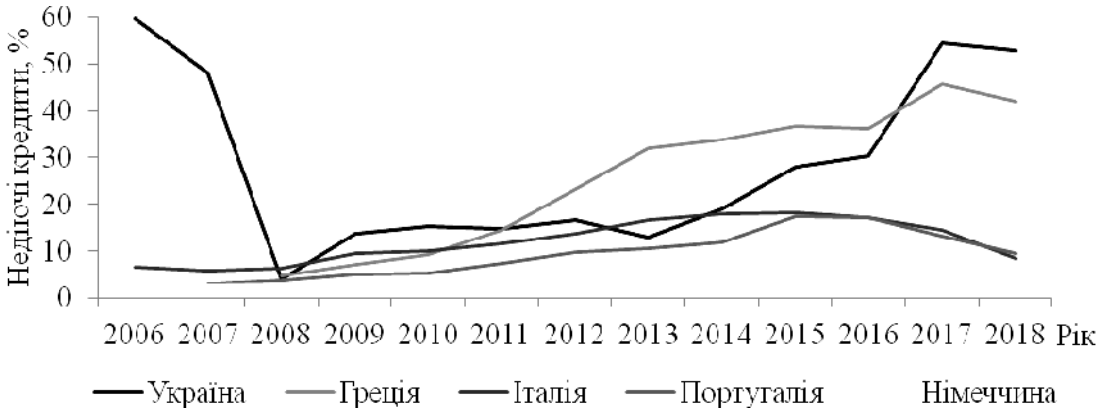

Рис. 1. Динаміка кількості недіючих кредитів наданих банками в Україні та країнах ЄС у 2006–2018 роках, %

Примітка: побудовано автором за даними [3, 4]

Найбільшу кількість недіючих кредитів, порівняно з країнами ЄС, Україна мала у 2006–2007 рр., 2009–2010 рр. та 2017–2018 рр. Найбільш стрімке зростання зафіксоване у 2016 р., що насамперед пов'язано з девальвацією гривні та наслідками стагфляції економіки, що позначилося на кількості вітчизняних підприємств, динаміку яких наведено на рис. 2.

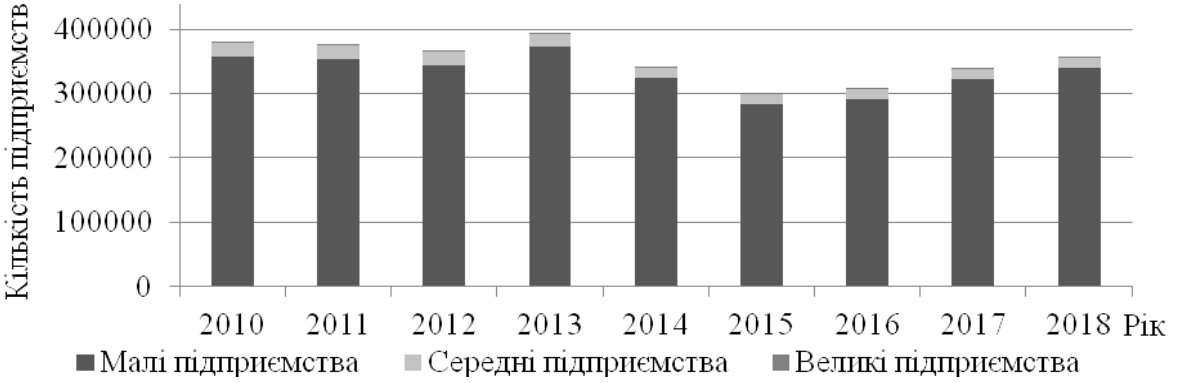

*Рис. 2. Динаміка кількості вітчизняних підприємств протягом 2010–2018 рр.**

**Примітка:* побудовано автором за даними [2]

Як видно з рис. 2, кількість підприємств в Україні змінювалась за схожою з недіючими кредитами динамікою, що обумовлюється зростанням кількості наданих кредитів новоутвореним підприємствам у роки зростання та зменшенням відсотку недіючих кредитів у роки зниження кількості підприємств. Розрахований за даними частки недіючих кредитів та динаміки зареєстрованих підприємств коефіцієнт кореляції склав -0,49, що свідчить про помірний обернений зв'язок. Слід зазначити, що в розвинених країнах ставки з надання кредитів бізнесу залишаються на рівні 0,1–4% [5, с. 423], що значно сприяє розвитку малих та середніх підприємств, які і становлять основу економіки держави.

Для вирішення існуючих проблем кредитування в Україні, пов'язаних з високою реальною ставкою та значною часткою недіючих кредитів, комерційним банкам пропонується розробляти, а НБУ – закріпити спеціальні довгострокові програми LBO-фінансування, які дозволять малим підприємствам економічно укріпитись на момент виплати боргу. З боку держави буде доцільно розвивати альтернативні джерела залучення фінансових коштів, мінімізувати облікову ставку НБУ та підвищити вимоги до звітування комерційних банків у сфері кредитування, створюючи сприятливі умови для розвитку малого бізнесу.

Список використаних джерел

1. Мальчик М. В., Гонтаренко Н. А. Удосконалення формування і реалізації цінової політики банку. *Економічний вісник Донбасу № 3* (33). 2013. С. 172–179.
2. Васильєва Т. А. Маркетинг у банку : навч. посіб. Київ : 2014. 225 с.
3. Герасименко Р. А. Збутова і комунікаційна політика банку на ринку кредитних продуктів для фізичних осіб і оцінка їх ефективності. *Финансы, учет, банки.* 2014. №1 (20). С. 93–101.
4. Світовий досвід банківського маркетингу URL : https://pidruchniki.com/15290527/bankivska_sprava/svitoviy_dosvid_bankivskogo_marketingu (дата звернення: 07.03.2020).

Соболєв Дмитро Романович,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, м. Київ

ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ФАКТОРНОГО АНАЛІЗУ

Рентабельність слугує вагомим індикатором ефективності діяльності компанії і завжди перебуває в зоні постійної уваги фінансового та інвестиційного менеджменту. Це пояснюється тим, що показники рентабельності капіталу виражають взаємозв'язок прибутку і капіталу, інвестованого в активи задля отримання першого. Отже, цей показник показує, яким чином ефективність діяльності трансформується у вигоди власників, а тому сприяє зростанню вартості бізнесу [1]. Саме тому, ми звернулись до моделі фінансового аналізу «Дюпон», яка дає можливість дослідити здатність підприємства ефективно генерувати прибуток, реінвестувати його, збільшувати масштаби своєї діяльності, збільшувати привабливість бізнесу для власників, що є важливим у наший час. Ідея полягає в тому, щоб представити ключові показники діяльності підприємства у формі факторної моделі, з метою виявлення основних драйверів, що впливають на зміну показника ROE, та надати на цій основі науково обґрунтовані економічні рекомендації щодо ідентифікації напрямів та виявлення резервів зростання прибутковості діяльності [2, 3]. Проведемо аналіз факторів та побудуємо модель «Дюпона» за методом «абсолютних різниць» для АТ «ВО «КОНТІ» (табл. 1).

Найпомітніше це проявляється у періоди з 2009 року, 2012 р. по 2014 р. та 2017 р., за позитивного впливу ΔROS. А вже у 2015–2016 рр. зниження рентабельності продажів негативно вплинуло на ROE. Варто зауважити, що поточна соціально-економічна ситуація відобразилася на динаміці показника маржі чистого прибутку (ЧП): витрати, що поніс виробник внаслідок девальвації національної валюти та наближеності до «гарячих точок» на сході країни, зменшення реальних доходів домогосподарств і обсягів попиту на товари. Все це у комплексі призвело до зниження рентабельності власного капіталу АТ «ВО «КОНТІ».

З метою максимізації створеної доданої вартості для акціонерів має відбуватися синергія функціональних стратегій підприємства. Ми згодні з автором Алексіним Г., який рекомендує вирішити проблему низької маржі чистого прибутку за рахунок поєднання інструментів фінансової, інвестиційної, операційної та маркетингової стратегії, пропонуємо [4]: знизити WACC підприємства, оптимізувати структуру фінансових ресурсів та вартості їх залучення; використати наявні податкові пільги, внаслідок наближеності підприємства до «гарячих точок» на сході країни (за можливості провести переговори з урядом та відповідними органами); покращити якість управлінського обліку під час подолання кризового стану; використати принципи бенчмаркінгу щодо розробки ефективного портфеля продукції, акцент в якому має бути зроблено на найбільш прибуткових позиціях, запровадити ефективну цінову політику; оптимізувати витрати на виробництво товарів і послуг за рахунок проведення модернізації та реконструкції матеріально-технічної бази підприємства, а також підвищити рівень кваліфікації менеджменту й рядового персоналу.

Список використаних джерел

1. Спільник І. Факторне моделювання та аналіз рентабельності власного капіталу. *Економічний аналіз*. 2012. Т. 11(3). С. 55–59.

2. Ковтун Н.В. Загальна теорія статистики : курс лекцій. Київ: Четверта хвиля, 1996.

3. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 256 с.

4. Алексін Г. Факторний аналіз dupont як інструмент фінансової стратегії підприємства. *Ринок цінних паперів України*. 2015. № 8. С. 95–102.

– методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства.

Науковий підхід включає наступні методики:

– авторські методики (комерційні) є комерційною таємницею власників цих методик;
– базові методики (загальновідомі) широко висвітлюються у спеціальній літературі, використовуються в науково – дослідній роботі.

Науці відомі два основні підходи до оцінювання ймовірності банкрутства. Перший включає в себе оперування кількісними індикаторами – фінансовими коефіцієнтами. Це багатофакторні регресійні моделі, які враховують зміни в галузі фінансового управління та економіки, на ринках капіталів та інших факторів.

Другий підхід випливає зі статистики зміни показників збанкрутілих компаній і порівняння їх з відповідними даними досліджуваних організацій.

Найбільш поширені моделі прогнозування банкрутств підприємств та акціонерних товариств:

– двофакторна модель Альтмана;
– п’ятифакторна модель Альтмана;
– модель Таффлера;
– модель Бівера;
– модель Спрінгейта;
– модель Ліса;
– модель Аргенти;
– модель Сайфуліна-Кадикова;
– модельТерещенка.

Методики прогнозування банкрутства зарубіжних авторів мають ряд істотних обмежень для їх використання на українських підприємствах. Вони не адаптовані до вітчизняної економіки і не враховують специфіку діяльності вітчизняних підприємств, а саме: особливості в системі бухгалтерського обліку та податковому законодавстві, вплив інфляції на формування показників діяльності підприємства, галузеву приналежність підприємства й ін [4, с. 93].

Доведено, що затверджені на державному рівні методичні рекомендації проведення фінансового аналізу підприємства є незіставні між собою, що у свою чергу ставить перед аналітиком проблему вибору необхідної методики, а проведення такого аналізу на двох підприємствах за різними методичними рекомендаціями унеможливлює процес зіставлення отриманих результатів.

теоретичних напрацювань, тому що навіть закон про регулювання лотерейної діяльності був прийнятий тільки п'ять років тому, що свідчить про початковий стан розвитку даного виду господарської діяльності на теренах України.

Схожі питання розглядали зарубіжні та вітчизняні вчені, з яких хотілося б виділити праці Науменкова С.В., Міщенко С.В.

Метою даної роботи є дослідження теоретичних аспектів становлення і розвитку лотерейних послуг в Україні, пізнання та розкриття сутності основних складових елементів.

Відповідно розвиток лотерейних послуг в Україні почався після розпаду Радянського Союзу. В Україні є державна монополія на випуск проведення лотерей. Починаючи з 2001 року державні лотереї в Україні організовують три компанії – «М.С.Л.», «Патріот» та «Українська національна лотерея.

Як правило, лотерею розглядають як розіграш речей чи грошових сум за випадковою ймовірністю з використанням лотерейних білетів або інших форм документального підтвердження участі в розіграші. Лотерея є своєрідною формою фінансової послуги, яка ґрунтується на добровільному залученні коштів фізичних осіб шляхом продажу лотерейних білетів і подальшого використання частини одержаних доходів для розіграшу у вигляді виграшів (призів). Лотерейна діяльність – господарська діяльність операторів лотерей, що передбачає проведення лотерей, розіграшів, виплату виграшів (призів) та інші господарські операції. Лотерея – господарська операція, що передбачає продаж грав цю права на участь у розіграші призу за випадковою вірогідністю за кошти або інші цінності, а також безоплатне отримання такого призу у власність у разі визнання гравця переможцем. [1]

Лотерейна діяльність в Україні регулюється на законодавчому рівні, а саме Законом України «Про державні лотереї» № 5204-VI від 09.12.2015. Відповідно до Закону: лотерея – масова гра, незалежно від її назви, умовами проведення якої передбачається розіграш призового (виграшного) фонду між її гравцями і перемога в якій має випадковий характер, територія проведення (розповсюдження) якої поширюється за межі однієї будівлі (споруди), незалежно від способу прийняття грошей за участь у такій грі Залежно від способу розіграшу призового (виграшного) фонду в Україні допускається проведення таких лотерей миттєвої та іншої. Де відповідно миттєва лотерея – лотерея, в якій інформація, яка дозволяє визначити виграшні лотерейні білети (інші засоби, які передбачені умовами лотерей, які дозво-

Список використаних джерел

1. Науменкова С. В., Міщенко С. В. Ринко фінансових послуг: навч. посіб. Київ : Знання, 2010. 532 с.
2. Про державні лотереї : Закон України від 09.12.2015 № 5204-VI. Дата оновлення 13.02.2020. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5204-17 (дата звернення: 08.03.2020).

Фортуна Ростислав Вікторович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Існує багато причин значного уповільнення інвестиційної діяльності сільгоспвиробників, абсолютна частка капітальних вкладень яких здійснюється за рахунок власних джерел фінансування. Серед них, зокрема, загальне погіршення умов діяльності, збільшення ризиків, очікування інвесторів щодо зниження рівня рентабельності витрат на свої проекти, високі процентні ставки за інвестиційними кредитами, відсутність ефективної державної політики підтримки сільськогосподарських товаровиробників, особливо малого агробізнесу та господарської діяльності селянських господарств, втрати довіри більшості національних сільськогосподарських компаній, фондового ринку, недостатньо ефективного управління інвестиціями сільськогосподарських підприємств тощо. Усі ці позитивні зміни спричинили мультиплікаційний ефект, який проявився у тому, що темпи зростання капітальних інвестицій у сільське господарство значно перевищили темпи приросту сільськогосподарської продукції (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка обсягів валової продукції сільського господарства та капітальних інвестицій у аграрний сектор у 2012–2019 рр., % [3]

За результатами 2019 р. – відбувся спад інвестування сільського господарства. Причини більш високих темпів зростання інвестицій у сільське господарство різні. Найважливіші з них – це ті, що визначають сприятливу економіку для цієї галузі, порівняно з харчовою промисловістю, так звана фаза циклу Саймона Кузнеця, яка розпочалася в 2010 р. Коли через дефіцит сировини виробничі потужності харчової промисловості були недостатньо навантажені. Це, а також швидке зростання експорту зерна викликало необхідність швидкого збільшення його обсягів.

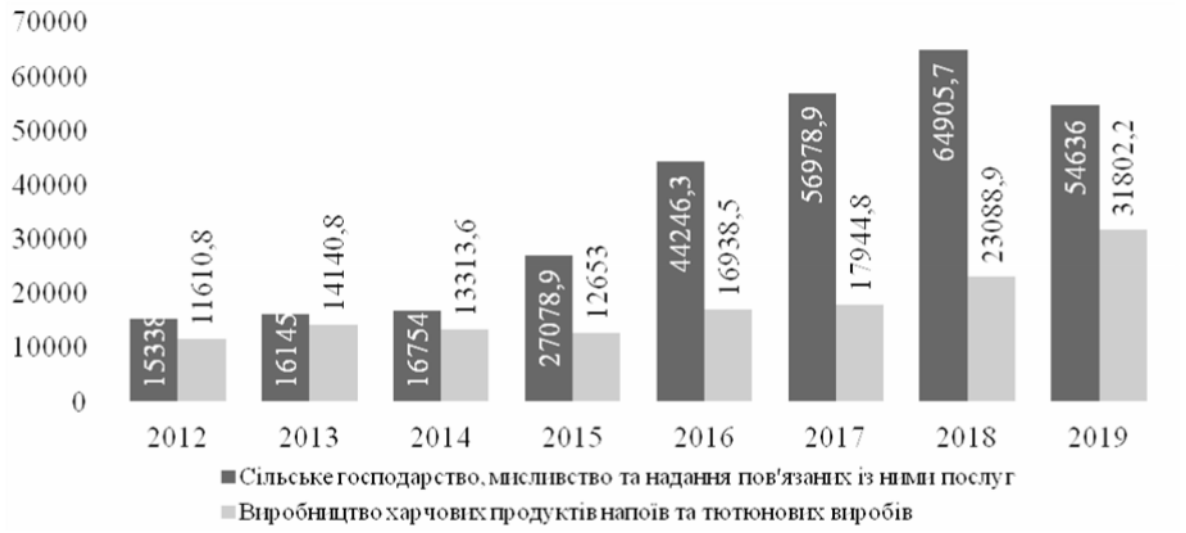

Рис. 2. Обсяги капітальних інвестицій в сільське господарство та харчову промисловість України у 2012–2019 рр., млн грн [3]

За даними рис. 2, обсяг капітальних інвестицій для сільськогосподарського виробництва протягом 2012–2019 рр. значно перевищував вкладення у виробництво харчових продуктів. З 2014 р. сільське господарство стало більш привабливим інвестиційним сектором економіки, а його пік припадає на 2017–2018 рр.. Економісти сільського господарства також припускають, що такий сприятливий етап для сільського господарства триватиме до 2025 р. [1].

Для покращення інвестиційного клімату в Україні сьогодні актуальним є питання вдосконалення нормативно-правової та організаційної бази задля підвищення спроможності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату та формування базису для підтримки та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. У цьому напрямку вже зроблено ряд позитивних кроків, основними з яких є: на сьогодні в Україні створено правову базу для інвестицій та розвитку державно-приватного партнерства. Законо-

давство України визначає гарантії для інвесторів, економічну та організаційну основу реалізації державно-приватного партнерства в Україні. Оптимізовані із антикорипційною метою визначені процедури після прийняття Закону України № 191-VIII у 2015 р. про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція) [4]. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестування, зокрема на рівні внутрішніх інвесторів забезпечуються рівні умови діяльності. Іноземні інвестиції в Україну не підлягають націоналізації.

Список використаних джерел

1. Гонта И. Инвестиции в аграрный бизнес: время капиталовложений. Офіційний сайт проекту Checkpoint Business Media. URL: https://ckp.in.ua/ru/research/15033 (дата звернення 28.02.2020).

2. Степанова І. В. Моніторинг і прогнозування інвестиційних процесів в АПК України. *Modern Economics*. 2017. № 6. С. 184–194.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: http://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 28.02.2020).

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція) : Закон України від 12.02.2015 № 191-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-19 (дата звернення 28.02.2020).

Олефіров Дмитро Григорович,
Тачмухаммедов Бегенч,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
м. Харків

КОНЦЕПЦІЇ НЕРУХОМОСТІ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ СПРАВЕДЛИВОЇ ВАРТОСТІ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Трансформаційні процеси, які є присутніми тепер в українській економіці, здійснюють значний вплив на нерухомість, що є важливою складовою вітчизняного ринку. Як частка національного багатства країни, нерухомість характеризується безпосередньою участю майже у всіх видах діяльності підприємств у державі. Внаслідок цього справедливою оцінкою вартості нерухомості визначаються економічні позиції країни порівняно з іншими та забезпечуються умови,

при яких національна економіка знаходиться у постійному розвитку. Крім того, соціально-економічний розвиток регіонів неможливий без правильно здійсненого оцінювання вартості нерухомих об'єктів, що підлягають оподаткуванню.

Численні наукові публікації присвячені таким проблемам, як оподатковувати та правильно оцінювати нерухомі об'єкти, низкою українських та зарубіжних економістів здійснено багато досліджень, присвячених теоретичним засадам нерухомих об'єктів та їх оцінки для оподаткування. А. Сміт, Асаул А.М., Брижаль І.А., Чевганова В.Я., Балабанов І.Т., Горемикін В.А., Грабовський С. В., Коваль О. В., Лісняк В.Г., Мендрул О.Г., Мухін О.О., Рахман І.А, Шарова С.В. – це далеко не повний перелік фахівців, що активно займались даним питанням. Але водночас методики розрахунків податкової бази розроблені ще недостатньо. Існуючі підходи до вирішення вищевказаної проблеми мають різноспрямований характер і являють собою методики та рекомендації щодо вирішення окремих питань, пов'язаних з оцінкою нерухомості.

Ринкова вартість об'єкта нерухомості залежить від багатьох факторів, до яких відносять місце розташування, технічний стан, загальну площу та ін. Розмаїтість конструктивних елементів за нормативними термінами служби у складі об'єктів житлової нерухомості, недосконаліть методів оцінки їхнього фізичного зносу як за нормативними документами, так і за результатами експертизи, невизначеність методики оцінки об'єктів житлової нерухомості потребують належного техніко-економічного обґрунтування та удосконалення.

Існують декілька концепцій, що відображають сутність нерухомості. Географічна концепція відображає фізичні властивості нерухомості: конструкцію та матеріалу будівель, розмір, місцерозташування, клімат, навколишнє середовище та ряд інших параметрів [1].

Юридична концепція нерухомості є найскладнішою. Згідно з нею нерухомість включає не тільки землю, але і все те, що пов'язано із землею незалежно від характеру природи, наприклад дерева, рослини, або вплив суспільства, наприклад будинки чи інші споруди. Нерухомість включає в себе не тільки земну поверхню, але і все те, що знаходиться над та під нею. Так, згідно з юридичною теорією, ділянка землі складається не тільки із земної поверхні, а являє собою конус, вершина якого розміщена у центрі землі, а бокові грані простираються через земну поверхню до прикордонних ліній ділянки і йдуть далі до неба, а також сукупність публічних й приватних прав, встановлених державою, враховуючи вітчизняні та міжнародні норми [2]. В Україні недержавні суб'єкти власності не мають прав на надра

свої земельної ділянки, а також на повітряний простір над поверхнею ділянки, тому що вони належать державі.

Економічною концепцією нерухомість розглядається в якості ефективного об'єкту для інвестування, надійного інструменту генерації доходів, тому що основні елементи нерухомості – вартість та ціна випливають з її можливості задовольнити запити та інтереси людей [1].

Соціальна концепція складається із здатності нерухомості задовольнити фізіологічні, психологічні та інтелектуальні потреби людини, оскільки володіння нерухомим майном престижне й необхідне, щоб сформувати цивілізований середній соціальний прошарок [1].

Деякі автори в поняття нерухомості вкладають права, інтереси та вигоди, обумовлені володінням нею. Вітчизняні автори під нерухомістю розуміють земельні ділянки, які знаходяться у власності фізичних та юридичних осіб, інші права на землю, та інше майно, яке прикріплено до землі, нерозривно зв'язане з нею, та приносить дохід(будівлі, споруди) [1–2].

Таким чином, як економічна категорія нерухомість є матеріально-речовинним капіталом, зрощеним із землею, інакше кажучи, нерухомістю є земля і ті об'єкти, що єдині з нею фізично та економічно. Розгляд нерухомості з позицій економічної єдності дозволяє також поєднувати з нею комплекс капітальних поліпшень, безпосередньо з нею пов'язаних. З позицій вищевказаного значення нерухомість складається з будинків, споруд, квартир, приміщень, будівель, а також іншого майна, віднесене законодавством до нерухомого майна, та права, інтереси й вигоди, обумовлені володінням цими об'єктами.

Список використаних джерел

1. Богачов С., Жданко Є. Економічні аспекти і специфіка тарифної політики комунальних підприємств Донецька як суб'єктів природної монополії. *Схід*. 2005. № 4 (70). С. 6–11.

2. Волинський Г. Аналіз стану житлово-комунального господарства і можливості інвестування галузі. *Схід*. 2006. № 1. С. 40–43.

складається на основі початкового балансу підприємства з врахуванням вище зазначених балансів.

Відхилення, що виникають між запланованими надходженнями та витрачаннями у ході формування таких бюджетів, свідчать про наявність проблемних місць у діяльності, на які варто звернути детальнішу увагу.

В процесі формування системи бюджетів, основоположним є формування бюджетів продаж, оскільки саме від нього залежить майбутній обсяг виробництва або закупівель товарів, що впливає на формування майбутніх витрат та грошових надходжень.

Бюджет продаж – складається на основі прогнозних даних, що відображає можливі обсяги реалізації продукції (за її видами) та розміри можливих цін в бюджетному періоді. На основі бюджету продаж формується бюджет виробництва, результативні показники якого розраховуються як сума обсягу продажу та різниці між запасом готової продукції на початок звітного періоду та необхідним запасом готової продукції на кінець звітного періоду

Процес вибору почався літом 2005 р. Було розглянуто багато систем та рішень – як вітчизняних, так і закордонних. Перше, на що ми звертали увагу, – це якість наданих рішень. В подальшому нами враховувався досвід впроваджень та реальні впровадження в Україні. В процесі формування системи бюджетів, основоположним є формування бюджетів продаж, оскільки саме від нього залежить майбутній обсяг виробництва або закупівель товарів, що впливає на формування майбутніх витрат та грошових надходжень.

Конкретним прикладом застосування бюджетування на фармацевтичному підприємстві в Україні може слугувати досвід ПАТ «Фармак», адже система бюджетування на даному підприємстві є інноваційною та повністю відповідає основній цілі менеджерів поєднання виробництва високоякісної продукції та максимізації вартості підприємства.

Бізнес компанії «Фармак» розвивається дуже стрімко, тому пошук нових рішень ведеться на підприємстві постійно. Цей пошук, без сумніву, визначається запитами бізнесу, і розробка системи бюджетування повинна відповідати цим запитам. Отже, система бюджетування на ПАТ «Фармак» функціонує у двох напрямах діяльності підприємства - операційній та інвестиційній. Система бюджетування має враховувати специфіку діяльності кожного виробництва і продукції, що випускається. До специфіки фармацевтичного виробництва можна віднести те, що воно має невеликий вихідний номенклатурний ряд (декілька сотень позицій готової продукції) та

СЕКЦІЯ 6

Фінансова інклюзія та напрями її підвищення

Бузник Марія Василівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ВИКОРИСТАННЯ «БІТКОІН»: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

У сучасному світі найпопулярнішою та найдорожчою криптовалютою являється біткоін. На сьогоднішній день її частка складає близько одну третю на ринку криптовалют. За минулий рік вартість біткоін зросла в двадцять разів. Однак до кінця 2019 року обвалилася на 84 відсотка [1].

Термін «криптовалюта» означає вид цифрової валюти, емісія та облік якої засновані на асиметричному шифруванні і застосуванні різних криптографічних методів захисту. Лідери криптовалют змінюються трохи не щомісяця, але постійними резидентами є ефір, лайткойн, ріпл, нем та біткоїн, який має найбільшу капіталізацію на сьогоднішній день[2].

Основною перевагою біткоін є обмеженість. Тобто, на відміну від емітованих грошей, він є активом, придатним для зберігання вартості (адже монетарна інфляція в такому випадку не збільшується, а зменшується). Жодна країна не може контролювати, «випускати» чи знецінювати криптовалюту. Таким чином вона прозоро працює, вільно поширюється та не знецінюється.

Іншим важливим аспектом являється свобода оплати адже в будь-який день чи будь-яку годину можна надіслати/отримати біткоін. Ніяких кордонів між країнами, «монети» діють на міжнародному рівні.

Важливою перевагою є те, що на відміну від карткового чи електронного розрахунку, у системі біткоін немає обов'язкової комісії, тобто плата за переведення відсутня, але до транзакції можна закріпити певну «винагороду» (або, як їх ще називають, «чайові») здобувачам, які розроблюють блоки.

Також серед переваг є легкодоступність, проте необхідно бути впевненим у даній технології та мати достатню кількість грошей.

аспектів життя світового співтовариства [4]. Криптогроші знаходяться на стадії розробки, більшість не визнають її як офіційну валюту. Залишаючись осторонь, ці держави можуть так і залишитися на узбіччі економічної інтеграції. Адже як казав Джон Макафі: «Ви не можете зупинити такі речі, як біткоін. Це буде скрізь, і світ повинен буде перестроюватися».

Список використаних джерел

1. Курс біткоін. *Кореспондент.* 2020. URL: https://korrespondent.net/business/financial/3912444-kurs-bytkoyna-poslednye-novosty (дата звернення: 08.03.2020).
2. Криптовалюта. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BF%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%B0 (дата звернення: 08.03.2020).
3. Что такое блокчейн? Расскажем простыми словами. CoinSpot.io. URL : https://coinspot.io/beginners/chto-takoe-blokchejn-rasskazhemprostymi-slovami (дата звернення: 08.03.2020).
4. Мамуненко М. С., Жмай О. В. Переваги та недоліки застосування криптовалюти в умовах сучасної ринкової економіки в Україні. *Науковий Вісник Ужгородського національного університету.* 2019. Випуск 26. Частина 1. С. 127–130. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. [Електронний ресурс]. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/26_1_2019ua/26.pdf (дата звернення: 08.03.2020).

Ваганова Ольга Володимирівна,
Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича,
м. Чернівці

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ

Фінансова інклюзія – досить нове поняття, точний зміст якого до цих пір не визначено. На думку деяких експертів, фінансова інклюзія – це рівний доступ та використання фінансових продуктів та послуг, які прийнятні за ціною, відповідають потребам домогосподарств та підприємств, доступні для всіх сегментів суспільства незалежно від доходу та місця проживання, надаються представ-

усіх зусиль на їхньому задоволенні. Користування прогресивними фінансовими технологіями, як у розвинутих країнах, повинно увійти у моду, стати брендом. Наприклад, технологія «миттєвих переказів» знайшла підтримку у державних органах Індії, Великобританії та США, де уряди співпрацюють з міністерствами і банками для створення економічної системи, що сприяє розвитку цифрових транзакцій. Фінансова інклюзія можлива лише за умови, якщо всі державні органи матимуть відповідний підхід до регулювання фінансової сфери, який би дав фінансовим установам більше свободи впроваджувати інновації та орієнтуватися на сегменти громадян із недостатнім рівнем фінансового обслуговування.

Впровадження фінансової інклюзії в країні впливає на зростання: прибуткових іноземних інвестицій, розвиток експорту та імпорту, продовольчу безпеку, зростання туризму, підвищення рівня доходів, зростання підприємництва та розвиток малого і середнього бізнесу, зростання середнього класу, зменшення корупції, шахрайства та розкрадання.

Найбільше потенційної користі від розвитку фінансової інклюзії проявляється через поширення використання цифрових фінансових послуг, включаючи послуги за допомогою мобільних грошей, платіжних карток та інших фінансових технології .

Отже, фінансова інклюзія являється одним із чинників зростання попиту та використання фінансових продуктів. Також, вона впливає на зростання фінансової грамотності, зниження рівня тінізації економіки, зміцнення довіри до фінансово-кредитних установ. У кінцевому підсумку, ці заходи позитивно впливатимуть на економічне зростання.

Список використаних джерел

1 Степанюк Є. От лозунгов к делу. Зачем нужна финансовая инклюзия URL: https://finance.liga.net/ekonomika/opinion/ot-lozungov-k-delu-zachem-nujnafinansovaya-inklyuziya (дата звернення: 02.03.2020)

2. Фінансова інклюзія. Офіційний веб-сайт Національного банку України URL : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id= 3961976&cat_id=3115908 (дата звернення: 02.03.2020).

3. Громадське радіо. Фінінклюзія: що це таке і чому це так важливо для всіх українок та українців? URL : https://hromadske.radio/podcasts/rankova-hvylya/fininklyuziya-shcho-ce-take-ichomu-ce-vazhlyvo-dlya-vsih-ukrayinok-ta-ukrayinciv. (дата звернення: 02.03.2020).

Сталий економічний розвиток властивий лише інклюзивним економічним інститутам. Екстрактивні політичні та економічні інститути нестабільні і загрожують всьому суспільстві, адже можуть привести до політичного та/чи економічного колапсу. Радянська і пострадянська економіка є прикладом системи екстрактивних інститутів. В Україні замість обіцяного «народного капіталізму» виник і сформувався номенклатурноолігархічний капіталізм з гострими соціальними контрастами і масовими злиднями. відбувся перерозподіл власності на користь кланів і реальним суб'єктом управління стали великі корпорації.

При цьому солідарність цих груп інтересів, тобто узгодження дій і рішень, притаманна їм більшою мірою, ніж пересічним громадянам України. Це і є протидією для здійснення структурних змін всієї економіки країни, яка протягом вже майже трьох десятиліть самостійного існування спиралася виключно на сировинні ресурси і експорт продукції 2–3-го промислового укладу, що не відповідає сучасним моделям інклюзивного зростання.

Система екстрактивних інститутів України разом із її нестабільною податковою, валютною, регуляторною політикою сформували одне із найгірших бізнес-середовищ у світі [1, с. 188].

У сільському господарстві створенню умов для інклюзивного зростання сприятиме активна участь населення у розвитку сільського підприємництва, ефективний розподіл суспільних благ та залучення капіталу. Слід зняти мораторій на продаж землі. Сьогодні оренда земель потужними аграрними підприємствами холдингового типу для ведення великомасштабного сільськогосподарського виробництва та експорту продовольства призводить до несправедливого витіснення фермерських та особистих селянських господарств, нерівних умов торгівлі, неринкових принципів ціноутворення.

Комплексне вирішення проблеми полягає у справедливому розподілі і використанні земельних ресурсів з метою зменшення частки «безземельного» сільського населення, захисті місцевих громад, забезпеченні розподілу благ між найбільш ущільненим у правах селянами, подолання тіньової економіки на сільських територіях [3, с. 135].

Необхідним є утворення в Україні широкої соціальної коаліції, яка представляє максимальну різноманітність існуючих груп. Слід розвивати кооперативний рух і програми на зразок ESOP, які діють в США і Європі. Також, певні перспективи інклюзивного суспільства надає розпочата в Україні децентралізація влади і реформа місцевого самоврядування, в процесі яких може відбуватися зміна існуючої інституційної основи. [1, с. 197].

Одним з основних напрямів стратегії НБУ в запровадженні фінансової інклюзії є розвиток платіжної інфраструктури шляхом: переведення транзакцій в електронні канали (розвиток електронних платежів, у тому числі за комунальні послуги, електронних грошей (які випускає Національний банк), платежів з використанням пристроїв мобільного зв'язку), поширення використання міжнародних та національних платіжних систем, ознайомлення населення з перевагами та прогресивними видами безготівкових розрахунків.

Національним Банком України в Програмі дій 2020 Стратегії Національного Банку України в контексті фінансової інклюзії визначено наступні досягнення:

Створено умови для розвитку кваліфікованих електронних довірчих послуг у банківській системі України, гармонізованих із положеннями актів законодавства ЄС, що сприятиме просуванню безпаперових технологій і підвищенню якості, зручності та швидкості обслуговування банками своїх клієнтів.

Проведено пілотний проект з випуску цифрової валюти центрального банку «е-гривня» та опубліковано аналітичну записку за його результатами. [3]

Пропонуємо декілька заходів, які сприятимуть підвищенню рівня фінансової інклюзії:

– створення необхідного ефективного регуляторного середовища для забезпечення доступу до рахунків;
– розширення точок доступу до фінансових послуг та заохочення їх використання
– забезпечення системи захисту прав клієнтів фінансового сектору;
– створення нових фінансових установ, розробки нових продуктів та технологій, що використовуються для охоплення незайманих або недосвідчених ринків;
– впровадження ключових принципів інноваційної фінансової інклюзії (лідерство, різноманітність, захист, посилення повноважень, кооперація, знання, пропорційність, структура), розроблених Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), які містять у собі набір практичних рекомендацій для всього світу. [4, с. 63]

Разом з тим, на українському платіжному ринку спостерігається попит електронних грошей з боку учасників ринку з метою оптимізації їх операційної діяльності. Для здійснення безготівкових внутрішньобанківських та міжбанківських переказів у національній валюті в межах України використовуються платіжні доручення. Наразі 97% міжбанківських переказів у межах України здійснюється

сторонами. Це змушує банки відкривати бек-енд своїх систем для сторонніх розробників. На думку експертів, через запровадження цієї директиви у найближчі два роки платіжний ринок безготівкових інструментів в України суттєво зміниться.

Концепція Open Banking передбачає, що банки зроблять загальнодоступною частину програмного коду доступу (відкриті API), який при розробці платіжного додатка зможе вбудувати будь-хто з учасників ринку, отримавши ліцензію регулятора на здійснення відповідних операцій.

Сама концепція виникла у 2017 році як ініціатива, санкціонована Управлінням з конкуренції і ринків Великобританії (CMA). Вона призначена для сприяння кращій конкуренції в банківському секторі шляхом введення протоколів, що забезпечують безпечний обмін даними про клієнтів дев'яти найбільших банків в Сполученому Королівстві (CMA9) зі сторонніми постачальниками. [1]

Обмін інформацією досягається через API, які є програмними посередниками, що дозволяють різним додаткам взаємодіяти один з одним. Використовуючи API, авторизовані постачальники послуг за згодою клієнта можуть отримувати доступ до його інформації безпосередньо з банків. Завдяки цьому технологічні компанії зможуть безпосередньо пропонувати фінансові послуги та інформацію, а також розширити вибір для споживачів. Користувачеві буде простіше порівняти послуги від різних провайдерів, що дозволить йому змінити банк, якщо той не задовольняє його потреби.

За даними із відкритих джерел, серйозний Open Banking в Україні на сьогодні створили лише «ПриватБанк» та «ОТП Банк». Тому при всьому різноманітті переваг і можливостей PSD2, український банківський сектор не готовий до таких кардинальних змін. Кожен банк все ще має свій набір методів і сервісів роботи з клієнтами, подає окремі звіти і аналітику, «вручну» підключає кожного нового контрагента і партнера. Тому у найближчі 5 років лідерами в галузі стануть ті компанії, які перші виконають норми зазначеної директиви [2].

Ще у 2017 році в Україні був оголошений конкурс стартапів на базі концепції Open Banking, який був підтриманий НБУ. Серед проектів рішень були наступні [1]:

- CoinyPay – рішення для швидкої оплати онлайн за допомогою мобільного телефону;
- YouScore – скорингова платформа, яка збирає та аналізує інформацію із відкритих джерел, а потім через API передає її банку для оцінки надійності та потенціалу клієнта;

Конюшенко Тетяна Юріївна,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ: ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

З розвитком інформаційних систем, спостерігаються постійні науково-технічні та інноваційні зміни. Швидко зростають різновиди надання послуг через Інтернет та банківські сервіси нового покоління. Важливим фактором операцій електронного бізнесу є різні платіжні сервіси. Розвиток електронної торгівлі призвів до виникнення систем платіжних послуг у сфері Інтернет-банкінгу. В Україні спочатку такі сервіси запускалися для юридичних осіб (підприємств), а згодом з'явилися масові сервіси для фізичних осіб.

В Україні зараз можна виділити декілька основних тенденцій розвитку Інтернет-банкінгу, а саме: розширення можливості переказу коштів іншому клієнту банку та переказ за номером мобільного телефону; розширення можливостей «card to card» перерахунків: з'являється можливість поповнення рахунку або карти з картки іншого банку і переказ між двома довільними картами сторонніх банків. Головним регулятором українських платіжних систем є Національний банк України, він також є платіжною організацією та розрахунковим банком для двох створених ним державних систем – Системи електронних платежів (СЕП) та Національної системи масових електронних платежів «Простір» [1].

Найпопулярнішим інтернет-банкінгом в Україні є «Приват24». Система дозволяє отримувати доступ та керувати платіжними картками клієнта в режимі реального часу. За даними ПриватБанку, мобільними додатками Privat24 користуються понад 2,5 млн користувачів смартфонів. За добу користувачі Приват 24 здійснюють 325 тис. банківських транзакцій, середній розмір якої становить 440 гривень. 17 січня 2017 року ПриватБанк запустив перший в Україні пілотний проєкт оплати проїзду в міському транспорті за допомогою електронних квитків [2].

Не менш популярним є і Ощад 24/7. Незважаючи на ребрендинг і сучасний дизайн програми, в ньому все ж відсутні певні функції. Наприклад, програма не дозволяє змінити пін-код карти, відкрити депозит онлайн та й оплата комунальних послуг доступна далеко не у всіх містах країни. Для користувачів Райффайзен Банк Аваль доступні відкриття депозиту і кредиту та оплата комунальних послуг

валют і підвищення популярності віртуальних розрахунків. Звичайно, хотілося б, щоб кожен банк міг створити свій веб-банкінг для повної зручності клієнтів. Але основна проблема полягає у відсутності законодавчого регулювання цих коштів в нашій країні.

Список використаних джерел

1. Електронні гроші: види і системи. URL : https://bankchart.com.ua/e_banking/statti/elektronni_groshi. (дата звернення: 10.03.2020).
2. Офіційний сайт «Приват24» URL : https://www.privat24.ua.
3. Кому довірити гроші? Найкращі пропозиції інтернет-банкінгу в Україні / Digitalization Partner. URL : https://techno.nv.ua/itindustry/onlayn-banking-kakoe-prilozhenie-vybrat-50031905.html (дата звернення: 10.03.2020).
4. Фінпослуги у смартфоні. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2020/02/21/657290 (дата звернення: 10.03.2020).

Королюк Оксана Олександрівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ТА ЇЇ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ У ВІТЧИЗНЯНУ ПРАКТИКУ

За визначенням Міжнародної мережі з фінансової освіти (INFE) Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), фінансова інклюзія є процесом просування вчасного та повноцінного доступу до широкого спектру фінансових продуктів і послуг, поширення їхнього використання серед всіх прошарків суспільства через впровадження існуючих та інноваційних підходів включно з фінансовою обізнаністю та освітою з метою просування як фінансового добробуту, так і економічної та соціальної інклюзії [1]. Отже, можна сказати, що фінансова інклюзія – це розширення доступу всіх прошарків суспільства до використання фінансових продуктів та послуг.

Фінансова інклюзія має важливе значення для зниження рівня бідності та стійкого економічного зростання, адже коли населення здатне брати активну участь у процесах, що супроводжують функціонування фінансової системи, це стимулює розвиток малого та середнього бізнесу, збільшення обсягу інвестицій, якісну еволюцію ринків фінансових послуг та, зрештою, збільшення добробуту

Отже, основною причиною відмови від використання банківських послуг для українців залишається недовіра до банків. Друге місце займає цінова політика банків, яка завдяки бажанню банків отримати великі прибутки сформувала високу вартість кредитних послуг та низькі відсотки за депозитами. На третьому місці – віддаленість постачальників послуг від їх потенційних клієнтів.

Ці причини потребують реакції з боку керівництва банків та НБУ, оскільки їх нівелювання може суттєво підвищити рівень фінансової інклюзії. Крім того, для забезпечення зростання фінансової інклюзії в Україні слід провести наступні заходи:

1) підвищення рівня фінансової грамотності населення, насамперед, категорій громадян віком 45+ років;

2) розширення мережі банківських відділень у сільській місцевості, наприклад, об’єднанням з поштовими відділеннями, та поширення доступного Інтернет-покриття для дистанційного обслуговування;

3) стимулювання розширення послуг на базі мобільних додатків;

4) зниження вартості банківських продуктів та послуг;

5) підвищення рівня прозорості банківської діяльності.

Отже, розширення меж фінансової інклюзії може знизити рівень тінізації у фінансовому секторі, перетворити інвестиційні заощадження у потужний фінансовий ресурс для сталого економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Фінансова інклюзія. URL : https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/ article?art_id=3961976&cat_id=3115 (дата звернення: 10.03.2020).

2. Постіпух О. У Києві відбувся перший форум з фінансової інклюзії Finclusion UA. URL : https://newsroom.mastercard.com/eu/uk/newsbriefs/finclusion-ua (дата звернення: 10.03.2020).

3. The Republic of Uganda. National Financial Inclusion Strategy 2017–2022. URL: https://www.bou.or.ug/bou/boudownloads/publications/special_pubs/2017/Nati nal-Financial-Inclusion-Strategy.pdf (дата звернення: 10.03.2020).

4. The Global Findex Database 2017. World Bank group. URL : https://globalfindex.worldbank.org (дата звернення: 10.03.2020).

Для більшого розуміння питання щодо легалізації криптовалюти слід звернути увагу на світовий досвід.

Цифрові валюти на території Європейського Союзу вважаються легальними, але держави-члени не мають права вводити свої власні криптовалюти. Правила щодо обміну на біржі залежать від країни. Оподаткування також різниться, але більшість країн-членів справляють податок на приріст капіталу з прибутку, отриманого криптою за ставкою 0-50%. У 2015 році Суд Європейського Союзу постановив, що біржі обміну традиційної валюти на криптовалюту повинні бути звільнені від ПДВ.

Наразі ЄС активно вивчає подальші регулювання криптовалюти та підтверджує, що Європейський центральний банк розглядає можливість випуску власної цифрової валюти [4].

На відміну від країн ЄС, у США криптовалюти поки що не вважаються законним засобом платежу, проте біржі таких валют є легальними та їх регулювання залежить від штату.

Визначення криптовалют у США є досить неоднозначним. Так, наприклад, Комісія з цінних паперів та бірж (SEC) зазначила, що вважає криптовалюти цінними паперами. У той же час, Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами (CFTC) прийняла більш дружній підхід та описує їх як товар і дозволяє деривативам криптовалют публічно торгувати. Казначейство США наголосило на нагальній потребі криптовалют для боротьби з глобальною та внутрішньою злочинною діяльністю. [4]

Отже, питання визнання віртуальних валют у світі та в Україні зокрема зараз є досить актуальним. Для нашої країни легалізація криптовалюти має відкрити нові можливості, такі як поява нового джерела доходу від податку на операції з віртуальною валютою, а також має стимулювати українців інвестувати кошти у вітчизняний фондовий ринок, а не виводити їх за кордон. На думку деяких експертів, легалізація крипторинку в Україні дасть темпи зростання, співрозмірні з темпами зростання після відкриття ринку землі.

Список використаних джерел

1. Криптовалюта: що це за гроші та як вони здатні змінити наше життя. URL: https://financer.com/ua/finansovi-porady/cryptocarrency. (дата звернення: 09.03.2020).

2. Types of cryptocurrencies: explaining the major types of cryptos: URL: https://capital.com/types-of-cryptocurrencies (дата звернення: 09.03.2020).

менеджер у онлайн-чаті може вирішити більш складні питання у такому ж зручному форматі.

2. NFC (Near Field Communication) в перекладі – комунікація ближнього поля. Технологія дозволяє здійснювати комунікацію та обмін даними між пристроями, що знаходяться на коротких відстанях [2].

Така технологія широко застосовується при оплаті послуг піднесенням спеціального чіпу, котрий може бути інтегрований у різних предметах, до терміналу. Такий чіп має найпоширеніше застосування у сучасних смартфонах, що дозволяю здійснювати оплату у магазинах без наявності фізичної карти. У сьогоденні до цієї технології більшість людей вже звикла, але прогрес не стоїть на місці і з'являються нові інтерпретації даної технології.

Наразі з такими NFC чіпами почали випускати браслети, кільця та годинники [2].

Годинники випускаються вже найбільшими титанами індустрії гаджетів: Apple, SONY, LG і т.п. Вони працюють у парі за смартфоном й мають багато різноманітних функцій (голосові команди, пульсометр, GPS, Wi-Fi і т.п.) [2].

Кільця з чіпами NFC також вже виходять на сучасний ринок, крім безготівкової оплати вони ще мають певні функції: зберігання контактів та логінів, використання їх як перепустки. Вони також працюють у парі зі смартфоном [2]. Найвідоміші моделі у цій ніші: Xenxo S-Ring, Token Ring, Kerv Ring.

Найпопулярнішою з представлених технологій є смарт-браслет. Їх випуском займається велика кількість найрізноманітніших виробників. Такий варіант є найдоступнішим для користувачів, ціна починається від 30$. Вони працюють у парі зі смартфоном й також мають певний перелік допоміжних функцій [2]. Наприклад XiaomiMiBand3 або HuaweiHonorBand3. Поміж цього вже є спроби робити NFC одягу, чохлів для телефонів, брелоків і т.п.

3. Біометричні технології.

Наразі безпека банківських операцій дуже гостро стоїть у суспільстві, тож деякі з банків вже почали застосовувати біометричні технології. Наразі біометричну аутентифікацію для входу у свої додатки застосовують такі банки як: Ощадбанк, Raiffeisen Bank Aval, ПриватБанк та інші.

У майбутньому планується інтегрувати цю технологію більш поширено, наприклад зняття готівки у банкоматах [3].

Як бачимо сучасні банківські технології йдуть у ногу з часом й постійно розвиваються. Такий розвиток спрощує отримання банківських послуг, при цьому без зниження захищеності банківських

перспективи впровадження в банківську діяльність. Це зумовлено зменшенням кількості посередників при здійсненні банківських операцій. Цей принцип значно спрощує виконання банківських операцій, заощаджує час та ресурси. Застосування технології блокчейн дозволяє полегшити контроль за банківськими операціями зі сторони державних органів, страхових компаній, аудиторів та інших учасників фінансової системи.

Основні переваги блокчейну:

– Надійність – вносити нові дані можливо тільки на основі згоди всіх учасників мережі. Всі операції фільтруються, а записуються тільки дані, які пройшли ретельну перевірку;

– Децентралізація – немає єдиної ієрархії, кожен учасник підтримує роботу системи і грає роль окремого сервера;

– Прозорість роботи – вся інформація знаходиться у відкритому доступі, а всі дані неможливо приховано змінити;

– Теоретична необмеженість – ланцюжка блоків можна необмежено розширювати;

Блокчейн, який знайшов широке застосування у фінансовій сфері, може будуватися за двома типами протоколів: як публічний або як приватний. Публічний або загальнодоступний протокол – це такий, що може бути прочитаний будь-яким користувачем, кожен з яких має право формувати транзакції. Приватний блокчейн – це технологія, яка обумовлює створення блоків централізовано, а усі права на проведення таких операцій належать одній організації.

Технологія блокчейн є дуже корисною для України з її допомогою відкриваються нові можливості для усунення корупційної складової при наданні послуг. В країні вже сьогодні на блокчейн частково перевели Державний земельний кадастр. Зокрема, на цій технології працює процес перевірки виписки. На другому і третьому етапі блокчейнізації кадастру на розподілений реєстр переведуть існуючу базу даних, а потім приступлять і до хешування всіх проведених транзакцій. На черзі також Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Технологію розподіленого реєстру не заборонена законом тож пропонується, дозволити комерційним банкам проводити неторгові операції з купівлі-продажу криптовалюти за гривні, при цьому забезпечувати операційну безпеку клієнтів та надавати консультації.

Обмінні операції за допомогою криптографічних методів дозволять комерційним банкам:

1.Захистити клієнтів банків від шахраїв;

2. Підвищити довіру до банків;

За його допомогою ми можемо зараховувати та переказувати кошти, розраховуватися в магазинах та оплачувати покупки в Інтернеті, подорожувати, отримувати подарунки та знижки (у вигляді кеш беку, що стимулюють покупців розраховуватися саме карткою) та навіть оплачувати проїзд, що на сьогодні є дуже актуальним серед молоді та осіб, що працюють. Картка є універсальним засобом розрахунку для людей різного покоління, тому ця тема є актуальною для дослідження.

За даними НБУ шахрайські операції класифікуються за такими видами [3]:

1. Соціальна інженерія – його суть полягає у виманюванні персональних даних клієнта, реквізитів карток, смс-паролів.

2. Шахрайство в термінальній мережі – встановлення спеціальних програм для пошкодження програмного забезпечення роботи терміналу, отримання готівки через касу банку за підробленими документами та платіжною карткою.

3. Шахрайство в системі дистанційного обслуговування – несанкціоноване втручання або встановлення шкідливих програм (вірусів), які пошкоджують програмне забезпечення персональних комп'ютерів та перехоплюють паролі доступу до рахунків.

4. Шахрайство з використанням банкомату – зняття готівки за допомогою «білого» пластику, або без відображення цієї операції на рахунку.

Шахрайство із банківськими картками набирає обертів і стає поширеним видом діяльності зловмисників. Його найбільш популярними видами є фішинг, вішинг, скімінг та шимінг. Тому щоб запобігти цьому та захистити користувачів платіжних карток, НБУ у 2018 році було розроблено Рекомендації для зниження ризику шахрайських операцій.

Проте варто зазначити, що Україна почала шлях протидії зі шахрайством у банківській сфері ще у 1999 році, коли банками та членами платіжної системи Europay International була створена Асоціація «ЕМА».

Асоціація функціонує у напрямі вирішення трьох основних завдань:

1. Забезпечення взаємодії з державними органами (НБУ, КМУ, ВРУ, АМКУ, Держфінмоніторинг, МВС), захист прав та інтересів членів Асоціації (і їх клієнтів) у сфері безготівкових розрахунків;

2. Удосконалення системи колективної безпеки та системи заходів щодо запобігання шахрайським діям.

Підсумовуючи вищесказане можна зробити висновок, що шахрайство з платіжними картками має значні негативні наслідки щодо міцності та стабільності фінансової системи країни, оскільки затримує поширення безготівкової форми оплати, яка вважається загальновизнаною цінністю становлення всесвітньої економічної системи, а також завдає значної економічної шкоди для різних суб'єктів господарських процесів.

Список використаних джерел

1. Олійничук О. Банківські картки як об'єкт шахрайства: стан і протидія явищу. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. URL : http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/24516/1/Олійничук%20О.pdf. (дата звернення: 08.03.2020).

2. Протидія кіберзлочинності: проект Незалежної асоціації банків України. URL: http://anticyber.com.ua/fraud. php?id=13 (дата звернення: 08.03.2020).

3. Рекомендації для зниження ризику шахрайських операцій: Лист НБУ від 04.07.2018 №57-0009/36366. URL: https://zakon.help/article/rekomendacii-dlya-znizhennya-riziku-shahraiskih (дата звернення: 08.03.2020).

Паченко Аліна Ігорівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ФІНАСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ ЯК ВИЯВ ІНКЛЮЗІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

У сучасних умовах розвитку новітніх технологій, ключовою ознакою сучасного світу є діджиталізація, в тому числі фінансово-кредитної системи. Впровадження ІТ-технологій у всіх сферах діяльності – це необхідність, щоб залишатися конкурентоспроможним на ринку в умовах жорсткої конкуренції.

«Діджиталізація» – слово 2019 року в Україні за версією онлайн-словника «Мислово» [1].

Діджиталізація (оцифровування) – це перехід інформаційного простору у цифрові технології. У широкому розумінні, під діджиталізацією прийнято розуміти трансформацію, проникнення цифрових технологій щодо оптимізації та автоматизації бізнес-процесів, підвищення продуктивності та покращення комунікаційної взаємодії зі споживачами [1].

Незважаючи на провідні позиції національної економіки в рейтингах користування всесвітньою мережею, тільки 17% вітчизняних виробництв застосовують інтернет-інновації (в середньому по ЄС – 49%). Водночас у національному АПК додана вартість на одного працівника становить 7 тис. дол. США (ЄС – 25,6 тис. дол.), у промисловості – 10 тис. дол. (75,8 тис. дол.). [4, с. 23].

З вищеподаних даних можемо зробити висновок, що існує пряма залежність між виробленим ВВП країни, зростанні її фінансових можливостей та інклюзії FinTech.

Серед головних перешкод до трансформації 39% опитаних називають нестачу бюджетів, 36% – нестачу та низьку кваліфікацію кадрів, 34% – законодавчі перепони, ще 33% – неготовність до змін. [5, с. 138].

За для отримання позитивних тенденцій у процесі впровадження та застосування діджиталізації в українській економіці необхідно виконувати цілий комплекс завдань, основне місце серед яких займає апробація цифрових технологій. Найбільше можливостей у застосування цих технологій на фінансовому ринку, завдяки формуванню єдиного цифрового простору.

Список використаних джерел

1. Діджиталізація економіки в новій парадигмі цифрової трансформації. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3523/3197 (дата звернення: 05.03.2020).
2. В Києві презентували дослідження «Digital Transformation Readiness». URL: https://www.imena.ua/blog (дата звернення: 05.03.2020).
3. Айзексон В. Інноватори: як група хакерів, геніїв та ґіків здійснила цифрову революцію. Київ : Наш формат, 2017. 488 с.
4. Краус Н. М., Голобородько О. П., Краус К. М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6047 (дата звернення: 05.03.2020).
5. Коломієць Г. М., Глушач Ю. С. Цифрова економіка: контроверсійність змісту і впливу на господарський розвиток. Бізнес Інформ. 2017. № 7. С. 137–143.

він рівний електронним грошам, а у США біткойн розглядається як фінансовий актив, як засіб для інвестування. Варто пам'ятати, що курс будь-якої з криптовалют є нестабільним. Її цінність забезпечена не математичними розрахунками, а довірою людей та держав до блокчейну і готовністю використовувати криптовалюту, як платіжний засіб. Тому тільки-но якась держава починає говорити, про легалізацію криптовалюти, її цінність починає зростати, те ж саме відбувається, коли хтось з великих гравців на ринку погоджується приймати оплату криптовалютою.

На нашу думку, що блокчейн та криптовалюти якщо і не замінять гроші, то точно змінять фінансову систему. Адже криптовалюта стала новим видом активів, який зовсім відмінний від усіх інших і у випадку подальшого розвитку не враховувати її буде неможливо. Безперечно, зараз це складно реалізувати, адже є багато нюансів, але зважаючи на те, що 10 років тому про них взагалі ніхто не говорив, можна допустити той варіант, що в майбутньому криптовалюта зможе замінити гроші в нинішньому їх розумінні, а блокчейн – замінити банки. Та в будь-якому разі криптовалюта не зможе залишатись децентралізованою та не підконтрольною хоч якійсь державі, адже гроші являються елементом контролю та управління економікою, це один з основних інструментів державної влади.

Список використаних джерел

1. Bitcoin. URL : https://news.bitcoin.com/las-vegas-strip-club-cryptocurrency-daily-operations/ (дата звернення: 03.03.2020).

2. Пропускна можливість блокчейн-проектів. URL : https://howmuch.net/articles/crypto-transaction-speeds-compared (дата звернення: 03.03.2020).

3. Смарт-контракти. URL : https://habr.com/ru/post/448056/ (дата звернення: 03.03.2020).

Черкасова Аліна Андріївна,
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Суттєві дисбаланси у розвитку економіки певною мірою пов'язані з глобальною економічною кризою. Тому соціально-економічний

перерозподілу. Це є досить поширеною практикою у більшості країн не залежно від рівня економічного розвитку. Інклюзивний розвиток вимагає, щоб члени суспільства були активно включені в процеси політичних, соціальних і економічних змін в державі.

Найважливішим фактором інклюзивного зростання є розвиток інфраструктури. Найбільш гостро проблема нерівності, тобто низького ступеня інклюзивності економічного зростання має місце в країнах із слаборозвинутими інфраструктурними мережами.

Інклюзивна модель економічного розвитку має забезпечити створення максимальних можливостей для розвитку членів суспільства та їх особистих якостей, участі у сферах життєдіяльності країни з метою підвищення якості життя.

Список використаних джерел

1. Затонацька Т. Г. Фінансове забезпечення інклюзивного зростання та подолання бідності в Україні: існуюча практика та перспективи. *Теоретичні та прикладні питання економіки.* 2014. Випуск 1 (28), Т.2. С. 102–112.
2. Зені Мінтон Бедос. Для багатших і для бідніших. Зростання нерівності – одна з найбільших соціально-економічних і політичних проблем сучасності. URL: http://tyzhden.ua/World/62625 (дата звернення: 03.03.2020).
3. Кожемякіна С.С. Підвищення продуктивності праці як основа економічного зростання в Україні. Економіка України: інноваційна стратегія українських реформ: монографія. Київ : НДЕІ, 2010. С. 83–91.
4. Райнерт Э. С. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными; под ред. В. Автономова; Гос. ун-т – Высшая школа экономики. Москва: Изд. дом Гос. ун-та Высшей школы экономики, 2011. – С. 153.
5. Тараненко І. В. Модифікація глобалізаційно-інноваційної моделі світової економіки на засадах сталого розвитку: нові виміри конкурентоспроможності. *Європейський вектор економічного розвитку: зб. наук. пр.* Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет ім.Альфреда Нобеля, 2013. Вип. 1 (12). С. 172–185.
6. Acemoglu, Daron, Davide Cantoni, Simon Johnson, and James A. Robinson (2010) «From Ancien Rйgime to Capitalism: The Spread of the French Revolution as a Natural Experiment.» In Jared Diamond and James A. Robinson, eds. Natural Experiments in History. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Перша в Україні послуга інтернет-банку розроблена у 2000 році в «ПриватБанку», а вже 2001 року відбувся запуск мобільного додатку «Privat24». Як повідомляє член правління ПриватБанку Сергій Харітіч, 10 грудня 2019 р. було зафіксовано 10 мільйонів активних користувачів електронного банку «Privat24», які проводять онлайн не менше десяти операцій в місяць [2].

В мобільних додатках можна вибрати та відкрити вклад, при чому є можливість контролювати нарахування відсотків. Можна оформити кредит та оплатити всі рахунки з найнижчою комісією. Починаючи з 2018 року масово на ринок вийшли мобільні девайси з NFC-платформою, яка забезпечує розрахунок банківською картою через телефон по POS-терміналу. У дотатках можна розраховуватись за товари та послуги. У «Privat24», можна навіть купувати та продавати валюту, що спрощує процес обміну валюти. Також корисною новинкою є інтернет-карта, яку можна відкрити на термін до 10 років на відміну від пластикової, яка має термін всього 4 роки, а також її неможливо загубити чи пошкодити.

Отже, на нашу думку, система інтернет-банкінгу має ряд значних переваг і можливостей. Найвагомішою перевагою є значна мінімізація витрат, адже собівартість надання банківських послуг через Інтернет значно нижче, ніж той самий показник для традиційних механізмів фінансового обслуговування. Фінансові послуги ідеально підходять для надання «у віддаленому режимі», адже не потребують фізичної присутності постачальника послуг і не супроводжується переміщенням матеріальних активів. Проте незважаючи на всі плюси широке розповсюдження інтернет-банкінгу не дозволить абсолютно відмовитись від відкриття та утримання філій банку, бо при наданні високо ризикових послуг необхідне особисте спілкування з клієнтами та ретельний їх відбір.

Список використаних джерел

1. Monobank. URL : https://www.monobank.ua/
2. Приват 24. С начала года количество новых пользователей выросло на миллион. URL: https://minfin.com.ua/2019/12/11/40013119/ (дата звернення: 05.03.2020).

result of cleansing the market from unreliable and insolvent insurers. Considering that 98.1% of gross premiums in non-life insurance are generated only by 100 insurers and 96.7% of gross premiums in life insurance are generated by 10 insurers it is safe to assume that this trend will continue in the future [3].

It is anticipated that insurance market will become more efficient, reliable and financially stable due the changes in the system of regulation and supervision. Before the 2019 the main state body that regulates and supervises the activities of insurance companies, insurance brokers and other participants in the financial services market had been the National Financial Services Commission. In September 2019 the Verkhovna Rada approved a new law, according to which from July 2020 responsibilities of supervising financial services market will be transferred to NBU and National Securities and Stock Market Commission. The purpose of this change is to provide a balanced and systematic approach to the effective development of the non-banking financial sector by increasing transparency, lowering corruption risks and providing better business conditions for market participants. It was emphasized by NBU that the adoption of the law had been one of the key requirements of Ukraine's international partners.

Also, according to Strategy for the development of the financial sector of Ukraine until 2025 the next actions for the improvement of insurance market are expected: further harmonization of legislation according to norms of the EU, development and adoption of legislation on actuarial regulation, development of legislative changes on regulation in the nuclear insurance market, resolving the issue of taxation of resident insurers, development and implementation of mechanisms of early responding to the risks of insurance companies [4].

While there is still a lot to improve in the Ukrainian insurance market, it shows some positive developments, such as overall steady growth of the market, liquidation of financially unstable companies, deregulation of the market and improvements in legislation. It is important to continue to further growth of the insurance sector by providing favorable conditions for market participants' activities, developing infrastructure and increasing insurance culture in the country.

References

1. European Insurance – Key Facts September 2019 URL: https://www.insuranceeurope.eu/sites/default/files/attachments/European%20insurance%20%E2%80%94%20Key%20facts.pdf

multi-sectoral companies that compete with all financial market participants. The important factor of stimulating competition in the financial and banking sector is the lack of patent protection of innovations. In this connection, any innovation introduced one financial institution may be reproduced within a short period of time. This increases the intensity of competition. If the intensity of intra-sectoral competition for a separate financial institution depends on the degree of universalization (or specialization), the inter-sectoral competition is The more intense, the more attractive to profit is one or another segment of the financial market. In the financial market, the dominant type of inter-sectoral competition is the capital that takes place in the penetration of new financial institutions in the traditional financial industries and their attempt to conquer their place in the new segments of the financial market [2. p. 58–60].

References

1. Official website of the National Commission for Regulation of Financial Services Markets. National Financial Services Commission. URL: https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-finansovykh-kompanii-lizynhodavtsiv-ta-lombardiv-Ukrainy.html

2. Лук'янов В. С. Сучасні фінансові ринки : монографія. Київ : Знання. 2013. 479 с.

Leontovych Olha,
Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

CAMELSO RATING SYSTEM AS A TOOL FOR EARLY DIAGNOSIS INSOLVENCY OF THE BANK

The relevance of the topic. Number of financial institutions that annually lose their licenses is significant because there is a need for timely diagnosis crisis in their activities. At present, the existing methodological approaches are not always effectively detect crises early on. Therefore, efficiency of diagnosis financial crisis of financial institution – a problem whose solution is important.

Analysis of world and domestic experience has shown that the most common methods of diagnosing the potential insolvency of financial institutions are: rating systems, coefficient analysis and analysis of banking system and financial institutions, integrated risk assessments, statistical models.

The CAMELSO rating system provides an opportunity to evaluate all the factors that evaluate the quality of management and controls, the level of risk, the financial condition and the quality of operations of each bank.

The CAMELSO rating system sets a seven-component digital rating for each bank, and a comprehensive rating is determined based on the ratings of each of these components, based on their weight. In this case, a comprehensive rating may exceed the lowest component score by no more than one point. Each component of the rating system is rated on a four-point scale, with a score of «1» being the highest and a score of «4» being the lowest (table 2). A comprehensive rating may be defined as an «F» in the event of significant risks to the viability of the bank and / or reason for the bank to be insolvent or to withdraw its banking license and liquidation [2].

Table 2

The Bank's comprehensive rating

Mark	Characteristic
1	The bank's capital is sufficient to cover the risks inherent in its activities and to comply with regulatory requirements. Corporate governance corresponds to the peculiarities of the bank's activities, the scope of its operations and the risk profile.
2	The risk management system is adequate to the level and nature of the risks identified, but has some drawbacks. Corporate governance meets the specifics of the bank's operations, scope of operations and risk profile, but has some shortcomings that can be addressed in the shortest possible time.
3	The bank's capital required to cover the risks inherent in its operations is approaching regulatory limits. Corporate governance and risk management systems have disadvantages that, if not eliminated, could endanger the bank's resilience.
4	Bank capital is insufficient to cover identified risks and comply with regulatory requirements at the date of review and / or in the short term. Corporate governance and risk management systems are inefficient and have significant drawbacks that threaten the sustainability of the bank.

** Built by the author on the bass to [2]*

To sum up, solvency assessment is necessary not only for the organization of the financial institution itself, but also for the purpose of analyzing and forecasting its further financial activity, for its external partners and potential customers. From a functional point of view, early diagnosis insolvency of financial institutions – an information system that includes continuous monitoring of the level of problematic institutions, its

The main functions of the market of the payment services include: ensuring the execution of cash payments in any form; ensuring the effective functioning of the global credit and financial markets; realization of the value embodied in financial assets, and organization of the process of bringing financial assets to consumers (buyers, depositors); redistribution on mutually beneficial terms of funds of enterprises for the purpose of their more efficient use; impact on money circulation and the acceleration of capital turnover, which facilitates the activation of economic processes.

The subjects of the market of the payment services are those who provide payment services and use payment services. They can be divided as follows: sellers and buyers of payment services; financial intermediaries; institutions of financial market infrastructure.

Table 1

Open Banking Standards

Name	Characteristic
Secure and efficient	Regulated third party providers can now access information and initiate payments for customers, by connecting to account providers (such as banks, building societies and payment companies) – securely, efficiently, and with customer consent.
Accessibility	With an ecosystem of regulated third party providers and account providers, Open Banking creates a consistent, standardized and secure way to serve customers.
Unification	The Open Banking Standards contain the specifications to securely connect regulated third party apps and websites to account providers using APIs. And because regulated third party providers and account providers use the same specifications, one solution works for customers of many different banks and building societies.
Credence	The Open Banking Standards are built with data security and customer consent at their heart.
Transparency	Enables regulated third party providers and account providers to connect, verify identities and check regulatory permissions.

** Built by the author on the bass to [2]*

The main actors create a market for payment services, support the movement of payment instruments and ensure the continuity and continuity of interaction on it. Infrastructure and professional market participants of payment services should help and accelerate the interaction between the main actors of this market, and contribute to improving the efficiency and quality of operations [1].

Mishyna Anhelina,
Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

FEATURES OF REGULATION OF THE UKRAINIAN STOCK MARKET IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL REQUIREMENTS

The development of the modern stock market in Ukraine is a necessary factor for the transition to a full-fledged market economy and improvement of the monetary circulation system. In a market economy, the securities market is the main mechanism for redistributing monetary savings.

The Ukrainian stock market is characterized, first of all, by the unstable efficiency of the existing mechanism of its state regulation and self-regulation; second, the distrust of potential domestic investors in the securities market and its instruments; third, the insufficient development of a regulatory framework that establishes liability for offenses in the stock market [2].

However, in recent years, there have been some positive changes in the functioning of the stock market. Securities and Stock Market Commission and Stock Market Infrastructure Development Agency actively develop regulatory framework, stock market infrastructure development continues, monitoring and disclosure systems are introduced, investor protection mechanisms are being improved, and public interest is being enhanced to increase interest activities, etc.

Concerning the issue of the stock market organization of Ukraine, the opportunities for forming an effective regulatory body lost during these years can be restored by the early implementation of the necessary legislative norms, the extension of powers and bringing the Commission to the requirements of international standards.

In accordance with the Concept of Legislative Changes on the Functioning of the Capital Markets Infrastructure in Ukraine, the reform of the capital markets infrastructure provides for the implementation of the important EU acts listed in Table 1.

Table 1

Characteristics of the EU Acts to be implemented

Act of the EU	Meaning
Directive 98/26 / EC (Settlement Finality Directive)	on the finality of settlements in payment systems and settlement systems in securities

2. Melnyk O. I. Modern Trends of Stock Market Development in Ukraine/ O.I. Melnyk// *An Efficient Economy*. 2019. № 11 P. 1–8.

3. MIFID II: meaning. URL: https://www.esma.europa.eu/policy-rules/mifid-ii-and-mifir (Accessed 27 Feb 2020).

4. Official site of the National Commission of Securities and Stock Market. URL: http://www.ssmsc.gov.ua/fund/development (Accessed 27 Feb 2020).

5. Report of the National Securities and Stock Market Commission for 2018. URL: http://www.ssmsc.gov.ua/ (Accessed 27 Feb 2020).

Ratushnyak Denys,
Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

ADMINISTRATION OF NON-STATE PENSION FUNDS: DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE

The relevance of the topic. Ensuring the well-being of people of retirement age is a prerequisite for becoming Ukraine as a welfare state. Appropriate in this direction is the development of non-state pension insurance, which occupies an extremely important place in the social protection system of the working population. In Ukraine, this trend is already actively developing, and the first result is the emergence of administrators of non-state pension funds (hereinafter the administrator). Therefore, the study of the peculiarities of the administrators, their general condition and problems is currently relevant.

For more detailed studying of the role of the administrators, I suggest considering their responsibilities. According to the Law of Ukraine (hereinafter the Law), the next:

- maintain personalized records of pension fund participants in accordance with this Law and other legal acts;
- to enter into pension contracts on behalf of a pension fund;
- ensure payment of pension payments to fund members in cases provided by law;
- to provide to the custodian the transfer of funds for payment of expenses incurred by the pension assets in accordance with Article 48 of this Law;
- provide the pension fund with agency and advertising services related to its activities;

- to provide information in accordance with the terms of the contract and this Law, as well as other normative legal acts;
- to prepare, in accordance with the requirements of this Law and other normative legal acts, reports on the sphere of non-state pension insurance, keep accounting and submit financial reports of the pension fund to the relevant bodies of executive power and board of the pension fund;
- to inform in writing the members of the funded pension insurance system about the conditions and procedure for obtaining a life-long pension at the expense of funds accounted for in their individual retirement accounts;
- perform other duties in cases provided by law [1].

Based on the above, I propose to highlight features such as representative, marketing, informative and guarantor role.

As Ukrainian pension system on the stage of reform, in my opinion, it is necessary to turn to foreign experience. One of the important borrowings from abroad, in my opinion, is the guarantees of the level of profitability, since they determine the minimum increase in pension savings of participants. World experience offers different options for building a system of safeguards for retaining pension assets, the main characteristics of which are: fixed value or minimum income, nominal or real expression, the period during which the guarantees are applied [2].

Another aspect of world practice that will be of benefit to Ukraine, in my opinion, is the approach of automatically enrolling employees into funded retirement programs, but solely on a voluntary basis (there is a possibility of withdrawal at any time). This will increase the coverage of private pension funds by the population.

Conclusion. Based on the above, non-state pension fund and administrators are closely linked and play an important role in the social and economic spheres. There are many foreign methods to improve them, such as guarantees of the level of profitability, automatically enrolling employees etc.

References

1. On Non-State Pension Insurance: Law of Ukraine available at 09.07.2003 № 1057-IV. Update: 04.11.2018. URL : https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/1057-15 (accessed 27 Feb 2020).

2. Antolin P. Coverage of Private Pension Systems: Evidence and Policy Options. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions. 2012. No. 20. – 37 p.

Shabat Oleksandra,
Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

THE MAIN STAGES OF THE DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC THOUGHT REGARDING THE FINANCING OF THE RESIDENTIAL REAL ESTATE MARKET

Residential real estate market acting as a certain system of relationships between individuals and legal entities ensures the exchange of real estate rights and plays an important role for the economy of the country and society as a whole, since: contributes to addressing one of the most pressing human needs – housing needs, is directly related to financial investments, influences the formation of complex market structure of the country and so on. The residential real estate market is dynamically developing, characterized by a number of problems regarding the imbalance of individual segments, low solvency of potential clients, while increasing demand for certain types of housing.

Market transformations have led to significant socio-economic shifts in Ukraine. Under the influence of the mechanisms of the transformation process, there were dramatic changes in property relations, privatization, institutional organization of the housing market, and the emergence of new housing financing systems.

Objectively, the prerequisites for the formation of the domestic housing market were formed in the early 1990s. with the declaration of independence of Ukraine. Until now, under the conditions of a planned centralized economic system, the provision of housing to the population was done through state distribution, not on a market basis.

The best years for the Ukrainian real estate market – the period from 2004 to 2008, it was during this period that the most famous real estate assets appeared in the main market segments, as well as the most significant agreements that determined the future of the professional real estate market and created a solid foundation for the existence of the whole industry [1].

Based on such parameters as price dynamics, the number of home purchase agreements and the state of the legislative framework, it is possible to distinguish eleven stages of the evolution of the housing market in Ukraine.

Thus, in our view, the housing market in Ukraine is still in its infancy, as evidenced by a flawed real estate registration system and an insufficient set of investment instruments through which real estate investment could be invested. In general, for the current state the housing

market in Ukraine is characterized by the following features: low level of competition in the market; low volume of construction, first of all, of municipal objects; uneven development by region; high capital intensity of the market; a significant gap between housing prices and the income of the vast majority of the population; the presence of a shortage in the housing market and dissatisfaction with the main population; insufficient legal development operating bases (lack of ownership rights, lack of special legislation on the housing market, information asymmetry), which causes an increase in transaction costs; weak public housing policy.

Ukraine needs to do much more to convince investors that we need to trust and can work with us in the long run. And this applies to multifaceted work in all areas, including legal reforms.

At the present stage of development of the domestic housing market, a system of organizational-economic, financial-economic and social measures aimed at balancing the volume of supply and demand of new housing should be developed and implemented [2].

Approaches to the formation and development of the housing market infrastructure should be based on a comprehensive consideration of its individual components as interrelated and complementary elements of a single integrated housing market system.

References

1. Zagrebelna K.V. Dynamics of the real estate market in Ukraine. *Economy and the state*. 2018. №. 11. pp. 102–106.

2. Maksimov V.V .Economic potential of the region (analysis, evaluation and use): [monograph]. Lugansk: From behind them. V. Dahl, 2002. 360 p.

Shpak Diana,
Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

IMPACT OF GOVERNMENT REGULATION OF PRIVATE PENSION FUNDS DEVELOPMENT IN UKRAINE

Last years the special attention is deserved by such participants of financial market, as non-state pension fund (farther NPF), that come forward person investment bankers, as accumulate the monetary resources of legal entities and individuals as pension payments and obligated to increase them by investing in various financial instruments that function at the market.

According to a survey conducted by the Razumkov Center in 2017, the main expectations of the population rely on the state pension (63.5%) as a source of income after retirement. The next largest number of answers is receiving funds from additional work (26.7%), available work by profession (20.1%) and own subsidiary farms (19.5%). Only 8.8% of those polled expect interest on deposits, which ranks eighth after child support (14%), spouse income (12.3%), income from the sale or lease of real estate, auto, valuable things (9.6%). 7% is expected for own business income. Only 3.3% expect payments from NPF, and 2.1% of respondents expect income from owning shares and securities [1]. Recent facts indicate both the underdevelopment of the stock market in Ukraine and the lack of awareness among the population about financing their pensions.

At one time with the development of non-state pension funds was the development and improvement of the system of state regulation of activity in the field of non-state pension provision, supervision and control over the specified activity, which causes increasing attention to this problem in scientific circles.

It should be noted that, in our view, the algorithm introduced in 2003 by the law [2] for introducing a three-tier pension system in Ukraine proved not only ineffective but also slowed down the pension restructuring for more than a decade and a half, removing from the complex pension reform a whole generation of Ukrainian residents.

The regulatory framework required for the activities of NPFs, NPF administrators, and NPF asset management companies was formed only at the end of 2004, resulting in the first pension contributions actually coming to NPFs in Q2 2005 [3], which had the right to provide non-state pension services (insurance companies and banking institutions), provided for changes to the laws of Ukraine «On Insurance» and «On Banks and Banking», have not been developed and adopted Rada of Ukraine.

At first sight, the lack of competition would have contributed to the development of NPFs, which remained the only financial institutions that could provide non-state pension services. However, this factor proved to be insignificant for the development of the NPF and the opposite for the development of the whole non-state level of pension provision. NPFs, as new financial institutions, had no historically developed perception of either the public or the employer who could become the founders / contributors of the NPF.

In the context of overall economic growth, NPFs have worked for less than four years (during 2005–2008). The global financial crisis at the end of 2008 finally had devastating consequences for the Ukrainian

economy and, above all, for its financial market, in particular for the activity of the NPF. [3]

The negative impact of state regulation on the activity of NPFs and those financial regulators who directly under the legislation should be responsible for their development (now the National Securities and Stock Market Commission (NCSSM) and the National Commission for State Regulation in the Sphere financial services markets (National Financial Services).

Among the main negative factors that significantly restricted the investment activity of NPFs in the domestic securities market are the imposition of excessively high requirements for listing securities on the stock exchanges and the inadequacy of defining the criteria of fictitious securities. Thus, a considerable number of domestic real-sector issuing companies investing in NPF corporate securities were withdrawn from the stock market. Given that NPFs must invest the majority of their assets in securities on the stock market, such actions by the regulator have led to a significant decrease in the assets of funds of corporate securities (stocks and bonds of enterprises), which provided the NPF with basic speculative income. [4]

The negative impact of the National Financial Services Commission was, first of all, manifested in the imitation of the «cleansing» of the non-state pension insurance market due to the exclusion from the register of financial institutions of NPFs that were temporarily not operating [5]. By depriving such NPFs of the status of financial institutions, the National Financial Services Commission simply destroyed the institutional infrastructure of the private pension system and discouraged potential founders from participating in the long-term and costly process of establishing such financial institutions as NPFs.

Also, the slow development, inadequate drafting of relevant bills and their inactive promotion in the VRU [6] hindered the development of cumulative forms of retirement provision, which, of course, should be a major driving force in understanding the benefits and forms of retirement savings. a large group of subjects of the national pension system, both working individuals and their employers. However, the focus was on improving the functioning of the solidarity pension system (PFC) by the executive, with little or no consideration of the possibilities and ways of introducing a second tier of the pension system while minimizing the risks of destabilizing its first tier [5].

The clear reluctance to introduce the second tier of the pension system was the failure of the CMU to comply with the rule of law [5], which requires that this body should ensure the creation of institutional

components of the operation of the funded pension system by July 1, 2018, and the transfer of insurance premiums to the funded system of insurances. to be implemented from January 1, 2019. Given the existence of the second-tier model, enshrined in law [2], there was a possibility of practical implementation of this task

Thus, since January 2021, a certain active part of the members of the Cumulative Fund would be eligible for such transfers, which would significantly increase the size of the NPF assets, revitalize and improve their investment performance and promote the promotion of additional pension savings at the third level of the pension system.

A prerequisite for effective influence of state regulation on the development of the national pension system as a whole and the activity of NPFs, in particular, is the adherence of the state authorities to the legislation and the proper fulfillment of the tasks assigned to these bodies.

References

1. O. Pyshchulina, O. Koval, T. Burlai (2017) Financial, social and legal aspects of pension reform in Ukraine. World experience and Ukrainian realities. K.: Tsentr Razumkova, Vydavnytstvo «Zapovit», 456 p.
2. About mandatory state pension insurance: the Law of Ukraine at 09.07.2003 2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/1058-15.
3. Lysyak L.V. Financial resources of non-state pension funds in Ukraine: problems of formation and investment opportunities. *Economic Bulletin of the University. 2017.* 34(1), P. 267–274
4. Zahreba I. Reforming the pension system and its impact on the investment attractiveness of Ukraine. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Ser. International economic relations and world economy. 2018.* №20. P.1.
5. About amendments to some legislative acts of Ukraine regarding the increase of pensions: the Law of Ukraine from 03.10.2017 № 2148-VIII (2017, October, 3). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2148-19.
6. Fedyna V. V. The economic and legal aspect of the introduction of the cumulative component of the system of compulsory state pension insurance., October 30. Irpin: Un-t DFS Ukraine 2017. P. 412–416.

Skydan Daria,
Kyiv National Economic University named after Vadym Getman, Kyiv

FOREIGN CAPITAL IN BANKING SYSTEM IN UKRAINE

Following the clearing of the banking system of Ukraine during 2016, there was a tendency in this country to slightly reduce the number of Ukrainian institutions of domestic owners that exist, banks with foreign capital (100% of foreign capital), as they did, demonstrating minor changes in May [1]. Action on official communications is an urgent issue of research into the presence of foreign enterprises and their use at the highest level of Ukraine for wide development. He paid attention to this topic as follows: N. Gavrilishin, O. Dzublyuk, O. Drugov, O. Kostyuk, V. Mishchenko, T. Smovzhenko and others. Look at economically important external economic factors that are the same: Excessive expansion of external capital is dangerous but can be a catalyst for the threat to the system; overseas banks support extensive processing technology, diversifying service services to improve climate use; Existing foreign companies can have positive results that are in the expanded domestic sector, and they must join or join.

As of January 1, 2017, 96 state institutions were licensed by the National Bank of Ukraine (38 countries with foreign capital, 17 of them with 100% foreign capital). Since the beginning of 2016, the number of operating banking institutions has decreased by 21 (once, to 3 banks with foreign capital). The number of companies with 100% foreign capital has not changed. As of January 1, 2018, 86 state institutions (38 countries with foreign capital, out of 18 with 100% foreign capital) were licensed by the National Bank of Ukraine. According to new data as of 01.01.2019, the number of people with foreign capital was 37 (including 23 out of 100% of foreign capital) out of 77 operating ones in Ukraine. According to 01.01.2020, there were 75 people in Ukraine, but the number of people with foreign capital was 35 (including 23 with 100% foreign capital) [2].

A number of scientists believe that thanks to banks with foreign capital, the domestic financial system was able to survive in the period of financial and economic crisis of 2008-2010, as such banks had access to the resources of parent companies, supported by the capitalization helped by national governments and financial organizations. We believe that the main reason why foreign investors are attracted to the domestic banking market is the prospect of earning surplus at the expense of high interest rates on loans.

Constantly discussing issues in the scientific environment, the use of private foreign enterprises in the national sector and their own system was used. In particular, whether excessive growth of foreign capital will catalyze the emergence of threats to the financial system of the state and how to regulate the activity of foreign banks.

An increase in the share of foreign banks may weaken Ukraine's underdeveloped banking system. The experience of many «transition economies» where the focus was on foreign investment has shown that the banking systems of these countries are almost entirely made up of large international banks. Under these conditions, banks with foreign capital are beginning to exercise decisive influence on the nature and priorities of economic development in these countries, controlling the most effective areas of activity there.

The high dependence of the domestic financial system on the world makes the country's banking sector particularly sensitive to exchange rate fluctuations and causes additional risks in the event of a rapid outflow of foreign capital in times of financial crisis. Thus, during January 1, 2007 – January 1, 2015, the official exchange rate of the hryvnia against the US dollar and the euro decreased by almost 3 times [3]. The beginning of a similar trend is observed at the beginning of March 2020 as a reaction of speculative capital to the growing risks of the global financial crisis triggered by the spread of a new coronavirus COVID19.

Thus, the impact of foreign capital on the development of the banking sector can be both positive and negative. The positive effects include: maintaining the balance of payments and the inflow of foreign currency into the country; development of banking technologies; employment growth; strengthening effective competition in the banking market; dissemination of international banking experience. In particular, the adverse effects include: complications in banking supervision; increasing the risk of capital outflow from domestic banks to foreign countries; increasing dependence of the economy on the efficiency of work of foreign investors; increasing the vulnerability of the banking sector to fluctuations in the financial markets; increasing the level of competition in the banking sector, etc.

References

1. Dmitrenko MG, Zhezherun Yu.V. Impact of foreign capital on the development of the Ukrainian banking sector. *Financial space*. No. 2 (18). 2015.

2. Number of banks in Ukraine (2008–2020). MinFin. – 2020. – Resource access mode: https://index.minfin.com.ua/en/banks/stat/count/.

3. Official exchange rate of hryvnia against foreign currencies / Official site of the National Bank of Ukraine. 2020. URL: https://bank.gov.ua/markets/exchangerates?date=12.03.2020&period=daily

Teslya Oleksandr,
Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

INVESTMENT ACTIVITY IN UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS

The relevance of the topic. Modern mechanisms of development of economic systems under influence of market transformations dictate the need to reform existing approaches to the provision of financial resources of the country. Unstable political and economic situation in Ukraine, exacerbated by the negative consequences of the global financial crisis, necessitates closer attention to the country‘s leadership to the processes of economic growth stabilization. Since Ukraine has chosen the way of European integration, an urgent need has arisen for the adapting of innovative development model that would ensure the economic growth of the country, increase its potential and economic security, and allow resolving existing problems of social protection of the population. Agricultural, tourism and energy sectors could be promising areas for investment.

According to the State Statistics Committee, direct investment in Ukraine January-June 2019 amounted to USD 1259.5 million. The volume of attracted foreign direct investment from the beginning of investing into the economy of Ukraine as of 01.07.2019 amounted to USD 33724.4 million. [1, p. 1]

In the first half of 2019, the growth of foreign investments in the economy of Ukraine amounted to USD 839.6 million of direct investments. [1, p. 1]

Investments are directed to already developed spheres of economic activity. [1, p. 1]

As of 01.07.2019, the largest volumes of direct investment receipts were directed to: industrial enterprises – 33.3% and institutions and organizations engaged in wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles – 16.6%.

The main investor countries include Cyprus – 29.4%, the Netherlands – 22.0%, the United Kingdom – 6.1%, Germany – 5.2%,

Switzerland – 4.9%, Austria – 3.4% and the Virgin Islands Islands (British) – 3.1%. [1, p. 1]

The main source of financing of capital investments, as before, remain the own funds of enterprises and organizations, at the expense of which 73.3% of investments have been utilized in the first half of 2019.

The share of bank loans and other loans in the total investment amounted to 7.7%. [1, p. 1]

State and local budgets utilized 9.0% of capital investments. The share of foreign investors‘ money amounted for 0.8% of all capital investment, and the share of household funds for housing construction – 6.6%. Other funding sources account for 2.2%. [1, p. 1].

Conclusion. Thus, Ukraine remains attractive for investment, at the same time it is not on the sidelines of global processes, is sufficiently integrated into the world economy, and the disruption of macro-stability in foreign markets has its say in Ukraine. [2, p. 1–2]

References

1. Ministry for development of economy, trade and agriculture of Ukraine. URL: https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=en-GB&id=14fdd5c9-70b6-4f46-b2f2-842dfc4a7b3f&title=InvestmentActivityInUkraine&isSpecial=true.

2. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. URL: https://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/economic-cooperation/investment-climate-ukraine.

Наукове електронне видання

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ СИСТЕМИ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ II ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Київ, 16 березня 2020 року

(Укр. та англ. мовами)

Видавець і виготовлювач
Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156
Електронна пошта knute@knute.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4620 від 03.10.2013 р.